«ئىنجىل 1-قىسىم»

«ماتتا بايان قىلغان خۇش خەۋەر»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

ئىنجىل 1-قىسىم

«ماتتا بايان قىلغان خۇش خەۋەر»

كىرىش سۆز

ئاۋۋال، يۇقىرىدىكى ئىنجىلغا قوشقان «كىرىش سۆز»ىمىزدىكى «ئەيسانىڭ يەر يۈزىدىكى ھاياتى خاتىرىلەنگەن «تۆت بايان»غا كىرىش سۆز»ىمىزدە شەرھلىگەن «ماتتا» توغرۇلۇق مەزمۇننى كۆرۈڭ.

مەزمۇن: –

1. ئەيسانىڭ نەسەبنامىسى ۋە دۇنياغا كېلىشى (1-، 2-بابلار)
2. ئەيسانىڭ خىزمىتى باشلىنىش ئالدىدا (3-بابتىن 4-باب 11-ئايەتكىچە)
3. ئەيسانىڭ گالىلىيەدىكى خىزمىتى (4-باب 12-ئايەتتىن 18-بابقىچە)
4. ئەيسانىڭ گالىلىيەدىن يېرۇسالېمغا سەپىرى (19-، 20-بابلار)
5. ئەيسانىڭ يەر يۈزىدىكى خىزمىتىنىڭ ئاخىرقى ھەپتىسى (21-27-بابلار)
6. ئەيسانىڭ ئۆلۈمدىن تىرىلىشى (28-باب)

ماتتا بايان قىلغان خۇش خەۋەر

ئەيسا مەسىھنىڭ نەسەبنامىسى

1

1 بۇ ئىبراھىمنىڭ ئوغلى ۋە داۋۇتنىڭ ئوغلى بولغان ئەيسا مەسىھنىڭ
نەسەبنامە كىتابىدۇر[1]: ــ
2 ئىبراھىمدىن ئىسھاق تۆرەلدى، ئىسھاقتىن ياقۇپ تۆرەلدى، ياقۇپ يەھۇدا
ۋە ئۇنىڭ ئاكا-ئۇكىلىرىنىڭ ئاتىسى بولدى؛ 3 يەھۇدادىن تامار[2] ئارقىلىق پەرەز
ۋە زەراھ تۆرەلدى؛ پەرەزدىن ھەزرون تۆرەلدى، ھەزروندىن رام تۆرەلدى، 4 رامدىن
ئامميناداب تۆرەلدى، ئاممينادابدىن ناھشون تۆرەلدى، ناھشوندىن سالمون
تۆرەلدى، 5 سالموندىن راھاب[3] ئارقىلىق بوئاز تۆرەلدى، بوئازدىن رۇت[4]
ئارقىلىق ئوبەد تۆرەلدى، ئوبەدتىن يەسسە تۆرەلدى، 6 يەسسەدىن داۋۇت
پادىشاھ تۆرەلدى. داۋۇتتىن ئۇرىيانىڭ ئايالى ئارقىلىق سۇلايمان تۆرەلدى،
7 سۇلايماندىن رەھوبوئام تۆرەلدى، رەھوبوئامدىن ئابىيا تۆرەلدى، ئابىيادىن
ئاسا تۆرەلدى، 8 ئاسادىن يەھوشافات تۆرەلدى، يەھوشافاتتىن يەھورام[5]
تۆرەلدى، يەھورامدىن ئۇززىيا تۆرەلدى، 9 ئۇززىيادىن يوتام تۆرەلدى، يوتامدىن
ئاھاز تۆرەلدى، ئاھازدىن ھەزەكىيا تۆرەلدى، 10 ھەزەكىيادىن ماناسسەھ
تۆرەلدى، ماناسسەھدىن ئامون تۆرەلدى، ئاموندىن يوشىيا تۆرەلدى؛ 11 بابىلغا
سۈرگۈن قىلىنغاندا[6] يوشىيادىن يەكونىياھ ۋە ئۇنىڭ ئاكا-ئۇكىلىرى تۆرەلدى.

---

1 «ئەيسا مەسىھنىڭ نەسەبنامە كىتابى» ــ بۇ سۆزلەر بەلكىم بىرىنچىدىن تۆۋەندىكى «نەسەبنامە» (1-16-ئايەت)نى كۆرسىتىدۇ. ئىككىنچىدىن ئۇلار ھەم «ماتتا» كىتابىنىڭ بېشىدا ۋە تولۇق ئىنجىلنىڭ بېشىدا كېلىپ «بۇ كىتاب ئەيسا مەسىھ دەۋرىنىڭ خاتىرىسى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرۈشى مۇمكىن. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

2 تامار ــ «يار.» 38-بابنى كۆرۈڭ.

3 راھاب ــ «يەشۇئا» 2-بابنى كۆرۈڭ.

4 رۇت ــ تەۋراتتىكى «رۇت»نى كۆرۈڭ.

5 «يەھورام» گرېك تىلىدا قىسقارتىلما شەكىلدە «يورام» بولىدۇ.

6 «سۈرگۈن قىلىنغاندا» ــ سۈرگۈن قىلىنىشنىڭ باشلىنىشىدىن ئاخىرلىشىشىغىچە ئون نەچچە يىل جەريان بولغان. ئىسرائىللار تۈركۈم-تۈركۈملەرگە بۆلۈنۈپ سۈرگۈن قىلىنغان.

12 بابىلغا سۈرگۈن بولغاندىن كېيىن، يەكونىياھدىن شېئالتىئەل تۆرەلدى[7]، شېئالتىئەلدىن زەرۇببابەل تۆرەلدى، 13 زەرۇببابەلدىن ئابىھۇد تۆرەلدى، ئابىھۇددىن ئېلىئاقىم تۆرەلدى، ئېلىئاقىمدىن ئازور تۆرەلدى، 14 ئازوردىن زادوك تۆرەلدى، زادوكتىن ئاقىم تۆرەلدى، ئاقىمدىن ئەلىھۇد تۆرەلدى، 15 ئەلىھۇدتىن ئەلىئازار تۆرەلدى، ئەلىئازاردىن ماتتان تۆرەلدى، ماتتاندىن ياقۇپ تۆرەلدى، 16 ياقۇپتىن مەريەمنىڭ ئېرى بولغان يۈسۈپ تۆرەلدى؛ مەريەم ئارقىلىق مەسىھ ئاتالغان ئەيسا تۇغۇلدى[8].

17 شۇنداق بولۇپ، ئىبراھىمدىن داۋۇتقىچە بولغان ئارىلىقتا جەمئىي ئون تۆت ئەۋلاد بولغان؛ داۋۇتتىن بابىلغا سۈرگۈن قىلىنغىچە جەمئىي ئون تۆت ئەۋلاد بولغان؛ ۋە بابىلغا سۈرگۈن قىلىنىشتىن مەسىھ كەلگۈچە جەمئىي ئون تۆت ئەۋلاد بولغان.

ئەيسا مەسىھنىڭ دۇنياغا كېلىشى

18 ئەيسا مەسىھنىڭ دۇنياغا كېلىشى مۇنداق بولدى: ــ ئۇنىڭ ئانىسى مەريەم يۈسۈپكە ياتلىق بولۇشقا ۋەدە قىلىنغانىدى؛ لېكىن تېخى نىكاھ قىلىنمايلا[9]، ئۇنىڭ مۇقەددەس روھتىن ھامىلدار بولغانلىقى مەلۇم بولدى.

19 لېكىن ئۇنىڭ بولغۇسى ئېرى يۈسۈپ، دۇرۇس كىشى بولۇپ، ئۇنى جەمئىيەت ئالدىدا خىجالەتكە قالدۇرۇشنى خالىماي، ئۇنىڭدىن ئاستىرتىن ئاجرىشىپ كېتىشنى[10] نىيەت قىلدى.

20 ئەمما ئۇ مۇشۇ ئىشلارنى ئويلاپ يۈرگىنىدە، مانا پەرۋەردىگارنىڭ بىر پەرىشتىسى ئۇنىڭ چۈشىدە كۆرۈنۈپ ئۇنىڭغا: ــ ئەي داۋۇتنىڭ ئوغلى يۈسۈپ، ئايالىڭ مەريەمنى ئۆز ئەمرىڭگە ئېلىشتىن قورقما؛ چۈنكى ئۇنىڭدا

---

7 گرېك تىلىدا «سالاتىيەل تۆرەلدى». «يەكونىياھدىن شېئالتىئەل تۆرەلدى» ــ بۇ قىزىق خەۋەر ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

8 بىزنىڭ پىكرىمىزچە «ماتتا»دا يۈسۈپنىڭ نەسەبنامىسى خاتىرىلىنىدۇ. «لۇقا»دا مەريەمنىڭكى خاتىرىلىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

9 گرېك تىلىدا «ئۇلار تېخى بىللە بولمايلا».

10 ئىبرانىيلار ئارىسىدا يىگىت-قىز بىر-بىرىگە ۋەدىلەشكەن بولسا قانۇن ئالدىدا ئاللىقاچان رەسمىي ئەر-ئايال دەپ ھېسابلىنىدۇ.

بولغان هامىلە مۇقەددەس روھتىن كەلگەن. 21 ئۇ بىر ئوغۇل تۇغىدۇ، سەن
ئۇنىڭ ئىسمىنى ئەيسا دەپ قويغىن(11)؛ چۈنكى ئۇ ئۆز خەلقىنى گۇناھلىرىدىن
قۇتقۇزىدۇ» ــ دېدى.
22 مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبەر ئارقىلىق دېگەنلىرىنىڭ
ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇش ئۈچۈن بولغان(12)، دېمەك: ــ 23 «پاك قىز ھامىلدار بولۇپ
بىر ئوغۇل تۇغىدۇ؛ ئۇلار ئۇنىڭ ئىسمىنى ئىممانۇئېل (مەنىسى «خۇدا بىز
بىلەن بىللە») دەپ ئاتايدۇ»(13).
24 يۈسۈپ ئويغىنىپ، پەرۋەردىگارنىڭ شۇ پەرىشتىسىنىڭ دېگىنى بويىچە
قىلىپ، مەريەمنى ئەمرىگە ئالدى. 25 لېكىن مەريەم بوشانغۇچە ئۇ ئۇنىڭغا
يېقىنلاشمىدى. بۇ مەريەمنىڭ تۇنجىسى ئىدى؛ يۈسۈپ ئۇنىڭغا ئەيسا دەپ
ئىسىم قويدى.

2

دانىشمەنلەرنىڭ زىيارىتى

1 ئەيسا ھېرود(14) پادىشاھ ھۆكۈم سۈرگەن كۈنلەردە يەھۇدىيە
ئۆلكىسىنىڭ بەيت-لەھەم يېزىسىدا دۇنياغا كەلگەندىن كېيىن، مانا

11 «ئەيسا» گرېك تىلىدا «يېسۇس»، ئىبرانىي تىلىدا «يەشۇئا»، مەنىسى «قۇتقۇزغۇچى ياھ» ياكى «ياھ نىجاتتۇر». ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، «ياھ» بولسا «ياھۋەھ» (پەرۋەردىگار)نىڭ قىسقارتىلمىسىدۇر.
12 ئىنجىلدا، تەۋراتتىكى بېشارەتلەر نەقىل كەلتۈرۈلگىنىدە، ئۈچ خىل ئەھۋال كۆرۈلىدۇ: (1) يۈز بەرگەن ئىش دەل شۇ بېشارەتنىڭ ئوبيېكتى بولىدۇ (مەسىلەن، «مات.» 1:22، 4:14، 12:17، 21:4)؛ (2) يۈز بەرگەن ئىش شۇ بېشارەت ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر ۋەقە ياكى ئىش بولىدۇ (مەسىلەن، 2:23، 13:35)؛ (3) يۈز بەرگەن ئىش شۇ بېشارەتتە كۆرسىتىلگەن ئىشقا بىر مىسال بولىدۇ (مەسىلەن، 2:17). بۇ تېمىنى تەتقىق قىلىش ئىنتايىن پايدىلىقتۇر.
13 «يەش.» 7:14 ۋە «يەش.» 8:8، 10نى كۆرۈڭ.
14 «ھېرود پادىشاھ» توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز» ۋە «تەبىرلەر»نىمۇ كۆرۈڭ.

بەزى دانىشمەنلەر[15] مەشرىقتىن يېرۇسالېمغا يېتىپ كېلىپ، پۈقرالاردىن[16]:
2 يەھۇدىيلارنىڭ يېڭىدىن تۇغۇلغان پادىشاھى قەيەردە؟ چۈنكى بىز ئۇنىڭ
يۇلتۇزىنىڭ[17] كۆتۈرۈلگەنلىكىنى كۆردۇق[18]. شۇڭا، ئۇنىڭغا سەجدە قىلغىلى
كەلدۇق، ــ دېيىشتى. 3 بۇنى ئاڭلىغان ھېرود پادىشاھ، شۇنىڭدەك پۈتكۈل
يېرۇسالېم خەلقىمۇ ئالاقزادىلىككە چۈشتى. 4 ئۇ پۈتكۈل باش كاھىنلار ۋە
خەلقنىڭ تەۋرات ئۇستازلىرىنى چاقىرىپ، ئۇلاردىن «مەسىھ[19] قەيەردە
تۇغۇلۇشى كېرەك؟» ــ دەپ سورىدى. 5 ئۇلار: «يەھۇدىيەدىكى بەيت-
لەھەم يېزىسىدا بولۇشى كېرەك، ــ چۈنكى پەيغەمبەر[20] ئارقىلىق شۇنداق
پۈتۈلگەن: ــ

6 «ئى يەھۇدىيە زېمىنىدىكى بەيت-لەھەم،
خەلقىڭ يەھۇدىيە يېتەكچىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئەڭ كىچىكى بولمايدۇ؛
چۈنكى سەندىن بىر يېتەكچى چىقىدۇ،
ئۇ خەلقىم ئىسرائىللارنىڭ باققۇچىسى بولىدۇ» ــ دېيىشتى.

7 بۇنىڭ بىلەن، ھېرود دانىشمەنلەرنى مەخپىي چاقىرتىپ، يۇلتۇزنىڭ قاچان
پەيدا بولغانلىقىنى سۈرۈشتۈرۈپ بىلىۋالدى. 8 ئاندىن: «بېرىپ بالىنى سۈرۈشتە
قىلىپ تېپىڭلار. تاپقان ھامان قايتىپ ماڭا خەۋەر قىلىڭلار، مەنمۇ ئۇنىڭ ئالدىغا
بېرىپ سەجدە قىلىپ كېلەي» ــ دەپ، ئۇلارنى بەيت-لەھەمگە يولغا سالدى.

---

15 «دانىشمەنلەر» ــ گرېك تىلىدا «ماگوي» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. ئەسلىدە بۇ سۆز مۇنەججىملەرنى ياكى پىر-ئۇستازلارنى كۆرسىتەتتى؛ دانىيال پەيغەمبەر بابىلدا مۇنداق كىشىلەرگە «پىرلارنىڭ پىرى» بولۇپ يول كۆرسەتكەندىن كېيىن (تەۋرات، «دانىيال» دېگەن قىسمىنى كۆرۈڭ) «ماگوي»لارنىڭ كۆزقاراشلىرى ۋە ھېسابلىرى ئاساسەن خۇراپات بويىچە ئەمەس، بەلكى تەۋراتتىكى بېشارەتلەر بويىچە بولغان بولۇشى مۇمكىن.

16 يېرۇسالېم ئىسرائىلنىڭ قەدىمكى پايتەختى ئىدى.

17 «ئۇنىڭ يۇلتۇزى» ــ دېمەك، «ئۇنىڭ تۇغۇلغانلىقىدىن بېشارەت بېرىدىغان يۇلتۇزى».

18 ياكى «بىز ئۇنىڭ يۇلتۇزىنى شەرقتە كۆردۇق».

19 مەسىھ ــ پەيغەمبەرلەر ئالدىن ئېيتقان، خۇدا تەرىپىدىن تاللانغان، ھامان بىر كۈنى كېلىپ ھەم نىجات كەلتۈرىدىغان ھەم كېيىن مەڭگۈ ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان قۇتقۇزغۇچى-پادىشاھنى كۆرسىتىدۇ. «تەبىرلەر»نىمۇ كۆرۈڭ.

20 «پەيغەمبەر ئارقىلىق» ــ مۇشۇ يەردە تەۋراتتىكى مىكاھ پەيغەمبەرنى كۆرسىتىدۇ («مىك.» 2:5).

9 دانىشمەنلەر پادىشاھنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يولغا چىقتى؛ ۋە مانا، ئۇلار شەرقتە كۆرگەن ھېلىقى يۇلتۇز[21] ئۇلارنىڭ ئالدىدا يول باشلاپ ماڭدى ۋە بالا تۇرغان يەرگە كېلىپ توختىدى. 10 ئۇلار ھېلىقى يۇلتۇزنى كۆرگىنىدىن ئىنتايىن قاتتىق شادلىنىشتى 11 ھەم ئۆيگە كىرىپ، بالىنى ئانىسى مەريەم بىلەن كۆرۈپ، يەرگە يىقىلىپ ئۇنىڭغا سەجدە قىلىشتى. ئاندىن، خەزىنىلىرىنى ئېچىپ، ئالتۇن، مەستىكى، مۇرمەككى قاتارلىق سوۋغاتلارنى سۇنۇشتى. 12 ئۇلارغا چۈشىدە ھېرودنىڭ يېنىغا بارماسلىق توغرىسىدىكى ۋەھىي كەلگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلار باشقا يول بىلەن ئۆز يۇرتىغا قايتىشتى.

مىسىرغا قېچىش

13 ئۇلار يولغا كەتكەندىن كېيىن، پەرۋەردىگارنىڭ بىر پەرىشتىسى يۈسۈپنىڭ چۈشىدە كۆرۈنۈپ:

ئورنۇڭدىن تۇر! بالا ۋە ئانىسى ئىككىسىنى ئېلىپ مىسىرغا قاچ. مەن ساڭا ئۇقتۇرغۇچە ئۇ يەردە تۇرغىن. چۈنكى ھېرود بالىنى يوقىتىشقا ئىزدەپ كېلىدۇ ــ دېدى. 14 شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، شۇ كېچىلا بالا ۋە ئانىسى ئىككىسىنى ئېلىپ مىسىرغا قاراپ يولغا چىقتى. 15 ئۇ ھېرود ئۆلگۈچە شۇ يەردە تۇردى. شۇنداق بولدىكى، پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبەر ئارقىلىق ئالدىن ئېيتقان: «ئوغلۇمنى مىسىردىن مەن چاقىردىم» دېگەن سۆزى ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى[22].

ھېرودنىڭ ئوغۇل بوۋاقلارنى ئۆلتۈرۈشى

16 ھېرود بولسا دانىشمەنلەردىن ئالدانغانلىقىنى بىلىپ، قاتتىق غەزەپلەندى. ئۇ دانىشمەنلەردىن ئېنىقلىغان ۋاقىتقا ئاساسەن، ئادەملىرىنى ئەۋەتىپ بەيت-لەھەم يېزىسى ۋە ئەتراپىدىكى ئىككى ياش ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن ياشتىكى[23]

21 ياكى « ئۇلار ئۇ كۆتۈرۈلگەندە كۆرگەن ھېلىقى يۇلتۇز».
22 تەۋرات، «ھوش.» 1:11.
23 دېمەك، ئۇ تۇغۇلغان بالا كۆپ دېگەندە ئىككى ياشقا كىرگەن، دەپ ھېسابلىغاندى.

ئوغۇل باللارنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈرگۈزدى. [17] شۇ چاغدا يەرەمىيا پەيغەمبەر ئارقىلىق ئېيتىلغان مۇنۇ سۆز ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى: ــ

[18] «راماھ شەھرىدە[24] بىر سادا،
ئاچچىق يىغا-زارنىڭ پىغانى ئاڭلىنار،
ــ بۇ راھىلەنىڭ باللىرى ئۈچۈن كۆتۈرگەن ئاھ-زارلىرى؛
باللىرىنىڭ يوق قىلىۋېتىلگىنى تۈپەيلىدىن،
تەسەللىنى قوبۇل قىلماي پىغان كۆتۈرىدۇ»[25].

مىسىردىن قايتىپ كېلىش

[19] ئەمدى ھىرود ئۆلگەندىن كېيىن، خۇدانىڭ بىر پەرىشتىسى مىسىردا تۇرۇۋاتقان يۇسۇپنىڭ چۈشىدە كۆرۈنۈپ ئۇنىڭغا: ــ
[20] ئورنۇڭدىن تۇر! بالا ۋە ئانىسىنى ئېلىپ ئىسرائىل زېمىنىغا قايت! چۈنكى بالىنىڭ جېنىنى ئالماقچى بولغانلار ئۆلدى، ــ دېدى. [21] بۇنىڭ بىلەن يۇسۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ بالا ۋە ئانىسىنى ئېلىپ ئىسرائىل زېمىنىغا قايتتى.
[22] ئۇ ئارخېلائۇسنىڭ ئاتىسى ھىرود پادىشاھنىڭ ئورنىغا تەختكە ئولتۇرۇپ يەھۇدىيە ئۆلكىسىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقىنىدىن خەۋەر تېپىپ، ئۇ يەرگە قايتىشتىن قورقتى؛ ۋە چۈشىدە ئۇنىڭغا بىر ۋەھىي كېلىپ، گالىلىيە زېمىنىغا بېرىپ، [23] ناسارەت دەپ ئاتىلىدىغان بىر يېزىدا ئولتۇراقلاشتى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق: «ئۇ ناسارەتلىك دەپ ئاتىلىدۇ» دېيىلگىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى[26].

---

24 «راماھ يۇرتى» ياكى «راماھ شەھرى» بەيت-لەھەمدىن يىراق ئەمەس.
25 «يەر.» 15:31.
26 بۇ مۇھىم بېشارەتلىك سۆز توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ.

چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا (يۇھاننا)نىڭ تەلىم بېرىشى

3
1 شۇ چاغلاردا، چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا[27] يەھۇدىيەدىكى چۆل-باياۋانغا
كېلىپ 2 كىشىلەرگە:
توۋا قىلىڭلار! چۈنكى ئەرش پادىشاھلىقى[28] يېقىنلىشىپ قالدى! — دەپ
جاكارلاشقا باشلىدى. 3 چۈنكى چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا بولسا ئىلگىرى يەشايا
پەيغەمبەر بېشارىتىدە كۆرسەتكەن كىشىنىڭ دەل ئۆزى بولۇپ: —
«باياۋاندا توۋلايدىغان بىر كىشىنىڭ:
رەببىنىڭ يولىنى تەييارلاڭلار،
ئۇنىڭ چىغىر يوللىرىنى تۈپتۈز قىلىڭلار! — دېگەن ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ»[29].

4 يەھيا پەيغەمبەر تۆگە يۇڭىدىن قىلىنغان كىيىم كىيگەن، بېلىگە كۆن
تاسما باغلىغانىدى. يەيدىغىنى بولسا چېكەتكىلەر بىلەن ياۋا ھەرە ھەسىلى
ئىدى. 5 ئەمدى يېرۇسالېم شەھىرى، پۈتۈن يەھۇدىيە ئۆلكىسى ۋە پۈتكۈل
ئىئوردان دەريا ۋادىسىنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەر ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىشىپ،
6 گۇناھلىرىنى ئىقرار قىلىشتى ۋە ئۇنىڭ ئۆزلىرىنى ئىئوردان دەرياسىدا
چۆمۈلدۈرۈشىنى[30] قوبۇل قىلىشتى.

---

27 «يەھيا» ئىبرانىي ۋە گرېك تىللىرىدا «يۇھاننا» («پەرۋەردىگارنىڭ شەپقىتى» دېگەن مەنىدە) بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. («يەھيا» ئەسلى ئەرەبچە سۆز ئىدى) «يەھيا» دېگەن ئىسىم ئوقۇرمەنلەرگە مۇشۇ شەكىلدە تونۇش بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى مۇشۇ تەرجىمىدە ئىشلەتتۇق.

28 ئىنجىلدا باشتىن-ئاخىر «ئەرش پادىشالىقى» ياكى «ئاسماننىڭ پادىشاھلىقى» دەپ تىلغا ئېلىنىدۇ. گرېك تىلىدا دائىم «ئاسمانلارنىڭ پادىشاھلىقى» دېگەن شەكىلدە ئېلىنىدۇ.

29 «يەش.» 3:40.

30 بۇ يەردە ئېيتىلغان چۆمۈلدۈرۈش كىشىلەرنىڭ: (1) ئۆز گۇناھلىرىغا توۋا قىلغانلىقىنى؛ (2) خۇدانىڭ پادىشاھلىقىنىڭ يېقىنلاشقانلىقىغا ۋە شۇنداقلا (3) قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ يېقىنلاشقانلىقىغا ئىمان كەلتۈرۈشىنى ئىپادىلەيتتى (ئاخىرقى نۇقتا ئىنجىلدىكى كېيىنكى مەزمۇندا ئىسپاتلىنىدۇ).

7 لېكىن پەرىسىي ۋە سادۇقىي[31] مەزھەپىدىكىلەردىن كۆپلىرىنىڭ ئۇنىڭ
چۆمۈلدۈرۈشىنى قوبۇل قىلغىلى كەلگەنلىكىنى كۆرگىنىدە ئۇ ئۇلارغا:
ــ ئەي يىلانلارنىڭ بالىلىرى! كىم سىلەرنى خۇدانىڭ چۈشۈش ئالدىدا
تۇرغان غەزىپىدىن قېچىڭلار دەپ ئاگاھلاندۇردى؟![32]
8 ئەمدى توۋىغا لايىق مېۋىنى[33] كەلتۈرۈڭلار! 9 ۋە ئۆز ئىچىڭلاردا: «بىزنىڭ
ئاتىمىز بولسا ئىبراھىمدۇر!» دەپ خىيال قىلىپ يۈرمەڭلار[34]؛ چۈنكى
مەن شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، خۇدا ئىبراھىمغا مۇشۇ تاشلاردىنمۇ
پەرزەنتلەرنى ئاپىرىدە قىلالايدۇ.
10 پالتا ئاللىقاچان دەرەخلەرنىڭ يىلتىزىغا تەڭلەپ قويۇلدى؛[35] ياخشى
مېۋە بەرمەيدىغان ھەرقايسى دەرەخلەر كېسىلىپ ئوتقا تاشلىنىدۇ. 11 مەن
دەرۋەقە سىلەرنى توۋا قىلىشىڭلار ئۈچۈن سۇغا چۆمۈلدۈرىمەن. لېكىن
مەندىن كېيىن كەلگۈچى زات مەندىن قۇدرەتلىكتۇر. مەن ھەتتا ئۇنىڭ
كەشىنى كۆتۈرۈشكىمۇ لايىق ئەمەسمەن؛ ئۇ سىلەرنى مۇقەددەس روھقا ھەم
ئوتقا چۆمۈلدۈرىدۇ. 12 ئۇنىڭ سورۇغۇچى كۈرىكى قولىدا تۇرىدۇ؛ ئۇ ئۆز خامىنىنى
تويا-ساماندىن تەلتۆكۈس تازىلايدۇ، ساپ بۇغدايىنى ئامبارغا يىغىدۇ، ئەمما
تويا-ساماننى ئۆچمەس ئوتتا كۆيدۈرۈۋېتىدۇ، ــ دېدى.

31 پەرىسىي ۋە سادۇقىي — يەھۇدىيلار ئارىسىدىكى ئىككى مەزھەپنىڭ كىشلىرى. تەبىرلەردىكى «پەرىسىي» ۋە «سادۇقىي»غا قارالسۇن.

32 بۇ كىنايىلىك، ھەجۋىي گەپ، ئەلۋەتتە؛ مەنىسى بەلكىم «توۋا قىلماي، خۇدادىن كېلىدىغان غەزەپتىن قېچىپ قۇتۇلۇش ئۈچۈن چۆمۈلدۈرۈشنى قوبۇل قىلايلى دېگىنىڭلار قانداق گەپ؟!».

33 «توۋىغا لايىق مېۋە» توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ.

34 «ئاتىمىز ئىبراھىم باردۇر!» ــ دېمەك، «بىز ئۇلۇغ ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادلىرى بولغان «ئۇلۇغ يەھۇدىي مىللىتى»، «بىز ھېچنېمە قىلمىساقمۇ خۇدا ئالدىدا «ئۇنىڭغا خاس ئالاھىدە ھەلق» بولۇۋېرىمىز» دېگەن پوزىتسىيىنى بىلدۈرىدۇ.

35 يەھيا پەيغەمبەرنىڭ «پالتا ئاللىقاچان دەرەخلەرنىڭ يىلتىزىغا تەڭلەپ قويۇلدى» دېگەن بۇ ئۇلۇغ سۆزى ۋە 12-ئايەتتىكى كېيىنكى بېشارىتى توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ. ئۇنىڭ شۇ بايانى «خۇدانىڭ غەزىپى ئەمدى سىلەرگە يېتىپ كېلىش ئالدىدا» دېگەن ئاساسىي مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قانائان (پەلەستىن) زېمىنى — ئىنجىل دەۋرىدە

ئەيسانىڭ چۆمۈلدۈرۈلۈشى

13 شۇ ۋاقىتتا، ئەيسا يەھيادىن چۆمۈلدۈرۈلۈشنى قوبۇل قىلىش ئۈچۈن گالىلىيە
ئۆلكىسىدىن ئىئوردان دەرياسى بويىغا، ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى. 14 بىراق يەھيا
چۆمۈلدۈرۈشكە ئۇنىماي ئۇنى توسۇپ:
— ئەسلى چۆمۈلدۈرۈلۈشنى مەن سەندىن قوبۇل قىلىشىم كېرەك ئىدى،
بىراق سەن مېنىڭ ئالدىمغا كەپسەنغۇ؟ — دېدى.
15 لېكىن ئەيسا ئۇنىڭغا جاۋابەن: — ھازىرچە شۇنىڭغا يول قويغىن؛
چۈنكى ھەققانىيلىقنىڭ بارلىق تەلەپلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، شۇنداق
قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ، — دېدى.
شۇنىڭ بىلەن، يەھيا ئۇنىڭغا يول قويدى. 16 ۋە ئەيسا چۆمۈلدۈرۈلۈپ
بولۇپلا، سۇدىن چىقتى؛ ئۇ سۇدىن چىقىشى بىلەن مانا، ئەرشلەر ئۇنىڭغا
ئېچىلىپ، خۇدانىڭ روھى كەپتەر[36] قىياپىتىدە ئەرشتىن چۈشۈپ، ئۈستىگە
قونۇۋاتقانلىقىنى كۆردى[37]. 17 ۋە مانا، ئەرشتىن بىر ئاۋاز: — «بۇ مېنىڭ
سۆيۈملۈك ئوغلۇم، مەن ئۇنىڭدىن تولۇق خۇرسەنمەن!» — دەپ ئاڭلاندى.

ئەيسانىڭ چۆل-باياۋاندا سىنىلىشى

4 1 ئاندىن ئەيسا روھنىڭ[38] يېتەكچىلىكىدە ئىبلىسنىڭ سىناق-
ئازدۇرۇشلىرىغا يۈزلىنىش ئۈچۈن چۆل-باياۋانغا ئېلىپ بېرىلدى. 2
ئۇ قىرىق كېچە-كۈندۈز روزا تۇتقاندىن كېيىن[39]، ئۇنىڭ قورسىقى ئېچىپ

---

36 ياكى «پاختەك». گرېك تىلىدا بۇ قۇش «پېرىستېرا» دەپ ئاتىلىدۇ. «پېرىستېرا» گرېك تىلىدا ھەم كەپتەرنى ھەم پاختەكنىمۇ كۆرسىتىدۇ.
37 نېمىشقا ئەيسا يەھيانىڭ چۆمۈلدۈرۈشىنى قوبۇل قىلدى؟ «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بۇ توغرۇلۇق ئازراق توختىلىمىز.
38 «روھ» مۇشۇ يەردە مۇقەددەس روھنى كۆرسىتىدۇ.
39 ئوقۇرمەنلەرگە ئايان بولسۇنكى، مۇقەددەس يازمىلاردا «روزا تۇتۇش» ئادەتتە ھېچقانداق ئوزۇقلانماسلىقنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنداق بىۋاستە دېيىلمىگەن بولسا مۇشۇ روزىلار سۇ ئىچمەسلىكنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ.

كەتكەنىدى. 3 ئەمدى ئازدۇرغۇچى[40] ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا:
– ئەگەر سەن راستىنلا خۇدانىڭ ئوغلى بولساڭ[41]، مۇشۇ تاشلارنى نانغا ئايلىنىشقا بۇيرۇغىن! – دېدى.
4 لېكىن ئۇ جاۋابەن: –
تەۋراتتا: «ئىنسان پەقەت نان بىلەنلا ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ ئاغزىدىن چىققان ھەربىر سۆز بىلەنمۇ ياشايدۇ[42]» دەپ پۈتۈلگەن، – دېدى.
5 ئاندىن ئىبلىس ئۇنى مۇقەددەس شەھەرگە ئېلىپ بېرىپ، ئىبادەتخانىنىڭ ئەڭ ئېگىز جايىغا تۇرغۇزۇپ ئۇنىڭغا: 6 – خۇدانىڭ ئوغلى بولساڭ، ئۆزۈڭنى پەسكە تاشلاپ باققىن! چۈنكى تەۋراتتا: «خۇدا ئۆز پەرىشتىلىرىگە سېنىڭ ھەققىڭدە ئەمر قىلىدۇ»؛ ۋە «پۇتۇڭنىڭ تاشقا ئۇرۇلۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، ئۇلار سېنى قوللىرىدا كۆتۈرۈپ يۈرىدۇ»[43] دەپ پۈتۈلگەن – دېدى.
7 ئەيسا ئۇنىڭغا: «تەۋراتتا يەنە، «پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى سىنىغۇچى بولما!»[44] دەپمۇ پۈتۈلگەن – دېدى.
8 ئاندىن، ئىبلىس ئۇنى ناھايىتى ئېگىز بىر تاغقا چىقىرىپ، ئۇنىڭغا دۇنيادىكى بارلىق پادىشاھلىقلارنى شەرەپلىرى بىلەن كۆرسىتىپ:
9 يەرگە يىقىلىپ ماڭا ئىبادەت قىلساڭ، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ساڭا بېرىۋېتىمەن، – دېدى.
10 ئاندىن ئەيسا ئۇنىڭغا: – يوقال، شەيتان! چۈنكى تەۋراتتا: «پەرۋەردىگار خۇدايىڭغىلا ئىبادەت قىل، پەقەت ئۇنىڭلا ئىبادەت-خىزمىتىدە بول!» دەپ

---

40 «ئازدۇرغۇچى» شەيتاننى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.
41 گرېك تىلىدا بۇ 3- ۋە 6-ئايەتلەردىكى «ئەگەر» ئادەتتە «ئەگەر (مۇنداق) بولساڭ (ۋە دەرۋەقە شۇنداق بولىسەن)» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ.
«خۇدانىڭ ئوغلى» — بۇ نام ھەرگىزمۇ خۇدا بىلەن ئەيسا ئوتتۇرىسىدىكى جىسمانىي جەھەتتىكى ئاتا-بالىلىق مۇناسىۋەتنى ئەمەس، بەلكى روھىي جەھەتتىكى مۇناسىۋەتنى بىلدۈرىدۇ.
42 «قان.» 3:8.
43 «زەب.» 11:91، 12. شەيتاننىڭ بۇ ئايەتنى ئىشلەتكىنى توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ.
44 «قان.» 16:6.

پۇتۇلگەن[45]، ــ دېدى.
11 بۇنىڭ بىلەن ئىبلىس ئۇنى تاشلاپ كېتىپ قالدى، ۋە مانا، پەرىشتىلەر كېلىپ ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولدى[46].

ئەيسا تەلىم بېرىشنى باشلايدۇ

12 ئەمدى ئەيسا يەھيانىڭ تۇتقۇن قىلىنغانلىقىنى ئاڭلاپ، گالىلىيەگە يول ئالدى.
13 ئۇ ناسارەت يېزىسىنى تاشلاپ، زەبۇلۇن ۋە نافتالى رايونىدىكى گالىلىيە دېڭىزى[47] بويىدىكى كەپەرناھۇم شەھىرىگە كېلىپ ئورۇنلاشتى.
14 شۇنداق قىلىپ، يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق ئېيتىلغان شۇ بېشارەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى، دېمەك: ــ

15 «زەبۇلۇن زېمىنى ۋە نافتالى زېمىنى،
ئىئوردان دەرياسىنىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى «دېڭىز يولى»[48] بويىدا، «يات ئەللەرنىڭ ماكانى» بولغان گالىلىيەدە[49]،
16 قاراڭغۇلۇقتا ياشىغان خەلق پارلاق بىر نۇرنى كۆردى؛
يەنى ئۆلۈم كۆلەڭگىسىنىڭ يۇرتىدا ئولتۇرغۇچىلارغا،
دەل ئۇلارنىڭ ئۈستىگە نۇر چۈشتى»[50].

---

45 «قان.» 13:6.
46 رەب ئەيسا ئۇچرىغان سىناقلار ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.
47 «گالىلىيە دېڭىزى» ئاقار سۇلۇق يوغان بىر كۆل.
48 «دېڭىز يولى» «گالىلىيە دېڭىزى»نىڭ غەربىي يەرلىرىنى كۆرسىتىدۇ.
49 ««يات ئەللەرنىڭ ماكانى» گالىلىيە». ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى تاجاۋۇز قىلغاندىن كېيىن، نافتالى، زەبۇلۇن ۋە باشقا ئىسرائىل قەبىلىلىرىنىڭ كۆپ قىسىملىرى سۈرگۈن قىلىندى. بىر قىسىم كەمبەغەل، نامرات، قابىلىيەتسىز كىشىلەر قالدى. ئاسۇرىيە پادىشاھى باشقا يات مىللەت-خەلقلەرنى ئېلىپ كېلىپ شۇ يەرگە، بولۇپمۇ گالىلىيەگە ئولتۇراقلاشتۇردى. مۇشۇ كىشىلەر قېپقالغان نامرات ئىسرائىللار بىلەن ئارىلىشىپ يۈرۈپ، ئۆزئارا ئاسسىمىلياتسىيە قىلىنغاچقا، گالىلىيە يەھۇدىيلار تەرىپىدىن ««يات ئەللىكلەر» (يەھۇدىي ئەمەسلەر)نىڭ ماكانى گالىلىيە» دەپ كەمسىتىلىپ ئاتالغان.
50 تەۋرات «يەش.» 1:9-2. بېشارەتتە مۇشۇ نۇر دەل شۇ كەمسىتىلگەن يەردىكىلەرگە چېچىلىدۇ، دېيىلدۇ.

17 شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ، ئەيسا: «توۋا قىلىڭلار! چۈنكى ئەرش پادىشاھلىقى يېقىنلىشىپ قالدى!» ــ دەپ جار قىلىشقا باشلىدى.

ئەيسانىڭ مۇخلىس چاقىرىشى

18 بىر كۈنى، ئۇ گالىلىيە دېڭىزى بويىدا كېتىۋېتىپ، ئىككى ئاكا-ئۇكا، يەنى پېترۇس دەپمۇ ئاتىلىغان سىمون ئىسىملىك بىر كىشىنى ۋە ئۇنىڭ ئىنىسى ئاندرىياسنى كۆردى. ئۇلار بېلىقچى بولۇپ، دېڭىزغا تور تاشلاۋاتاتتى؛ 19 ئۇ ئۇلارغا:
ــ مېنىڭ كەينىمدىن مېڭىڭلار ــ مەن سىلەرنى ئادەم تۇتقۇچى بېلىقچى قىلىمەن![(51)] ــ دېدى. 20 ئۇلار شۇئان بېلىق تورلىرىنى تاشلاپ، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى.
21 ئۇ شۇ يەردىن ئۆتۈپ، ئىككىنچى بىر ئاكا-ئۇكىنى، يەنى زەبەدىينىڭ ئوغۇللىرى ياقۇپ ۋە ئىنىسى يۇھاننانى كۆردى. بۇ ئىككىسى كېمىدە ئاتىسى زەبەدىي بىلەن تورلىرىنى ئوڭشاۋاتاتتى. ئۇ ئۇلارنىمۇ چاقىردى. 22 ئۇلار دەرھال كېمىنى ئاتىسى بىلەن قالدۇرۇپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى.

ئەيسانىڭ گالىلىيەدە تەلىم بېرىشى

23 ۋە ئەيسا گالىلىيەنىڭ ھەممە يېرىنى كېزىپ، ئۇلارنىڭ سىناگوگلىرىدا[(52)] تەلىم بېرىپ، خۇدانىڭ پادىشاھلىقىنىڭ خۇش خەۋىرىنى جاكارلايتتى، خەلق ئارىسىدا ھەرخىل كېسەللەرنى ۋە ئاجىز-مېيىپلارنى ساقايتتى. 24 ئۇ توغرۇلۇق خەۋەر پۈتكۈل سۇرىيە ئۆلكىسىگە تارقالدى؛ ئۇ يەردىكى خالايىق ھەرخىل بىمارلارنى، يەنى ھەرتۈرلۈك كېسەللەر ۋە ئاغرىق-سىلاقلارنى ھەمدە جىن

51 «ئادەمنى تۇتقۇچى» ــ مۇشۇ يەردە «تۇتۇش» زىيان يەتكۈزۈش ياكى ئۇلاردىن پايدىلىنىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى شەيتاننىڭ ئىلكىدىن ئېلىپ قۇتقۇزۇشنى كۆرسىتىدۇ.
52 «سىناگوگلار» ــ يەھۇدىي خەلقىنىڭ ئىبادەت قىلىش، تەۋراتنى ئوقۇش ۋە ۋەز-تەلىم ئاڭلاشقا يىغىلىدىغان ئاممىۋىي ئۆيلىرى ياكى زاللىرى.

چاپلاشقانلارنى، تۇتقاقلىق[53] ۋە پالەچ كېسىلىگە گىرىپتار بولغانلارنى ئۇنىڭ
ئالدىغا ئېلىپ كېلىشتى؛ ۋە ئۇ ئۇلارنى ساقايتتى. 25 گالىلىيە، «ئون شەھەر»
رايونى، يېرۇسالېم، يەھۇدىيە ۋە ئىئوردان دەرياسىنىڭ ئۇ قېتىدىن كەلگەن
توپ-توپ ئادەملەر ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى.

ھەقىقىي بەخت-بەرىكەت

5

1 مۇشۇ توپ-توپ ئادەملەرنى كۆرۈپ ئۇ بىر تاغقا چىقتى؛ ئۇ ئۇ
يەردە ئولتۇرغىنىدا، مۇخلىسلىرى ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى. 2 ئۇ ئاغزىنى
ئېچىپ ئۇلارغا تەلىم بېرىشكە باشلىدى: —

3 مۇبارەك، روھتا نامرات بولغانلار[54]!
چۈنكى ئەرش پادىشاھلىقى ئۇلارغا تەۋەدۇر.
4 مۇبارەك، پىغان چەككەنلەر![55]
چۈنكى ئۇلار تەسەللى تاپىدۇ.
5 مۇبارەك، ياۋاش-مۆمىنلەر!
چۈنكى ئۇلار يەر يۈزىگە مىراسخوردۇر.
6 مۇبارەك، ھەققانىيلىققا ئاچ ۋە تەشنالار!
چۈنكى ئۇلار تولۇق تويۇنىدۇ.
7 مۇبارەك، رەھىمدىللار!
چۈنكى ئۇلار رەھىم كۆرىدۇ.

---

[53] گرېك تىلىدا «ئاي ئۇرغانلار» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

[54] «روھتا نامرات بولغانلار» — بەلكىم ئۆزىنىڭ خۇداغا قەتئىي موھتاجلىقىنى تونۇپ يەتكەنلەر. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «مۇبارەك، روھتا تىلەمچى بولغانلار!». گرېك تىلىدا «نامرات» دېگەن سۆز «تىلەمچى» دېگەن مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ (مەسىلەن، «لۇقا» 16:20، 22دە).

بۇ ئايەتلەردە «مۇبارەك» دېگەن سۆز (خۇدا تەرىپىدىن) «بەختلىك، بەرىكەتلىك قىلىنغان» دېگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدۇ.

[55] «پىغان چەككەنلەر» — بەلكىم ئۆز گۇناھلىرى ۋە خۇداغا تايانمىغانلىقى ئۈچۈن پىغان چېكىشىنى كۆرسىتىدۇ.

8 مۇبارەك، قەلبى پاك بولغانلار!
چۈنكى ئۇلار خۇدانى كۆرىدۇ.
9 مۇبارەك، تىنچلىق تەرەپدارلىرى[56]!
چۈنكى ئۇلار خۇدانىڭ پەرزەنتلىرى دەپ ئاتىلىدۇ.
10 مۇبارەك، ھەققانىيلىق يولىدا زىيانكەشلىككە ئۇچرىغانلار! چۈنكى ئەرش پادىشاھلىقى ئۇلارغا تەۋەدۇر.
11 مۇبارەك، مەن ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ھاقارەت، زىيانكەشلىك ۋە ھەرتۈرلۈك تۆھمەتكە ئۇچرىساڭلار؛ 12 شاد-خۇرام بولۇپ يايراڭلار! چۈنكى ئەرشلەردە كاتتا ئىنئام سىلەر ئۈچۈن ساقلانماقتا؛ چۈنكى سىلەردىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرگىمۇ ئۇلار مۇشۇنداق زىيانكەشلىكلەرنى قىلغان.

مۇخلىسلار «تۇز»لۇق رولىنى يوقاتماسلىقى كېرەك

13 سىلەر يەر يۈزىدىكى تۇزدۇرسىلەر. ھالبۇكى، ئەگەر تۇز ئۆز تەمىنى يوقاتسا، ئۇنىڭغا قايتىدىن تۇز تەمىنى قانداقمۇ كىرگۈزگىلى بولىدۇ؟ ئۇ چاغدا، ئۇ ھېچنېمىگە يارىماس بولۇپ، تاشلىنىپ كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا دەسسىلىشتىن باشقا ھېچ ئىشقا يارىمايدۇ[57].
14 سىلەر دۇنيانىڭ نۇرىدۇرسىلەر. تاغ ئۈستىگە سېلىنغان شەھەر يوشۇرۇنالمايدۇ.
15 ھېچكىم چىراغنى يېقىپ قويۇپ، ئۈستىگە سېۋەتنى[58] كۆمتۈرۈپ قويماس، بەلكى چىراغداننىڭ ئۈستىگە قويىدۇ؛ بۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئۆي ئىچىدىكى ھەممە ئادەملەرگە يورۇقلۇق بېرىدۇ. 16 شۇ تەرىقىدە، سىلەر نۇرۇڭلارنى ئىنسانلار ئالدىدا شۇنداق چاقنىتىڭلاركى، ئۇلار ياخشى ئەمەللىرىڭلارنى كۆرۈپ، ئەرشتىكى ئاتاڭلارنى ئۇلۇغلىسۇن.

---

56 «تىنچلىق تەرەپدارلىرى» ــ گرېك تىلىدا: «سۈلھى قىلغۇچىلار».
57 تۇز ــ (1) تەم بېرىدۇ؛ (2) چىرىپ كېتىشتىن توسىدۇ؛ (3) زەخىم-يارىلارنى ساقايتىدۇ. مۇخلىسلارنىڭ بۇ دۇنياغا بولغان رولى بۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىشى كېرەك.
58 گرېك تىلىدا «ئۆلچىگۈچى سېۋەت».

تەۋرات قانۇنى ھەققىدە

17 مېنى تەۋرات قانۇنىنى ياكى پەيغەمبەرلەرنىڭ يازغانلىرىنى بىكار قىلغىلى
كەلدى، دەپ ئويلاپ كەتمەڭلار. مەن ئۇلارنى بىكار قىلغىلى ئەمەس، بەلكى
ئەمەلگە ئاشۇرغىلى كەلدىم. 18 چۈنكى مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ
قويايكى، ئاسمان-زېمىن يوقىمىغۇچە، ئۇنىڭدا پۈتۈلگەنلەر ئەمەلگە ئاشۇرۇلمىغۇچە
تەۋراتتىكى «يود» بىر ھەرپ[59]، ھەتتا بىرەر چېكىتمۇ بىكار قىلىنمايدۇ. 19 شۇ
سەۋەبتىن، تەۋرات قانۇنىنىڭ ئەقدىلىرىگە، ھەتتا ئۇنىڭ ئەڭ كىچىكلىرىدىن
بىرىنى بىكار قىلىپ[60]، ۋە باشقىلارغا شۇنداق قىلىشنى ئۆگەتكەن ھەركىم
ئەرش پادىشاھلىقىدا ئەڭ كىچىك ھېسابلىنىدۇ. ئەمما ئەكسىچە، تەۋرات قانۇنى
ئەقدىلىرىگە ئەمەل قىلغانلار ۋە باشقىلارغا شۇنداق قىلىشنى ئۆگەتكۈچىلەر
بولسا ئەرش پادىشاھلىقىدا ئۇلۇغ ھېسابلىنىدۇ. 20 چۈنكى مەن سىلەرگە شۇنى
ئېيتىپ قويايكى، ھەققانىيلىقىڭلار تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەرنىڭكىدىن
ئاشمىسا، ئەرش پادىشاھلىقىغا ھېچقاچان كىرەلمەيسىلەر[61].

غەزەپلىنىش ھەققىدە

21 بۇرۇنقىلارغا «قاتىللىق قىلما، قاتىللىق قىلغان ھەرقانداق ئادەم سوراققا
تارتىلىدۇ» دەپ بۇيرۇلغانلىقىنى ئاڭلىغانسىلەر. 22 بىراق مەن ئۆزۈم شۇنى
سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، ئۆز قېرىندىشىغا بىكاردىن-بىكار ئاچچىقلانغانلارنىڭ
ھەربىرىمۇ[62] سوراققا تارتىلىدۇ. ئۆز قېرىندىشىنى «ئەخمەق» دەپ تىللىغان
ھەركىم ئالىي كېڭەشمىدە[63] سوراققا تارتىلىدۇ؛ ئەمما قېرىنداشلىرىنى «تەلۋە»

---

59 «يود» ــ ئىبرانىي تىلدا: «ى» («يود»، y) ــ ئەڭ كىچىك ھەرپ ھېسابلىنىدۇ.

60 ياكى «خىلاپلىق قىلىپ» ــ گرېك تىلىدىكى پېئىل بەلكىم «بىكار قىلىپ» ۋە «خىلاپلىق قىلىپ» دېگەن ئىككى مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

61 «پەرىسىيلەر» يەھۇدىيلارنىڭ دىنىي ئەنئەنىلىرىدە ئەڭ چىڭ تۇرىدىغان قاتتىق تەلەپلىك ئېتىقاد ئېقىمى ئىدى.

62 بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە: «بىكاردىن-بىكار» دېگەن سۆزلەر تېپىلمايدۇ.

63 «ئالىي كېڭەشمە» يەھۇدىيلارنىڭ ئەڭ يۇقىرى سوتى بولۇپ، «سانھېدرىن» دەپ ئاتىلاتتى. بەزىلەر بۇ سۆز ئەرشتىكى سوتنى كۆرستىدۇ، دەپ قارايدۇ؛ بىزمۇ بۇ پىكىرگە مايىلمىز.

دەپ ھاقارەتلىگەن ھەركىم دوزاخنىڭ ئوتىغا لايىق بولىدۇ. [23] شۇنىڭ ئۈچۈن، سەن قۇربانگاھ ئالدىغا كېلىپ خۇداغا ھەدىيە ئاتىماقچى بولغىنىڭدا، قېرىندىشىڭنىڭ سېنىڭدىن ئاغرىنغان يېرى بارلىقى يادىڭغا كەلسە، [24] ھەدىيەڭنى قۇربانگاھ ئالدىغا قويۇپ تۇرۇپ، ئاۋۋال قېرىندىشىڭ بىلەن يارىشىۋال، ئاندىن كېلىپ ھەدىيەڭنى ئاتا.

[25] ئەگەر ئۇستۇڭدىن دەۋا قىلماقچى بولغان بىرسى بولسا، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە يولدا بولغىنىڭدا[(64)] ئۇنىڭ بىلەن تېزدىن يارىشىپ، دوست بولغىن. بولمىسا، ئۇ سېنى سوراقچىغا، سوراقچى بولسا گۇندىپايغا تاپشۇرىدۇ، سەن زىندانغا سولىتىۋېتىلىسەن. [26] مەن ساڭا شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، قەرزىڭنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىر تىيىنىنىمۇ[(65)] قويماي تۆلىمىگۈچە، شۇ يەردىن چىقالمايسەن.

زىناخورلۇق ھەققىدە

[27] سىلەر «زىنا قىلماڭلار» دەپ بۇيرۇلغانلىقىنى ئاڭلىغانسىلەر. [28] بىراق مەن ئۆزۈم شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، بىرەر ئايالغا شەھۋانىي نىيەت بىلەن قارىغان كىشى كۆڭلىدە ئۇ ئايال بىلەن ئاللىقاچان زىنا قىلغان بولىدۇ. [29] ئەگەر ئەمدى ئوڭ كۆزۈڭ سېنى گۇناھقا ئازدۇرسا، ئۇنى ئويۇپ تاشلىۋەت. چۈنكى پۈتۈن بەدىنىڭنىڭ دوزاخقا تاشلانغىنىدىن كۆرە، بەدىنىڭدىكى بىر ئەزايىڭ يوق قىلىنغىنى كۆپ ئەۋزەل. [30] ئەگەر ئوڭ قولۇڭ سېنى گۇناھقا ئازدۇرسا، ئۇنى كېسىپ تاشلىۋەت. چۈنكى پۈتۈن بەدىنىڭنىڭ دوزاخقا تاشلانغىنىدىن كۆرە، بەدىنىڭدىكى بىر ئەزايىڭ يوق قىلىنغىنى كۆپ ئەۋزەل.

---

[64] «ئۇنىڭ بىلەن بىرگە يولدا بولغىنىڭدا» ــ بەلكىم سوتقا قاراپ ماڭغان يولدا، يەنى سوتقا چۈشۈشتىن بۇرۇن. «لۇقا» 12:58نى كۆرۈڭ.

[65] «بىر تىيىن» ــ گرېك تىلىدا «بىر كودرانس» ــ پۇلنىڭ ئەڭ كىچىك بىرلىكى، شۇ دەۋردىكى بىر ئىشچىنىڭ كۈنلۈك ھەققى بولغان «دىنارىئۇس»نىڭ 1/64 قىسمى ئىدى.

تالاق قىلىش ھەققىدە

31 يەنە: ــ «كىمدىكىم ئايالىنى تالاق قىلسا، ئۇنىڭغا تالاق خېتىنى بەرسۇن»[66] دەپمۇ بۇيرۇلغان. 32 بىراق مەن ئۆزۈم شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قوياييكى، كىمدىكىم ئۆز ئايالىنىڭ بۇزۇقلۇق قىلمىشىدىن باشقا ھەرقانداق ئىشنى باھانە قىلىپ ئۇنى تالاق قىلسا، ئەمدى ئۇنى زىناغا تۇتۇپ بەرگەن بولىدۇ[67]؛ تالاق قىلىنغان ئايالنى ئەمرىگە ئالغان كىشىمۇ زىنا قىلغان بولىدۇ.

قەسەم قىلىش ھەققىدە

33 سىلەر يەنە بۇرۇنقىلارغا «قەسىمىڭدىن يانما، پەرۋەردىگارغا قىلغان قەسىمىڭگە ئەمەل قىل» دەپ بۇيرۇلغانلىقىنى ئاڭلىغانسىلەر. 34 بىراق مەن ئۆزۈم شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قوياييكى، قەتئىي قەسەم قىلماڭلار: ئەرشنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلماڭلار، چۈنكى ئەرش خۇدانىڭ تەختىدۇر؛ 35 ياكى يەرنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلماڭلار، چۈنكى يەر يۈزى خۇدانىڭ تەختىپەرىدۇر. يېرۇسالېمنى تىلغا ئېلىپمۇ قەسەم قىلماڭلار، چۈنكى ئۇ يەر ئۇلۇغ پادىشاھنىڭ شەھىرىدۇر. 36 ھەتتا ئۆز بېشىڭلارنى تىلغا ئېلىپمۇ قەسەم قىلماڭلار، چۈنكى سىلەرنىڭ چېچىڭلارنىڭ بىر تېلىنىمۇ ئاق ياكى قارا رەڭگە ئۆزگەرتىش قولۇڭلاردىن كەلمەيدۇ. 37 پەقەت دېگىنىڭلار «بولىدۇ»، «بولىدۇ»، ياكى «ياق، ياق، بولمايدۇ» بولسۇن. بۇنىڭدىن زىيادىسى رەزىل بولغۇچىدىن كېلىدۇ[68].

---

66 «قان.» 24:1.

67 ئايال كىشى مەسىھ ئېيتقان بۇ ئەھۋالغا چۈشسە (دېمەك، ئېرى بۇزۇقلۇق قىلغان بولسا)، ئۇنداقتا ئۇ تالاق قىلىنغان بولسا، باشقا بىر ئەرگە تەگسە بولىدۇ. شۇ ۋاقىتلاردا تالاق قىلىنغان خوتۇن ئەرسىز قالسا، ئەھۋالى ناھايىتى قىيىن بولىدۇ، ئەلۋەتتە.

68 «رەزىل بولغۇچى» ــ شەيتاننى كۆرسىتىدۇ. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «رەزىللىكتىن كېلىدۇ».

ئىنتىقام ھەققىدە

38 سىلەر «كۆزگە كۆز، چىشقا چىش»[69] دەپ بۇيرۇلغانلىقىنى ئاڭلىغانسىلەر. 39 بىراق مەن ئۆزۈم شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، ئەسكى بىلەن تەڭ بولماڭلار. كىمدەكىم ئوڭ مەڭزىڭگە ئۇرسا، سول مەڭزىڭنىمۇ تۇتۇپ بەر؛ 40 ۋە بىرسى ئۈستۈڭدىن دەۋا قىلىپ، كۆڭلىكىڭنى ئالماقچى بولسا، چاپىنىڭنىمۇ بەر. 41 بىرسى ساڭا يۈك-تاقىنى يۈدكۈزۈپ مىڭ قەدەم[70] يول يۈرۈشكە زورلىسا، ئۇنىڭ بىلەن ئىككى مىڭ قەدەم ماڭ[71]. 42 بىرسى سەندىن تىلىسە، ئۇنىڭغا بەر[72]. بىرسى سەندىن ئۆتنە-يېرىم قىلماقچى بولسا، ئۇنىڭغا بويىنۇڭنى تولغىما.

دۈشمەنلەرگە مېھىر-مۇھەببەت كۆرسىتىش ھەققىدە

43 سىلەر «قوشناڭنى سۆيگىن»[73]، دۈشمىنىڭگە نەپرەتلەن»[74] دەپ ئېيتىلغاننى ئاڭلىغان. 44 بىراق مەن ئۆزۈم شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، سىلەرگە دۈشمەنلىك بولغانلارغا مېھىر-مۇھەببەت كۆرسىتىڭلار، سىلەردىن نەپرەتلەنگەنلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، سىلەرگە زىيانكەشلىك قىلغانلارغا دۇئا قىلىڭلار[75]. 45 شۇنداق قىلغاندا، ئەرشتىكى ئاتاڭلارنىڭ پەرزەنتلىرىدىن

---

69 ئۇيغۇر تىلىدىكى ماقال بولسا: «قانغا قان، جانغا جان». سوتتىكى ئادالەتلىك ھۆكۈملەرنى كۆرسىتىدىغان بۇ سۆزلەر تەۋرات، «مىس.» 24:21، «لاۋ.» 20:24دە تېپىلىدۇ.

70 «مىڭ قەدەم» ــ گرېك تىلىدا: «بىر مىلىيون»، يەنى تەخمىنەن 1.5 كىلومېتىر.

71 شۇ ۋاقىتلاردا رىم ئىمپېرىيەسىدىكى ئەسكەرلەرنىڭ ئادىدىي پۇقرالارنى ئۆز يۈك-تاقلىرىنى كۆتۈرۈپ بېرىشكە زورلاش ھوقۇقى بار ئىدى.

72 مەسىھ تىلىگەنلەرگە نېمىنى بېرىش، نېمىنى بەرمەسلىك توغرىسىدا سۆز قىلمىغان؛ پەقەت كۆڭلىمىزدە «بېرىش پوزىتسىيىسى»نى ساقلىشىمىز كېرەك. دەل تىلىگەن نەرسىنى بېرىشىمىز ناتايىن («روس.» 6:3نى كۆرۈڭ).

73 «لاۋ.» 18:18.

74 ئىككىنچى سۆز تەۋراتتىن ئەمەس، بەلكى يەھۇدىي ئۇستازلارنىڭ يازمىلىرىدىن ئېلىنىپ، ئۇلارنىڭ ئەنئەنىۋى كۆزقارىشىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

75 بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە مۇشۇ يەردە يەنە: «...سىلەرنى قارغىغانلارغا بەخت تىلەڭلار ... سىلەرگە ھاقارەت ۋە زىيانكەشلىك قىلغانلارغا دۇئا قىلىڭلار» دېيىلىدۇ. «لۇقا» 6:27-28نىمۇ كۆرۈڭ.

بولىسىلەر[76]. چۈنكى ئۇ قۇياشنىڭ نۇرىنى ياخشىلارغىمۇ ۋە يامانلارغىمۇ
چۈشۈرىدۇ، يامغۇرنىمۇ ھەققانىيلارغىمۇ، ھەققانىيەتسىزلەرگىمۇ ياغدۇرىدۇ.
46 ئەگەر سىلەر ئۆزۈڭلارغا مۇھەببەت كۆرسەتكەنلەرگىلا مېھىر-مۇھەببەت
كۆرسەتسەڭلار، بۇنىڭ قانداقمۇ ئىنئامىغا ئېرىشكۈچىلىكى بولسۇن؟ ھەتتا
باجگىرلارمۇ شۇنداق قىلىشۋاتامدۇ؟[77] 47 ئەگەر سىلەر پەقەت قېرىنداشلىرىڭلار
بىلەنلا سالام-سەھەت قىلىشساڭلار، بۇنىڭ نېمە پەزىلىتى بار؟ ھەتتا يات
ئەللىكلەرمۇ شۇنداق قىلىدىغۇ![78] 48 شۇڭا، ئەرشتىكى ئاتاڭلار مۇكەممەل
بولغىنىدەك، سىلەرمۇ مۇكەممەل بولۇڭلار[79].

خەير-ساخاۋەت ھەققىدە

6

1 ھېزى بولۇڭلاركى، خەير-ساخاۋەتلىك ئىشلىرىڭلارنى[80]
باشقىلارنىڭ ئالدىدا كۆز-كۆز قىلماڭلار. بۇنداق قىلساڭلار، ئەرشتىكى
ئاتاڭلارنىڭ ئىنئامىغا ئېرىشەلمەيسىلەر.
2 شۇڭا خەير-ساخاۋەت قىلغىنىڭدا، داۋراڭ سالما[81]. ساختىپەزلەرلا
سىناگوگلاردا ۋە كوچىلاردا ئادەملەرنىڭ ماختىشىغا ئېرىشىش ئۈچۈن شۇنداق
قىلىدۇ. مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئۇلار كۆزلىگەن
ئىنئامىغا ئېرىشكەن بولىدۇ. 3 لېكىن سەن، خەير-ساخاۋەت قىلغىنىڭدا
ئوڭ قولۇڭنىڭ نېمە قىلىۋاتقىنىنى سول قولۇڭ بىلمىسۇن. 4 شۇنىڭ بىلەن
خەير-ساخاۋىتىڭ يوشۇرۇن بولىدۇ ۋە يوشۇرۇن ئىشلارنى كۆرگۈچى ئاتاڭ ساڭا
بۇنى قايتۇرىدۇ.

---

76 تەكىتلەنگەن ئىش بەلكى خۇدانىڭ ھەققىي خاراكتېرىنى باشقىلارغا بىلدۈرۈش، ئۇنىڭغا ئوخشاش بولۇش.
77 باجگىرلار ئىنتايىن ئىنساپسىز، پەسكەش ئادەملەر دەپ ھېسابلىناتتى.
78 «يات ئەللىكلەر»نىڭ كۆپىنچىسى شۇ ۋاقىتتا بۇتپەرەسلەر، كاپىرلار ئىدى، ئەلۋەتتە.
79 ياكى «سىلەر مۇكەممەل بولىسىلەر».
80 ياكى «قىلغان ياخشى ئىشلىرىڭلارنى».
81 گرېك تىلىدا «ئۆز ئالدىڭدا كاناي چالغۇزما».

دۇئا ھەققىدە

5 دۇئا قىلغان ۋاقتىڭدا، ساختىپەزلەردەك بولما؛ چۈنكى ئۇلار باشقىلارغا كۆز-كۆز قىلىش ئۈچۈن سىناگوگلار ياكى تۆت كوچا ئېغىزىدا تۇرۇۋېلىپ دۇئا قىلىشقا ئامراقتۇر. مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئۇلار كۆزلىگەن ئىنئامىغا ئېرىشكەن بولىدۇ.
6 لېكىن سەن بولساڭ، دۇئا قىلغان ۋاقتىڭدا، ئىچكىرى ئۆيگە كىرىپ، ئىشىكنى يېپىپ، يوشۇرۇن تۇرغۇچى ئاتاڭغا دۇئا قىلىڭلار؛ ۋە يوشۇرۇن كۆرگۈچى ئاتاڭ بۇنى ساڭا قايتۇرىدۇ.
7 دۇئا-تىلاۋەت قىلغاندا، بۇتپەرەس يات ئەللىكلەردىكىدەك قۇرۇق گەپلەرنى تەكرارلاۋەرمەڭلار. چۈنكى ئۇلار دېگەنلىرىمىز كۆپ بولسا خۇدا تىلىگىنىمىزنى چوقۇم ئىجابەت قىلىدۇ، دەپ ئويلايدۇ. 8 شۇڭا، سىلەر ئۇلارنى دورىماڭلار. چۈنكى ئاتاڭلار سىلەرنىڭ ئېھتىياجىڭلارنى سىلەر تىلىمەستىن بۇرۇنلا بىلىدۇ. 9 شۇنىڭ ئۈچۈن، مۇنداق دۇئا قىلىڭلار: —

«ئى ئاسمانلاردا تۇرغۇچى ئاتىمىز،
سېنىڭ نامىڭ مۇقەددەس دەپ ئۇلۇغلانغاي.
10 پادىشاھلىقىڭ كەلگەي،
ئىرادەڭ ئەرشتە ئادا قىلىنغاندەك يەر يۈزىدىمۇ ئادا قىلىنغاي.
11 بۈگۈنكى نېنىمىزنى بۈگۈن بىزگە بەرگەيسەن.
12 بىزگە قەرزدار بولغانلارنى كەچۈرگىنىمىزدەك،
سەنمۇ قەرزلىرىمىزنى(82) كەچۈرگەيسەن.
13 بىزنى ئازدۇرۇلۇشلارغا ئۇچراتقۇزمىغايسەن،
بەلكى بىزنى رەزىل بولغۇچىدىن(83) قۇتقۇلدۇرغايسەن(84)».

82 بۇ ئايەتتىكى «قەرز» چوقۇم گۇناھلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 14-ئايەتنى كۆرۈڭ.
83 دېمەك، شەيتاندىن. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «يامانلىقتىن»، «رەزىللىكتىن».
84 بەزى گرېكچە نۇسخىلاردا بۇ ئايەتنىڭ ئاخىرىغا «چۈنكى، پادىشاھلىق، ھوقۇق ۋە ئۇلۇغلۇق ساڭا مەنسۇپ، ئامىن» دېگەن ئىبارىلەر قوشۇلغان.

14 چۈنكى سىلەر باشقىلارنىڭ گۇناھ-سەۋەنلىكلىرىنى كەچۈرسەڭلار،
ئەرشتىكى ئاتاڭلارمۇ سىلەرنى كەچۈرىدۇ. 15 بىراق باشقىلارنىڭ گۇناھ-
سەۋەنلىكلىرىنى كەچۈرمىسەڭلەر، ئەرشتىكى ئاتاڭلارمۇ گۇناھ-
سەۋەنلىكلىرىڭلارنى كەچۈرمەيدۇ.

روزا تۇتۇش ھەققىدە

16 روزا تۇتقان ۋاقتىڭلاردا، ساختىپەزلەردەك تاتىراڭغۇ قىياپەتكە كىرىۋالماڭلار.
ئۇلار روزا تۇتقىنىنى كۆز-كۆز قىلىش ئۈچۈن چىرايلىرىنى سولغۇن قىياپەتتە
كۆرسىتىدۇ. مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئۇلار كۆزلىگەن
ئىنئامىغا ئېرىشكەن بولىدۇ. 17 ئەمدى سەن، روزا تۇتقىنىڭدا، چاچلىرىڭنى
مايلاپ، يۈزۈڭنى يۇيۇپ يۈر. 18 شۇ چاغدا، روزا تۇتقىنىڭ ئىنسانلارغا ئەمەس،
بەلكى پەقەت يوشۇرۇن تۇرغۇچى ئاتاڭغىلا كۆرۈنىدۇ؛ ۋە يوشۇرۇن كۆرگۈچى
ئاتاڭ ئۇنى ساڭا قايتۇرىدۇ.

بايلىق ھەققىدە

19 يەر يۈزىدە ئۆزۈڭلارغا بايلىقلارنى توپلىماڭلار. چۈنكى بۇ يەردە يا كۈيە
يەپ كېتىدۇ، يا دات باسىدۇ ياكى ئوغرىلار تام تېشىپ ئوغرىلاپ كېتىدۇ.
20 ئەكسىچە، ئەرشتە ئۆزۈڭلارغا بايلىقلار توپلاڭلار. ئۇ يەردە كۈيە يېمەيدۇ،
دات باسمايدۇ، ئوغرىمۇ تام تېشىپ ئوغرىلىمايدۇ. 21 چۈنكى بايلىقىڭ قەيەردە
بولسا، قەلبىڭمۇ شۇ يەردە بولىدۇ.
22 تەنىنىڭ چىرىغى كۆزدۇر. شۇڭا ئەگەر كۆزۈڭ ساپ بولسا[85]، پۈتۈن
ۋۇجۇدۇڭ يورۇتۇلىدۇ. 23 لېكىن ئەگەر كۆزۈڭ يامان[86] بولسا پۈتۈن ۋۇجۇدۇڭ

---

85 گرېك تىلىدا «ساپ» دېگەن سۆزنىڭ ئىككى مەنىسى بار: (1) «بىر، بۆلۈنمەس، بىرلەشكەن، ساق»؛ (2) «سېخىي». دېمەك، شۇنداق بولغاندا «ساپ» دېگەن سۆزنىڭ تولۇق مەنىسى «كۆزۈڭ خۇداغىلا قارىسا...» ھەمدە «سەن ئۆزۈڭ سېخىي بولساڭ...» دېگەن بولىدۇ.

86 «يامان» مۇشۇ يەردە ھەم «رەزىل» ھەم «ساق ئەمەس، ئاجىز، كېسەل» دېگەن ئىككى مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

قاراڭغۇ بولىدۇ. ئەگەر ۋۇجۇدۇڭدىكى «يورۇقلۇق» ئەمەلىيەتتە قاراڭغۇلۇق بولسا،
ئۇ قاراڭغۇلۇق نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق-ھە!
24 ھېچكىم بىرلا ۋاقىتتا ئىككى خوجايىنىنىڭ قۇللۇقىدا بولمايدۇ. چۈنكى ئۇ
ياكى بۇنى يامان كۆرۈپ، ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ؛ ياكى بۇنىڭغا باغلىنىپ، ئۇنىڭغا
ئېتىبارسىز قارايدۇ. شۇنىڭغا ئوخشاش، سىلەرنىڭ ھەم خۇدانىڭ، ھەم مال-
دۇنيانىڭ[87] قۇللۇقىدا بولۇشۇڭلار مۇمكىن ئەمەس.
25 شۇڭا مەن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ھاياتىڭلارغا كېرەكلىك
يېمەك-ئىچمەك ياكى ئۇچاڭلارغا كىيىدىغان كىيىم-كېچەكنىڭ غېمىنى
قىلماڭلار. ھاياتلىق ئوزۇقتىن، تەن كىيىم-كېچەكتىن ئەزىز ئەمەسمۇ؟
26ئاسماندىكى ئۇچار-قاناتلارغا قاراڭلار! ئۇلار تېرىمايدۇ، ئورمايدۇ، ئامبارلارغا
يىغمايدۇ، لېكىن ئەرشتىكى ئاتاڭلار ئۇلارنىمۇ ئوزۇقلاندۇرىدۇ. سىلەر ئاشۇ
قۇشلاردىن كۆپ ئەزىز ئەمەسمۇ؟ 27 ئاراڭلاردا قايسىڭلار غەم-قايغۇ بىلەن
ئۆمرۈڭلارنى بىرەر سائەت ئۇزارتالايسىلەر؟[88]
28 سىلەرنىڭ كىيىم-كېچەكنىڭ غېمىنى قىلىشىڭلارنىڭ نېمە ھاجىتى؟!
دالادىكى نىلۇپەرلەرنىڭ[89] قانداق ئۆسىدىغانلىقىغا قاراپ بېقىڭلار! ئۇلار
ئەمگەكمۇ قىلمايدۇ، چاق ئېگىرمەيدۇ؛ 29 لېكىن سىلەرگە شۇنى ئېيتايكى،
ھەتتا سۇلايمان[90] تولۇق شان-شەرەپتە تۇرغاندىمۇ ئۇنىڭ كىيىنىشى
نىلۇپەرلەرنىڭ بىر گۈلچىلىكمۇ يوق ئىدى. 30 ئەمدى خۇدا دالادىكى بۈگۈن
ئېچىلسا، ئەتىسى قۇرۇپ ئوچاققا سېلىنىدىغان ئاشۇ گۈل-گىياھلارنى
شۇنچە بېزىگەن يەردە، سىلەرنى تېخىمۇ كىيىندۈرمەسمۇ، ئەي ئىشەنچى
ئاجىزلار! 31 شۇڭا «نېمە يەيمىز»، «نېمە ئىچىمىز»، «نېمە كىيىمىز؟» دەپ
غەم قىلماڭلار. 32 چۈنكى يات ئەلدىكىلەر[91] مانا شۇنداق ھەممە نەرسىگە

87 «مال-دۇنيا» ــ گرېك تىلىدا «مامون».
88 باشقا بىر تەرجىمىسى: «بويۇڭغا بىرەر غېرىچ قوشالامدۇ؟».
89 ياكى «دالادىكى ياۋا گۈل-گىياھلارنىڭ...»
90 «سۇلايمان» ــ داۋۇت پادىشاھنىڭ ئوغلى، ئۇلۇغ پادىشاھ سۇلايماننى كۆرسىتىدۇ.
91 «يات ئەلدىكىلەر» ــ يەھۇدىي ئەمەس بۇتپەرەسلەر بولۇپ، تىرىك خۇدانى بىلمەيتتى. مۇخلىسلار يەھۇدىي بولغاچقا، خۇدانىڭ كۈچ-قۇدرىتىگە ھەممە ئۆز خەلقىدىن خەۋەر ئالىدىغانلىقىغا ئىشەنچى بولۇشى كېرەك ئىدى.

ئىنتىلىدۇ، ئەمما ئەرشتىكى ئاتاڭلار سىلەرنىڭ بۇ ھەممە نەرسىلەرگە
موھتاجلىقىڭلارنى بىلىدۇ؛ 33 شۇنداق ئىكەن، ھەممىدىن ئاۋۋال خۇدانىڭ
پادىشاھلىقى ۋە ھەققانىيلىقىغا ئىنتىلىڭلار. ئۇ چاغدا، بۇلارنىڭ ھەممىسى
سىلەرگە قوشۇلۇپ نېسىپ بولىدۇ.
34 شۇنىڭ ئۈچۈن، ئەتىنىڭ غېمىنى قىلماڭلار. ئەتىنىڭ غېمى ئەتىگە
قالسۇن. ھەر كۈننىڭ دەردى شۇ كۈنگە تولۇق بولىدۇ.

باشقىلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم قىلماڭلار

7

1 باشقىلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم قىلىپ يۈرمەڭلار. شۇنداقتا خۇدانىڭ
ھۆكۈمىگە ئۇچرىمايسىلەر. 2 چۈنكى سىلەر باشقىلار ئۈستىدىن
قانداق باھا بىلەن ھۆكۈم قىلساڭلار، خۇدامۇ سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىن
شۇنداق باھا بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ. سىلەر باشقىلارنى قانداق ئۆلچەم بىلەن
ئۆلچىسەڭلار، خۇدامۇ سىلەرنى شۇنداق ئۆلچەم بىلەن ئۆلچەيدۇ[92]. 3 ئەمدى
نېمە ئۈچۈن بۇرادىرىڭنىڭ[93] كۆزىدىكى قىلنى كۆرۈپ، ئۆز كۆزۈڭدىكى لىمنى
بايقىيالمايسەن؟![94] 4 سەن قانداقمۇ بۇرادىرىڭغا: «قېنى، كۆزۈڭدىكى قىلنى
ئېلىۋېتەي!» دېيەلەيسەن؟ چۈنكى مانا، ئۆزۈڭنىڭ كۆزىدە لىم تۇرىدۇ!؟ 5 ئەي
ساختىپەز! ئاۋۋال ئۆزۈڭنىڭ كۆزىدىكى لىمنى ئېلىۋەت، ئاندىن ئېنىق كۆرۈپ،
بۇرادىرىڭنىڭ كۆزىدىكى قىلنى ئېلىۋېتەلەيسەن.

---

92 «باشقىلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم قىلىپ يۈرمەڭلار» ــ بۇ توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.
93 ياكى «قېرىنداشىڭنىڭ».
94 تولۇق ئايەتنىڭ مەنىسى: «نېمە ئۈچۈن بۇرادىرىڭنىڭ ھەرە كېپىكىدەك كىچىك سەۋەنلىكىنىلا كۆرۈپ، ئۆزۈڭدىكى لىمدەك چوڭ گۇناھنى كۆرمەيسەن» دېگەندەك.

خۇدانىڭ سۆزىنى كۆزگە ئىلمايدىغانلار ھەققىدە

6 مۇقەددەس نەرسىنى ئىتلارغا بەرمەڭلار، ياكى ئۈنچە-مەرۋايىتلىرىڭلارنى توڭگۇزلارنىڭ ئالدىغا تاشلاپ قويماڭلار. بولمىسا، ئۇلار بۇلارنى پۇتلىرىدا دەسسەپ، ئاندىن بۇرۇلۇپ سىلەرنى تالايدۇ.

تىلەڭلار، ئىزدەڭلار، چېكىڭلار

7 تىلەڭلار، سىلەرگە ئاتا قىلىنىدۇ؛ ئىزدەڭلار، تاپىسىلەر؛ ئىشىكنى چېكىڭلار، ئېچىلىدۇ. 8 چۈنكى ھەربىر تىلىگۈچى تىلىگىنىگە ئېرىشىدۇ؛ ئىزدىگۈچى ئىزدىگىنىنى تاپىدۇ؛ ئىشىكنى چەككۈچىلەرگە ئىشىك ئېچىلىدۇ.
9 ئاراڭلاردا ئۆز ئوغلى نان تەلەپ قىلسا، ئۇنىڭغا تاش بېرىدىغانلار بارمۇ؟!
10 ياكى بېلىق تەلەپ قىلسا، يىلان بېرىدىغانلار بارمۇ؟ 11 ئەمدى سىلەر رەزىل تۇرۇپمۇ ئۆز پەرزەنتلىرىڭلارغا ياخشى ئېھتىياجلارنى بېرىشنى بىلگەن يەردە، ئەرشتىكى ئاتاڭلار ئۆزىدىن تىلىگەنلەرگە ياخشى نەرسىلەرنى تېخىمۇ ئىلتىپات قىلماسمۇ؟
12 شۇڭا ھەر ئىشتا باشقىلارنىڭ ئۆزۈڭلارغا قانداق مۇئامىلە قىلىشىنى ئۈمىد قىلساڭلار، سىلەرمۇ ئۇلارغا شۇنداق مۇئامىلە قىلىڭلار؛ چۈنكى تەۋرات قانۇنى ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ تەلىماتلىرى مانا شۇدۇر.

خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا كىرىدىغان دەرۋازا تار

13 تار دەرۋازىدىن كىرىڭلار. چۈنكى كىشىنى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدىغان دەرۋازا كەڭ بولۇپ، يولى كەڭتاشا ۋە داغدامدۇر، ۋە ئۇنىڭدىن كىرىدىغانلار كۆپتۇر. 14 بىراق ھاياتلىققا ئېلىپ بارىدىغان دەرۋازا تار، يولى قىستاڭ بولۇپ، ئۇنى تاپالايدىغانلارمۇ ئاز.

ئىككى خىل دەرەخ

15 ئالدىڭلارغا قوي تېرىسىگە ئورىنىۋېلىپ كەلگەن، ئىچى يىرتقۇچ چىلبۆرىدەك
بولغان ساختا پەيغەمبەرلەردىن هوشيار بولۇڭلار. 16 سىلەر ئۇلارنى مېۋىلىرىدىن
تونۇۋالالايسىلەر. تىكەندىن ئۈزۈملەر، قامغاقتىن ئەنجۈرلەر ئالغىلى بولامدۇ؟
17 شۇنىڭغا ئوخشاش، هەر ياخشى دەرەخ ياخشى مېۋە بېرىدۇ، پور دەرەخ
ناچار مېۋە بېرىدۇ. 18 ياخشى دەرەخ ناچار مېۋە بەرمەيدۇ، پور دەرەخ ياخشى
مېۋە بەرمەيدۇ. 19 ياخشى مېۋە بەرمەيدىغان هەربىر دەرەخ كېسىلىپ ئوتقا
تاشلىنىدۇ. 20 شۇنىڭدەك، مۇشۇنداق كىشىلەرنى مېۋىلىرىدىن تونۇۋالالايسىلەر.

ھەقىقىي مۇخلىس

21 ماڭا «رەببىم، رەببىم» دېگەنلەرنىڭ ھەممىسىلا ئەرش پادىشاھلىقىغا
كىرەلمەيدۇ، بەلكى ئەرشتە تۇرغۇچى ئاتامنىڭ ئىرادىسىنى ئادا قىلغانلارلا
كىرەلەيدۇ. 22 شۇ كۈنىدە[95] نۇرغۇن كىشىلەر ماڭا: «رەببىم، رەببىم، بىز
سېنىڭ نامىڭ بىلەن ۋەھىي-بېشارەتلەرنى يەتكۈزدۇق، سېنىڭ نامىڭ بىلەن
جىنلارنى قوغلىدۇق ۋە نامىڭ بىلەن نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى كۆرسەتتۇق» دەيدۇ.
23 ھالبۇكى، ئۇ چاغدا مەن ئۇلارغا: «سىلەرنى ئەزەلدىن تونۇمايمەن. كۆزۈمدىن
يوقىلىڭلار، ئەي ئىتائەتسىزلەر!» دەپ ئېلان قىلىمەن.

ئىككى خىل ئىمارەت سالغان كىشىلەر

24 ئەمدى ھەربىرى بۇ سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ئەمەل قىلغان بولسا، ئۇ ئۆز
ئۆيىنى قورام تاش ئۈستىگە سالغان پەم-پاراسەتلىك كىشىگە ئوخشايدۇ.
25 يامغۇر يېغىپ، كەلكۈن كېلىپ، بوران چىقىپ سوقسىمۇ، ئۇ ئۆي ئۆرۈلمىدى؛
چۈنكى ئۇنىڭ ئۇلى قورام تاشنىڭ ئۈستىگە سېلىنغان. 26 بىراق سۆزلىرىمنى

95 «شۇ كۈنى» ــ مۇقەددەس يازمىلاردىكى كۆپ يەرلەردە قىيامەت كۈنى پەقەت «شۇ كۈنى» دەپ ئاتىلىدۇ.

ئاغلاپ تۇرۇپ، ئەمەل قىلمايدىغان ھەربىرى ئۆيىنى قۇمنىڭ ئۈستىگە قۇرغان
ئەخمەققە ئوخشايدۇ. 27 يامغۇر ياغقاندا، كەلكۈن كەلگەندە، بوران چىققاندا
شۇ ئۆي ئۆرۈلۈپ كەتتى؛ ئۇنىڭ ئۆرۈلۈشى ئىنتايىن دەھشەتلىك بولدى!
28 ۋە شۇنداق بولدىكى، ئەيسا بۇ سۆزلىرىنى ئاخىرلاشتۇرغاندىن
كېيىن، بۇ توپ-توپ خالايىق ئۇنىڭ تەلىملىرىگە ھەيرانۇھەس بولۇشتى.
29 چۈنكى ئۇنىڭ تەلىملىرى تەۋرات ئۇستازلىرىنىڭكىگە ئوخشىمايتتى،
بەلكى تولىمۇ نوپۇزلۇق ئىدى.

ئەيسانىڭ ماخاۋ كېسەلنى ساقايتىشى

8

1 ئۇ تاغدىن چۈشكەندە، توپ-توپ كىشىلەر ئۇنىڭغا ئەگىشىپ
ماڭدى. 2 ۋە مانا، ماخاۋ كېسىلى[96] بار بولغان بىر كىشى ئۇنىڭ
ئالدىغا كېلىپ، بېشىنى يەرگە ئۇرۇپ تىزلىنىپ:
— تەقسىر[97]، ئەگەر خالىسىڭىز، مېنى كېسىلىمدىن پاك قىلالايسىز! —
دېدى. 3 ئەيسا ئۇنىڭغا قولىنى تەگكۈزۈپ تۇرۇپ:
— خالايمەن، پاك بولغىن! — دېۋىدى، بۇ ئادەمنىڭ ماخاۋ كېسىلى شۇئان
پاك بولۇپ ساقايدى. 4 ئەيسا ئۇنىڭغا:
— ھازىر بۇ ئىشنى ھېچكىمگە ئېيتما، بەلكى ئۇدۇل بېرىپ كاھىنغا ئۆزۈڭنى
كۆرسىتىپ، ئۇلاردا بىر گۇۋاھلىق بولۇش ئۈچۈن، مۇسا بۇ ئىشتا ئەمر قىلغان
ھەدىيە-قۇربانلىقنى سۇنغىن[98]، — دېدى.

---

96 ماخاۋ كېسىلى — بىر خىل قورقۇنچلۇق، يۇقۇملۇق تېرە كېسىلى بولۇپ، تەۋرات قانۇنى بويىچە يەھۇدىيلار بۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولغانلارنى «ناپاك» دەپ ھېسابلاپ، ئۇلارغا تەگمەسلىكى كېرەك ئىدى («لاۋ.» 13-14-بابلار).

97 «تەقسىر» — گرېك تىلىدا بۇ سۆز «كۇرىئوس» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ ئالدى-كەينىدىكى سۆزلەرگە قاراپ ياكى «تەقسىر» ياكى «رەب»نى بىلدۈرىدۇ. مۇشۇ يەردە ماخاۋ كېسەلگە گىرىپتار ئادەم ئەيسانىڭ كىم ئىكەنلىكىنى تېخى ئانچە بىلمىگەچكە، «تەقسىر» دەپ تەرجىمە قىلىشىمىز كېرەك.

98 «ئۆزۈڭنى كۆرسىتىپ... قۇربانلىقنى سۇنغىن». تەۋرات قانۇنى بويىچە بىرسى ماخاۋ كېسىلىدىن ساقايغان بولسا، مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىكى مەسئۇل كاھىننىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۆزىنى «ساق، ياكى

ئەيسانىڭ رىملىق يۈزبېشىنىڭ چاكىرىنى ساقايتىشى

5 ئۇ كەپەرناھۇم شەھىرىگە بارغاندا، رىملىق بىر يۈزبېشى ئۇنىڭ ئالدىغا
كېلىپ، ئۇنىڭدىن يېلىنىپ:
6 ــ تەقسىر، چاكىرىم پالەچ بولۇپ قېلىپ، بەك ئازابلىنىپ ئۆيدە ياتىدۇ،
ــ دېدى.
7 مەن بېرىپ ئۇنى ساقايتىپ قوياي، ــ دېدى ئەيسا.
8 يۈزبېشى جاۋابەن:
ــ تەقسىر، تۇرۇسۇمنىڭ ئاستىغا كىرىشىڭىزگە لايىق ئەمەسمەن. پەقەت
بىر ئېغىزلا سۆز قىلىپ قويسىڭىز، چاكىرىم ساقىيىپ كېتىدۇ. 9 چۈنكى
مەنمۇ باشقا بىرسىنىڭ هوقۇقى ئاستىدىكى ئادەممەن، مېنىڭ قول ئاستىمدا
لەشكەرلىرىم بار. بىرىگە بار دېسەم بارىدۇ، بىرىگە كەل دېسەم، كېلىدۇ. قۇلۇمغا
بۇ ئىشنى قىل دېسەم، ئۇ شۇ ئىشنى قىلىدۇ، ــ دېدى(99).
10 ئەيسا بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، ھەيران بولدى. ئۆزى بىللە كەلگەنلەرگە:
ــ مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، بۇنداق ئىشەنچنى ھەتتا
ئىسرائىللار ئارىسىدىمۇ تاپالمىغانىدىم. 11 سىلەرگە شۇنى ئېيتايكى، نۇرغۇن
كىشىلەر كۈنچىقىش ۋە كۈنپېتىشتىن كېلىپ، ئەرش پادىشاھلىقىدا ئىبراھىم،
ئىسھاق ۋە ياقۇپلار بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرىدۇ. 12 لېكىن بۇ پادىشاھلىقنىڭ
ئۆز پەرزەنتلىرى بولسا، سىرتتا قاراڭغۇلۇققا تاشلىنىپ، ئۇ يەردە يىغا-زارلار
كۆتۈرىدۇ، چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىدۇ(100)، ــ دېدى. 13 ئاندىن، ئەيسا يۈزبېشىغا:

ساق ئەمەس» دەپ تەكشۈرتۈپ قۇربانلىق قىلىشى كېرەك ئىدى؛ ئاندىن قايتىدىن جەمئىيەت بىلەن ئارىلىشالايتتى. («لاۋ.» 9:13، 1:14ـ11، «لۇقا» 14:5نى كۆرۈڭ). دېمىسەكمۇ، مەسىھ كەلگۈچە بۇنداق مۇراسىم بىر قېتىممۇ ئۆتكۈزۈلۈپ باقمىغان.

[99] «مەنمۇ باشقا بىرسىنىڭ هوقۇقى ئاستىدىكى ئادەممەن...» ــ دېمەك، يۈزبېشى رىم ئىمپېراتورىنىڭ هوقۇقى ئاستىدا تۇرۇپ ئۆز هوقۇقى بىلەن ئەسكەرلىرىگە بۇيرۇق بېرەلەيتتى؛ ئەيسا ئالەم ئىگىسىنىڭ هوهۇقى ئاستىدا تۇرۇپ ئۇنىڭ هوقۇقى بىلەن ئالەمنىڭ ئىشلىرىنى بۇيرۇيدىغان ئادەم ئىدى.

[100] «كۈنچىقىش ۋە كۈنپېتىشتىن كەلگەنلەر» يەھۇدىي ئەمەسلەرنى، يەنى يات ئەللىكلەرنى كۆرسىتىدۇ. «پادىشاھلىقنىڭ ئۆز پەرزەنتلىرى» بولسا، ئەسلى خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا مىراسخور

— ئۆيۈڭگە قايت، ئىشەنگىنىڭدەك سەن ئۈچۈن شۇنداق قىلىنىدۇ، دېدى. ھېلىقى چاكارنىڭ كېسىلى شۇ پەيتتە ساقايتىلدى.

ئەيسانىڭ نۇرغۇن كېسەللەرنى ساقايتىشى

14 ئەيسا پېترۇسنىڭ ئۆيىگە بارغاندا، پېترۇسنىڭ قېيىنئانىسىنىڭ قىزىپ
ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغىنىنى كۆردى. 15 ئۇ ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋىدى، ئۇنىڭ
قىزىتمىسى ياندى. ئايال دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، ئەيسانى كۈتۈشكە باشلىدى.
16 كەچ كىرگەندە، كىشىلەر جىن چاپلاشقان نۇرغۇن ئادەملەرنى ئۇنىڭ
ئالدىغا ئېلىپ كېلىشتى. ئۇ بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا جىنلارنى ھەيدىۋەتتى ۋە
بارلىق كېسەللەرنى ساقايتتى. 17 بۇنىڭ بىلەن، يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق
يەتكۈزۈلگەن: «ئۇ ئۆزى ئاغرىق-سىلاقلىرىمىزنى كۆتۈردى، كېسەللىرىمىزنى
ئۈستىگە ئالدى» دېگەن سۆز ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى.

ئەيساغا ئەگىشىشنىڭ بەدەللىرى

18 ئەيسا ئۆزىنى ئورىۋالغان توپ-توپ كىشىلەرنى كۆرۈپ، مۇخلىسلىرىغا
دېڭىزنىڭ ئۇ قېتىغا ئۆتۈپ كېتىشنى ئەمر قىلدى. 19 شۇ چاغدا، تەۋرات
ئۇستازلىرىدىن بىرى كېلىپ، ئۇنىڭغا:
— ئۇستاز، سەن قەيەرگە بارساڭ، مەنمۇ ساڭا ئەگىشىپ شۇ يەرگە
بارىمەن، — دېدى.
20 ئەيسا ئۇنىڭغا:
— تۈلكىلەرنىڭ ئۆڭكۈرلىرى، ئاسماندىكى قۇشلارنىڭ ئۇۋىلىرى بار؛ بىراق
ئىنسانئوغلىنىڭ[101] بېشىنى قويغۇدەك يېرىمۇ يوق، — دېدى.

بولۇش كېرەك بولغان يەھۇدىيلارنىڭ ئۆزلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

101 تەۋراتتا «ئىنسانئوغلى» دېگەن ئىبارە ئالدىن ئېيتىلغان، دۇنيانى قۇتقۇزۇشقا كېلىدىغان «مەسىھ»نى كۆرسەتكەنىدى (مەسىلەن، «دان.» 7:13-14). تەۋرات-زەبۇر بويىچە بۇ ئەۋەتىلگۈچىنىڭ خۇدانىڭ كۈچ-قۇدرىتى ۋە شان-شەرىپى بىلەن ئەرشتىن چۈشۈپ، پۈتكۈل

21 مۇخلىسلىرىدىن يەنە بىرى ئۇنىڭغا:
– رەب، مېنىڭ ئاۋۋال بېرىپ ئاتامنى يەرلىككە قويۇشۇمغا ئىجازەت بەرگەيسەن(102)، – دېدى.
22 ئىيسا ئەيسا ئۇنىڭغا:
– ماڭا ئەگەشكىن، ۋە ئۆلۈكلەر(103) ئۆز ئۆلۈكلىرىنى يەرلىككە قويسۇن، – دېدى.

ئەيسانىڭ بوراننى تىنچىتىشى

23 ئۇ كېمىگە چۈشتى، مۇخلىسلىرىمۇ چۈشۈپ بىللە ماڭدى. 24 ۋە مانا، دېڭىز ئۈستىدە قاتتىق بوران چىقىپ كەتتى؛ شۇنىڭ بىلەن دولقۇنلار كېمىدىن ھالقىپ كېمىنى غەرق قىلىۋېتەي دەپ قالدى. لېكىن ئۇ ئۇخلاۋاتاتتى. 25 مۇخلىسلار كېلىپ ئۇنى ئويغىتىپ:
– ئى ئۇستاز، بىزنى قۇتقۇزۇۋالغايسەن! بىز ھالاكەت ئالدىدا تۇرىمىز – دېدى.
26 – نېمىشقا قورقىسىلەر، ئى ئېتىقادى ئاجىزلار! – دېدى ئۇ ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ، بوران-چاپقۇنغا ۋە دېڭىزغا تەنبىھ بېرىۋىدى، ھەممىسى بىردىنلا تىنچىدى.
27 مۇخلىسلار ئىنتايىن ھەيران بولۇپ، بىر-بىرىگە:
– بۇ زادى قانداق ئادەمدۇ؟ ھەتتا بوران-چاپقۇنلار ۋە دېڭىزمۇ ئۇنىڭغا بويسۇنىدىكەن-ھە! – دەپ كېتىشتى.

ئىنسانلارنى مەڭگۈ باشقۇرىدىغانلىقى ئالدىن ئېيتىلغان. ئۇنىڭدىن مۇھىمى، بىزنىڭچە، ئەيسا مەسىھنىڭ بۇ نامنى ئۆزى ھەققىدە كۆپ ئىشلىتىشى ئۆزىنىڭ تولۇق ئىنسان ئىكەنلىكىنى، ئىنسانىيەت بىلەن بىر ئىكەنلىكىنى تەكىتلەش ئۈچۈن ئىدى. چۈنكى ئەرش تەرىپىدىن ئېيتقاندا ئاجايىب ئىش شۈكى، گەرچە ئۇ ئەزەلدىن خۇدانىڭ ئوغلى بولغان بولسىمۇ، ئۇ ھازىر يەنە «ئىنساننىڭ ئوغلى»مۇ ئىدى. «تەبىرلەر»نىمۇ كۆرۈڭ.

102 بۇ كىشىنىڭ ئاتىسى بەلكىم تېخى دۇنيادىن كەتمىگەنىدى. شۇنىڭ بىلەن بەزىلەر: «ئاۋۋال بېرىپ ئاتام ئۆلۈپ ئۇنى يەرلىككە قويغۇچە كۈتۈشۈمگە يول قويغايسەن» دەپ تەرجىمە قىلىدۇ.

103 «ئۆلۈكلەر» — شۈبھىسىزكى، گۇناھلىرىدىن قۇتقۇزۇلمىغانلىقى تۈپەيلىدىن «روھى ئۆلگەنلەر»نى كۆرسىتىدۇ.

ئەيسانىڭ جىن چاپلاشقان ئىككى ئادەمنى ئازاد قىلىشى

28 ئەيسا دېڭىزنىڭ ئۇ قېتىدىكى گادارالىقلارنىڭ[104] يۇرتىغا بارغىنىدا،
جىن چاپلاشقان ئىككى كىشى گۆرلىرىدىن[105] چىقىپ ئۇنىڭغا ئالدىغا
كەلدى. ئۇلار شۇنچە ۋەھشىي ئىدىكى، ھېچكىم بۇ يەردىن ئۆتۈشكە جۈرئەت
قىلالمايتتى. 29 ئۇنى كۆرگەندە ئۇلار:
– ئى خۇدانىڭ ئوغلى، سېنىڭ بىز بىلەن نېمە كارىڭ! سەن ۋاقىت-
سائىتى كەلمەيلا بىزنى قىيىنغىلى كەلدىڭمۇ؟ – دەپ توۋلىدى.
30 شۇ يەردىن خېلى يىراقتا چوڭ بىر توپ توڭگۇز پادىسى ئوتلاپ يۈرەتتى.
31 جىنلار ئەمدى ئۇنىڭغا:
– ئەگەر سەن بىزنى قوغلىۋەتمەكچى بولساڭ، بىزنى توڭگۇز پادىسى
ئىچىگە كىرگۈزۈۋەتكەيسەن، – دەپ يالۋۇرۇشتى.
32 ئۇ ئۇلارغا:
– چىقىڭلار! – دېۋىدى، جىنلار چىقىپ، توڭگۇزلارنىڭ تېنىگە كىرىۋالدى.
مانا، پۈتكۈل توڭگۇز پادىسى تىك ياردىن ئېتىلىپ چۈشۈپ، سۇلاردا غەرق
بولدى.
33 لېكىن توڭگۇز باققۇچىلار بەدەر قېچىپ، شەھەرگە كىرىپ، بۇ ئىشنىڭ
باش-ئاخىرىنى، جۈملىدىن جىن چاپلاشقان كىشىلەرنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى
خالايىققا ئېيتىپ بېرىشتى. 34 ۋە مانا، پۈتۈن شەھەردىكىلەر ئەيسا بىلەن
كۆرۈشكىلى چىقتى. ئۇلار ئۇنى كۆرگەندە، ئۇنىڭ ئۆزلىرىنىڭ شۇ رايونىدىن
ئايرىلىپ كېتىشىنى ئۆتۈندى.

---

104 ياكى «گېراسالىقلار» («لۇقا» 36:8نى كۆرۈڭ)
105 «گۆرلەردىن» — قانائاندا (پەلەستىنىدە) كۆپ گۆرلەر ئۆڭكۈرلەردىن ياسىلىدۇ.

ئەيسانىڭ پالەچ كېسەلنى كەچۈرۈم قىلىشى ۋە ساقايتىشى

9 [1] شۇنىڭ بىلەن ئۇ كېمىگە چۈشۈپ دېڭىزدىن ئۆتۈپ، ئۆزى تۇرغان شەھەرگە(106) قايتىپ كەلدى. [2] ۋە مانا، كىشىلەر زەمبىلگە ياتقۇزۇلغان بىر پالەچنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. ئەيسا ئۇلارنىڭ ئىشەنچىنى كۆرۈپ ھېلىقى پالەچكە:

— ئوغلۇم، يۈرەكلىك بول، گۇناھلىرىڭ كەچۈرۈم قىلىندى، — دېدى.

[3] ئاندىن مانا، تەۋرات ئۇستازلىرىدىن بەزىلىرى كۆڭلىدە: «بۇ ئادەم كۇپۇرلۇق قىلىۋاتىدۇ!» دەپ ئويلىدى.

[4] ئۇلارنىڭ كۆڭلىدە نېمە ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلگەن ئەيسا ئۇلارغا:

— نېمە ئۈچۈن كۆڭلۈڭلاردا رەزىل ئويلاردا بولىسىلەر؟ [5] «گۇناھلىرىڭ كەچۈرۈم قىلىندى» دېيىش ئاسانمۇ ياكى «ئورنۇڭدىن تۇر، ماڭ!» دېيىشمۇ؟ — دېدى ۋە يەنە ئۇلارغا: — [6] ئەمما ھازىر سىلەرنىڭ ئىنسانئوغلىنىڭ يەر يۈزىدە گۇناھلارنى كەچۈرۈم قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈن، — ئۇ پالەچ كېسەلگە: —

ئورنۇڭدىن تۇر، ئورۇن-كۆرپەڭنى يىغىشتۇرۇپ ئۆيۈڭگە قايت، — دېدى.

[7] ھېلىقى ئادەم ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆيىگە قايتتى. [8] بۇنى كۆرگەن توپ-توپ ئادەملەر قورقۇشۇپ، ئىنسانلارغا بۇنداق ھوقۇقنى بەرگەن خۇدانى ئۇلۇغلاشتى.

ئەيسانىڭ ماتتانى مۇخلىسلىققا چاقىرىشى

[9] ئەيسا ئۇ يەردىن چىقىپ ئالدىغا كېتىۋېتىپ، باج يىغىدىغان ئورۇندا ئولتۇرغان، ماتتا ئىسىملىك بىر باجگىرنى كۆردى. ئۇ ئۇنىڭغا:

— ماڭا ئەگەشكىن! — دېدى.

ۋە ماتتا ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭغا ئەگەشتى.

---

106 «ئۆزى تۇرغان شەھەر» — كەپەرناھۇمنى دېمەكچى.

10 ۋە شۇنداق بولدىكى، ئەيسا ماتتانىڭ ئۆيدە مېھمان بولۇپ داستىخاندا
ئولتۇرغاندا[107]، نۇرغۇن باجگىرلار[108] ۋە گۇناھكارلارمۇ[109] كىرىپ، ئەيسا ۋە
ئۇنىڭ مۇخلىسلىرى بىلەن ھەمداستىخان بولدى. 11 بۇنى كۆرگەن پەرىسىيلەر
ئۇنىڭ مۇخلىسلىرىغا:
— ئۇستازىڭلار نېمىشقا باجگىر ۋە گۇناھكارلار بىلەن بىر داستىخاندا يەپ-
ئىچىپ ئولتۇرىدۇ؟! — دېدى.
12 بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئەيسا:
— ساغلام ئادەملەر ئەمەس، بەلكى بىمارلار تېۋىپقا موھتاجدۇر. 13 سىلەر
بېرىپ مۇقەددەس يازمىلاردىكى: «ئىزدەيدىغىنىم قۇربانلىقلار ئەمەس، بەلكى
رەھىم-شەپقەت» دېيىلگەن شۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى ئۆگىنىڭلار[110]؛ چۈنكى
مەن ھەققانىيلارنى ئەمەس، بەلكى گۇناھكارلارنى چاقىرغىلى كەلدىم[111]،
دېدى.

---

107 گرېك تىلىدا «داستىخاندا ياتقاندا». شۇ چاغدىلاردا كىشىلەر داستىخان سېلىنغان شىرە ئەتراپىدا يانپاشلاپ ياتقان ھالدا غىزالىشاتتى.

108 «باجگىرلار» — ئىسرائىلنىڭ زېمىنىنى ئىشغال قىلغان رىملىقلار ئۈچۈن ئۆز خەلقىدىن باج يىغىپ بېرىدىغان ۋە شۇ سەۋەبتىن نەپرەتكە ئۇچرىغان يەھۇدىيلار.

109 «گۇناھكارلار» — تەۋرات-ئىنجىل بويىچە ھەربىر ئادەم گۇناھكار، ئەلۋەتتە. لېكىن مۇشۇ ئايەتتىكى «گۇناھكارلار» دېگەن سۆز، ھالى چوڭ پەرىسىيلەر ۋە تەۋرات ئۇستازلىرى تەرىپىدىن ئالاھىدە «گۇناھكارلار» دەپ ئاتالغان باجگىرلار، پاھىشە ئاياللار، ھەتتا ساۋاتسىز كىشىلەر قاتارلىقلارنى كۆزدە تۇتىدۇ.

110 «سىلەر بېرىپ: «پالانى-پالانى سۆزلەر»نى ئۆگىنىڭلار» دېگەن سۆزلەر يەھۇدىي تەۋرات ئۇستازلىرىنىڭ باشقىلارغا يوليورۇق كۆرسەتكەندە ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىبارىلىرىنىڭ بىرى. مەسىھنىڭ بۇنى ئىشلىتىشى چوقۇم ئۇلارنى رەنجىتتى. خۇدانىڭ بۇ بېشارىتى تەۋراتتا، «ھوش.» 6:6دە تېپىلىدۇ.

111 مەسىھنىڭ «ھەققانىيلارنى ئەمەس، بەلكى گۇناھكارلارنى چاقىرغىلى كەلدىم» دېگەن سۆزىدە «گۇناھكارلار» دېگىنى ئۆزلىرىنى گۇناھكار دەپ تونۇپ يەتكەنلەرنى كۆزدە تۇتىدۇ، ئەلۋەتتە. چۈنكى ھەممە ئادەم گۇناھكاردۇر. «ھەققانىيلار» ئۆزىنى ھەققانىي دەپ ھېسابلىغانلارنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا مەسىھ ئۇلارنى چاقىرالمايتتى.

يېڭى كونىدىن ئۈستۈندۇر

14 شۇ ۋاقىتلاردا، يەھيا پەيغەمبەرنىڭ مۇخلىسلىرى ئەيسانىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا:
ـ نېمىشقا بىز ۋە پەرىسىيلەر پات-پات روزا تۇتىمىز، لېكىن سىزنىڭ مۇخلىسلىرىڭىز تۇتمايدۇ؟ ـ دەپ سوراشتى.
15 ئەيسا جاۋابەن:
ـ تويى بولىۋاتقان يىگىت تېخى تويدا ھەمداستىخان ئولتۇرغان چاغدا، توي مېھمانلىرى[112] ھازا تۇتۇپ ئولتۇرسا قانداق بولىدۇ!؟ ئەمما شۇ كۈنلەر كېلىدۇكى، يىگىت ئۇلاردىن ئېلىپ كېتىلىدۇ، ئۇلار شۇ كۈندە روزا تۇتىدۇ[113].
16 ھېچكىم كونا كۆڭلەككە يېڭى رەختتىن ياماق سالمايدۇ[114]. ئۇنداق قىلسا، يېڭى ياماق كىرىشىپ، كىيىمنى تارتىپ يىرتىۋېتىدۇ. نەتىجىدە، يىرتىق تېخىمۇ يوغىناپ كېتىدۇ. 17 شۇنىڭدەك، ھېچكىم يېڭى شارابنى كونا تۇلۇملارغا قاچىلىمايدۇ. ئەگەر ئۇنداق قىلسا، شارابنىڭ ئېچىشى بىلەن تۇلۇملار يېرىلىپ كېتىدۇ-دە، شارابمۇ تۆكۈلۈپ كېتىدۇ ھەم تۇلۇملارمۇ كاردىن چىقىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن كىشىلەر يېڭى شارابنى يېڭى تۇلۇملارغا قاچىلايدۇ؛ شۇنداق قىلغاندا، ھەر ئىككىلىسى ساقلىنىپ قالىدۇ.

ئەيسا بىر قىز تىرىلدۈرىدۇ، بىر ئايال ساقايتىدۇ

18 ئۇ يەھيانىڭ مۇخلىسلىرىغا بۇ سۆزلەرنى قىلىۋاتقان ۋاقىتتا، مانا بىر ھۆكۈمدار[115] كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا باش ئۇرۇپ:

112 «توي مېھمانلىرى» گرېك تىلىدا «مەرىكە زالىنىڭ پەرزەنتلىرى» دېگەن ئىبارە بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
113 بۇ سۆزلەر ئەيسانىڭ ئۆز «مېھمانلاردىن ئېلىپ كېتىلىشى»، يەنى ئۇنىڭ ئۆلۈمى ئۆزىگە ئەگەشكەنلەرگە قايغۇ-ھەسرەت ئېلىپ كېلىدىغانلىقى توغرۇلۇق بىر بېشارەتتۇر.
114 يېڭى رەخت كىرىشىپ كېتىدۇ، ئەلۋەتتە.
115 بۇ «ھۆكۈمدار» سىناگوگنىڭ چوڭى ئىدى («مار.» 22:5نى كۆرۈڭ).

ــ مېنىڭ قىزىم ھازىرلا ئۆلۈپ كەتتى[116]؛ ئەمما سىز بېرىپ ئۇنىڭغا قولىڭىزنى تەگكۈزۈپ قويسىڭىز، ئۇ تىرىلىدۇ، دېدى.
19 ئەيسا ئورنىدىن تۇرۇپ، مۇخلىسلىرى بىلەن بىللە ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدى.
20 ۋە مانا، يولدا خۇن تەۋرەش كېسىلىگە گىرىپتار بولغىنىغا ئون ئىككى يىل بولغان بىر ئايال ئەيسانىڭ ئارقىسىدىن كېلىپ، ئۇنىڭ تونىنىڭ پېشىنى سىلىدى. 21 چۈنكى ئۇ ئىچىدە «ئۇنىڭ تونىنى سىلىسىلاملا، چوقۇم ساقىيىپ كېتىمەن» دەپ ئويلىغانىدى.
22 ئەمما ئەيسا كەينىگە بۇرۇلۇپ، ئۇنى كۆرۈپ:
ــ قىزىم، يۈرەكلىك بول، ئىشەنچىڭ سېنى ساقايتتى! دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئايال شۇ سائەتتە ساقايدى[117].
23 ئەمدى ئەيسا ھېلىقى ھۆكۈمدارنىڭ ئۆيىگە كىرگەندە، نەي چېلىۋاتقان ۋە ھازا تۇتۇپ ۋايساۋاتقان كىشىلەر توپىنى كۆرۈپ، 24 ئۇلارغا:
ــ چىقىپ كېتىڭلار، بۇ قىز ئۆلمىدى، بەلكى ئۇخلاۋاتىدۇ، دېدى.
شۇنى ئاڭلاپ كۆپچىلىك ئۇنى مەسخىرە قىلدى. 25 كىشىلەر چىقىرىۋېتىلگەندىن كېيىن، ئۇ قىزنىڭ يېنىغا كىرىپ، ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋىدى، قىز ئورنىدىن تۇردى. 26 بۇ توغرىسىدىكى خەۋەر پۈتۈن يۇرتتا پۇر كەتتى.

كور ۋە گاچا كىشىلەرنىڭ ساقايتىلىشى

27 ئەيسا ئۇ يەردىن چىققاندا، ئىككى قارىغۇ ئۇنىڭ كەينىدىن كېلىپ:
ــ ئى داۋۇتنىڭ ئوغلى[118]، بىزگە رەھىم قىلغايسىز! ــ دەپ نىدا قىلىشتى.

---

116 «مېنىڭ قىزىم ھازىرلا ئۆلۈپ كەتتى» دېگەنىنىڭ باشقا بىر تەرجىمىسى: «قىزىم بۇ ۋاقىتچە ئۆلگەن بولسا كېرەك،...».
117 مەسىھنىڭ «يۈرەكلىك بول» دېگىنىگە قارىغاندا، ئايال بەك قورققان. نېمىشقا؟ ئۇنىڭدا خۇن تەۋرەش كېسىلى بولغانلىقى ئۈچۈن، تەۋرات قانۇنى بويىچە ئۇزى تەگكەن بارلىق كىشىلەرنى «ناپاك» قىلغان بولىدۇ (يەنى، ئۇنىڭغا تېگىپ كەتكەنلەر ئىبادەتخانىغا كىرىشكە، قۇربانلىق قىلىشقا ۋاقىتلىق لاياقەتسىز بولاتتى). شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئەتراپتىكى خالايىقنىلا ناپاك قىلىپلا قالماي، بەلكى مەسىھنىڭ ئۆزىنىمۇ «ناپاك» قىلغان بولاتتى.
118 پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرى بويىچە، قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ «داۋۇتنىڭ ئەۋلادى» بولۇشى كېرەك. شۇڭا يەھۇدىيلار ئارىسىدا «داۋۇتنىڭ ئوغلى» دېگەن بۇ نام مەسىھنى كۆرسىتەتتى.

[28] ئۇ ئۆيگە كىرگەندىن كېيىن، شۇ ئىككى قارىغۇ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئەيسا ئۇلاردىن:
— سىلەر مېنىڭ بۇ ئىشقا قادىر ئىكەنلىكىمگە ئىشىنەمسىلەر؟ — دەپ سورىدى.
— ئى رەببىم، ئىشىنىمىز، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇلار.
[29] ئۇ قولىنى ئۇلارنىڭ كۆزلىرىگە تەگكۈزۈپ تۇرۇپ:
ئىشەنچىڭلار بويىچە بولسۇن! دېۋىدى، [30] ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئېچىلدى. ئەيسا ئۇلارغا:
— بۇ ئىشنى ھېچكىمگە ئېيتماڭلار! دەپ قاتتىق تاپىلىدى. [31] لېكىن ئۇلار ئۇ يەردىن چىقىپلا، ئۇنىڭ نام-شۆھرىتىنى پۈتكۈل يۇرتقا يېيىۋەتتى.
[32] ئۇلار چىقىپ كېتىۋاتقاندا، كىشىلەر جىن چاپلاشقان بىر گاچىنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. [33] ئۇنىڭغا چاپلاشقان جىننىڭ ھەيدىلىشى بىلەنلا، ھېلىقى ئادەم زۇۋانغا كەلدى. خالايىق ئىنتايىن ھەيرانۇھەس بولۇپ:
— بۇنداق ئىش ئىسرائىلدا زادى كۆرۈلۈپ باقمىغان، — دېيىشتى.
[34] لېكىن پەرىسىيلەر:
— ئۇ جىنلارنى جىنلارنىڭ ئەمىرىگە تايىنىپ قوغلايدىكەن، دېيىشتى.

ئەيسانىڭ خەلققە ئىچىنى ئاغرىتىشلىرى

[35] ۋە ئەيسا بارلىق شەھەر ۋە يېزا-قىشلاقلارنى كېزىپ، ئۇلارنىڭ سىناگوگلىرىدا تەلىم بېرىپ، ئەرش پادىشاھلىقىدىكى خۇش خەۋەرنى جاكارلىدى ۋە ھەرخىل كېسەللەرنى ۋە ھەرخىل مېيىپ-ئاجىزلارنى ساقايتتى.
[36] لېكىن ئۇ توپ-توپ ئادەملەرنى كۆرۈپ ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتتى، چۈنكى ئۇلار خارلىنىپ پادىچىسىز قوي پادىلىرىدەك پاناھسىز ئىدى. [37] شۇنىڭ بىلەن ئۇ مۇخلىسلىرىغا:
— ھوسۇل دەرۋەقە كۆپ ئىكەن، بىراق ھوسۇل ئېلىش ئۈچۈن ئىشلەيدىغانلار ئاز ئىكەن. [38] شۇڭا ھوسۇلنىڭ ئىگىسىدىن، ئۆز ھوسۇلىنى يىغىۋېلىشقا ئىشلەمچىلەرنى جىددىي ئەۋەتكەيسەن، دەپ تىلەڭلار، — دېدى.

ئەيسانىڭ ئون ئىككى روسۇلنى ئەۋەتىشى

10

1 ئۇ ئون ئىككى مۇخلىسىنى يېنىغا چاقىرىپ، ئۇلارغا ناپاك
روھلارنى[119] قوغلاش ۋە ھەربىر كېسەللىكنى ھەم ھەربىر مېيىپ-
ئاجىزنى ساقايتىش ھوقۇقىنى بەردى. 2 ئون ئىككى روسۇلنىڭ ئىسىملىرى
تۆۋەندىكىچە: ئاۋۋال پېترۇس دەپمۇ ئاتىلىدىغان سىمون ۋە ئۇنىڭ ئىنىسى
ئاندرىياس، ئاندىن زەبەدىينىڭ ئوغلى ياقۇپ ۋە ئۇنىڭ ئىنىسى يۇھاننا، 3
فىلىپ ۋە بارتولوماي[120]، توماس ۋە باجگىر ماتتا، ئالفاينىڭ ئوغلى ياقۇپ ۋە
لەببائۇس دەپمۇ ئاتىلىدىغان تاداي[121]، 4 مىللەتپەرۋەر[122] دەپ ئاتالغان سىمون
ۋە كېيىن ئەيساغا ساتقۇنلۇق قىلغان يەھۇدا ئىشقارىيوت.
5 ئەيسا بۇ ئون ئىككىسىنى خەلقنىڭ ئارىسىغا مۇنداق تاپىلاپ ئەۋەتتى: —
يات ئەللىكلەرنىڭ يوللىرىغا چىقماڭلار، ياكى سامارىيەلىكلەرنىڭ
شەھەرلىرىگىمۇ كىرمەڭلار، 6 بەلكى تېنىگەن قوي پادىلىرى بولغان ئىسرائىل
جەمەتىدىكىلەر ئارىسىغا بېرىڭلار. 7 بارغان يېرىڭلاردا: «ئەرش پادىشاھلىقى
يېقىنلىشىپ قالدى!» دەپ جاكارلاڭلار. 8 ئاغرىق-سىلاقلارنى ساقايتىڭلار،
ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈڭلار، ماخاۋ كېسەللىرىنى ساقايتىڭلار، جىنلارنى
ھەيدىۋېتىڭلار. سىلەرگە شاپائەت خالىس بېرىلگەندۇر، سىلەرمۇ خالىس
ئىلتىپات قىلىڭلار[123]. 9 بەلۋېغىڭلارغا ئالتۇن، كۈمۈش ۋە مىس پۇللارنى باغلاپ
ئېلىپ يۈرمەڭلار. 10 سەپەر ئۈچۈن بىرلا يەكتەكتىن باشقا نە خۇرجۇن[124]، نە
كەش، نە ھاسا ئېلىۋالماڭلار. چۈنكى خىزمەتكار ئۆز ئىش ھەققىنى ئېلىشقا
ھەقلىقتۇر.

---

119 «ناپاك روھلار» — جىنلارنى كۆرسىتىدۇ.

120 «بارتولوماي»نىڭ باشقا بىر ئىسمى «ناتانىيەل» بولۇشى مۇمكىن («يۇھ.» 45:1).

121 ئىنجىلدىكى بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە پەقەت «تاداي» دېيىلىدۇ.

122 ياكى، «قانائانلىق». «يەھۇدىي مىللەتپەرۋەرلەر» ۋەتىنىنى رىم ئىمپېرىيەسىدىن ئازاد قىلىش ئۈچۈن زوراۋانلىق بىلەن كۈرەش قىلغۇچىلار ئىدى.

123 گرېك تىلىدا پەقەت: «سىلەرگە خالىس بېرىلگەندۇر، سىلەرمۇ خالىس بېرىڭلار» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

124 ياكى «تىلەمچىنىڭ خالتىسى».

11 ھەرقايسى شەھەر ياكى يېزىغا بارغان ۋاقتىڭلاردا، ئالدى بىلەن شۇ
يەردە كىمنىڭ ھۆرمەتكە لايىق مۆتىۋەر ئىكەنلىكىنى سوراڭلار؛ شۇنداق
كىشىنى تاپقاندا، ئۇ يەردىن كەتكۈچە ئۇنىڭ ئۆيىدىلا تۇرۇڭلار[125]. 12 بىرەر
ئۆيگە كىرگىنىڭلاردا، ئۇلارغا سالام بېرىڭلار.[126] 13 ئەگەر ئۇ ئائىلىدىكىلەر
ھۆرمەتكە لايىق مۆتىۋەر كىشىلەر بولسا[127]، تىلىگەن ئامانلىقىڭلار ئۇلارغا
ئىجابەت بولسۇن؛ ئەگەر ئۇلار لايىق بولمىسا، تىلىگەن ئامانلىقىڭلار ئۆزۈڭلارغا
قايتسۇن[128]. 14 سىلەرنى قوبۇل قىلمىغان، سۆزلىرىڭلارنى ئاڭلىمىغان
كىمدەكىم بولسا، ئۇلارنىڭ ئۆيىدىن ياكى شۇ شەھەردىن كەتكىنىڭلاردا،
ئايىغىڭلاردىكى توپىنى قېقىۋېتىڭلار[129]. 15 مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق
ئېيتىپ قويايكى، قىيامەت كۈنىدە سودوم ۋە گومورا[130] زېمىنىدىكىلەرنىڭ
ھالى شۇ شەھەردىكىلەرنىڭكىدىن يېنىك بولىدۇ.

125 «ئۇ يەردىن كەتكۈچە ئۇنىڭ ئۆيىدىلا تۇرۇڭلار» ــ بۇ ئەمردە چوڭ دانالىق بار. بۇ ئىككى سەۋەبتىن ئېيتىلغان بولۇشى مۇمكىن: ــ (1) كونا زامانلاردا كۆپ دىنىي ۋەز ئېيتقۇچىلار ئۆيمۇئۆي يوقلاپ پۇل تىلەيتتى؛ لېكىن ئەيسانىڭ مۇخلىسلىرى ھېچ تىلەمچىلىك قىلماسلىقى كېرەك؛ (2) ئۇلار ئۆيمۇئۆي كۆچۈپ يۈرسە، خەلقتە بىر-بىرىگە قاراپ ھەرتۈرلۈك ھەسەت-گۇمان پەيدا بولۇشمۇ مۇمكىن ــ «نېمىشقا ئۇلار بىزنىڭ ئۆيدە قونمايدۇ؟» ياكى «نېمىشقا ئۇلار بىزنىڭ ئۆيدىن كۆچۈپ كېتىدۇ؟» دېگەندەك.

126 ئوقۇرمەنلەرگە ئايانكى، «سالام» (ئىبرانىي تىلىدا «شالوم») دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى «(ساڭا) خاتىرجەملىك-ئامانلىق تىلەيمەن».

127 ياكى «سالامغا لايىق بولغانلار بولسا».

128 مۇشۇ كىشىلەرنىڭ لايىق ئىكەنلىكى ۋە شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئۇستىگە مۇخلىسلار تىلىگەن ئامانلىقنىڭ چۈشۈش-چۈشمەسلىكى ئۇلارنىڭ مۇخلىسلارنى قوبۇل قىلغان-قىلمىغانلىقى بىلەن باغلىق ئىدى. 14-ئايەتنى كۆرۈڭ.

129 «ئاياغدىكى توپىنى قېقىۋېتىش» ــ مۇشۇ ئىشارەت «بىزنىڭ سىلەر بىلەن مۇناسىۋىتىمىز يوق»، دېگەننى بىلدۈرۈپ، خۇدانىڭ سۆزىنى رەت قىلغانلارغا قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇش ئىدى.

130 سودوم ۋە گومورا — ئىبراھىم پەيغەمبەر زامانىدىكى ئىككى شەھەر بولۇپ، بۇ شەھەرلەرنىڭ ئادەملىرى ئوخشاش ھەمجىنسلىق زىناخورلۇقىغا (بەچچىۋازلىققا) قاتتىق بېرىلىپ گۇناھقا پاتقانلىقتىن، خۇدا بۇ شەھەرلەرنى ئادەملىرى بىلەن قوشۇپ ئوت چۈشۈرۈپ يوقاتقان.

كەلگۈسىدىكى زىيانكەشلىك

[16] مانا، مەن سىلەرنى قويلارنى بۆرىلەرنىڭ ئارىسىغا ئەۋەتكەندەك ئەۋەتىمەن. شۇڭا، يىلاندەك سەزگۈر[131]، پاختەكتەك ساپ دىللىق بولۇڭلار. [17] ئىنسانلاردىن پەخەس بولۇڭلار؛ چۈنكى ئۇلار سىلەرنى تۇتۇۋېلىپ سوت مەھكىمىلىرىگە[132] تاپشۇرۇپ بېرىدۇ، سىناگوگلىرىدا قامچىلايدۇ. [18] ئۇلار ۋە شۇنداقلا يات ئەللىكلەر ئۈچۈن بىر گۇۋاھلىق بولۇشقا، سىلەر مېنىڭ سەۋەبىمدىن ئەمىرلەر ۋە پادىشاھلار ئالدىغا ئېلىپ بېرىلىپ سوراققا تارتىلىسىلەر. [19] لېكىن ئۇلار سىلەرنى سوراققا تارتقان ۋاقتىدا، قانداق جاۋاب بېرىش ياكى نېمە جاۋاب بېرىشتىن ئەنسىرەپ كەتمەڭلار. چۈنكى شۇ ۋاقتى-سائىتىدە ئېيتىش تېگىشلىك سۆزلەر سىلەرگە تەمىنلىنىدۇ. [20] چۈنكى سۆزلىگۈچى ئۆزۈڭلار ئەمەس، بەلكى ئاتاڭلارنىڭ روھى سىلەر ئارقىلىق سۆزلەيدۇ.

[21] قېرىنداش قېرىندىشىغا، ئاتا بالىسىغا خائىنلىق قىلىپ، ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىدۇ. بالىلارمۇ ئاتا-ئانىسىغا قارشى چىقىپ، ئۇلارنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلدۇرىدۇ. [22] شۇنداقلا سىلەر مېنىڭ نامىم تۈپەيلىدىن ھەممە ئادەمنىڭ نەپرىتىگە ئۇچرايسىلەر. لېكىن ئاخىرغىچە بەرداشلىق بەرگەنلەر بولسا قۇتقۇزۇلىدۇ. [23] ئۇلار سىلەرگە بۇ شەھەردە زىيانكەشلىك قىلسا، يەنە بىر شەھەرگە قېچىپ بېرىڭلار. چۈنكى مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئىنسانئوغلى قايتىپ كەلگۈچە سىلەر ئىسرائىلنىڭ بارلىق شەھەرلىرىنى ئارىلاش ۋەزىپىڭلار تۈگىمەيدۇ.

[24] مۇخلىس ئۇستازىدىن، قۇل خوجايىنىدىن ئۈستۈن تۇرمايدۇ[133]. [25] مۇخلىس ئۇستازىغا ئوخشاش بولسا، قۇل خوجايىنىغا ئوخشاش بولسا رازى

---

[131] گرېك تىلىدا «ئاقىلانە».

[132] «سوت مەھكىمىلىرى» ــ يەھۇدىيلارنىڭ مەھكىمىلىرىنى ۋە بەلكىم باشقا خەرىل سوراقخانىلارنى كۆرسىتىدۇ.

[133] بۇ سىرلىق سۆز بەلكىم مۇخلىسلار مەسىھكە تولۇق ئەگەشسە، ئۇنىڭغا ئوخشاش ئازاب-ئوقۇبەتنى كۆرىدۇ، دېگەن مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بولسۇن. ئۇلار ئۆيىنىڭ ئىگىسىنى «بەئەلزىبۇل»[134] دەپ تىللىغان يەردە، ئۇنىڭ ئۆيىدىكىلىرىنى تېخىمۇ قاتتىق ھاقارەتلىمەمدۇ؟

26 شۇڭا ئۇلاردىن قورقماڭلار؛ چۈنكى ھېچقاندىق يېپىق قويۇلغان ئىش ئاشكارىلانماي قالمايدۇ، ۋە ھېچقاندىق مەخپىي ئىش ئايان بولماي قالمايدۇ.

27 مېنىڭ سىلەرگە قاراڭغۇدا ئېيتىدىغانلىرىمنى يورۇقتا ئېيتىڭلار. قۇلىقىڭلارغا پىچىرلاپ ئېيتىلغانلارنى ئۆگزىلەردە جاكارلاڭلار. 28 تەننى ئۆلتۈرسىمۇ، لېكىن ئادەمنىڭ جان-روھىنى ئۆلتۈرەلمەيدىغانلاردىن قورقماڭلار؛[135] ئەكسىچە، تەن ۋە جان-روھنى دوزاختا ھالاك قىلىشقا قادىر بولغۇچىدىن قورقۇڭلار. 29 ئىككى قۇشقاچنى بىر تىيىنگە[136] سېتىۋالغىلى بولىدۇغۇ؟ لېكىن ئۇلاردىن بىرىمۇ ئاتاڭلارسىز يەرگە چۈشمەيدۇ. 30 ئەمما سىلەر بولساڭلار، ھەتتا ھەربىر تال چېچىڭلارمۇ سانالغاندۇر. 31 شۇڭا، قورقماڭلار. سىلەر نۇرغۇنلىغان قۇشقاچتىنمۇ قىممەتلىكتۇرسىلەر!

32 شۇڭا، مېنى ئىنسانلارنىڭ ئالدىدا ئېتىراپ قىلغانلارنىڭ ھەربىرىنى مەنمۇ ئەرشتىكى ئاتامنىڭ ئالدىدا ئېتىراپ قىلىمەن؛ 33 بىراق ئىنسانلارنىڭ ئالدىدا مەندىن تانغانلارنىڭ ھەربىرىدىن مەنمۇ ئەرشتىكى ئاتام ئالدىدا تانىمەن.

مۇخلىس بولغىنى ئۈچۈن زىيانكەشلىككە ئۇچرىشى مۇمكىن

34 مېنىڭ دۇنياغا كېلىشىمنى تىنچلىق ئېلىپ كېلىش ئۈچۈندۇر، دەپ ئويلاپ قالماڭلار. مەن تىنچلىق ئەمەس، بەلكى قىلىچنى يۈرگۈزۈشكە

134 «ئۆيىنىڭ ئىگىسى» ئەيسا ئۆزى، ئەلۋەتتە. «بەئەلزىبۇل» ــ جىنلارنىڭ پادىشاھى شەيتاننىڭ يەنە بىر ئىسمى. ئەيسا ئۆزى خەلق ئارىسىدا «ئالقىشلىق» بولمىسا ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەرمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش ھاقارەتكە ئۇچراشقا رازى بولۇشى كېرەك، ئەلۋەتتە؛ ھەتتا بۇ ئىشنى «خۇدا ئۆز نامى ئۈچۈن بىزگە ھاقارەتكە ئۇچراشقا ئىمتىياز بەردى» دەپ ھېسابلاش كېرەك («فىل.» 1:29نى كۆرۈڭ).

135 مۇشۇ ئايەتتە «روھ-جان» ئىنسانلارنىڭ روھىي قىسمىنى، يەنى ئىچكى دۇنياسىنى كۆرسىتىدۇ.

136 «بىر تىيىن» ــ گرېك تىلىدا «ئاسسارىيون». شۇ دەۋردىكى بىر ئىشچىنىڭ كۈنلۈك ھەققى بولغان «دىنارىئۇس»نىڭ 1/16 قىسمى ئىدى

كەلدىم[137]. 35 چۈنكى مېنىڭ كېلىشىم «ئوغۇلنى ئاتىسىغا، قىزنى ئانىسىغا، كېلىننى قېيىنئانىسىغا قارشى چىقىرىش» ئۈچۈن بولىدۇ. 36 شۇنىڭ بىلەن «ئادەمنىڭ دۈشمەنلىرى ئۆز ئائىلىسىدىكى كىشىلەر بولىدۇ»[138].
37 ئاتا-ئانىسىنى مەندىنمۇ ئەزىز كۆرىدىغانلار ماڭا مۇناسىپ ئەمەستۇر. ئۆز ئوغۇل-قىزىنى مەندىنمۇ ئەزىز كۆرىدىغانلارمۇ ماڭا مۇناسىپ ئەمەس. 38 ئۆزىنىڭ كرېستىنى كۆتۈرۈپ،[139] ماڭا ئەگەشمىگەنلەرمۇ ماڭا مۇناسىپ ئەمەس. 39 ئۆز ھاياتىنى ئايايدىغان كىشى ئۇنىڭدىن مەھرۇم بولىدۇ؛ مەن ئۈچۈن ئۆز ھاياتىدىن مەھرۇم بولغان كىشى ئۇنىڭغا ئېرىشىدۇ. 40 سىلەرنى قوبۇل قىلغانلار مېنىمۇ قوبۇل قىلغان بولىدۇ؛ مېنى قوبۇل قىلغانلار بولسا مېنى ئەۋەتكۈچىنىمۇ قوبۇل قىلغان بولىدۇ. 41 بىر پەيغەمبەرنى پەيغەمبەرلىك سالاھىيىتىدە قوبۇل قىلغان كىشى[140] پەيغەمبەرگە خاس بولغان ئىنئامغا ئېرىشىدۇ. ھەققانىي ئادەمنى ئۇ ھەققانىي ئىكەن دەپ بىلىپ قوبۇل قىلغانلار ھەققانىي ئادەمگە خاس بولغان ئىنئامغا ئېرىشىدۇ. 42 مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، مېنىڭ بۇ شاكىچىكلىرىمدىن ئەڭ كىچىكى بىرىنى مېنىڭ مۇخلىسىم دەپ بىلىپ ئۇنىڭغا ھەتتا پەقەت بىرەر چىنە سوغۇق سۇ بەرگەن كىشىمۇ جەزمەن ئۆزىگە لايىق ئىنئامدىن مەھرۇم بولمايدۇ.

137 38:5-48دە خاتىرىلەنگەندەك، ئەيسانىڭ ئېتىقادچىلارنى ئۇرۇشماسلىققا دەۋەت قىلىدىغان تەلىمگە ئاساسەن، ئېتىقادچىلار قولىغا قىلىچ ئېلىشقا بولمايدۇ. شۇڭا مۇشۇ ئايەتتىكى «قىلىچ» (خۇدانىڭ سۆزلىرىگە رەنجىيدىغان ئادەمنىڭ قولىدا بولۇپ) ئېتىقادچىلارغا قارشى چىققان قىلىچنى، ياكى كۆچمە مەنىدە «جېدەل-ماجىرا»نى كۆرسەتكەن بولسا كېرەك.

138 مۇشۇ سۆزلەر تەۋرات «مىك.» 6:7دىن ئېلىنغان.

139 رىملىقلار تەرىپىدىن ئۆلۈم جازاسى بېرىلگەنلەر مىخلىنىدىغان كرېستنى مۈرىسىدە كۆتۈرۈپ جازا مەيدانىغا باراتتى. كرېستلىنىش ئادەمنى قىينايدىغان، ئىنتايىن دەھشەتلىك ۋە ئاھانەتلىك ئۆلۈم جازا ئۇسۇلى بولۇپ، «ئۆزىنىڭ كرېستىنى كۆتۈرۈش» دېگەننىڭ كۆپ مەنىلىرى ئىچىدە تۆۋەندىكىلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالسا كېرەك: (1) ئەيسا مەسىھ ئۈچۈن ئازاب-ئوقۇبەت تارتىشقا، (2) تىل-ئاھانەت ئىشتىشكە، (3) خۇدانىڭ ئىرادىسىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئۈچۈن زۆرۈر تېپىلغاندا، «ئۆز-ئۆزىنى ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلغاندەك» ئۆزىنىڭ ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنى رەت قىلىشقا تەييار بولۇش.

140 «پەيغەمبەرلىك سالاھىيىتىدە قوبۇل قىلغان كىشى» — دېمەك، ئۇنىڭ پەيغەمبەر ئىكەنلىكى، خۇدانىڭ سۆزىنى يەتكۈزگەنلىكى سەۋەبىدىن ئۇنى قوبۇل قىلغان كىشىنى كۆرسىتىدۇ.

يەھيا پەيغەمبەرنىڭ گۇمانىي سوئالى

11

1 ئەيسا ئون ئىككى مۇخلىسىغا بۇ ئىشلارنى تاپىلاپ بولغاندىن كېيىن، ئۆزىمۇ شۇ يەردىكى[141] ھەرقايسى شەھەرلەردە تەلىم بېرىش ۋە خۇدانىڭ كالامىنى جاكارلاش ئۈچۈن ئۇ يەردىن كەتتى.

2 زىنداندا سولانغان يەھيا پەيغەمبەر مەسىھنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى ئاڭلاپ، مۇخلىسلىرىنى ئەۋەتىپ، ئۇلار ئارقىلىق ئەيسادىن: 3 «كېلىشى مۇقەررەر زات[142] ئۆزۈڭمۇ، ياكى باشقا بىرسىنى كۈتۈشىمىز كېرەكمۇ؟» ــ دەپ سورىدى.

4 ئەيسا ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى:

ــ يەھيانىڭ يېنىغا قايتىپ بېرىپ، ئۆز ئاڭلاۋاتقانلىرىڭلارنى ۋە كۆرۈۋاتقانلىرىڭلارنى بايان قىلىپ ــ 5 كورلار كۆرەلەيدىغان ۋە توكۇرلار ماڭالايدىغان بولدى، ماخاۋ كېسەللى بولغانلار ساقايتىلدى، گاسلار ئاڭلىيالايدىغان بولدى، ئۆلگەنلەرمۇ تىرىلدۈرۈلدى ۋە كەمبەغەللەرگە خۇش خەۋەر جاكارلاندى» ــ دەپ ئېيتىڭلار. 6 ۋە ئۇنىڭغا يەنە: «مەندىن گۇمانلانماي پۇتلىشىپ كەتمىگەن كىشى بولسا بەختلىكتۇر!» دەپ قويۇڭلار، ــ دېدى[143].

7 ئۇلار كەتكەندە، ئەيسا توپ-توپ ئادەملەرگە يەھيا توغرۇلۇق سۆزلەشكە باشلىدى:

ــ «سىلەر ئەسلى يەھيانى ئىزدەپ چۆلگە بارغىنىڭلاردا، زادى نېمىنى كۆرگىلى باردىڭلار؟ شامالدا يەلپۈنۈپ تۇرغان قومۇشنىمۇ؟ 8 ياكى ئېسىل كىيىنگەن بىر ئەربابنىمۇ؟ مانا، ئېسىل كىيىملەرنى كىيگەنلەر خان ئوردىلىرىدىن تېپىلىدۇغۇ! 9 ئەمدى سىلەر نېمە كۆرگىلى باردىڭلار؟ بىر پەيغەمبەرنىمۇ؟ دۇرۇس، ئەمما مەن شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، بۇ بولسا پەيغەمبەردىنمۇ

---

141 «شۇ يەر» ــ گالىلىيەنى دېمەكچى.

142 «كېلىشى مۇقەررەر زات» بولسا خۇدا ۋەدە قىلغان قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ، ئەلۋەتتە. يەھيا ئۆزى مەسىھنىڭ يولىنى تەييارلاش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئالدىدا ئەۋەتىلگەن؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ: ــ «سەن بىز كۈتكەن كىشىمۇسەن» دەپ گۇمانلىنىپ سورايدۇ.

143 يەھيا پەيغەمبەر زىنداندا يېتىپ: «ئەيسا قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ بولسا نېمىشقا مېنى زىنداندىن قۇتقۇزمىغان؟» ــ دەپ گۇمانلانغان بولسا كېرەك ئىدى. يەھيانىڭ بۇ سوئالى توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.

ئۇستۇن بىر بولغۇچىدۇر. 10 چۈنكى مۇقەددەس يازمىلاردىكى: ــ
«مانا، يۈز ئالدىڭغا ئەلچىمنى ئەۋەتىمەن؛
ئۇ سېنىڭ ئالدىڭدا يولۇڭنى تەييارلايدۇ»[144]
ــ دەپ پۈتۈلگەن سۆز دەل ئۇنىڭ توغرىسىدا پۈتۈلگەندۇر. 11 مەن سىلەرگە
شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئاياللاردىن تۇغۇلغانلار ئارىسىدا چۆمۈلدۈرگۈچى
يەھيادىنمۇ ئۇلۇغى تۇرغۇزۇلغىنى يوق؛ ئەمما ئەرش پادىشاھلىقىدىكى ئەڭ
كىچىك بولغىنىمۇ ئۇنىڭدىن ئۇلۇغ تۇرىدۇ. 12 ئەمما چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا
ئوتتۇرىغا چىققان كۈنلەردىن بۈگۈنكى كۈنگىچە، ئەرش پادىشاھلىقىغا
كىرىش يولى شىددەت بىلەن ئېچىلدى ۋە كىشىلەر ئۇنى شىددەت بىلەن
تۇتۇۋالىدۇ[145]. 13 چۈنكى بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەت بېرىش خىزمىتى،
شۇنداقلا تەۋراتتىكى يازمىلار ئارقىلىق بېشارەت يەتكۈزۈلۈش خىزمىتى يەھيا
بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. 14 ــ ۋە ئەگەر شۇ سۆزنى قوبۇل قىلالىساڭلار، «قايتىپ
كېلىشى مۇقەررەر بولغان ئىلياس پەيغەمبەر» بولسا، يەھيانىڭ ئۆزىدۇر.[146] 15
ئاڭلىغۇدەك قۇلىقى بارلار بۇنى ئاڭلىسۇن!

144 تەۋرات، «مال.» 1:3، «يەش.» 3:40.

145 باشقا بىر تەرجىمىسى: «ئەرش پادىشاھلىقى زوراۋانلىققا ئۇچرىماقتا. زوراۋانلار ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلماقتا». بىراق بىزنىڭچە بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ئاساسەن «خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا كىرىش ئاسان ئەمەس؛ چۈنكى ئۇنىڭغا ھەرخىل ھۇجۇملار قىلىنىدۇ؛ لېكىن ھۇجۇمغا بەرداشلىق بېرىشكە تەييار، ئىرادىسى قەتئىي ئادەملەر ئۇنىڭغا ئىگە بولىدۇ». يەنە «لۇقا» 16:16نى كۆرۈڭ. بىزنىڭچە يەنە، 12-14-ئايەتلەر «مىك.» 2:12-13 بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر. «مىكاھ»دىكى «قوشۇمچە سۆز»نىمۇ كۆرۈڭ.

146 تەۋراتتا، يەنى «مال.» 4:5-6دە، قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ مەيدانغا چىقىشىدىن ئاۋۋال ئىلياس پەيغەمبەر مەسىھنىڭ يولىنى تەييارلاش ئۈچۈن قايتىپ كېلىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ. يەھۇدىيلار مەسىھنىڭ كېلىشىنى كۈتكەچكە، بۇ بېشارەتكە ئاساسەن ئىلياسنىڭ ئاۋۋال كېلىشىنى كۈتۈۋاتقانىدى. يەھيا پەيغەمبەر ئىلياس پەيغەمبەردەك كۈچ-قۇدرەت بىلەن كەلگەن («لۇقا» 1:13-17نى كۆرۈڭ). شۇڭا مەسىھ ئەيسا بۇ بېشارەت ئۇنىڭ ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشقان، دەپ ئېيتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، (يەھۇدىي خەلقى «ئاۋۋالقى ئىلياس» بولغان يەھيانىڭ خەۋىرىنى رەت قىلغان بولغاچقا) مەسىھنىڭ قىيامەت كۈنىدە دۇنياغا قايتىپ كېلىشىدىن ئاۋۋالمۇ ئىلياس پەيغەمبەر ئۆزى قايتىدىن پەيدا بولىدۇ دەپ ئىشەنچىمىز بار (يەنە «مال.» 4:5-6نى ۋە «مار.» 9:11-13نىمۇ كۆرۈڭ).

[16] لېكىن بۇ دەۋردىكى كىشلەرنى زادى كىملەرگە ئوخشتاي؟ ئۇلار خۇددى رەستە-بازارلاردا ئولتۇرۇۋېلىپ، بىر-بىرىگە: [17] «بىز سىلەرگە سۇناي چېلىپ بەرسەكمۇ، ئۇسسۇل ئوينىمىدىڭلار»، «ماتەم پەدىسىگە چېلىپ بەرسەكمۇ، يىغا-زار قىلمىدىڭلار» دەپ قاقشايدىغان تۇتۇرۇقسىز باللارغا ئوخشايدۇ. [18] چۈنكى يەھيا كېلىپ زىياپەتتە ئولتۇرمايتتى، شاراب ئىچمەيتتى(147). شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار: «ئۇنىڭغا جىن چاپلىشىپتۇ» دېيىشىدۇ. [19] ئىنسانئوغلى بولسا كېلىپ ھەم يەيدۇ ھەم ئىچىدۇ ۋە مانا، ئۇلار: «تازا بىر تويماس ۋە بىر مەيخور ئىكەن. ئۇ باجگىرلار ۋە گۇناھكارلارنىڭ دوستى» دېيىشىدۇ. لېكىن دانالىق بولسا ئۆز پەرزەنتلىرى(148) ئارقىلىق دۇرۇس دەپ تونۇلىدۇ».

ئەيسانى چەتكە قاققان شەھەرلەر

[20] ئاندىن ئۇ ئۆزى كۆپ مۆجىزىلەرنى كۆرسەتكەن شەھەرلەردە تۇرۇۋاتقانلارنى توۋا قىلمىغانلىقى ئۈچۈن ئەيىبلەپ، مۇنداق دېدى: —
[21] ھالىڭلارغا ۋاي، ئەي قورازىنلىقلار! ھالىڭلارغا ۋاي، ئەي بەيت-سائىدالىقلار! چۈنكى سىلەردە كۆرسىتىلگەن مۆجىزىلەر تۇر ۋە زىدون شەھەرلىرىدە(149) كۆرسىتىلگەن بولسا، ئۇ يەرلەردىكىلەر خېلى بۇرۇنلا بۆز كىيىمگە يۆگىنىپ، كۈلگە مىلىنىپ(150) توۋا قىلغان بولاتتى. [22] مەن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، قىيامەت كۈنىدە تۇر ۋە زىدوندىكىلەرنىڭ كۆرىدىغىنى سىلەرنىڭكىدىن يېنىك بولىدۇ. [23] ئەي ئەرشكە كۆتۈرۈلگەن

[147] گرېك تىلىدا «نە يېمەيدۇ نە ئىچمەيدۇ». ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە باركى، يەھيا پەيغەمبەر ئىنتايىن غورىگىل ئۇزۇقلىناتتى، پات-پات روزا تۇتاتتى. «مات.» 3:4نى كۆرۈڭ.
[148] ياكى «ئىش-مېۋىلىرى». بۇ قىسقا ئايەت ئۇستىدە ۋە ئۇنىڭدىكى كۆپ مۇھىم پرىنسىپلار توغرىسىدا «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.
[149] تۇر ۋە زىدون ئەسلى بۇتپەرەس «يات ئەللەر»نىڭ شەھەرلىرى ئىدى. مەسىلەن، «ئەزاكىيال» 26-29-بابنى كۆرۈڭ — ئىككى شەھەر بۇ بابلاردا گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئەيىبلىنىدۇ. «زىدون» گرېك تىلىدا «سىدون» دېيىلىدۇ.
[150] «بۆزگە (ماتاغا) يۆگىنىپ، كۈلگە مىلىنىش» — كونا زامانلاردا قاتتىق پۇشايمان قىلىش، گۇناھلارغا توۋا قىلىشنىڭ بىر ئىپادىسى ئىدى.

كەپەرناھۇملۇقلار![151] سىلەر تەھتىساراغا چۈشۈرۈلىسىلەر. چۈنكى ئاراڭلاردا يارىتىلغان مۆجىزىلەر سودومدا يارىتىلغان بولسا، ئۇ شەھەر بۈگۈنگىچە ھالاك بولمىغان بولاتتى[152]. 24 ئەمما مەن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قوياي‌كى، قىيامەت كۈنىدە سودوم زېمىنىدىكىلەرنىڭ كۆرىدىنى سىلەرنىڭكىدىنمۇ يېنىك بولىدۇ.

ئەيسانىڭ خۇشاللىقى

25 شۇ ۋاقىتلاردا، ئەيسا بۇ ئىشلارغا قاراپ مۇنداق دېدى:
– ئاسمان-زېمىن ئىگىسى ئى ئاتا! سەن بۇ ھەقىقەتلەرنى دانىشمەن ۋە ئەقىللىقلاردىن يوشۇرۇپ، سەبىي باللارغا ئاشكارىلىغانلىقىڭ ئۈچۈن ساڭا مەدھىيىلەر ئوقۇيمەن! 26 بەرھەق، ئى ئاتا، نەزىرىڭدە بۇنداق قىلىش راۋا ئىدى.
27 ھەممە ماڭا ئاتامدىن تەقدىم قىلىندى؛ ئوغۇلنى ئاتىدىن باشقا ھېچكىم تونۇمايدۇ، ۋە ئاتىنىمۇ ئوغۇل ۋە ئوغۇل ئاشكارىلاشنى لايىق كۆرگەن كىشىلەردىن باشقا ھېچكىم تونۇمايدۇ.
28 ئەي جاپاكەشلەر ۋە ئېغىر يۈك يۈكلەنگەن ھەممىڭلار! مېنىڭ يېنىمغا كېلىڭلار، مەن سىلەرگە ئارام‌لىق بېرەي. 29 مېنىڭ بويۇنتۇرۇقۇمنى كىيىپ، مەندىن ئۆگىنىڭلار؛ چۈنكى مەن مۆمىن ۋە كەمتەرمەن؛ شۇنداق قىلغاندا، كۆڭلۈڭلار ئارام تاپىدۇ. 30 چۈنكى مېنىڭ بويۇنتۇرۇقۇمدا بولۇش ئاسان، مېنىڭ ئارتىدىغان يۈكۈم يېنىكتۇر.

151 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئەي سىلەر كەپەرناھۇملۇقلار! ئاسمانغا چىقماقچىمىدىڭلار؟». لېكىن بىزنىڭچە «ئاسمانغا كۆتۈرۈلگەن» دېگىنى توغرا بولۇپ، بۇ سۆز ئەيسا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولغانلىقتىن ئۇلارغا كۆرسىتىلگەن زور ئىمتىياز-ئىلتىپاتنى كۆرسىتىدۇ.
152 «سودوم شەھىرى» ـــ 15:10نى، «يار.» 18:16-29:19نى كۆرۈڭ.

ئەيسا شابات (شابات كۈنى)نىڭ ئىگىسىدۇر

(ئىزاھات: ــ «شابات كۈنى» شەنبە كۈنى، تەۋرات كالېندارى بويىچە ھەپتىنىڭ يەتتىنچى كۈنى بولۇپ، مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە ئىسرائىلدىكى ھەربىر ئىنسان ۋە مال-چارۋىلارمۇ شۇ كۈنى ھەرقانداق ئىش-خىزمەت قىلماي، دەم ئېلىشى كېرەك ئىدى)

12

1 شۇ چاغلاردا بىر شابات كۈنى، ئەيسا بۇغدايلىقلاردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. قورسىقى ئېچىپ كەتكەن مۇخلىسلىرى باشاقلارنى ئۈزۈپ، يېيىشكە باشلىدى. 2 لېكىن بۇنى كۆرگەن پەرىسىيلەر ئۇنىڭغا:

ــ قارا، مۇخلىسلىرىڭ شابات كۈنى تەۋراتتا چەكلەنگەن ئىشنى[153] قىلىۋاتىدۇ، دېيىشتى.

3 ئىسا ئۇلارغا:

ــ داۋۇت ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنىڭ ئاچ قالغاندا نېمە قىلغانلىقىنى مۇقەددەس يازمىلاردىن ئوقۇمىغانمۇسىلەر؟[154] 4 ئۇ خۇدانىڭ ئۆيىگە كىرىپ، خۇداغا ئاتالغان، شۇنداقلا ئۆزى ۋە ھەمراھلىرىغا نىسبەتەن تەۋرات قانۇنى بويىچە يېيىشكە بولمايدىغان «تەقدىم نانلار»نى سوراپ ئېلىپ، ئۇلارنى ھەمراھلىرى بىلەن بىللە يېگەن. ئەسلىدە بۇ نانلارنى پەقەت كاھىنلارنىڭ يېيىشىگىلا بولاتتى[155].

5 سىلەر تەۋراتتىن شۇنى ئوقۇپ باقمىغانسىلەركى، ئىبادەتخانىدا ئىشلەيدىغان كاھىنلار شابات كۈنلىرى ئىشلەپ شابات تەرتىپىنى بۇزسىمۇ،

153 «چەكلەنگەن ئىش» ــ تەۋرات قانۇنىدا چەكلەنگەن. تەۋرات قانۇنى بويىچە دەم ئېلىش كۈنى «خامان تېپىش» «خىزمەت» دەپ قارىلىپ، قانۇنغا خىلاپلىق ئىش دەپ ھېسابلىنىشى كېرەك ئىدى، ئەلۋەتتە. پەرىسىيلەر مۇخلىسلارنىڭ دانلارنى يېيىش ئۈچۈن ئاقلىشىنى «خامان تەپكەنلىككە باراۋەر» دەپ قارىغان. ئەمدى باشاقلارنى ئۈزۈپ يېيىش زىرائەتلەرگە ئورغاق سېلىش بىلەن ئوخشاشمۇ ياكى ئوخشاش ئەمەسمۇ، بۇنىڭغا ئوقۇرمەنلەر مەسىھنىڭ جاۋابىنى ئوقۇپ ئۆزى بىرنېمە دېسۇن! «قوشۇمچە سۆز»نىمىزدە مۇشۇ ۋەقە توغرۇلۇق ئىزاھاتلىرىمىزنى كۆرۈڭ.

154 «ئوقۇمىغانمۇسىلەر؟» دېگەن سۆز پەرىسىيلەرنىڭ دائىم رەقىبلىرىدىن سورايدىغان سوئال شەكلى ئىدى.

155 بۇ ۋەقە «1سام.» 1:21-7دە خاتىرىلەنگەن.

گۇناھقا بۇيرۇلمايدۇ. 6 بىراق مەن شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، بۇ يەردە ئىبادەتخانىدىنمۇ ئۇلۇغ بىرسى بار. 7 ئەمدىلىكتە ئەگەر سىلەر خۇدانىڭ «مۇقەددەس يازمىلاردا: «ئىزدەيدىغىنىم قۇربانلىقلار ئەمەس، بەلكى رەھىم-شەپقەت»[156] دېيىلگەن شۇ سۆزىنىڭ مەنىسىنى بىلگەن بولساڭلار، بىگۇناھ كىشىلەرنى گۇناھكار دەپ بېكىتمەيتتىڭلار. 8 چۈنكى ئىنسانئوغلى شابات كۈنىنىڭ ئىگىسىدۇر.

شابات كۈندە بىمارنى ساقايتىشقا بولامدۇ؟

9 ئۇ ئۇ يەردىن ئايرىلىپ، ئۇلارنىڭ[157] سىناگوگىغا كىردى. 10 ۋە مانا، ئۇ يەردە بىر قولى يىگىلەپ قالغان بىر ئادەم بار ئىدى. ئۇلار ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئەرز قىلىشقا سەۋەب تاپماقچى بولۇپ ئۇنىڭدىن:

— شابات كۈنى كېسەل ساقايتىش تەۋرات قانۇنىغا ئۇيغۇنمۇ؟ — دەپ سورىدى.

11 لېكىن ئۇ ئۇلارغا مۇنداق جاۋاب بەردى:

— بىرەرسىڭلارنىڭ قويى شابات كۈنى ئورىغا چۈشۈپ كەتسە، ئۇنى دەرھال تارتىپ چىقىرىۋالمايدىغان ئادەم بارمىدۇ؟ 12 ئىنسان بولسا قويدىن شۇنچە ئەتىۋارلىقتۇر! شۇڭا، شابات كۈنى ياخشىلىق قىلىش تەۋرات قانۇنىغا ئۇيغۇندۇر.

13 ئاندىن ئۇ ھېلىقى كېسەلگە:

— قولۇڭنى ئۇزات، — دېدى. ئۇ قولىنى ئۇزىتىشى بىلەنلا قولى ئىككىنچى قولىغا ئوخشاش ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى[158].

14 بىراق پەرىسىيلەر تاشقىرىغا چىقىپ، ئۇنى قانداق يوقىتىش ھەققىدە مەسلىھەت قىلىشتى.

---

156 «ھوش.» 6:6دىن ئېلىنغان سۆز (13:9نىمۇ كۆرۈڭ).

157 «ئۇلار» — يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان «پەرىسىيلەر»نى كۆرسەتكەن بولسا كېرەك.

158 «ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى» — پېئىلنىڭ «مەجھۇل شەكلى» بولۇپ، بىزگە بۇ ئىشنى خۇدا ئۆزى قىلغان، دېگەننى ئۇقتۇرىدۇ. ئەمدى ئۇلار بۇ مۆجىزە «شابات كۈندە يارىتىلغانلىقى» ئۈچۈن زادى كىمنى ئەيىبلىمەكچى؟

خۇدا تاللىغان قۇل

[15] ئەمما ئەيسا بۇنى بىلىۋېلىپ ئۇ يەردىن ئايرىلدى. توپ-توپ كىشىلەر ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى. ئۇ ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ساقايتتى؛ [16] ئاندىن ئۇلارغا ئۆزىنىڭ سالاھىيىتىنى ئاشكارىلىماسلىقنى قاتتىق تاپىلىدى. [17] بۇنىڭ بىلەن يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق يەتكۈزۈلگەن مۇنۇ سۆزلەر ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى:

[18] — «قاراڭلار، مانا مەن تاللىغان ئۆز قۇلۇم!
مېنىڭ سۆيۈملۈكۈم، دىلىمنىڭ سۆيۈنگىنى!
مەن ئۆز روھىمنى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا قوندۇرىمەن،
شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئەللەرگە ھۆكۈم-ھەقىقەتنى(159) جاكارلايدۇ.
[19] ئۇ نە تالاش-تارتىش قىلمايدۇ نە چۇقان كۆتۈرمەيدۇ،
كوچىلاردا ئۇنىڭ كۆتۈرگەن ئاۋازىنى ھېچ ئاڭلىغۇچى بولمايدۇ.
[20] تاكى ئۇ غەلىبە بىلەن توغرا ھۆكۈملەرنى(160) چىقارغۇچە،
يانجىلغان قومۇشنى سۇندۇرمايدۇ،
تۈتەپ ئۆچەي دەپ قالغان پىلىكنى ئۆچۈرمەيدۇ؛
[21] ۋە ئەللەر ئۇنىڭ نامىغا ئۈمىد باغلايدۇ».

---

[159] «ئەللەر» بولسا مۇشۇ يەردە «يات ئەللەر»، يەنى يەھۇدىي ئەمەسلەر، جاھاندىكى بارلىق مىللەتلەرنى كۆرسىتىدۇ.
«ھۆكۈم-ھەقىقەتنى جاكارلاش» — «ھۆكۈم-ھەقىقەت» ئىبرانىي تىلىدا (ئەينى تەۋراتتىكى بېشارەتتە) «مىشپات» دېيىلىدۇ، ئۇ تۆت جەھەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، يەنى خۇدانىڭ «ھەققانىي قۇلى»نىڭ: — (1) خۇدانىڭ بۇتلار توغرۇلۇق ھۆكۈمى، يەنى «خۇدا دېگەن تىرىك ھەم بىردۇر، بۇتلار يوقتىن بولغان نەرسە» دېگەن ھەقىقەتنى ئېلىپ كېلىشىنى (ھەقىقەتسىزلەر ھەقىقەتكە ئېرىشىدۇ). (2) خۇدانىڭ ئادىل قانۇن-پەرمانلىرىنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ، چۈشەندۈرۈپ بېرىشىنى؛ (3) ھەرخىل خاتا ئۇقۇملارنى ۋە كۆزقاراشلارنى تۈزىتىپ توغرا كۆزقاراشلارنى يەتكۈزۈشىنى؛ (4) ئادالەتسىزلىكنى تۈزىتىپ، ئۇۋال بولغانلارغا ئادالەتنى يەتكۈزۈشىنى كۆرسىتىدۇ.
«يەش.» 42-بابتىكى ئىزاھاتلارنىمۇ كۆرۈڭ.
[160] «ھۆكۈم-ھەقىقەت» توغرۇلۇق يۇقىرىقى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

مۇقەددەس روھقا كۇپۇرلۇق قىلىش

[22] شۇ چاغدا، ئۇنىڭ ئالدىغا جىن چاپلىشىۋالغان كور ۋە گاچا بىرى ئېلىپ كېلىندى. ئۇ ئۇنى ساقايتتى، كور گاچىنى سۆزلىيەلەيدىغان ۋە كۆرەلەيدىغان قىلدى. [23] بارلىق خالايىق ھەيران بولۇشۇپ:

— ئەجەبا، بۇ داۋۇتنىڭ ئوغلىمىدۇ؟ — دېيىشتى.

[24] لېكىن پەرىسىيلەر بۇ سۆزنى ئاڭلاپ:

— ئۇ پەقەت جىنلارنىڭ ئەمىرى بولغان بەئەلزىبۇبقا تايىنىپ جىنلارنى قوغلىۋېتىدىكەن، دېيىشتى.

[25] لېكىن ئۇ ئۇلارنىڭ نىيمە ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلىپ ئۇلارغا مۇنداق دېدى:

— ئۆز ئىچىدىن بۆلۈنۈپ ئۆزئارا سوقۇشقان ھەرقانداق پادىشاھلىق ۋەيران بولىدۇ؛ ھەرقانداق شەھەر ياكى ئائىلە ئۆز ئىچىدىن بۆلۈنۈپ ئۆزئارا سوقۇشسا زاۋاللىققا يۈز تۇتىدۇ. [26] ئەگەر شەيتان شەيتاننى قوغلىسا، ئۇ ئۆز-ئۆزىگە قارشى چىققان بولىدۇ. ئۇنداقتا، ئۇنىڭ پادىشاھلىقى قانداقمۇ پۇت تىرەپ تۇرالىسۇن؟ [27] ئەگەر مەن جىنلارنى بەئەلزىبۇلغا تايىنىپ قوغلىسام، سىلەرنىڭ پەرزەنتلىرىڭلار كىمگە تايىنىپ جىنلارنى قوغلايدۇ؟! شۇڭا ئۇلار سىلەر توغرۇلۇق ھۆكۈم چىقارسۇن![161] [28] لېكىن مەن خۇدانىڭ روھىغا تايىنىپ جىنلارنى قوغلىغان بولسام، ئۇنداقتا خۇدانىڭ پادىشاھلىقى دەرۋەقە

---

[161] بۇ سۆزنىڭ ئىككى شەرھى بار: —

(1) «سىلەرنىڭ پەرزەنتلىرىڭلار» — بۇ پەرىسىيلەرنىڭ ئۆز تالىپ-ئەگەشكۈچىلىرىنى كۆرسىتىدۇ. ئەمەلىيەتتە بولسا پەرىسىيلەر ۋە ئەگەشكۈچىلىرى جىنلارنى ھېچ ھەيدىيەلمەيتتى. ئۇنداقتا شەيتاننىڭ پادىشاھلىقىغا ھەققىي ھۇجۇم قىلغۇچىلار ئەيسا ۋە مۇرىتلىرىمۇ، ياكى پەرىسىيلەرمۇ؟ پەرىسىيلەرنىڭ خۇدانىڭ ئەمەس، بەلكى شەيتاننىڭ تەرىپىدە تۇرغانلىقى ئۆز ئەگەشكۈچىلىرىنىڭ جىننى ھەيدەشكە كۈچسىز بولغانلىقىغا ئىسپات بېرەتتى.

(2) «سىلەرنىڭ پەرزەنتلىرىڭلار» — بۇ ئەيسانىڭ ئەگەشكۈچىلىرىنى (ئىسرائىللارنىڭ پەرزەنتلىرىنى) كۆرسىتىدۇ. پەقەت ئەيساللا ئەمەس، ئۇلارمۇ جىنلارنى ھەيدىيەلەيدىغان بولغان؛ شۇڭا ئۇلارمۇ ئەيسانىڭ خۇدانىڭ كۈچى بىلەن جىن-شەيتانلارنى بىر تەرەپ قىلىۋاتقانلىقىغا ئىسپات بېرەتتى.

بىزنىڭچە (1)-كۆزقاراش توغرا. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

ئۇستۇڭلارغا چۇشۇپ نامايان بولدى.

29 بىر كىشى كۈچتۈڭگۈر بىرسىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، ئۇنىڭ مال-مۈلكىنى قانداق بۇلاپ كېتەلىسۇن؟ پەقەت ئۇ شۇ كۈچتۈڭگۈرنى ئاۋۋال باغلىيالىسا، ئاندىن ئۆيىنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلالايدۇ[162].

30 مەن تەرەپتە تۇرمىغانلار ماڭا قارشى تۇرغۇچىدۇر. مەن تەرەپكە ئادەملەرنى يىغمىغۇچىلار بولسا تورۇتۇۋەتكۈچىدۇر.

31 شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئىنسانلارنىڭ ئۆتكۈزگەن ھەرتۈرلۈك گۇناھلىرى ۋە قىلغان كۇپۇرلۇقلىرىنىڭ ھەممىسىنى كەچۈرۈۋشكە بولىدۇ. بىراق مۇقەددەس روھقا كۇپۇرلۇق قىلىش ھېچ كەچۈرۈلمەيدۇ.
32 ئىنسانئوغلىغا قارشى سۆز قىلغان كىمدەكىم بولسا كەچۈرۈمگە ئېرىشەلەيدۇ؛ لېكىن مۇقەددەس روھقا قارشى گەپ قىلغانلار بولسا بۇ دۇنيادىمۇ، ئۇ دۇنيادىمۇ كەچۈرۈمگە ئېرىشەلمەيدۇ[163].

ئادەمنى ئەمەللىرىدىن تونۇش

33 دەرەخ ياخشى بولسا، مېۋىسىمۇ ياخشى بولىدۇ ــ ياكى دەرەخ پور بولسا، مېۋىسىمۇ ناچار بولىدۇ؛ چۈنكى ھەرقانداق دەرەخ ئۆز مېۋىسىدىن بىلىنىدۇ.
34 ئەي يىلانلارنىڭ پەرزەنتلىرى! سىلەر رەزىل تۇرساڭلار، ئاغزىڭلاردىن قانداقمۇ ياخشى سۆز چىقسۇن؟ چۈنكى ئادەمنىڭ قەلبىدە نېمە تولۇپ تاشقان بولسا ئېغىزدىن شۇ چىقىدۇ. 35 ياخشى ئادەم ئۆز ياخشى خەزىنىسىدىن ياخشى نەرسىلەرنى چىقىرىدۇ. يامان ئادەم يامان خەزىنىسىدىن يامان نەرسىلەرنى چىقىرىدۇ. 36 مەن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئىنسانلار قىلغان ھەربىر ئېغىز قۇرۇق سۆزى ئۈچۈن سوراق كۈنى ھېساب بېرىدۇ. 37 چۈنكى ئۆز سۆزلىرىڭ بىلەن يا ھەققانىي ئىسپاتلىنىسەن، يا سۆزلىرىڭلار بىلەن گۇناھكار دەپ بېكىتىلىسەن.

162 بۇ تەمسىلدىكى «كۈچتۈڭگۈر ئادەم» شەيتاننى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە. ئۇنىڭ ئۆيىنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلغۇچى ئەيسادىن باشقا ھېچكىم بولمايدۇ.
163 «مۇقەددەس روھقا قارشى گەپ قىلىش» ياكى «مۇقەددەس روھقا كۇپۇرلۇق قىلىش» دېگەن گۇناھ توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.

مۆجىزىلىك ئالامەت كۆرسىتىش تەلىپى

38 شۇ چاغدا بەزى تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر ئۇنىڭغا جاۋابەن:
ئۇستاز، سەندىن بىر مۆجىزىلىك ئالامەت كۆرگۈمىز بار[164]، — دېدى.
39لېكىن ئۇ ئۇلارغا مۇنداق جاۋاب بەردى:
— رەزىل ھەم زىناخور بۇ دەۋر بىر «ئالامەت»نىڭ كۆرسىتىلىشىنى ئىستەپ
يۈرىدۇ. بىراق بۇ دەۋردىكىلەرگە «يۇنۇس پەيغەمبەردە كۆرۈلگەن مۆجىزىلىك
ئالامەت»تىن باشقا ھېچقانداق مۆجىزىلىك ئالامەت كۆرسىتىلمەيدۇ.
40چۈنكى يۇنۇس پەيغەمبەر يوغان بېلىقنىڭ قورسىقىدا ئۈچ كېچە-كۈندۈز
ياتقاندەك، ئىنسانئوغلىمۇ ئوخشاشلا ئۈچ كېچە-كۈندۈز يەرنىڭ باغرىدا
ياتىدۇ. 41 سوراق كۈنى نىنەۋە شەھىرىدىكىلەر بۇ دەۋردىكىلەر بىلەن تەڭ
قوپۇپ، بۇ دەۋردىكىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى بېكىتىدۇ. چۈنكى ئۇلار يۇنۇس
پەيغەمبەر جاكارلىغان خەۋەرنى ئاڭلاپ، يامانلىقىدىن توۋا قىلغان; ۋە مانا،
مۇشۇ يەردە يۇنۇس پەيغەمبەردىنمۇ ئۇلۇغ بىرسى تۇرىدۇ![165]
42 سوراق كۈنى «جەنۇبتىكى ئايال پادىشاھ»مۇ[166] بۇ دەۋردىكىلەر بىلەن
تەڭ تىرىلىپ، ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى بېكىتىدۇ. چۈنكى ئۇ سۇلايماننىڭ دانا
سۆزلىرىنى ئاڭلاش ئۈچۈن يەر يۈزىنىڭ چېتىدىن كەلگەن; ۋە مانا، ھازىر مۇشۇ
يەردە سۇلايماندىنمۇ ئۇلۇغ بىرسى تۇرىدۇ.

164 پەرىسىيلەر ئەيسادىن تەلەپ قىلغان «ئالامەت» بولسا ئۆزىنىڭ مەسىھ ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان بىرەر مۆزىزىلىك ئالامەت، ئەلۋەتتە.

165 بۇ 39-41 ئايەتلەردە ئەيسا يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ يوغان بىر بېلىقنىڭ ئىچىدە ئۈچ كۈن تۇرۇپ تىرىك چىققانلىقىنى تىلغا ئېلىش ئارقىلىق ئۆزىنىڭمۇ ئۆلۈپ، ئۈچىنچى كۈنى تىرىلدىغانلىقىنى ئالدىن ئېيتقان. تەۋرات، «يۇنۇس» 1-2-بابلارنى ۋە شۇ كىتابتىكى «يۇنۇس پەيغەمبەردە كۆرۈلگەن مۆجىزىلىك ئالامەت» توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ ھەم ئۇشبۇ كىتابتىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ. «بۇ دەۋردىكىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى بېكىتىدۇ» — دېمەك، «بۇتپەرەس نىنەۋەلىكلەر يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ تەلىمىنى ئاڭلاپ، يامان يولدىن قايتقان. بىراق بۇ يەردە يۇنۇس پەيغەمبەردىنمۇ ئۇلۇغ بىرسى بولغان مەسىھ سىلەرنى يامان يولدىن قايتىشقا چاقىرسا، قۇلاق سالمىدىڭلار».

166 «جەنۇبتىكى ئايال پادىشاھ» — يەنى «شەبانىڭ ئايال پادىشاھى». «شەبا» جەنۇبىي ئەرەبىستان ياكى ئېفىئوپىيەنى كۆرسىتىدۇ. «1پاد.» 1:10-10نى كۆرۈڭ.

ناپاك روھنىڭ قايتىپ كېلىشى

43 ناپاك روھ[167] بىراۋنىڭ تېنىدىن چىقىرىۋېتىلگەندىن كېيىن، ئۇ قۇرغاق دالىلارنى چۆرگىلەپ يۈرۈپ، بىرەر ئارامگاھنى ئىزدەيدۇ، بىراق تاپالمايدۇ 44ۋە: «مەن چىققان ماكانىمغا قايتاي» دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن قايتىپ كېلىپ، شۇ ماكانىنىڭ يەنىلا بوش تۇرغانلىقىنى، شۇنداقلا پاكىز تازىلانغانلىقىنى ۋە رەتلەنگەنلىكىنى بايقايدۇ-دە، 45 بېرىپ ئۆزىدىنمۇ بەتتەر يەتتە جىننى باشلاپ كېلىدۇ؛ ئۇلار كىرىپ بىللە تۇرىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ھېلىقى ئادەمنىڭ كېيىنكى ھالى بۇرۇنقىدىنمۇ تېخىمۇ يامان بولىدۇ. بۇ رەزىل دەۋردىكىلەرنىڭ ھالىمۇ مانا شۇنداق بولىدۇ[168].

مېنىڭ ئانام ۋە ئىنىلىرىم كىم؟

46 ئۇ توپلاشقان خالايىققا داۋاملىق سۆزلەۋاتقاندا، مانا، ئانىسى بىلەن ئىنىلىرى كېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشمەكچى بولۇپ تاشقىرىدا تۇرۇشتى. 47شۇنىڭ بىلەن بىرەيلەن ئۇنىڭغا:

— ئانىڭىز ۋە ئىنىلىرىڭىز سىز بىلەن سۆزلەشمەكچى بولۇپ تاشقىرىدا تۇرىدۇ، — دېدى.

48 لېكىن ئۇ جاۋابەن شۇ خەۋەرنى يەتكۈزگەن كىشىدىن: «كىم مېنىڭ ئانام، كىم مېنىڭ ئىنىلىرىم؟» — دەپ سورىدى. 49 ئاندىن ئۇ قولىنى سوزۇپ مۇخلىسلىرىنى كۆرسىتىپ:

— مانا مېنىڭ ئانام، مانا مېنىڭ ئىنىلىرىم! 50 چۈنكى كىم ئەرشتىكى ئاتامنىڭ ئىرادىسىنى ئادا قىلسا، شۇ مېنىڭ ئاكا-ئىنىم، ئاچا-سىڭلىم ۋە ئانامدۇر، — دېدى.

---

167 «ناپاك روھ» — جىننى كۆرسىتىدۇ.

168 بۇ تەمسىل: (1) جىن چاپلىشىشتىن قۇتقۇزۇلغان ئادەمنىڭ ھەقىقىي بىر خەتىرىنى؛ (2) يەھۇدىي خەلقىنىڭ ئەھۋالىنىمۇ كۆرسىتىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

ئەرش پادشاھلىقى توغرىسىدىكى تەمسىللەر ــ (1) ئۇرۇق چاچقۇچى توغرىسىدىكى تەمسىل

13
1 شۇ كۈنى ئەيسا ئۆيدىن چىقىپ، دېڭىز بويىدا ئولتۇراتتى.
2 ئەتراپىغا توپ-توپ ئادەملەر ئولىشىۋالغاچقا، ئۇ بىر كېمىگە
چىقىپ ئولتۇردى. پۈتكۈل خالايىق بولسا دېڭىز بويىدا تۇرۇشاتتى. 3 ئۇ ئۇلارغا
تەمسىللەر بىلەن نۇرغۇن ھېكمەتلەرنى ئېيتىپ بېرىپ، مۇنداق دېدى:
ــ مانا، ئۇرۇق چاچقۇچى ئۇرۇق چاچقىلى ئېتىزغا چىقىپتۇ. 4 ئۇرۇق
چاچقاندا ئۇرۇقلاردىن بەزىلىرى چىغىر يول ئۈستىگە چۈشۈپتۇ، قۇشلار كېلىپ
ئۇلارنى يەپ كېتىپتۇ.
5 بەزىلىرى تېشى كۆپ، تۇپىسى ئاز يەرلەرگە چۈشۈپتۇ. تۇپرىقى چوڭقۇر
بولمىغاچقا، تېزلا ئۈنۈپ چىقىپتۇ، 6 لېكىن كۈن چىقىشى بىلەنلا ئاپتاپتا
كۆيۈپ، يىلتىزى بولمىغاچقا قۇرۇپ كېتىپتۇ. 7 بەزىلىرى تىكەنلەرنىڭ ئارىسىغا
چۈشۈپتۇ، تىكەنلەر ئۆسۈپ مايسىلارنى بوغۇۋاپتۇ. 8 بەزىلىرى بولسا ياخشى
تۇپراققا چۈشۈپتۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى يۈز ھەسسە، بەزىلىرى ئاتمىش ھەسسە،
يەنە بەزىلىرى ئوتتۇز ھەسسە ھوسۇل بېرىپتۇ. 9 قۇلىقى بارلار بۇنى ئاڭلىسۇن!

تەمسىللەرنىڭ مەقسىتى

10 مۇخلىسلىرى كېلىپ، ئۇنىڭدىن: ــ
سەن نېمە ئۈچۈن ئۇلارغا تەمسىللەر ئارقىلىق تەلىم بېرىسەن؟ ــ دەپ
سورىدى.
11 ئۇ ئۇلارغا مۇنداق جاۋاب بەردى:
ــ سىلەر ئەرش پادىشاھلىقىنىڭ سىرلىرىنى(169) بىلىشكە مۇيەسسەر
قىلىندىڭلار، لېكىن ئۇلارغا نېسىپ قىلىنمىدى. 12 چۈنكى كىمدە بار بولسا،

169 «سىرلار» ــ ئىنجىلدا «سىرلار» ئەسلىدە ئىنسانلارغا ئاشكارىلانمىغان، ھازىر مەسىھ ياكى روسۇللىرى ئارقىلىق ئايان قىلىنغان ئىشلارنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئىنجىلدىكى بەزى «سىرلار» ئىنتايىن سىرلىق، ئەلۋەتتە.

ئۇنىڭغا تېخىمۇ كۆپ بېرىلىدۇ، ئۇنىڭدا مولچىلىق بولىدۇ؛ ئەمما كىمدە يوق بولسا، ھەتتا ئۇنىڭدا بار بولغانلىرىمۇ ئۇنىڭدىن مەھرۇم قىلىنىدۇ.[170]
13 ئۇلارغا تەمسىل بىلەن سۆزلىشىمنىڭ سەۋەبى شۇكى، ئۇلار قارىسىمۇ كۆرمەيدۇ، ئاڭلىسىمۇ تىڭشىمايدۇ ھەم ھەقىقىي چۈشەنمەيدۇ. 14 بۇنىڭ بىلەن يەشايا پەيغەمبەر ئېيتقان بېشارەتتىكى مۇنۇ سۆزلەر ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى:

— «سىلەر ئاڭلاشنى ئاڭلايسىلەر، بىراق چۈشەنمەيسىلەر؛
قاراشنى قارايسىلەر، بىراق كۆرمەيسىلەر.
15 چۈنكى مۇشۇ خەلقنىڭ يۈرىكىنى ماي قاپلاپ كەتكەن،
ئۇلار ئاڭلىغاندا قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلىشۇالغان،
ئۇلار كۆزلىرىنى ئۇخلىغاندەك يۇمۇۋالغان؛
ئۇنداق بولمىسىدى، ئۇلار كۆزلىرى بىلەن كۆرۈپ،
قۇلىقى بىلەن ئاڭلاپ،
كۆڭلى بىلەن چۈشىنىپ،
ئۆز يولىدىنياندۇرۇلۇشى بىلەن،
مەن ئۇلارنى ساقايتقان بولاتتىم.[171]

16 لېكىن، كۆزلىرىڭلار بەختلىكتۇر! چۈنكى ئۇلار كۆرىدۇ؛ قۇلىقىڭلار بەختلىكتۇر! چۈنكى ئۇلار ئاڭلايدۇ. 17 مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، بۇرۇنقى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ۋە ھەققانىي ئادەملەر سىلەرنىڭ كۆرگىنىڭلارنى كۆرۈشكە ئىنتىزار بولغان بولسىمۇ ئۇلارنى كۆرمىگەن؛ سىلەرنىڭ ئاڭلىغىنىڭلارنى ئ
اڭلاشقا ئىنتىزار بولغان بولسىمۇ ئۇلارنى ئاڭلىمىغان.

170 «كىمدە بار بولسا... » — بۇ «بار بولسا» نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ شۈبھىسىزكى، ئەبەدىي ئەھمىيەتلىك بىرەر نەرسە بولسا كېرەك، بۇ ئىمان-ئىشەنچنى ئۆز ئىچىگە چوقۇم ئالىدۇ. بىز ئۆزىمىزگە «ئەبەدىي ئەھمىيەتلىك» ھەربىرنېمە بولۇشى ئۈچۈن پەقەت مەسىھدىنلا تاپالايمىز.
171 تولۇق بېشارەت تەۋرات، «يەش.» 6:9-10دە تېپىلىدۇ.

ئۇرۇق چاچقۇچى توغرىسىدىكى تەمسىلنىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى

[18] ئەمدى ئۇرۇق چاچقۇچى توغرىسىدىكى تەمسىلنىڭ مەنىسىنى ئاڭلاڭلار: [19] ئەگەر بىرى ئەرش پادىشاھلىقىنىڭ(172) سۆز-كالامىنى ئاڭلاپ تۇرۇپ چۈشەنمىسە، شەيتان كېلىپ ئۇنىڭ كۆڭلىگە چېچىلغان سۆزنى ئېلىپ كېتىدۇ. بۇ دەل چىغىر يول ئۈستىگە چېچىلغان ئۇرۇقلاردۇر. [20] تاشلىق يەرلەرگە چېچىلغان ئۇرۇقلار بولسا، ئۇلار سۆز-كالامىنى(173) ئاڭلاپ، خۇشاللىق بىلەن دەرھال قوبۇل قىلغانلارنى كۆرسىتىدۇ. [21] ھالبۇكى، قەلبىدە ھېچ يىلتىز بولمىغاچقا، پەقەت ۋاقىتلىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ؛ سۆز-كالامنىڭ ۋەجىدىن قىيىنچىلىق ياكى زىيانكەشلىككە ئۇچرىغاندا، ئۇلار شۇئان يولدىن چەتنەپ كېتىدۇ. [22] تىكەنلەرنىڭ ئارىسىغا چېچىلغىنى شۇنداق ئادەملەرنى كۆرسەتكەنكى، ئۇلار سۆز-كالامنى ئاڭلىغىنى بىلەن، لېكىن بۇ دۇنيانىڭ ئەندىشىلىرى ۋە بايلىقنىڭ ئېزىقتۇرۇشى قەلبىدىكى سۆز-كالامنى بوغۇۋېتىدۇ-دە، ئۇلار ھوسۇلسىز قالىدۇ. [23] لېكىن ياخشى يەرگە چېچىلغان ئۇرۇقلار بولسا — سۆز-كالامنى ئاڭلاپ چۈشەنگەن ئادەملەرنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق ئادەملەر ھوسۇل بېرىدۇ، بىرسى يۈز ھەسسە، بىرسى ئاتمىش ھەسسە، يەنە بىرسى ئوتتۇز ھەسسە ھوسۇل بېرىدۇ.

كۈرمەك (مەستەك) توغرىسىدىكى تەمسىل(174)

[24] ئۇ ئۇلارنىڭ ئالدىدا يەنە بىر تەمسىلنى بايان قىلدى: —
— ئەرش پادىشاھلىقى خۇددى ئېتىزىغا ياخشى ئۇرۇقنى چاچقان بىر ئادەمگە ئوخشايدۇ. [25] ئەمما كىشىلەر ئۇيقۇغا چۆمگەن چاغدا، دۈشمىنى كېلىپ بۇغداي ئارىسىغا كۈرمەك ئۇرۇقلىرىنى چېچىۋېتىپ، كېتىپتۇ. [26] ئەمدى

172 مۇشۇ يەردە «ئەرش پادىشاھلىقى» گرېك تىلىدا پەقەت «پادىشاھلىق» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

173 «سۆز-كالام» — خۇدانىڭ پادىشاھلىقى توغرۇلۇق سۆز-كالام.

174 ئوقۇرمەنلەرگە شۇ ئايانكى، « كۈرمەك» (ياكى « مەستەك») ئاۋۋال بۇغدايغا ئوپئوخشاش شەكىلدە ئۆسىدۇ. پەقەت باش ئېلىشى بىلەن پەرق ئەتكىلى بولىدۇ.

مايسلار ئۆسۈپ، باشاق چىقارغاندا، كۈرمەكمۇ ئاشكارلىنىشقا باشلاپتۇ.
[27] خوجايىنىنىڭ چاكارلىرى كېلىپ ئۇنىڭغا:
— «ئەپەندى، سىز ئېتىزىڭىزغا ياخشى ئۇرۇق چاچقان ئەمەسمىدىڭىز؟ كۈرمەكلەر نەدىن كېلىپ قالدى؟» دەپتۇ.
[28] خوجايىن: «بۇنى بىر دۈشمەن قىلغان» — دەپتۇ.
چاكارلار ئۇنىڭدىن: «سىز بىزنى بېرىپ ئۇلارنى ئوتۇۋېتىشىڭلار دېمەكچىمۇ؟»
— دەپ سوراپتۇ.
[29] «ياق،» — دەپتۇ خوجايىن، «ئۇنداق قىلغاندا كۈرمەكلەرنى يۇلغاندا، بۇغدايلارنىمۇ يۇلۇۋېتىشىڭلار مۇمكىن. [30] بۇ ئىككىسى ئورما ۋاقتىغىچە بىللە ئۆسسۇن، ئورما ۋاقتىدا، مەن ئورمىچىلارغا: — ئالدى بىلەن كۈرمەكلەرنى ئايرىپ يىغىپ، باغلاپ كۆيدۈرۈشكە قويۇڭلار، ئاندىن بۇغدايلارنى يىغىپ ئامبىرىمغا ئەكىرىڭلار، دەيمەن» — دەپتۇ خوجايىن.

قىچا ئۇرۇقى ۋە ئېچىتقۇ توغرىسىدىكى تەمسىللەر

[31] ئۇ ئۇلارغا يەنە بىر تەمسىلنى ئېيتتى:
— ئەرش پادىشاھلىقى خۇددى بىر ئادەم قولىغا ئېلىپ ئېتىزىغا چاچقان قىچا ئۇرۇقىغا ئوخشايدۇ. [32] قىچا ئۇرۇقى دەرۋەقە بارلىق ئۇرۇقلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ كىچىك بولسىمۇ، ئۇ ھەرقانداق زىرائەتتىن ئېگىز ئۆسۈپ، دەرەخ[175] بولىدۇ، ھەتتا ئاسماندىكى قۇشلارمۇ كېلىپ ئۇنىڭ شاخلىرىدا ئۇۋۇلايدۇ.
[33] ئۇ ئۇلارغا يەنە بىر تەمسىلنى ئېيتتى:
— ئەرش پادىشاھلىقى خۇددى بىر ئايال قولىغا ئېلىپ ئۈچ جاۋۇر ئۇننىڭ ئارىسىغا يوشۇرۇپ، تاكى پۈتۈن خېمىر بولغۇچە ساقلىغان ئېچىتقۇغا ئوخشايدۇ[176].

---

[175] بۇ يەردە تىلغا ئېلىنغان «قىچا» ئوتتۇرا شەرقتە ئۆسىدىغان، ياخشى ئۆسكەندە ھەتتا ئۈچ مېتىردىن ئېشىپ كېتىدىغان ئۆسۈملۈكنى كۆرسىتىدۇ.
[176] «ئۈچ جاۋۇر» (ياكى «ئۈچ كۈرە») — گرېك تىلىدا «ئۈچ ساتون (سېئاھ)». بىر سېئاھ 7 كىلوگرام. بۇ خېلى كۆپ ئۇن بولۇپ، يۈز ئادەمنىڭ تاماقىغا يېتەتتى. «يار.» 18:6نى كۆرۈڭ.

34 ئەيسا بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى تەمسىللەر بىلەن كۆپچىلىككە بايان قىلدى. ئۇ تەمسىلسىز ھېچقانداق تەلىم بەرمەيتتى. 35 بۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر[177] ئارقىلىق ئالدىنئالا ئېيتىلغان مۇنۇ سۆزلەر ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى:

— «ئاغزىمنى تەمسىل سۆزلەش بىلەن ئاچىمەن،
ئالەم ئاپىرىدە بولغاندىن بېرى يوشۇرۇنۇپ كەلگەن ئىشلارنى ئېلان قىلىمەن».[178]

كۈرمەك توغرىسىدىكى تەمسىلنىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى

36 شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ كۆپچىلىكنى يولغا سېلىۋېتىپ[179] ئۆيگە كىردى. مۇخلىسلىرى يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭدىن:
— ئېتىزلىقتىكى كۈرمەك توغرىسىدىكى تەمسىلنى بىزگە شەرھلەپ بەرسەڭ، — دەپ ئۆتۈندى.
37 ئۇ ئەمدى ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى:
— ياخشى ئۇرۇقنى چاچقان كىشى ئىنسانئوغلىدۇر. 38 ئېتىزلىق بولسا — دۇنيا. ياخشى ئۇرۇق بولسا ئەرش پادىشاھلىقىنىڭ پەرزەنتلىرىدۇر، لېكىن كۈرمەك رەزىل بولغۇچىنىڭ پەرزەنتلىرىدۇر. 39 كۈرمەك چاچقان دۈشمەن — ئىبلىستۇر. ئورما ئورۇش ۋاقتى — زامان ئاخىرىدۇر. ئورمىچىلار — پەرىشتىلەردۇر. 40 كۈرمەكلەر يۇلۇنۇپ، ئوتتا كۆيدۈرۈۋېتىلگىنىدەك، زامان ئاخىرىدىمۇ ئەنە شۇنداق بولىدۇ. 41 ئىنسانئوغلى پەرىشتىلىرىنى ئەۋەتىپ، ئۇلار ئىنسانلارنى گۇناھقا ئازدۇرغۇچىلارنىڭ ھەممىسىنى، شۇنداقلا بارلىق ئىتائەتسىزلىك قىلغۇچىلارنى ئۇنىڭ پادىشاھلىقىدىن شاللاپ چىقىپ، 42 خۇمداننىڭ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتىغا تاشلايدۇ. ئۇ يەردە يىغا-زارلار كۆتۈرۈلىدۇ، چىشلىرىنى

177 قايسى پەيغەمبەر ئىكەنلىكى مۇشۇ يەردە ئېيتىلمايدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇ زەبۇردىكى بىرنەچچە كۈيلەرنىڭ مۇئەللىپى ئاساف ئىدى.
178 «زەب.» 2:78.
179 ياكى «(ئۇلاردىن) ئايرىلىپ...»

غۇچۇرلىتىدۇ. [43] ئۇ چاغدا ھەققانىيلار ئاتىسىنىڭ پادىشاھلىقىدا خۇددى قۇياشتەك جۇلالىنىدۇ.
ئاڭلىغۇدەك قۇلىقى بارلار بۇنى ئاڭلىسۇن!

خەزىنە ۋە قىممەتلىك مەرۋايىت توغرىسىدىكى تەمسىللەر

[44] — ئەرش پادىشاھلىقى خۇددى ئېتىزدا يوشۇرۇلغان بىر خەزىنىگە ئوخشايدۇ. ئۇنى تېپىۋالغۇچى خەزىنىنى قايتىدىن يوشۇرۇپ، خەزىنىنىڭ شاد-خۇراملىقى ئىچىدە بار-يوقىنى سېتىۋېتىپ، شۇ ئېتىزنى سېتىۋالىدۇ.
[45] يەنە كېلىپ، ئەرش پادىشاھلىقى ئېسىل[180] ئۈنچە-مەرۋايىتلارنى ئىزدىگەن سودىگەرگە ئوخشايدۇ. [46] سودىگەر ناھايىتى قىممەت باھالىق بىر مەرۋايىتنى تاپقاندا، قايتىپ بېرىپ بار-يوقىنى سېتىۋېتىپ، ئۇ مەرۋايىتنى سېتىۋالىدۇ.

تور تاشلاش توغرىسىدىكى تەمسىل

[47] — يەنە كېلىپ، ئەرش پادىشاھلىقى دېڭىزغا تاشلىنىپ ھەرخىل بېلىقلارنى تۇتىدىغان تورغا ئوخشايدۇ. [48] تور توشقاندا، بېلىقچىلار ئۇنى قىرغاققا تارتىپ چىقىرىدۇ. ئاندىن ئولتۇرۇپ، ياخشى بېلىقلارنى ئىلغىۋېلىپ، قاچىلارغا قاچىلاپ، ئەرزىمەسلەرنى تاشلىۋېتىدۇ. [49] زامان ئاخىرىدا شۇنداق بولىدۇ. پەرىشتىلەر چىقىپ، رەزىل كىشىلەرنى ھەققانىي كىشىلەر ئارىسىدىن ئايرىيدۇ [50] ۋە خۇمداننىڭ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتىغا تاشلايدۇ. ئۇ يەردە يىغا-زارلار كۆتۈرۈلىدۇ، چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىدۇ.
[51] ئەيسا ئۇلاردىن:
— بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى چۈشەندىڭلارمۇ؟ دەپ سورىدى.
چۈشەندۇق، — دەپ جاۋاب بەردى ئۇلار.
[52] ئاندىن ئۇ ئۇلارغا: — شۇڭا، ئەرش پادىشاھلىقىنىڭ تەلىمگە مۇيەسسەر

[180] گرېك تىلىدىكى «ئېسىل» «گۈزەل» دېگەن مەنىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بولۇپ مۇخلىس بولغان ھەربىر تەۋرات ئۇستازى خۇددى خەزىنىسىدىن يېڭى ھەم كونا نەرسىلەرنى ئېلىپ چىقىپ تارقاتقۇچى ئۆي خوجايىنىغا ئوخشايدۇ، ــ دېدى.

ناسارەتلىكلەرنىڭ ئەيسانى چەتكە قېقىشى

[53] ئەيسا بۇ تەمسىللەرنى سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن، شۇنداق بولدىكى، ئۇ يەردىن ئايرىلىپ، [54] ئۆز يۇرتىغا كەتتى ۋە ئۆز يۇرتىدىكى سىناگوگتا خەلققە تەلىم بېرىشكە كىرىشتى. بۇنى ئاڭلىغان خالايىق ئىنتايىن ھەيران بولۇشۇپ:

ــ بۇ ئادەمنىڭ بۇنچىۋالا دانالىقى ۋە مۆجىزە-كارامەتلىرى نەدىن كەلگەندۇ؟ [55] ئۇ پەقەت ھېلىقى ياغاچچىنىڭ ئوغلى ئەمەسمۇ؟ ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى مەريەم[181]، ياقۇپ، يۈسۈپ، سىمون ۋە يەھۇدالار ئۇنىڭ ئىنىلىرى ئەمەسمۇ؟ [56] ئۇنىڭ سىڭىللىرىنىڭ ھەممىسى بىزنىڭ ئارىمىزدىغۇ؟ شۇنداق ئىكەن، ئۇنىڭدىكى بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى زادى نەدىن كەلگەندۇ؟ ــ دېيىشەتتى. [57]شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنىڭغا ھەسەت-بىزار بىلەن قارىدى. شۇڭا ئەيسا ئۇلارغا مۇنداق دېدى:

ــ ھەرقانداق پەيغەمبەر باشقا يەرلەردە ھۆرمەتسىز قالمايدۇ، پەقەت ئۆز يۇرتى ۋە ئۆز ئۆيىدە ھۆرمەتكە سازاۋەر بولمايدۇ.

[58] ئۇلارنىڭ ئىمان-ئىشەنچسىزلىكىدىن ئۇ ئۇ يەردە كۆپ مۆجىزە كۆرسەتمىدى.

14

چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيانىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى

[1] ئۇ چاغلاردا، ھېرود ھاكىم[182] ئەيسانىڭ نام-شۆھرىتىدىن خەۋەر تېپىپ، [2] خىزمەتكارلىرىغە:

---

[181] يەھۇدىيلار ئارىسىدا ئادەملەر ئاتىسىنىڭ ئىسمى بىلەن تونۇلۇشى كېرەك ئىدى. يالغۇز ئانىسىنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىشىنىڭ ئۆزى بىرخىل ھاقارەت ئىدى.

[182] «ھېرود ھاكىم» ــ «ھاكىم» گرېك تىلىدا «تېترارق» دېيىلىدۇ. بۇ سۆز «زېمىنىنىڭ تۆتتىن بىرىنى ئىدارە قىلغۇچى» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. رىم ئىمپېرىيەسى پەلەستىننى تۆت قىسىمغا بۆلگەن بولۇپ، ھەربىر قىسىمنىڭ «تېترارق»ى بار ئىدى.

ــ بۇ ئادەم چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا بولىدۇ، ئۇ ئۆلۈمدىن تىرىلگەن بولسا كېرەك.
شۇنىڭ ئۈچۈن مۆجىزە كۆرسىتىش قۇدرىتى ئۇنىڭدا ئاشكارا بولۇۋاتىدۇ،
3 ھېرودنىڭ بۇنداق دېيىشىنىڭ سەۋەبى، ئۇ ئۆگەي ئاكىسى فىلىپنىڭ ئايالى
ھېرودىيەنىڭ ۋەجىدىن يەھيانى تۇتقۇن قىلىپ، زىندانغا تاشلىغانىدى[183].
4 چۈنكى يەھيا ھېرودقا تەنبىھ بېرىپ: «بۇ ئايالنى تارتىۋېلىشىڭ تەۋرات
قانۇنىغا خىلاپتۇر» دەپ كەلگەنىدى[184]. 5 ھېرود شۇ سەۋەبتىن يەھيانى
ئۆلتۈرمەكچى بولغان بولسىمۇ، بىراق خالايىقتىن قورققانىدى، چۈنكى ئۇلار
يەھيانى پەيغەمبەر، دەپ بىلەتتى.
6 ئەمما ھېرودنىڭ تۇغۇلغان كۈنى تەبرىكلەنگەندە، ئايالى ھېرودىيەنىڭ
قىزى[185] ئوتتۇرىغا چىقىپ ئۇسسۇل ئويناپ بەردى. بۇ ھېرودقا بەك ياقتى؛
7 شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئۇنىڭغا: ــ ھەرنېمە تىلىسەڭ شۇنى ساڭا بېرەي، دەپ
قەسەم قىلدى. 8 لېكىن قىز ئانىسىنىڭ كۈشكۈرتۈشى بىلەن:
ــ چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيانىڭ كاللىسىنى ئېلىپ، بىر تەخسىگە قويۇپ
ئەكەلسىلە، ــ دېدى. 9 پادىشاھ[186] بۇنىڭغا ھەسرەت چەككەن بولسىمۇ،
قەسەملىرى تۈپەيلىدىن ۋە داستىخاندا ئولتۇرغانلار ۋەجىدىن، كاللىسنى
ئېلىپ كېلىڭلار، دەپ بۇيرۇدى. 10 ئۇ ئادەم ئەۋەتىپ، زىنداندا يەھيانىڭ
كاللىسىنى ئالدۇردى. 11 شۇنىڭ بىلەن كاللىسى بىر تەخسىگە قويۇلۇپ،
قىزنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىندى. قىز بۇنى ئانىسىنىڭ ئالدىغا ئاپاردى.

ھېرودنىڭ تولۇق ئىسمى «ھېرود ئانتىپاس» بولۇپ، بەزى يەرلەردە «ھېرود پادىشاھ» ياكى «ھېرود خان» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ گالىلىيەگە ھۆكۈمرانلىق قىلاتتى. ئۇنىڭ ئاكىسى «ھېرود ئارخېلائۇس» ئىدى (22:2). «ھېرودلار» توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

[183] يەھيانى تۇتۇش «ھېرودىيەنىڭ ۋەجىدىن» ــ ھېرود بەلكىم ھېرودىيەنىڭ بىۋاستە تەلىپىدىن شۇنداق قىلغان بولۇشىمۇ مۇمكىن.

ھېرود ئۆگەي ئاكىسى فىلىپنىڭ ئايالى ھېرودىيەنى فىلىپتىن تارتىۋېلىپ ئاندىن ئۇنى ئاجرىشىشقا قايىل قىلىپ، ھېرودىيە بىلەن ئۆزى توي قىلغانىدى.

[184] «لاۋ.» 18:16، 21:20دە، بىرسىنىڭ ئاكا ياكى ئۇكىسى ھايات ئەھۋالدا، بىرىنىڭ ئايالىنى يەنە بىرى ئۆز ئەمرىگە ئېلىشقا بولمايدۇ، دەپ بەلگىلەنگەن.

[185] «ھېرودىيەنىڭ قىزى» ــ ھېرودىيەنىڭ بۇرۇنقى ئېرىدىن بولغان قىزى.

[186] ھېرود ھاكىم بەزىدە «پادىشاھ» دېيىلەتتى.

[12] يەھيانىڭ مۇخلىسلىرى بولسا بېرىپ، جەسەتنى ئېلىپ دەپنە قىلدى؛ ئاندىن بېرىپ ئەيساغا بۇ ئىشلارنى خەۋەر قىلدى.

ئەيسانىڭ بەش مىڭ كىشىنى تويغۇزۇشى

[13] ئەيسا بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئۆزى يالغۇز پىنھان بىر جايغا كېتەي دەپ بىر كېمىگە ئولتۇرۇپ ئۇ يەردىن ئايرىلدى. خالايىق بۇنىڭ خەۋىرىنى تاپقاندا، ئەتراپتىكى شەھەرلەردىن كېلىشىپ، ئۇنىڭ كەينىدىن پىيادە ماڭدى. [14] ئۇ قىرغاققا چىقىپ كەتكىنىدە، زور بىر توپ ئادەملەرنى كۆرۈۋىدى، ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىپ، ئۇلارنىڭ ئاغرىقلىرىنى ساقايتتى.

[15] كەچ كىرگەندە، مۇخلىسلىرى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ: ــ بۇ چۆل بىر جاي ئىكەن، ۋاقىتمۇ بىر يەرگە بېرىپ قالدى. خالايىقنى يولغا سېلىۋەتكەن بولساڭ، ئاندىن ئۇلار كەنتلەرگە بېرىپ ئۆزلىرىگە ئوزۇق سېتىۋالسۇن، ــ دېدى.

[16] لېكىن ئەيسا ئۇلارغا: ــ ئۇلارنىڭ كېتىشىنىڭ ھاجىتى يوق، ئۆزۈڭلار ئۇلارغا ئوزۇق بېرىڭلار، ــ دېدى.

[17] لېكىن مۇخلىسلار:

ــ بىزدە بەش نان بىلەن ئىككى دانە بېلىقتىن باشقا ھېچ نەرسە يوق، ــ دېيىشتى.

[18] ئۇ: ــ ئۇلارنى ماڭا ئېلىپ كېلىڭلار، دېدى.

[19] ئۇ خالايىقنى چۆپلۈكنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇشقا بۇيرۇغاندىن كېيىن، بەش نان بىلەن ئىككى بېلىقنى قولىغا ئېلىپ، ئاسمانغا قاراپ خۇداغا تەشەككۈر ئېيتتى. ئاندىن نانلارنى ئوشتۇپ مۇخلىسلىرىغا بەردى، مۇخلىسلىرى خالايىققا ئۈلەشتۈرۈپ بەردى. [20] ھەممەيلەن يەپ تويۇندى. مۇخلىسلار[(187)] ئېشىپ قالغان پارچىلارنى لىق ئون ئىككى سېۋەتكە[(188)] تېرىۋالدى. [21] ئوزۇقلانغانلارنىڭ سانى ئاياللار ۋە بالىلاردىن باشقا تەخمىنەن بەش مىڭ كىشى ئىدى.

سۇ ئۈستىدە مېڭىش

[187] گرېك تىلىدا «ئۇلار». مۇخلىسلار ئىكەنلىكى «مات.» 9:16-10دە ئىسپاتلىنىدۇ.

[188] «سېۋەت» ــ گرېك تىلىدا «قول سېۋەت». دېمەك، بىر ئادەم ئىككى قوللاپ كۆتۈرەلەيدىغان سېۋەت.

22 ئارقىدىلا، ئۇ مۇخلىسلىرىغا: ئۆزۈم بۇ خالايىقنى يولغا سېلىۋېتىمەن،
ئاشغۇچە سىلەر كېمىگە ئولتۇرۇپ، دېڭىزنىڭ قارشى قىرغىقىغا ئۆتۈپ تۇرۇڭلار،
دەپ بۇيرۇدى. 23 خالايىقنى يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن، ئۇ دۇئا قىلىش ئۈچۈن
ئۆزى خىلۋەت تاغقا چىقتى. كەچ كىرگەندىمۇ ئۇ يەردە يالغۇز قالدى. 24 بۇ
چاغدا، كېمە قىرغاقتىن خېلى كۆپ چاقىرىم يۈرگەنىدى[189]، لېكىن شامال
قارشى يۆنىلىشتىن چىقىۋاتقاچقا، كېمە دولقۇنلار ئىچىدە چايقىلىپ تۇراتتى.
25 كېچە تۆتىنچى جېسەك ۋاقتىدا[190]، ئۇ دېڭىزنىڭ ئۈستىدە مېڭىپ،
مۇخلىسلىرى تەرەپكە كەلدى. 26 مۇخلىسلار ئۇنىڭ دېڭىزنىڭ ئۈستىدە
مېڭىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئالاقزادە بولۇپ: ــ ئالۋاستى ئىكەن! ــ دەپ
قورقۇپ چۇقان سېلىشتى.
27 لېكىن ئەيسا دەرھال ئۇلارغا:
ــ يۈرەكلىك بولۇڭلار، بۇ مەن، قورقماڭلار! ــ دېدى.
28 پېترۇس بۇنىڭغا جاۋابەن:
ــ ئى رەب، بۇ سەن بولساڭ، سۇ ئۈستىدە مېڭىپ يېنىڭغا بېرىشىمغا ئەمر
قىلغايسەن، ــ دېدى.
29 كەل، ــ دېدى ئۇ.
پېترۇس كېمىدىن چۈشۈپ، سۇ ئۈستىدە مېڭىپ، ئەيساغا قاراپ
كېتىۋاتاتتى؛ 30 لېكىن بورانىنىڭ قاتتىق چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قورقۇپ، سۇغا
چۆكۈشكە باشلىدى: ــ رەب، مېنى قۇتقۇزۇۋالغايسەن! ــ دەپ ۋارقىرىدى.
31 ئەيسا دەرھال قولىنى ئۇزىتىپ، ئۇنى تۇتۇۋالدى ۋە ئۇنىڭغا:
ــ ئەي ئىشەنچى ئاجىز بەندە، نېمىشقا گۇمان قىلدىڭ؟ ــ دېدى.
32 ئۇلار كېمىگە چىققاندا، شامال توختىدى. 33 كېمىدە ئولتۇرغانلار ئۇنىڭ
ئالدىغا كېلىپ سەجدە قىلىپ:
ــ بەرھەق، سەن خۇدانىڭ ئوغلى ئىكەنسەن، ــ دېيىشتى.

---

189 ياكى «دېڭىز ئوتتۇرىسىدا يۈرگەنىدى...».
190 بىر كېچە تۆت جېسەككە بۆلۈنەتتى؛ شۇڭا بۇ ۋاقىت تاڭ ئاتاي دېگەن ۋاقىت ئىدى.

ئەيسانىڭ گېنناسارەتتە بىمارلارنى ساقايتىشى

[34] ئۇلار دېڭىزنىڭ قارشى تەرىپىگە ئۆتكەندە، گېنناسارەت يۇرتىدا قۇرۇقلۇققا چىقتى. [35] ئۇ يەردىكى ئادەملەر ئۇنى تونۇپ قېلىپ، ئەتراپتىكى بارلىق جايلارغا خەۋەر ئەۋەتتى؛ شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر بارلىق بىمارلارنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى؛ [36] ئۇلار ئۇنىڭدىن بىمارلارنىڭ ھېچبولمىغاندا ئۇنىڭ تونىنىڭ پۆپۈكىگە بولسىمۇ قولىنى تەگكۈزۈۋېلىشىغا يول قويۇشىنى ئۆتۈندى. ئۇنىڭغا قولىنى تەگكۈزگەنلەرنىڭ ھەممىسى سەللىمازا ساقايدى.

ئەنئەنىمىز مۇھىممۇ ياكى خۇدانىڭ ئەمرى مۇھىممۇ — ئىنساننى نېمە ناپاك قىلىدۇ؟

15

[1] بۇ چاغدا، تەۋرات ئۇستازلىرىدىن ۋە پەرىسىيلەردىن بەزىلىرى يېرۇسالېمدىن كېلىپ ئەيسانىڭ ئالدىغا بېرىپ:

[2] — مۇخلىسلىرىڭ نېمىشقا ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ ئەنئەنىلىرىگە خىلاپلىق قىلىدۇ؟ چۈنكى ئۇلار قوللىرىنى يۇماي تاماق يەيدىكەنغۇ، — دېدى.

[3] لېكىن ئۇ ئۇلارغا مۇنداق جاۋاب بەردى:

— سىلەرچۇ، سىلەر نېمىشقا ئەنئەنىمىزنى ساقلايمىز دەپ خۇدانىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىسىلەر؟ [4] چۈنكى خۇدا: «ئاتا-ئاناڭنى ھۆرمەت قىل» ۋە «ئاتىسى ياكى ئانىسىنى ھاقارەتلىگەنلەر ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىنسۇن» دەپ ئەمر قىلغان[191]. [5] لېكىن سىلەر: — ھەرقانداق كىشى «ئاتىسى ياكى ئانىسىغا: — مەن سىلەرگە ياردەم بەرگۈدەك نەرسىلەرنى ئاللىقاچان خۇداغا ئاتىۋەتتىم — دېسىلا، [6] ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىغا ھۆرمەت-ۋاپادارلىق قىلىش مەجبۇرىيىتى قالمايدۇ» — دەيسىلەر. بۇنىڭ بىلەن ئەنئەنەڭلارنى دەپ،

---

[191] بۇ ئەمرلەر تەۋرات «مىس.» 12:20، 17، «لاۋ.» 9:20 ۋە «قان.» 16:5دە خاتىرىلىنىدۇ.

خۇدانىڭ ئەمرىنى يوققا چىقىرىۋەتتىڭلار[192]. 7 ئەي ساختىپەزلەر! يەشايا پەيغەمبەر بەرگەن مۇشۇ بېشارەت توپتوغرا سىلەر توغرۇلۇق ئېكەن: ــ
8 «مۇشۇ خەلق ئاغزىدا مېنى ھۆرمەتلىگىنى بىلەن،
بىراق قەلبى مەندىن يىراق.
9 ئۇلار ماڭا بىھۇدە ئىبادەت قىلىدۇ.
ئۇلارنىڭ ئۆگەتكەن تەلىملىرى پەقەت ئىنسانلاردىن چىققان پەتىۋالارلا،
خالاس»[193].

ھەققىي ناپاكلىق

10 ئاندىن ئۇ خالايىقنى يېنىغا چاقىرىپ، ئۇلارغا:
ــ قۇلاق سېلىڭلار ھەم شۇنى چۈشىنىڭلاركى، 11 ئىنساننى ناپاك قىلىدىغىنى ئاغزىدىن كىرىدىغىنى ئەمەس، بەلكى ئاغزىدىن چىقىدىغىنىدۇر، ــ دېدى.
12 كېيىن مۇخلىسلىرى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:
ــ سىنىڭ بۇ سۆزۈڭنى پەرىسىيلەر ئاڭلاپ، ئۇنىڭدىن بىزار بولۇپ رەنجىگەنلىكىنى بىلدىڭمۇ؟ ــ دېدى.
13 لېكىن ئۇ مۇنداق جاۋاب قايتۇردى:
ــ ئەرشتىكى ئاتام تىكمىگەن ھەرقانداق ئۆسۈملۈك يىلتىزىدىن يۇلۇنۇپ تاشلىنىدۇ. 14 سىلەر ئۇلارغا پىسەنت قىلماڭلار؛ ئۇلار كورلارغا يول

---

192 مەسىھنىڭ سۆزىگە قارىغاندا «خۇداغا ئاتىغان تەئەللۇقاتلار» تېخى ئاتىغۇچى كىشىنىڭ قولىدا تۇرغاندا، ئۇلاردىن پايدىلىنىۋەرسە بولاتتى. شۇ كىشى بەلكىم تەۋرات ئۇستازلىرىنىڭ قوللىشى بىلەن «دۇنيادىن كەتكىنىمدىن كېيىن...» ياكى «مەلۇم بىر مەزگىلدىن كېيىن...» «ئىبادەتخانىغا تاپشۇرىمەن» دەپ قەسەم قىلغان بولسا كېرەك. يەھۇدىيلارنىڭ تارىخىي خاتىرىلىرىدە شۇنىڭغا ئوخشاش كۆپلىگەن مىساللار تېپىلىدۇ.

پەرىسىيلەر ئۆگەتكەن شۇ ھىيلە-مىكىر: «مال-مۈلكۈڭنى خۇداغا ئاتالغان («قۇربان قىلغان») قىلغان بولساڭ، ئاتا-ئاناڭدىن خەۋەر ئالمىساڭ بولىدۇ» ئەمەس، بەلكى «(شۇنداق قىلغان بولساڭ) خەۋەر ئېلىشىڭغا بولمايدۇ» دېگەندەك. ئۇلار شۈبھىسىزكى ئاخىرىدا بۇ ئىشتىن مەلۇم بىر پايدا كۆرىدۇ، ئەلۋەتتە.

193 (8-9-ئايەتلەر) «يەش.» 13:29.

باشلايدىغان كورلاردۇر. ئەگەر كور كورغا يول باشلىسا، ھەر ئىككىسى ئورىغا چۈشۈپ كېتىدۇ.
15 لېكىن پېترۇس ئۇنىڭغا:
ــ بايا ئېيتقان تەمسىلنى بىزگە چۈشەندۈرۈپ بەرگەيسەن، ــ دېدى.
16 لېكىن ئۇ: ــ سىلەرمۇ تېخىچە چۈشەنچىگە ئېرىشمىدىڭلار؟! ــ دېدى. 17 ــ ئېغىزغا كىرگەن بارلىق نەرسىلەرنىڭ ئاشقازان ئارقىلىق تەرەت بولۇپ چىقىپ كېتىدىغانلىقىنى تېخى چۈشەنمەمسىلەر؟ 18 لېكىن ئېغىزدىن چىقىدىغىنى قەلبتىن چىقىدۇ، ئىنساننى ناپاك قىلىدىغىنىمۇ شۇدۇر. 19 چۈنكى يامان ئوي‌لار، قاتىللىق، زىناخورلۇق، بۇزۇقچىلىق، ئوغرىلىق، يالغان گۇۋاھلىق ۋە تۆھمەت قاتارلىقلار قەلبتىن چىقىدۇ. 20 ئىنساننى ناپاك قىلىدىغانلار مانا شۇلاردۇر؛ يۇيۇلمىغان قوللار بىلەن تاماق يېيىش ئىنساننى ناپاك قىلمايدۇ.

يات ئەللىك ئايالنىڭ ئېتىقادى

21 ئەيسا ئۇ يەردىن چىقىپ، تۇر ۋە زىدون شەھەرلىرىنىڭ ئەتراپىدىكى يۇرتلارغا باردى[194]. 22 مانا، ئۇ جەت يەرلەردىن كەلگەن قانانىي بىر ئايال ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:
ــ ئى رەب! داۋۇتنىڭ ئوغلى، ھالىمغا رەھىم قىلغايسىز! قىزىمغا جىن چاپلىشىۋالغانىكەن، قىينىلىپ كېتىۋاتىدۇ! ــ دەپ ئۇنىڭغا نىدا قىلىپ زارلىدى.
23 لېكىن ئۇ ئۇ ئايالغا بىر ئېغىزمۇ جاۋاب بەرمىدى. مۇخلىسلىرى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ:
ــ بۇ ئايالنى يولغا سالساڭ! چۈنكى ئۇ كەينىمىزدىن ئەگىشىپ يالۋۇرۇپ نىدا قىلىۋاتىدۇ، ــ دېدى.
24 ئەمدى ئۇ جاۋاب بېرىپ:
ــ مەن پەقەت يولدىن تېنىگەن قوي پادىلىرى بولغان ئىسرائىل جەمەتىدىكىلەرگە ئەۋەتىلگەنمەن، ــ دېدى.

194 ئۇ يەر «جەت ئەللىكلەر» تۇرۇۋاتقان رايون بولۇپ، مەسىھنىڭ شۇ يەرگە بېرىشتىكى مەقسىتى، ئۆز خەلقىدىن بىر ۋاقىت ئايرىلىپ ئارام ئېلىشتىن ئىبارەت بولسا كېرەك.

25 ئەمما ھېلىقى ئايال ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ سەجدە قىلىپ:
ــ رەب، ماڭا ياردەم قىلغايسەن! ــ دەپ يالۋۇردى.
26 ئۇ ئۇنىڭغا:
ــ بالىلارنىڭ نېنىنى كىچىك ئىتلارغا تاشلاپ بېرىش ياخشى ئەمەس،[195]
ــ دېدى.
27 لېكىن ھېلىقى ئايال:
ــ دۇرۇس، ئى رەب، بىراق ھەتتا ئىتلارمۇ خوجايىنىنىڭ داستىخىنىدىن چۈشكەن ئۇۋاقلارنى يەيدىغۇ، ــ دېدى.
28 شۇنىڭ بىلەن ئەيسا ئۇنىڭغا:
ــ ئەي خانىم، ئىشەنچىڭ كۈچلۈك ئىكەن! تىلىگىنىڭدەك بولسۇن! ــ دېدى. ئۇ ئايالنىڭ قىزى شۇئان ساقىيىپ كەتتى.

نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ساقايتىلىشى

29 ئەيسا ئۇ يەردىن چىقىپ، گالىلىيە دېڭىزىنىڭ بويىدىن ئۆتۈپ، تاغقا چىقىپ ئولتۇردى. 30 ئۇنىڭ ئالدىغا توپ-توپ خالايىق يىغىلدى. ئۇلار توكۇر، قارىغۇ، گاچا، چولاق ۋە نۇرغۇن باشقا خىل كېسەللەرنىمۇ ئېلىپ كېلىپ، ئۇنىڭ ئايىغى ئالدىغا قويۇشتى؛ ئۇ ئۇلارنى ساقايتتى. 31 شۇنىڭ بىلەن خالايىق گاچىلارنىڭ سۆزلىيەلەيدىغان بولغانلىقىنى، چولاقلارنىڭ ساقايغىنىنى، توكۇرلارنىڭ ماڭغانلىقىنى ۋە قارىغۇلارنىڭ كۆرىدىغان بولغانلىقىنى كۆرۈپ، ھەيران بولدى ۋە ئىسرائىلنىڭ خۇداسىنى ئۇلۇغلىدى.

تۆت مىڭ ئادەمنىڭ تويغۇزۇلۇشى

32 ئاندىن ئەيسا مۇخلىسلىرىنى يېنىغا چاقىرىپ:
ــ بۇ خالايىققا ئىچىم ئاغرىيدۇ؛ چۈنكى ئۇلار ئۈچ كۈندىن بېرى يېنىمدا بولدى، يېگۈدەك بىر نەرسىسىمۇ قالمىدى. ئۇلارنى ئۆيلىرىگە ئاچ قايتۇرۇشنى خالىمايمەن،

195 مەسىھ بۇ يەردە ئۆزىنىڭ دەسلەپكى ۋەزىپىسىنى، يەھۇدىيلارغا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈش، دەپ تەكىتلەيدۇ. «كىچىك ئىتلار» بەلكىم ھاقارەتلىك سۆز بولماي، ئۆيدىكى ئارزۇلۇق پىستىلىرىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ مۇھىم ۋەقە توغرىسىدا «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.

يولدا ھالىدىن كېتىشى مۇمكىن، ــ دېدى.

[33] مۇخلىسلار ئۇنىڭغا:

ــ بۇ چۈلدە بۇنچىۋالا ئادەمنى تويغۇزغۇدەك كۆپ ناننى نەدىن تاپىمىز؟ ــ دېيىشتى.

[34] ئەيسا ئۇلاردىن: قانچە نېنىڭلار بار؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ يەتتە نان بىلەن بىرنەچچە تال كىچىك بېلىق بار، ــ دېيىشتى ئۇلار.

[35] بۇنىڭ بىلەن ئۇ خالايىقنى يەردە ئولتۇرۇشقا بۇيرۇدى. [36] ئاندىن، يەتتە نان بىلەن بېلىقلارنى قولىغا ئېلىپ خۇداغا تەشەككۈر ئېيتىپ، ئۇلارنى ئوشتۇپ مۇخلىسلىرىغا بەردى، مۇخلىسلار خالايىققا ئۈلەشتۈردى. [37] ھەممەيلەن تويغۇچە يېدى؛ ئاندىن مۇخلىسلار ئېشىپ قالغان پارچىلارنى يىغىپ يەتتە چوڭ سېۋەتنى توشقۇزدى. [38] تاماق يېگەنلەرنىڭ سانى باللار ۋە ئاياللاردىن باشقا تۆت مىڭ كىشى ئىدى. [39] ئۇ خالايىقنى يولغا سالغاندىن كېيىن، كېمىگە چۈشۈپ، ماگادان يۇرتىنىڭ چەت يەرلىرىگە باردى.

پەرىسىيلەرنىڭ «مۆجىزىلىك ئالامەت» كۆرسىتىشنى تەلەپ قىلىشى

16 [1] ئەمدى پەرىسىيلەر بىلەن سادۇقىيلار[196] ئۇنى سىناش مەقسىتىدە يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن بىرگە ئاسماندىن مۆجىزىلىك بىر ئالامەت كۆرسەتسەڭ، دەپ تەلەپ قىلىشتى[197]. [2] بىراق ئەيسا ئۇلارغا مۇنداق دېدى:

---

[196] «پەرىسىيلەر» بولسا تەۋرات قانۇنىغا قاتمۇ-قات تورلۇك باشقا قائىدە-نىزاملارنى قوشقان قاتتىق تەلەپچان دىنىي ئېقىم ئىدى. «سادۇقىيلار» دېگەن دىنىي ئېقىمنىڭ بەزى تەرەپلىرى ئۇلارغا ئوخشاش بولغىنى بىلەن، لېكىن ئۇلار تەۋراتتىكى پەيغەمبەرلەر قىسىملىرىنى قوبۇل قىلماي، پەقەت تەۋراتتىكى 1-5-قىسىملارنى (يەنى مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرۇلغان قىسىملار) نى قوبۇل قىلغان. ئۇلار «قىيامەت كۈنى»، شۇنداقلا ئىنسانلارنىڭ ئاخىرەتتە ئۆلۈمدىن تىرىلىشىنى ئېتىراپ قىلمايتتى. ئادەتتە «پەرىسىيلەر» ۋە «سادۇقىيلار» بىر-بىرىگە دۈشمەنلىشىپ يۈرەتتى، لېكىن ئۇلار ئەيسانى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن بىرلەشكەنىدى.

[197] ئۇلار تەلەپ قىلغان «مۆجىزىلىك ئالامەت»، ئەيسانىڭ ھەقىقىي مەسىھ ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان بىر كارامەتنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

ـ كەچقۇرۇن سىلەر قىزىل شەپەقنى كۆرگىنىڭلاردا، «ھاۋا ئەتە ئوچۇق بولىدۇ» دەيسىلەر 3 ۋە ئەتىگەندە: «بۈگۈن بوران چىقىدۇ، چۈنكى ئاسماننىڭ رەڭگى قىزىل ھەم تۇتۇق»، دەيسىلەر. ئاسمان رەڭگى-روينى پەرق ئېتەلەيسىلەر-يۇ، لېكىن بۇ زاماندا يۈز بېرىۋاتقان ئالامەتلەرنى پەرق ئېتەلمەيسىلەر! 4 رەزىل ھەم زىناخور بۇ دەۋر «مۆجىزىلىك بىر ئالامەت»نىڭ كۆرسىتىلىشىنى ئىستەپ يۈرىدۇ. بىراق بۇ دەۋردىكىلەرگە «يۇنۇس پەيغەمبەردە كۆرۈلگەن مۆجىزىلىك ئالامەت»دىن باشقا ھېچقانداق مۆجىزىلىك ئالامەت كۆرسىتىلمەيدۇ.[198]

ئاندىن ئۇ ئۇلارنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى.

«ئېچىتقۇ» بولغان ئېزىقتۇ تەلىمدىن ھوشيار بولۇش

5 مۇخلىسلىرى دېڭىزنىڭ ئۇ قېتىغا ئۆتكىنىدە، نان ئېلىۋېلىشنى ئۇنتۇغانىدى. 6 ئەيسا ئۇلارغا:

— ھوشيار بولۇڭلار، پەرىسىيلەر بىلەن سادۇقىيلارنىڭ ئېچىتقۇسىدىن ئېھتىيات قىلىڭلار، — دېدى.

7 مۇخلىسلار ئۆزئارا مۇلاھىزىلىشىپ:

— نان ئەكەلمىگەنلىكىمىز ئۈچۈن بۇنى دەۋاتسا كېرەك، — دېيىشتى.

8 ئەيسا ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشىۋاتقانلىقىنى بىلىپ مۇنداق دېدى:

— ئەي ئىشەنچى ئاجىزلار! نېمە ئۈچۈن نان ئەكەلمىگەنلىكىڭلار توغرىسىدا مۇلاھىزە قىلىسىلەر؟ 9 تېخىچە چۈشەنمىدىڭلارمۇ؟ بەش نان بىلەن بەش مىڭ كىشىنىڭ تويغۇزۇلغانلىقى، قانچە سېۋەت ئورۇق يىغىۋالغانلىقىڭلار ئېسىڭلاردىن چىقتىمۇ؟ 10 يەتتە نان بىلەن تۆت مىڭ كىشىنىڭ تويغۇزۇلغانلىقى، يەنە قانچە چوڭ سېۋەت ئورۇق يىغىۋالغانلىقىڭلارمۇ ئېسىڭلاردىن چىقتىمۇ؟ 11 سىلەر قانداقمۇ مېنىڭ سىلەرگە: «پەرىسىيلەر بىلەن سادۇقىيلارنىڭ ئېچىتقۇسىدىن ئېھتىيات قىلىڭلار» دېگىنىمنىڭ نان توغرۇلۇق ئەمەسلىكىنى چۈشەنمەيسىلەر؟

12 مۇخلىسلار شۇندىلا ئۇنىڭ ناندىكى ئېچىتقۇدىن ئەمەس، بەلكى

---

198 12-باب 39-، 40-ئايەتلەرگە قارالسۇن. «بۇ زاماندا يۈز بېرىۋاتقان ئالامەتلەر» توغرىسىدا «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

پەرسىيلەر بىلەن سادۇقىيلارنىڭ تەلىمىدىن ئېھتىيات قىلىشنى ئېيتقانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى.

پېترۇسنىڭ ئەيسانى مەسىھ دەپ تونۇشى

13 ئەيسا قەيسەرىيە-فىلىپپى رايونىغا كەلگىنىدە، ئۇ مۇخلىسلىرىدىن:
كىشىلەر مەن ئىنسانئوغلىنى كىم دەپ بىلىدىكەن؟ ــ دەپ سورىدى.
14 مۇخلىسلىرى:
ــ بەزىلەر سېنى چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا، بەزىلەر ئىلياس پەيغەمبەر ۋە يەنە بەزىلەر يەرەمىيا ياكى باشقا پەيغەمبەرلەردىن بىرى دەپ بىلىدىكەن، ــ دەپ جاۋاب بەردى.
15 ئۇ ئۇلاردىن:
ــ ئەمدى سىلەرچۇ؟ سىلەر مېنى كىم دەپ بىلىسىلەر؟ ــ دەپ سورىدى.
16 سىمون پېترۇس:
ــ سەن مەسىھ، مەڭگۈلۈك ھايات خۇدانىڭ ئوغلى[199] ئىكەنسەن، ــ دەپ جاۋاب بەردى.
17 ئەيسا ئۇنىڭغا:
ــ بەختلىكسەن، ئى يۇنۇس ئوغلى سىمون![200] بۇنى ساڭا ئايان قىلغۇچى ھېچ ئەت-قان ئىگىسى ئەمەس، بەلكى ئەرشتىكى ئاتامدۇر. 18 مەن ساڭا شۇنى ئېيتايكى، سەن بولساڭ پېترۇسدۇرسەن. مەن جامائىتىمنى بۇ ئۇيۇلتاش ئۈستىگە قۇرىمەن[201]. ئۇنىڭ ئۈستىدىن تەھتىسارانىڭ دەرۋازىلىرىمۇ[202] غالىب

---

199 گرېك تىلىدا «تىرىك خۇدانىڭ ئوغلى». «تىرىك خۇدا» دېگەن ئىبارە خۇدانى ھايات، «ئۆلۈك بۇت ئەمەس»، ھەقىقىي خۇدا دەپ تەكىتلەيدۇ.
200 گرېك تىلىدا «سىمون بار-ئىئوناھ» («يۇنۇسنىڭ ئوغلى»). بۇ يۇنۇس تەۋراتتىكى پەيغەمبەر يۇنۇس ئەمەس؛ لېكىن قىزىق بىر ئىش شۇكى، پېترۇس ۋە يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ كۆپ ئورتاق يەرلىرى بار.
201 «پېترۇس»نىڭ مەنىسى «تاش» بولۇپ، ئۇ «جامائەتنىڭ ئۇلى» ئەمەس. جامائەتنىڭ ئۇلى بولسا ئەيسا ئېيتقان «ئۇيۇلتاش» بولۇپ، ئۇ ياكى ئۆزىنى ياكى ئۆزىگە باغلانغان ئىمان-ئېتىقادىنى كۆرسىتىدۇ. «1پېت.» 2:4-9نى ۋە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.
202 «تەھتىسارانىڭ دەرۋازىلىرى» ــ بەلكىم كۆچمە مەنىدە بولۇپ، «ئۆلۈمنىڭ كۈچى»، «جىن-

كېلەلمەيدۇ. 19 ئەرش پادىشاھلىقىنىڭ ئاچقۇچلىرىنى ساڭا تاپشۇرىمەن؛ سەن يەر يۈزىدە نېمىنى باغلىساڭ ئەرشتىمۇ باغلانغان بولىدۇ، سەن يەر يۈزىدە نېمىنى قويۇپ بەرسەڭ، ئەرشتىمۇ قويۇپ بېرىلگەن بولىدۇ[203]، ــ دېدى.
20 بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ بولۇپ، ئۇ مۇخلىسلىرىغا ئۆزىنىڭ مەسىھ ئىكەنلىكىنى ھېچكىمگە تىنماسلىقنى تاپىلىدى.

ئەيسانىڭ ئۆلۈپ تىرىلىدىغانلىقىنى ئالدىن ئېيتىشى

21 شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ، ئەيسا مۇخلىسلىرىغا ئۆزىنىڭ يېرۇسالېمغا كېتىشى، ئاقساقاللار، باش كاھىنلار ۋە تەۋرات ئۇستازلىرى تەرىپىدىن كۆپ ئازاب-ئوقۇبەت تارتىشى، ئۆلتۈرۈلۈشى مۇقەررەر بولىدىغانلىقىنى، شۇنداقلا ئۈچىنچى كۈنى تىرىلدۈرۈلىدىغانلىقىنى ئايان قىلىشقا باشلىدى.
22 شۇنىڭ بىلەن پېترۇس ئۇنى بىر چەتكە تارتىپ، ئۇنى ئەيىبلەپ:
ــ يا رەب، ساڭا رەھىم قىلىنغاي! بېشىڭغا بۇنداق ئىشلار قەتئىي چۈشمەيدۇ! ــ دېدى.
23 لېكىن ئۇ بۇرۇلۇپ پېترۇسقا قاراپ:
ــ ئارقامغا ئۆت، شەيتان![204] سەن ماڭا پۇتلىكاشاڭسەن، سېنىڭ ئويلىغانلىرىڭ خۇدانىڭ ئىشلىرى ئەمەس، ئىنسانىنىڭ ئىشلىرىدۇر، ــ دېدى.
24 ئاندىن ئەيسا مۇخلىسلىرىغا مۇنداق دېدى:
ــ كىمدەكىم ماڭا ئەگىشىشنى خالىسا، ئۆزىدىن ۋاز كېچىپ، ئۆزىنىڭ كرېستىنى كۆتۈرۈپ ماڭا ئەگەشسۇن![205] 25 چۈنكى ئۆز جېنىنى[206]

شەيتانلارنىڭ كۈچلىرى»نى كۆرسىتىشى مۇمكىن.
203 بۇ مۇھىم سۆز توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ.
204 مەسىھ بۇ ئايەتتە «شەيتان» دېگەن بۇ سۆزنى بىرىنچىدىن «دۈشمەن» دېگەن مەنىدە ئىشلىتىپ، ئۆزىنىڭ دۈشمىنى بولۇپ قالغان پېترۇسقا ئېيتىدۇ. ئىككىنچىدىن، شەيتان ئۆزى پېترۇس ئارقىلىق ئەيساغا پۇتلىكاشاڭ بولماقچى ئىدى.
205 38:10نى، شۇنداقلا ئۇنىڭدىكى ئىزاھاتىنىمۇ كۆرۈڭ.
206 گرېك تىلىدا «جان» ۋە «ھايات» بىرلا سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. «ئۆز جېنى» مۇشۇ يەردە پەقەت ئادەمنىڭ ھاياتىنىلا ئەمەس، بەلكى بارلىق ئېتىقادى بولغانلارغا مۇيەسسەر قىلىنغان مەڭگۈلۈك روھىي بەختىنى ۋە مىراسىنى كۆرسىتىدۇ.

قۇتقۇزماقچى بولغان كىشى چوقۇم جېنىدىن مەھرۇم بولىدۇ، لېكىن مەن ئۈچۈن ئۆز جېنىدىن مەھرۇم بولغان كىشى ئۇنىڭغا ئېرىشىدۇ.
26 چۈنكى بىر ئادەم پۈتۈن دۇنياغا ئىگە بولۇپ جېنىدىن(207) مەھرۇم قالسا، بۇنىڭ نېمە پايدىسى بولسۇن؟! ئۇ نېمىسىنى جېنىغا تېگىشسۇن؟! 27 چۈنكى ئىنسانئوغلى ئاتىسىنىڭ شان-شەرىپى ئىچىدە پەرىشتىلىرى بىلەن كېلىش ئالدىدا تۇرىدۇ؛ ۋە ئۇ ھەممە ئادەمنىڭ ئۆز ئەمەللىرىگە تۇشلۇق جاۋاب قايتۇرىدۇ.
28 مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، بۇ يەردە تۇرغانلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىشتىن(208) بۇرۇن جەزمەن ئىنسانئوغلىنىڭ ئۆز پادىشاھلىقى بىلەن كەلگەنلىكىنى كۆرىدىغانلار باردۇر.(209)

ئەيسانىڭ جۇلالىقتا كۆرۈنۈشى

17

1 ۋە ئالتە كۈندىن كېيىن، ئەيسا پېترۇس، ياقۇپ ۋە ياقۇپنىڭ ئىنىسى يۇھاننانى ئايرىپ ئېلىپ، ئېگىز بىر تاغقا چىقتى.
2 ئۇ يەردە ئۇنىڭ سىياقى ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدىلا ئۆزگىرىپ، يۈزى قۇياشتەك پارلىدى، كىيىملىرى نۇردەك ئاپئاق بولۇپ چاقنىدى. 3 ۋە مانا، مۇخلىسلارغا مۇسا ۋە ئىلياس پەيغەمبەرلەر ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىۋاتقان ھالدا كۆرۈندى.
4 شۇنىڭ بىلەن پېترۇس ئەيساغا:

207 يۇقىرىقى ئىزاھاتتا ئېيتىلغاندەك، «ئۆز جېنى» مۇشۇ يەردە پەقەت ئادەمنىڭ ھاياتىنىلا ئەمەس، بەلكى بارلىق ئېتىقادچى بولغانلارغا مۇيەسسەر قىلىنغان مەڭگۈلۈك روھىي بەختىنى ۋە مىراسىنى كۆرسىتىدۇ.
208 «ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىش» گرېك تىلىدا «ئۆلۈمنى تېتىش» دەپ ئىپادىلىنىدۇ.
209 بىرنىڭچە 28:16-ئايەتتىكى سۆزنىڭ مۇھىم مەنىسى 17-بابتا تەسۋىرلەنگەن كارامەت ئىشلارنى كۆرسىتىدۇ. باشقا ئالىملار ئۇ: (1) ئەيسا ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن مۇخلىسلىرىغا قايتا كۆرۈنۈشى بىلەن؛ (2) مۇقەددەس روھنىڭ كېلىشى بىلەن؛ (3) مەسىھنىڭ شەرىپى جامائەتتە ئايان قىلىنىشى بىلەن؛ (4) ئەيسانىڭ دۇنياغا قايتىپ كېلىشى بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ، دەپ قارايدۇ.

يۇقىرىقى (1)-، (2)-، (3)-پىكىر سەل ئورۇنلۇق بولغىنى بىلەن، لېكىن ئەيسانىڭ «بۇ يەردە تۇرغانلارنىڭ ئارىسىدىن... كۆرىدىغانلار بار» دېگىنىدىن قارىغاندا، بەزى روسۇللار بۇ ئىشنى كۆرىدۇ، شۇڭا مۇھىم ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى 17-بابتىكى «ئەيسانىڭ جۇلالىقتا كۆرۈنۈشى» دېگەن ئىشتۇر، دەپ قارايمىز.

– ئى رەب، بۇ يەردە بولغىنىمىز نېمىدېگەن ياخشى! خالىساڭ، بىرىنى ساڭا، بىرىنى مۇساغا، يەنە بىرىنى ئىلياسقا ئاتاپ بۇ يەرگە ئۈچ كەپە ياسايلى![210] – دېدى.
5 ئۇنىڭ گېپى تۈگىمەيلا، مانا نۇرلۇق بىر بۇلۇت ئۇلارنى قاپلىۋالدى. مانا، بۇلۇتتىن: «بۇ مېنىڭ سۆيۈملۈك ئوغلۇمدۇر، مەن ئۇنىڭدىن خۇرسەنمەن. ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىڭلار!» دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.
6 مۇخلىسلار بۇنى ئاڭلاپ ئۆزلىرىنى يەرگە تاشلاپ دۈم يېتىپ ۋەھىمىگە چۈشتى. 7 بىراق ئەيسا كېلىپ، ئۇلارغا قولىنى تەگكۈزۈپ:
– قوپۇڭلار، قورقماڭلار، – دېدى. 8 ئۇلار بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىۋىدى، ئەيسادىن باشقا ھېچكىمنى كۆرمىدى.
9 تاغدىن چۈشۈۋېتىپ، ئەيسا ئۇلارغا:
– ئىنسانئوغلى ئۆلۈمدىن تىرىلدۈرۈلمىگۈچە، بۇ ئالامەت كۆرۈنۈشنى ھېچكىمگە ئېيتماڭلار، – دەپ تاپىلىدى.
10 ئاندىن مۇخلىسلىرى ئۇنىڭدىن:
– تەۋرات ئۇستازلىرى نېمە ئۈچۈن: «ئىلياس پەيغەمبەر مەسىھ كېلىشتىن ئاۋۋال قايتىپ كېلىشى كېرەك» دېيىشىدۇ؟ – دەپ سوراشتى.
11 ئۇ ئۇلارغا جاۋابەن:
– ئىلياس پەيغەمبەر دەرۋەقە مەسىھتىن ئاۋۋال كېلىدۇ، ھەممە ئىشنى ئورنىغا كەلتۈرىدۇ[211]. 12 ئەمما مەن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئىلياس ئاللىقاچان كەلدى، لېكىن كىشىلەر ئۇنى تونۇمىدى، بەلكى ئۇنىڭغا خالىغانچە مۇئامىلە قىلدى. شۇنىڭغا ئوخشاش، ئىنسانئوغلىمۇ ئۇلارنىڭ قوللىرىدا ئازاب چېكىش ئالدىدا تۇرىدۇ، – دېدى. 13 شۇ چاغدا مۇخلىسلار ئۇنىڭ چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا توغرىسىدا سۆزلەۋاتقانلىقىنى چۈشەندى.

210 ياكى «ياساي». بۇ سۆز ۋە پۈتۈن ۋەقە توغرۇلۇق يەنە «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ.
211 «ئىلياسنىڭ ئاۋۋال كېلىشى» ۋە ئۇنىڭ «ھەممىنى ئورنىغا كەلتۈرۈشى»نى كۆرسەتكەن بېشارەت ۋە باشقا تەپسىلاتلىرى تەۋرات، «مال.» 4:5-6دە خاتىرىلىنىدۇ.

جن چاپلاشقان باللىنىڭ ئازاد قىلىنىشى

14 ئۇلار خالايىقنىڭ يېنىغا بارغىنىدا، بىر كىشى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ، تىزلىنىپ:
15 ــ رەب، ئوغلۇمغا ئىچىڭنى ئاغرىتقايسەن! چۈنكى ئۇنىڭ تۇتقاقلىق كېسىلى[212] بار بولغاچقا، زور ئازاب چېكىۋاتىدۇ؛ چۈنكى ئۇ دائىم ئوتنىڭ ياكى سۇنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ كېتىدۇ. 16 ئۇنى مۇخلىسلىرىڭغا ئېلىپ كەلگەنىدىم، ساقايتالمىدى، ــ دېدى.
17 ئەيسا جاۋابەن: ــ ئەي ئېتىقادسىز ۋە تەتۈر دەۋر، سىلەر بىلەن قاچانغىچە تۇراي؟! مەن سىلەرگە يەنە قاچانغىچە سەۋر قىلاي؟ ــ باللىنى ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار ــ دېدى.
18 شۇنىڭ بىلەن ئەيسا جىنغا تەنبىھ بېرىۋىدى، جىن باللىدىن چىقىپ كەتتى، باللىمۇ شۇئان ساقايدى.
19 كېيىن، ئەيسا ئايرىم قالغاندا، مۇخلىسلار ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ:
ــ بىز نېمە ئۈچۈن جىننى قوغلىۋېتەلمىدۇق؟ ــ دەپ سوراشتى.
20 ئۇ ئۇلارغا: ــ ئىشەنچىڭلار بولمىغانلىقى ئۈچۈن. مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، سىلەردە قىچا ئۇرۇقىدەك زەررىچە ئىشەنچ بولسىلا، سىلەر ئاۋۇ تاغقا: «بۇ يەردىن ئۇ يەرگە كۆچ» دېسەڭلار، كۆچىدۇ؛ شۇنداقلا سىلەرگە مۇمكىن بولمايدىغان ھېچ ئىش بولمايدۇ. 21 بىراق، بۇنداق جىنلارنى دۇئا قىلىش ۋە روزا تۇتۇش بىلەن بولمىسا ھەيدىگىلى بولمايدۇ[213] ــ دېدى.

ئەيسانىڭ يەنە ئۆلۈشى ۋە تىرىلىشى توغرۇلۇق ئېيتىشى

22 ئۇلار گالىلىيە ئۆلكىسىدە ئايلىنىپ يۈرگىنىدە، ئەيسا ئۇلارغا:
ــ ئىنسانئوغلى ساتقۇنلۇقتىن ئىنسانلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلىدۇ؛ 23 ئۇلار ئۇنى ئۆلتۈرىدۇ، لېكىن ئۈچىنچى كۈنى ئۇ تىرىلىدۇ، ــ دېدى. بۇنى ئاڭلاپ مۇخلىسلار ئېغىر غەم-قايغۇغا چۆمۈپ كەتتى.

---

212 گرېك تىلىدا «تۇتقاقلىق كېسىلى» «ئاي (شارى) تەرىپىدىن ئۇرۇلغان» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.
213 بۇ ئايەت بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە تېپىلمايدۇ.

ئىبادەتخانا بېجى تاپشۇرۇش مەسىلىسى

24 ئاندىن ئۇلار كەپەرناھۇم شەھىرىگە كەلگىنىدە، ئىبادەتخانا «ئىككى دراقما» بېجىنى[214] يىغقۇچىلار پېترۇسنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— ئۇستازىڭلار «ئىككى دراقما» بېجىنى تۆلەمدۇ؟ — دەپ سورىدى.

25 تۆلەيدۇ، — دېدى پېترۇس.

لېكىن ئۇ ئۆيگە كىرگىنىدە، تېخى بىر نېمە دېمەستىلا ئەيسا ئۇنىڭدىن:

— سىمون، سېنىڭچە بۇ دۇنيادىكى پادىشاھلار كىملەردىن باج ئالىدۇ؟ ئۆز پەرزەنتلىرىدىنمۇ، ياكى ياتلاردىنمۇ؟ — دەپ سورىدى.

26 پېترۇس ئۇنىڭغا:

— ياتلاردىن، — دېۋىدى، ئەيسا ئۇنىڭغا:

ئۇنداقتا، پەرزەنتلەر باجدىن خالىي بولىدۇ. 27 بىراق باج يىغقۇچىلارغا پۇتلىكاشاڭ بولماسلىقىمىز ئۈچۈن[215]، دېڭىزغا بېرىپ قارماقنى تاشلا. تۇتقان بىرىنچى بېلىقنى ئېلىپ، ئاغزىنى ئاچساڭ، تۆت دراقمىلىق بىر تەڭگە پۇل[216] چىقىدۇ. ئۇنى ئېلىپ مەن ۋە سەن ئىككىمىزنىڭ بېجى ئۈچۈن ئۇلارغا بەر، — دېدى.

---

214 «ئىبادەتخانا بېجى» — گرېك تىلىدا مۇشۇ يەردە «دىدراقما» (ئىككى «دراقما» پۇل) دېيىلىدۇ. «دىدراقما» ئەسلى بىرخىل تەڭگە بولۇپ، مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە ئىسرائىلدىكى ھەر ئەر كىشى ھەر يىلدا ئىبادەتخانىنىڭ ئىشلىرى ئۈچۈن «يېرىم شەكەل» (بىر دىدراقما) تاپشۇرۇش كېرەك ئىدى. «مىس.» 13:30-16نى كۆرۈڭ.

215 «يىغقۇچىلارغا پۇتلىكاشاڭ بولماسلىقىمىز ئۈچۈن» — ئەيسا ۋە پېترۇس ئىككىسى «پادىشاھنىڭ پەرزەنتى» بولۇپ، خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسىغا باج تۆلەشتىن خالىي ئىدى. لېكىن باج يىغقۇچىلار بۇنى چۈشەنمىگەچكە، ئۇلار تۆلىمىسە، بەلكىم «بۇ ئەيسا تەقۋادار ئەمەس ئىكەن، مەسىھ بولالمايدۇ» دەپ قىلىشى، شۇنداقلا ئۇلار ئەيساغا ئېتىقاد باغلاپ، نىجاتقا ئېرىشىش پۇرسىتىدىن مەھرۇم بولۇشى مۇمكىن.

216 «تۆت دراقما تەڭگە» (گرېك تىلىدا «ستاتېر») — 24-ئايەتتىكى ئىزاھات ئوقۇرمەنلەرنىڭ يادىدا بولسا كۆرەلەيدۇكى، بۇ پۇل ئەيسا ۋە پېترۇسنىڭ باجنى تۆلىشى ئۈچۈن دەل كېرەكلىك پۇل ئىدى.

ئەرش پادىشاھلىقىدا كىم ئەڭ ئۇلۇغ؟

18

1 بۇ چاغدا، مۇخلىسلار ئەيسانىڭ يېنىغا كېلىپ:
— ئەرش پادىشاھلىقىدا كىم ئەڭ ئۇلۇغ؟ — دەپ سورىدى.
2 ئەيسا يېنىغا كىچىك بىر بالىنى چاقىرىپ، ئۇنى ئوتتۇرىدا تۇرغۇزۇپ،
مۇنداق دېدى:
3 — مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئۆز يولۇڭلاردىن
يېنىپ، كىچىك بالىلاردەك سەبىي بولمىساڭلار، ئەرش پادىشاھلىقىغا ھەرگىز
كىرەلمەيسىلەر. 4 ئەمدى كىم ئۆزىنى بۇ كىچىك بالىدەك كىچىك پېئىل
تۇتسا، ئۇ ئەرش پادىشاھلىقىدا ئەڭ ئۇلۇغ بولىدۇ[217]. 5 بۇنداق كىچىك بىر
بالىنى مېنىڭ نامىمدا قوبۇل قىلسا، ئۇ مېنى قوبۇل قىلغان بولىدۇ. 6 لېكىن ماڭا
ئېتىقاد قىلغان بۇنداق كىچىكلەردىن بىرىنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرغان ھەرقانداق
ئادەمنى، ئۇ بويىنىغا يوغان تۈگمەن تېشى ئېسىلغان ھالدا دېڭىزنىڭ تېگىگە
چۆكتۈرۈۋېتىلگىنى ئەۋزەل بولاتتى. 7 ئىنساننى گۇناھقا پۇتلاشتۇرىدىغان ئىشلار
تۈپەيلىدىن بۇ دۇنيادىكىلەرنىڭ ھالىغا ۋاي! پۇتلاشتۇرىدىغان ئىشلار مۇقەررەر
بولىدۇ؛ لېكىن شۇ پۇتلاشتۇرغۇچى ئادەمنىڭ ھالىغا ۋاي![218]
8 ئەگەر ئەمدى قولۇڭ ياكى پۇتۇڭ سېنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرسا، ئۇنى كېسىپ
تاشلىۋەت. چۈنكى ئىككى قولۇڭ ياكى ئىككى پۇتۇڭ بار ھالدا دوزاختىكى ئوتقا
تاشلانغىنىڭدىن كۆرە، چولاق ياكى توكۇر ھالدا ھاياتلىققا كىرگىنىڭ ئەۋزەلدۇر.
9 ئەگەر كۆزۈڭ سېنى گۇناھقا پۇتلاشتۇرسا، ئۇنى ئويۇپ ئۆزۈڭدىن نېرى
تاشلىۋەت. ئىككى كۆزۈڭ بار ھالدا دوزاختىكى ئوتقا تاشلانغىنىڭدىن كۆرە،
بىرلا كۆزۈڭ بىلەن بولسىمۇ ھاياتلىققا كىرگىنىڭ ئەۋزەلدۇر.

217 «كىچىك بالىلار» ئادەتتە چوڭچىلىق قىلمايدۇ ۋە ئۆزىنى بىلەرمەن قىلىپ كۆرسەتمەيدۇ ۋە بەلكىم ھەممىدىن مۇھىم ئاتىسىنىڭ سۆزىگە شەرتسىز ئىشىنىدۇ.
218 بۇ مۇھىم ئايەت ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.

ئازغان قوي توغرىسىدىكى تەمسىل

10 — بۇ سەبىي كىچىكلەرنىڭ ھېچبىرىگىمۇ سەل قاراشتىن ھېزى بولۇڭلار. چۈنكى شۇنى سىلەرگە ئېيتايكى، ئۇلارنىڭ ئەرشتىكى پەرىشتىلىرى ئەرشتىكى ئاتامنىڭ جامالىنى ھەردائىم كۆرۈپ تۇرىدۇ. 11 چۈنكى ئىنسانئوغلى ھالاكەتتىكە ئازغانلارنى قۇتقۇزغىلى كەلدى[219].

12 قانداق قارايسىلەر؟ بىراۋنىڭ يۈز تۇياق قويى بولۇپ، ئۇنىڭدىن بىرى ئېزىپ تويتىن چۇشۇپ قالسا، ئۇ توقسان توققۇز قوينى تاغلارغا قويۇپ قويۇپ، ھېلىقى ئازغان قوينى ئىزدەيدىغۇ؟ 13 ۋە ئەگەر ئۇنى تېپىۋالسا، مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئۇ قوي ئۇچۈن بولغان خۇشاللىقى ئازمىغان توقسان توققۇزىنىڭكىدىن زور بولىدۇ. 14 شۇنىڭغا ئوخشاش، بۇ سەبىي كىچىكلەرنىڭ ھەرقاندىقىنىڭ ھالاكەتتىكە ئېزىپ قېلىشى ئەرشتىكى ئاتاڭلارنىڭ ئىرادىسى ئەمەستۇر.

گۇناھ ئۆتكۈزگەن قېرىنداشقا بولغان مۇئامىلە

15 — ئەمدى ئەگەر قېرىندىشىڭ ساڭا زىيان سېلىپ گۇناھ قىلسا، ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ ئىككىڭلار خالىي چاغدا سەۋەنلىكىنى كۆرسىتىپ قوي. قېرىندىشىڭ سۆزۈڭنى ئاڭلىسا، ئۇنى ئېزىشتىن قايتۇرۇۋالغان بولىسەن. 16 لېكىن ئاڭلىمىسا، يەنە بىر-ئىككى گۇۋاھچىنى ئېلىپ، ئۇنىڭ يېنىغا بارغىن. شۇنداق قىلىپ، ھەممە ئىش ئىككى-ئۈچ گۇۋاھچىنىڭ سۆزى بىلەن قىلىنسۇن.[220] 17 لېكىن ئەگەر قېرىندىشىڭ ئۇلارنىڭ سۆزىگىمۇ قۇلاق سالمىسا، ئەھۋالنى جامائەتكە يەتكۈزۈپ ئېيتقىن. ئەگەر ئۇ جامائەتتىكىلەرگە قۇلاق سالمىسا، ئۇنى يات ئەللىك ياكى باجگىر قاتارىدا كۆرۈڭلار.[221]

---

219 بۇ ئايەت بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە تېپىلمايدۇ.

220 بۇ سۆز «قان.» 19:15دىن نەقىل كەلتۈرۈلگەن.

221 «يات ئەللىك» — شۇ چاغدا يات ئەللەرنىڭ كۆپىنچىسى بۇتپەرەس ئىدى. «باجگىر»لار (رىم ئىمپېرىيەسى ئۈچۈن خەلقتىن باج ئالىدىغان يەھۇدىيلار) بولسا «رىم ئىمپېرىيەگە سېتىلىپ

18 مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، سىلەر يەر يۈزىدە نېمىنى باغلىساڭلار، ئەرشتىمۇ شۇ باغلانغان بولىدۇ ۋە سىلەر يەر يۈزىدە نېمىنى قويۇپ بەرسەڭلار، ئەرشتىمۇ قويۇپ بېرىلگەن بولىدۇ[222].
19 مەن يەنە شۇنى سىلەرگە بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، يەر يۈزىدە ئاراڭلاردىن ئىككىسى ئۆزلىرى تىلىگەن بىر ئىش توغرۇلۇق قەلبى بىر بولۇپ ھەرقانداق نەرسىنى تىلەپ دۇئا قىلسا، ئەرشتىكى ئاتام ئۇلارنىڭ تىلىكىنى ئىجابەت قىلىدۇ. 20 چۈنكى ئىككى ياكى ئۈچەيلەن مېنىڭ نامىم بىلەن[223] قەيەردە يىغىلغان بولسا، مەن شۇ يەردە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولىمەن.

شەپقەت كۆرگۈچى شەپقەتلىك بولۇشى كېرەك

21 ئاندىن پېترۇس ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:
— ئى رەب، قېرىندىشىمنىڭ ماڭا زىيان سېلىپ ئۆتكۈزگەن قانچە قېتىملىق گۇناھىنى كەچۈرۈشۈم كېرەك؟ يەتتە قېتىممۇ؟ — دېدى.
22 ئەيسا ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى:
— مەن ساڭا شۇنى ئېيتىپ قويايكى، يەتتە قېتىم ئەمەس، يەتمىش ھەسسە يەتتە قېتىم![224] 23 ئەرش پادىشاھلىقى چاكارلىرى بىلەن ھېساب-كىتاب قىلماقچى بولغان بىر پادىشاھقا ئوخشايدۇ. 24 ھېساب-كىتابنى باشلىغىنىدا، ئۇنىڭغا ئون مىڭ تالانت پۇل[225] قەرزدار بولغان بىر چاكار

كەتكەن خائىنلار» دەپ «ئىپلاس ئادەملەر»نىڭ قاتارىدا قارىلاتتى.

[222] بۇ سۆز 19:16-ئايەتتىكىگە ئوخشاش، بىراق ئاشۇ يەردە يالغۇز پېترۇسقا ئېيتىلغان. بىز ئەيسانىڭ مۇشۇ سۆزلىرىدە ئېيتىلغان ھوقۇق پەقەت روسۇللارغىلا ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل جامائەتكە تەۋەدۇر. ئەيسا تاپشۇرغان بۇ ھوقۇق: (1) جامائەتتىكى دۇئالاردا ئالاھىدە تىلەش ھوقۇقىنى؛ (2) جامائەت تەرتىپى بويىچە، گۇناھ سادىر قىلىپ، ئەمما تۈۋا قىلمىغان ئەزالارنى چەكلەش، جامائەتتىن چىقىرىش ياكى ئۇلارغا تەربىيە بېرىش ھوقۇقىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز (17-ئايەت ۋە 19-20-ئايەتنى، «1كور.» 1:5-5، «2كور.» 2:5-11نى كۆرۈڭ).

[223] گرېك تىلىدا «مېنىڭ نامىمغا».

[224] ياكى «يەتمىش يەتتە قېتىم».

[225] «ئون مىڭ تالانت پۇل». بىر «تالانت» ئالتۇن ياكى كۈمۈش تەڭگە ئاز دېگەندە بىر ئىشچىنىڭ يىللىق ھەققىنىڭ 17 ھەسسىسى بولۇپ، 10000 تالانت ھازىر ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بەلكىم ئىككى مىليارد (مىڭ مىليون) دوللارچە بولىدۇ.

كەلتۈرۈلۈپتۇ. [25]چاكارنىڭ تۆلىگۈدەك ھېچنەرسىسى بولمىغاچقا، خوجىسى چاكارنىڭ ئۆزىنى، خوتۇن بالا-چاقىسى ۋە بار-يوقىنى سېتىپ، قەرزىنى تۆلەشنى بۇيرۇپتۇ. [26] شۇڭا چاكار ئۇنىڭ ئالدىدا يەرگە يىقىلىپ باش ئۇرۇپ: «خوجام، ماڭا كەڭچىلىك قىلغايلا، مەن پۈتۈن قەرزىمنى چوقۇم تۆلەيمەن» دەپ يالۋۇرۇپتۇ. [27] چاكارنىڭ خوجىسى ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىپ، ئۇنى قويۇپ بېرىپ، قەرزىنى كەچۈرۈم قىلىپتۇ.

[28] لېكىن چاكار ئۇ يەردىن چىقىپ، ئۆزىگە يۈز دىنار[226] قەرزدار بولغان يەنە بىر چاكار بۇرادىرىنى ئۇچرىتىپتۇ. ئۇنى تۇتۇۋېلىپ، بوينىنى بوغۇپ تۇرۇپ: «قەرزىنى تۆلە!» دەپتۇ. [29] بۇنىڭ بىلەن بۇ چاكار بۇرادىرى يەرگە يىقىلىپ ئۇنىڭدىن: «ماڭا كەڭچىلىك قىل، قەرزىنى چوقۇم قايتۇرىمەن» دەپ يالۋۇرۇپتۇ. [30] لېكىن ئۇ ئۇنىماپتۇ ۋە: «پۈتۈن قەرزىنى تۆلىمىگۈچە زىنداندا ياتىسەن» دەپ ئۇنى زىندانغا تاشلىتىپتۇ. [31] بۇنداق ئىشنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى كۆرگەن باشقا چاكارلار ئىنتايىن ئازابلىنىپ خوجىسىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئەھۋالنى باشتىن-ئاخىر سۆزلەپ بېرىپتۇ.

[32] بۇنىڭ بىلەن خوجىسى ھېلىقى چاكارنى چاقىرتىپ: «ئەي رەزىل چاكار! ماڭا يېلىنغانلىقىڭ ئۈچۈن شۇنچە كۆپ قەرزىڭنىڭ ھەممىسىنى كەچۈردۈم. [33]مەن ساڭا ئىچ ئاغرىتقىنىمدەك، سەنمۇ چاكار بۇرادىرىڭگە ئىچ ئاغرىتىشىڭغا توغرا كەلمەمدۇ؟!» دەپتۇ. [34] بۇنىڭ بىلەن خوجىسى غەزەپلىنىپ ئۇنى پۈتۈن قەرزىنى تۆلەپ بولغۇچە ئادەم قىينىغۇچى گۇندىپايلارنىڭ[227] قولىدا تۇرۇشقا تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ.

[35] شۇنىڭغا ئوخشاش، ئەگەر ھەربىرىڭلار ئۆز قېرىنداشلىرىڭلارنى چىن دىلىڭلاردىن كەچۈرمىسەڭلار، ئەرشتىكى ئاتاممۇ سىلەرگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلىدۇ.

---

[226] «يۈز دىنار» ــ شۇ ۋاقىتلاردا «بىر دىنار» بىر ئىشچىنىڭ بىر كۈنلۈك ھەققى بولۇپ، يۈز تەڭگە بەلكىم ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 1300 دوللارچە بولاتتى.

[227] «ئادەم قىينىغۇچى گۇندىپايلار» ــ مۇشۇ گۇندىپايلارنىڭ ئادەتتىكى ۋەزىپىسى جىنايەتچىنىڭ جىنايىتىنى سۈرۈشتە قىلىش ئۈچۈن مەھبۇسلارنى قىيناش ئىدى.

تالاق قىلىش توغرىسىدا

19 [1] شۇنداق بولدىكى، ئەيسا بۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن،
گالىلىيە ئۆلكىسىدىن ئايرىلىپ، يەھۇدىيە ئۆلكىسىنىڭ چەت
يەرلىرىگە، يەنى ئىئوردان دەرياسىنىڭ ئۇ قېتىدىكى يۇرتلارغا باردى. [2]توپ-توپ
ئادەملەر ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كەلگەن بولۇپ، ئۇ ئۇلارنى شۇ يەردىلا ساقايتتى.
[3] ئەمدى بەزى پەرىسىيلەر ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنى قىلتاقتا چۈشۈرۈش
مەقسىتىدە ئۇنىڭدىن:
— بىر ئادەمنىڭ ھەرقانداق سەۋەبتىن ئايالىنى قويۇۋېتىشى تەۋرات قانۇنىغا
ئۇيغۇنمۇ؟ — دەپ سورىدى[228].
[4] شۇنىڭ بىلەن ئۇ جاۋابەن مۇنداق دېدى:
— تەۋراتتىن شۇنى ئوقۇمىدىڭلارمۇ[229]، مۇقەددەمدە ئىنسانلارنى ياراتقۇچى
ئۇلارنى «ئەر ۋە ئايال قىلىپ ياراتتى» ۋە [5] «شۇ سەۋەبتىن ئەر كىشى ئاتا-
ئانىسىدىن ئايرىلىدۇ، ئايالى بىلەن بىرلىشىپ ئىككىسى بىر تەن بولىدۇ». [6]
شۇنداق ئىكەن، ئەر-ئايال ئەمدى ئىككى تەن ئەمەس، بەلكى بىر تەن بولىدۇ.
شۇنىڭ ئۈچۈن، خۇدا قوشقاننى ئىنسان ئايرىمىسۇن.
[7] پەرىسىيلەر ئۇنىڭدىن يەنە:
— ئۇنداقتا، مۇسا پەيغەمبەر نېمە ئۈچۈن تەۋرات قانۇنىدا ئەر كىشى
ئۆز ئايالىغا تالاق خېتىنى بەرسىلا ئاندىن ئۇنى قويۇۋېتىشكە بولىدۇ، دەپ
بۇيرۇغان؟ — دەپ سوراشتى[230].
[8] ئۇ ئۇلارغا: — تاش يۈرەكلىكىڭلاردىن مۇسا پەيغەمبەر ئاياللىرىڭلارنى تالاق
قىلىشقا رۇخسەت قىلغان؛ لېكىن ئالەمنىڭ باشلىنىشىدا بۇنداق ئەمەس ئىدى.

---

228 «قىلتاقتا چۈشۈرۈش مەقسىتىدە» — ئەسلىدە يەھيا پەيغەمبەر ھېرود پادىشاھقا «تالاق قىلساڭ بولمايدۇ» دەپ تەنبىھ بېرىپ، ئۇنىڭ چىشىغا تېگىپ ئۆلتۈرۈلگەنىدى. شۈبھىسىزكى، پەرىسىيلەرنىڭ مەقسەتلىرىنىڭ بىرى: — ئەيسامۇ «تالاق قىلىشقا بولمايدۇ» دېسە، ھېرود پادىشاھ ئۇنى يەھيانى ئۆلتۈرگەندەك ئۆلتۈرۈۋېتىشى مۇمكىن ئىدى.

229 «شۇنى ئوقۇمىدىڭلارمۇ،...؟» — بۇ پەرىسىيلەر ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىبارىلەرنىڭ بىرى.

230 ئەمرنىڭ توغرىسى «قان.» 42:1دە تېپىلىدۇ.

9 ئەمدى شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، ئاياللىنى بۇزۇقلۇقتىن باشقا بىرەر سەۋەب بىلەن تالاق قىلىپ، باشقا بىرىنى ئەمرىگە ئالغان ھەرقانداق كىشى زىنا قىلغان بولىدۇ.
10 مۇخلىسلار ئۇنىڭغا:
— ئەگەر ئەر بىلەن ئايالى ئوتتۇرىسىدىكى ئەھۋال شۇنداق بولسا، ئۇنداقتا ئۆيلەنمەسلىك ياخشى ئىكەن[231]، — دېدى.
11 ئۇ ئۇلارغا:
— بۇ سۆزنى ھەممىلا ئادەم ئەمەس، پەقەت نېسىپ قىلىنغانلارلا قوبۇل قىلالايدۇ. 12 چۈنكى ئانىسىنىڭ بالىياتقۇسىدىن تۇغما بەزى ئاغۋاتلار بار؛ ۋە ئىنسان تەرىپىدىن ئاختا قىلىنغان بەزى ئاغۋاتلارمۇ بار؛ ۋە ئەرش پادىشاھلىقى ئۈچۈن ئۆزىنى ئاغۋات قىلغانلارمۇ بار[232]. بۇ سۆزنى قوبۇل قىلالايدىغانلار قوبۇل قىلسۇن! — دېدى.

ئەيسا ۋە كىچىك باللار

13 قولۇڭنى تەگكۈزۈپ دۇئا قىلغايسەن دەپ، بەزىلەر كىچىك باللىرىنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. بىراق مۇخلىسلار ئېلىپ كەلگەنلەرنى ئەيىبلىدى. 14 ئەمما ئەيسا:
— باللار مېنىڭ ئالدىمغا كەلتۈرۈلسۇن، ئۇلارنى توسماڭلار. چۈنكى ئەرش پادىشاھلىقى دەل مۇشۇنداقلارغا تەۋەدۇر[233]، — دېدى. 15 ۋە قوللىرىنى ئۇلارغا تەگكۈزگەندىن كېيىن، ئۇ ئۇ يەردىن ئايرىلدى.

231 «ئۆيلەنمەسلىك ياخشى ئىكەن» — دېمەك، مۇخلىسلارنىڭ ئويلىشىچە، تالاق قىلىش ئىمكانىيىتى بولمىسا («چىقىش يولى بولمىسا»)، ئۆيلىنىش ئىنتايىن قورقۇنچلۇق ئىشتۇر.
232 «تۇغما ئاغۋاتلار» بەلكىم تۇغما جىنسىي ئىقتىدارى ئاجىزلارنى، ئىشقىسىز كىشىلەرنى كۆرسىتىدۇ؛ «باشقىلار تەرىپىدىن ئاختا قىلىنغان» كونا زامانلاردا خان-پادىشاھلارنىڭ ئوردىلىرىدا ھەرەمنى باشقۇرۇش خىزمىتى ئۈچۈن پىچىۋېتىلگەن ئادەملەرنى كۆرسىتىدۇ. «ئەرشنىڭ پادىشاھلىقى ئۈچۈن ئۆز-ئۆزىنى ئاغۋات قىلغانلار» بەلكىم خۇدانىڭ خىزمىتىدە كۆپرەك ۋاقىت بولاي دەپ ئۆيلىنىشتىن ۋاز كەچكەنلەرنى كۆرسىتىدۇ.
233 ياكى «مۇشۇنداقلاردىن تەركىب تاپقاندۇر».

پۇلدارلار خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا كىرەلەمدۇ؟

16 مانا، بىر كۈنى بىرسى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:
— ئۇستاز، مەن قانداق ياخشى ئىشنى قىلسام، مەڭگۈلۈك ھاياتقا
ئېرىشىمەن؟ — دەپ سورىدى.
17 ئۇ ئۇنىڭغا:
— نېمىشقا مەندىن ياخشىلىق توغرىسىدا سورايسەن؟ «ياخشى
بولغۇچىلار» بولسا پەقەت بىرىلا بار. ئەمما ھاياتلىققا كىرىمەن دېسەڭ،
ئەمرلەرگە ئەمەل قىل، — دېدى.
18 قايسى ئەمرلەرگە دەيسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ.
ئەيسا ئۇنىڭغا:

— «قاتىللىق قىلما، زىنا قىلما، ئوغرىلىق قىلما، يالغان گۇۋاھلىق بەرمە،
19 ئاتا-ئاناڭغا ھۆرمەت قىل ۋە قوشناڭنى ئۆزۈڭنى سۆيگەندەك سۆي»[234] —
دېدى.
20 ياش يىگىت ئۇنىڭغا: — بۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئەمەل قىلىپ كېلىۋاتىمەن.
ئەمدى ماڭا يەنە نېمە كەم؟ — دېدى.
21 ئەيسا ئۇنىڭغا:
— ئەگەر مۇكەممەل بولۇشنى خالىساڭ، بېرىپ بار-يوقۇڭنى سېتىپ،
پۇلىنى كەمبەغەللەرگە بەرگىن. شۇنىڭ بىلەن ئەرشتە خەزىنەڭ بولىدۇ.
ئاندىن كېلىپ ماڭا ئەگەشكىن، — دېدى.
22 يىگىت مۇشۇ سۆزنى ئاڭلاپ، قايغۇغا چۆمۈپ ئۇ يەردىن كېتىپ قالدى.
چۈنكى ئۇنىڭ مال-مۈلكى ناھايىتى كۆپ ئىدى. 23 ئەيسا مۇخلىسلىرىغا:
— مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، بايلارنىڭ ئەرش
پادىشاھلىقىغا كىرىشى تەسلىكتىلا بولىدۇ. 24 ۋە يەنە شۇنى سىلەرگە

---

234 ئوقۇرمەنلەر شۇنىڭغا دىققەت قىلغان بولۇشى مۇمكىنكى، ئەيسا «ئون پەرمان» ئىچىدىكى خۇداغا مۇناسىۋەتلىك پەرمانلارنى ياكى «(قوشناڭنىڭ نەرسىلىرىنى) تاما قىلما» دېگەن پەرماننى تىلغا ئالغىنى يوق (18-19-ئايەت).

ئېيتايكى، تۆگىنىڭ يىڭنىنىڭ كۆزىدىن ئۆتۈشى باي ئادەمنىڭ خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا كىرىشىدىن ئاسانىدۇر! ــ دېدى.

25 مۇخلىسلار بۇنى ئاڭلاپ ئىنتايىن بەك ھەيران بولۇشۇپ:

ــ ئۇنداقتا، كىم نىجاتقا ئېرىشەلەيدۇ؟ ــ دەپ سوراشتى.

26 ئەمما ئەيسا ئۇلارغا قاراپ:

ــ بۇ ئىش ئىنسان بىلەن ۋۇجۇدقا چىقىشى مۇمكىن ئەمەس، لېكىن خۇداغا نىسبەتەن[235] ھەممە ئىش مۇمكىن بولىدۇ، ــ دېدى.

27 بۇنىڭ بىلەن پېترۇس ئۇنىڭغا:

ــ مانا، بىز ھەممىدىن ۋاز كېچىپ ساڭا ئەگەشتۇق! بىز بۇنىڭ ئۈچۈن نېمىگە ئېرىشىمىز؟ ــ دەپ سورىدى.

28 ئەيسا ئۇلارغا مۇنداق دېدى:

ــ مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئالەمدىكى ھەممە قايتىدىن يېڭىلانغىنىدا، ئىنسانئوغلى شانلىق تەختىدە ئولتۇرغان ۋاقتىدا، ماڭا ئەگەشكەن سىلەر ئون ئىككى تەختتە ئولتۇرۇپ، ئىسرائىللارنىڭ ئون ئىككى قەبىلىسىگە ھۆكۈم چىقىرىسىلەر. 29 مېنىڭ نامىم دەپ[236] ئۆيلەر، ئاكا-ئۇكا، ئاچا-سىڭىل قېرىنداشلىرى، ئاتا-ئانىسى، ئايالى، بالىلىرى ياكى يەر-زېمىنلاردىن ۋاز كەچكەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۇلارغا يۈز ھەسسە ئارتۇق ئېرىشىدۇ ۋە مەڭگۈلۈك ھاياتقا مىراس بولىدۇ. 30 لېكىن شۇ چاغدا نۇرغۇن ئالدىدا تۇرغانلار ئارقىغا ئۆتىدۇ، نۇرغۇن ئارقىدا تۇرغانلار ئالدىغا ئۆتىدۇ.

ئۈزۈمزارلىقتىكى ئىشلەمچىلەر

20

1 ــ چۈنكى ئەرش پادىشاھلىقى بىر يەر ئىگىسىگە ئوخشايدۇ. ئىگىسى ئۈزۈمزارلىقىدا ئىشلەشكە ئادەملەرنى ياللاش ئۈچۈن تاڭ سەھەردە سىرتقا چىقىپتۇ. 2 ئۇ ئىشلەمچىلەر بىلەن كۈنلۈكى ئۈچۈن بىر

235 گرېك تىلىدا: «خۇدا بىلەن».

236 گرېك تىلىدا «مېنىڭ نامىم ئۈچۈن».

كۇمۇش دىناردىن[237] بېرىشكە كېلىشىپ، ئۇلارنى ئۈزۈمزارلىقىغا ئەۋەتىپتۇ.
3 سائەت توققۇزلاردا[238] ئۇ يەنە سىرتقا چىقىپ، بازاردا بىكار تۇرغان
باشقا كىشىلەرنى كۆرۈپتۇ. 4 ئۇلارغا: «سىلەرمۇ ئۈزۈمزارلىقىمغا بېرىڭلار،
ھەققىڭلارغا تېگىشلىكىنى بېرىمەن» ــ دەپتۇ. 5 ئۇلار ئۈزۈمزارلىققا بېرىپتۇ.
چۈشتە ۋە سائەت ئۈچتىمۇ[239] ئۇ يەنە چىقىپ يەنە شۇنداق قىلىپتۇ. 6 لېكىن
كەچقۇرۇن سائەت بەشلەردە[240] چىققاندا ئۇ يەردە تۇرغان يەنە باشقىلارنى
كۆرۈپ، ئۇلاردىن: «نېمە ئۈچۈن بۇ يەردە كۈن بويى بىكار تۇرىسىلەر؟» دەپ
سوراپتۇ. 7 ئۇلار: «بىزنى ھېچكىم ياللىمىدى» دەپ جاۋاب قايتۇرۇپتۇ. ئۇ
ئۇلارغا: «ئۇنداقتا، سىلەرمۇ ئۈزۈمزارلىقىمغا بېرىپ ئىشلەڭلار» ــ دەپتۇ.
8 كەچ بولغاندا، ئۈزۈمزارلىق ئىگىسى غوجىدارىغا: «ئىشلەمچىلەرنى
چاقىرىپ، ئەڭ ئاخىرىدا كەلگەنلەردىن باشلاپ ئەڭ ئاۋۋال كەلگەنلەرگىچە
ھەممىسىنىڭ ئىش ھەققىنى بەر» دەپتۇ. 9 ئاۋۋال كەچقۇرۇن سائەت بەشتە
ئىشقا كەلگەنلەر كېلىپ، ھەربىرى بىر كۈمۈش دىناردىن ئېلىپتۇ. 10 ئەڭ
ئاۋۋال ياللاپ كېلىنگەنلەرنىڭ نۆۋىتى كەلگەندە، ئۇلار: تېخىمۇ كۆپ ئىش
ھەققى ئالىمىزغۇ، دەپ ئويلىشىپتۇ؛ بىراق ئۇلارمۇ بىر كۈمۈش دىناردىن ئېلىپتۇ.
11 ئۇلار ئىش ھەققىنى ئالغىنى بىلەن يەر ئىگىسىدىن ئاغرىنىپ: 12 «بۇ
ئاخىردا كەلگەنلەر پەقەت بىر سائەتلا ئىشلىدى، بىراق سىز ئۇلارنى كۈن بويى
جاپالىق ۋە قاتتىق ئىسسىقنى چەككەن بىزلەر بىلەن باراۋەر ھېسابلىدىڭىزغۇ،
دەپ غۇدۇرىشىپتۇ. 13 لېكىن يەر ئىگىسى ئۇلارنىڭ بىرىگە جاۋاب قايتۇرۇپ:
«بۇرادەر، ساڭا ناھەقلىق قىلغىنىم يوق! سەن بىلەن بىر كۈمۈش دىنارغا

[237] گرېك تىلىدا «بىر دىنارىئۇس».
[238] «سائەت توققۇزلاردا» ــ گرېكچە «كۈننىڭ ئۈچىنچى سائىتى» ــ يەنى سائەت توققۇزنى كۆرسىتىدۇ. يەھۇدىي خەلقى ئۈچۈن «تولۇق كۈن» (24 سائەت) كەچ سائەت ئالتىدە باشلىنىدۇ؛ كەچتە «جېسەك» ئىشلىتىلىدۇ؛ ئەتىگەن سائەت ئالتىدىن كەچ سائەت ئالتىگىچە «كۈندۈز» دېيىلىدۇ، كۈندۈز ئون ئىككى سائەتكە بۆلۈنىدۇ (مىسالنى تەۋرات، «يار.» 1:5تىن كۆرگىلى بولىدۇ).
[239] «چۈشتە ۋە سائەت ئۈچتە» ــ ئەينى سۆز بويىچە كۈننىڭ «ئالتىنچى سائىتىدە» ۋە «توققۇزىنچى سائىتىدە» (چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچلەردە) بولىدۇ.
[240] «كەچقۇرۇن سائەت بەشتە» ــ گرېكچە «كۈننىڭ ئون بىرىنچى سائىتى ئەتراپىدا»، يەنى چۈشتىن كېيىن سائەت بەشتە.

كېلىشمىگەنمىدۇق؟ [14] ھەققىڭنى ئېلىپ قايتىپ كەتكىن. بۇ ئاخىردا كەلگەنگىمۇ ساڭا ئوخشاش بەرگۈم بار. [15] ئۆزۈمنىڭكىنى ئۆزۈم بىلگەنچە ئىشلىتىش ھوقۇقۇم يوقمۇ؟ سېخىيلىقىمغا بولغانلىقىمغا كۆزۈڭ قىزىرىۋاتامدۇ؟ [16] شۇنداق قىلىپ «ئالدىدا تۇرغانلار ئارقىغا ئۆتىدۇ، ئارقىدا تۇرغانلار ئالدىغا ئۆتىدۇ»؛ چۈنكى چاقىرىلغانلار كۆپ، ئەمما تاللانغانلار ئاز بولىدۇ[241].

ئەيسا ئۆلۈپ تىرىلدىغانلىقىنى يەنە ئالدىن ئېيتىدۇ

[17] ئەيسا يېرۇسالېمغا چىقىۋېتىپ[242]، يولدا ئون ئىككى مۇخلىسىنى بىر چەتكە تارتىپ، ئۇلارغا مۇنداق دېدى:

[18] — مانا بىز ھازىر يېرۇسالېمغا چىقىپ كېتىۋاتىمىز. ئىنسانئوغلى باش كاھىنلار ۋە تەۋرات ئۇستازلىرىغا تاپشۇرۇلىدۇ. ئۇلار ئۇنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىدۇ [19] ئاندىن ئۇنى مەسخىرە قىلىپ، قامچىلاپ ۋە كرېستلەشكە يات ئەللىكلەرگە تاپشۇرىدۇ. لېكىن ئۇ ئۈچىنچى كۈنى قايتا تىرىلىدۇ.

ئانىنىڭ تەلىپى

[20] شۇ چاغدا، زەبەدىيىنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ[243] ئانىسى ئىككى ئوغلىنى ئېلىپ، ئەيسانىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭدىن بىر ئىشنى تەلەپ قىلماقچى بولۇپ سەجدە قىلدى[244].

[21] — نېمە تەلىپىڭ بار؟ — دەپ سورىدى ئۇ.

ئايال ئۇنىڭغا:

---

[241] «چۈنكى چاقىرىلغانلار كۆپ، تاللانغانلار ئاز بولىدۇ» دېگەن سۆزلەر بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە تېپىلمايدۇ.

[242] «يېرۇسالېمغا چىقىۋېتىپ...» — «يېرۇسالېمغا بېرىش» ھەردائىم «يېرۇسالېم چىقىش» دەپ ئىپادىلىنىدۇ.

[243] «زەبەدىيىنىڭ ئوغۇللىرى» — ئەيسا چاقىرغان ئون ئىككى روسۇلدىن ئىككىسى، يەنى يۇھاننا ۋە ياقۇپ. 21:4 ۋە 2:10نى كۆرۈڭ.

[244] ياكى «تىزلىنىپ باش ئۇردى».

– شۇنى ئەمر قىلغايسەنكى، سېنىڭ پادىشاھلىقىڭدا بۇ ئىككى ئوغلۇمدىن
بىرى ئوڭ يېنىڭدا، بىرى سول يېنىڭدا ئولتۇرسۇن، – دېدى.
22 ئەيسا ئۇلارغا جاۋابەن: – سىلەر نېمە تەلەپ قىلىۋاتقىنىڭلارنى
بىلمەيۋاتىسىلەر. مەن ئىچىشكە تەمشەلگەن قەدەھنى ئىچەلەمسىلەر؟[245]
ئىچەلەيمىز، – دېيىشتى ئۇلار.
23 ئۇ ئۇلارغا:
– سىلەر ھەقىقەتەنمۇ مېنىڭ قەدەھىمدىن ئورتاق ئىچىسىلەر. بىراق ئوڭ
ياكى سول يېنىمدا ئولتۇرۇش نېسىۋىسى مېنىڭ ئىختىيارىمدا ئەمەس، بەلكى
ئاتام كىملەرگە تەييارلىغان بولسا، شۇلارغا نېسىپ بولىدۇ. 24 قالغان ئون
مۇخلىس بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقاندا، ئىككى قېرىندىشىدىن خاپا بولدى. 25
لېكىن ئەيسا ئۇلارنى يېنىغا چاقىرىپ، مۇنداق دېدى:
– سىلەرگە مەلۇمكى، ئەللەردىكى[246] ھۆكۈمرانلار قول ئاستىدىكىلەر
ئۈستىدىن بۇيرۇقۋازلىق قىلىپ ھاكىمىيەت يۈرگۈزىدۇ، ۋە ئۇلارنىڭ ھوقۇقدارلىرى
ئۇلارنى خوجايىنلارچە ئىدارە قىلىدۇ. 26 بىراق سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا شۇنداق
بولمىسۇن؛ بەلكى سىلەردىن كىم ئۈستۈن بولۇشنى خالىسا، سىلەرنىڭ
خىزمىتىڭلاردا بولسۇن؛ 27 ۋە كىم ئاراڭلاردىكىلەرنىڭ ئالدىنقىسى بولۇشنى
خالىسا، سىلەرنىڭ قۇلۇڭلار بولسۇن. 28 ئىنسانئوغلىمۇ دەرۋەقە شۇ يولدا
كۆپچىلىك خىزمىتىمدە بولسۇن دېمەي، بەلكى كۆپچىلىكنىڭ خىزمىتىدە
بولاي ۋە جېنىمنى پىدا قىلىش بەدىلىگە نۇرغۇن ئادەملەرنى ھۆرلۈككە
ئېرىشتۈرەي دەپ[247] كەلدى.

---

245 بۇ ئايەتتىكى «قەدەھ» دېگەن سۆز، ئەيسانىڭ تارتىدىغان ئازاب-ئوقۇبىتى ۋە كرېستتىكى ئۆلۈمىنى كۆزدە تۇتىدۇ.

246 «ئەللەر» ــ «يات ئەللەر»، «يەھۇدىي ئەمەسلەر»نى (يەنى خۇدادىن قورقمايدىغان بۇتپەرەسلەرنى) كۆرسىتىدۇ.

247 نېمىدىن «ھۆرلۈك»كە ئېرىشىدۇ؟ ــ گۇناھتىن بولغان ھۆرلۈك.

ئەيسانىڭ ئىككى ئەمانى ساقايتىشى

29 ئۇلار يېرىخو شەھىرىدىن چىققاندا، زور بىر توپ ئادەملەر ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى. 30 ۋە مانا، يول بويىدا ئولتۇرغان ئىككى ئەما ئەيسانىڭ ئۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىنى ئاڭلاپ:
— ئى رەب، داۋۇتنىڭ ئوغلى، بىزگە رەھىم قىلغايسەن، — دەپ توۋلىدى.
31 كۆپچىلىك ئۇلارنى «ئۈن چىقارماڭلار!» دەپ ئەيىبلىدى. لېكىن، ئۇلار:
— يا رەب، ئى داۋۇتنىڭ ئوغلى، بىزگە رەھىم قىلغايسەن! — دەپ تېخىمۇ قاتتىق توۋلىدى.

32 ئەيسا قەدىمىنى توختىتىپ، ئۇلارنى چاقىرىپ:
— سىلەر ئۈچۈن نېمە ئىش قىلىپ بېرىشىمنى خالىسىلەر؟ — دەپ سورىدى.
33 يا رەب، كۆزلىرىمىز ئېچىلسۇن! — دېيىشتى ئۇلار.
34 ئەيسا ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىپ، قولىنى ئۇلارنىڭ كۆزلىرىگە تەگكۈزۈۋىدى، كۆزلىرى شۇئان ئەسلىگە كېلىپ كۆرىدىغان بولدى؛ ئۇلار دەرھال ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى.

21

ئەيسانىڭ يېرۇسالېمغا تەنتەنىلىك كىرىشى

1 ئۇلار يېرۇسالېمغا يېقىنلىشىپ، زەيتۇن تېغىنىڭ ئېتىكىدىكى بەيت-فاگى يېزىسىغا كەلگىنىدە، ئەيسا ئىككى مۇخلىسىغا مۇنۇلارنى تاپىلاپ ئالدىن ئەۋەتتى:
2 — سىلەر ئۇدۇلۇڭلاردىكى يېزىغا بېرىڭلار. بارساڭلارلا، باغلاقلىق بىر ئېشەك ۋە ئۇنىڭ يېنىدىكى بىر تەخەينى كۆرىسىلەر. ئۇلارنى يېشىپ ئالدىمغا يېتىلەپ كېلىڭلار. 3 ئەگەر بىرسى سىلەرگە بىر نېمە دېسە، «رەبنىڭ بۇلارغا ھاجىتى چۈشتى» دەڭلار، ئۇ دەرھال ئۇلارنى قويۇپ بېرىدۇ.
4 بۇ پۈتۈن ۋەقە پەيغەمبەر ئارقىلىق ئېيتىلغان مۇنۇ سۆزلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن بولدى: —

5 «زىئون قىزىغا ئېيتىڭلار:
ــ مانا، پادىشاھىڭ كېلىۋاتىدۇ،
كەمتەر-مۆمىن بولۇپ، مىنىپ بىر ئېشەككە،
بويۇنتۇرۇقلۇق ئېشەكنىڭ تەخىيگە،
كېلىۋاتىدۇ يېنىڭغا سېنىڭ»[248].

6 ئەمدى ھېلىقى ئىككى مۇخلىس بېرىپ ئەيسانىڭ تاپىلىغىنىدەك قىلدى. 7 ئېشەك بىلەن تەخەينى يېتىلەپ كېلىپ، ئۈستىگە يېپىنچا-چاپانلىرىنى سالدى[249] ۋە ئۇ ئۈستىگە مىندى. 8 ئەمدى توپ-توپ كىشىلەر يېپىنچا-چاپانلىرىنى يولغا پاياندار قىلىپ سالدى؛ يەنە بىر قىسمى دەرەخ شاخلىرىنى كېسىپ يولغا ياياتتى. 9 ئالدىدا ماڭغان ۋە كەينىدىن ئەگەشكەن توپ-توپ خالايىق: ــ

«داۋۇتنىڭ ئوغلىغا ھوساننا بولغاي!
پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا كەلگۈچىگە مۇبارەك بولسۇن!
ئەرشئەلادا تەشەككۈر-ھوساننالار ئوقۇلسۇن!»[250] ــ دەپ ۋارقىرىشاتتى.

10 ئۇ يېرۇسالېمغا كىرگەندە، پۈتكۈل شەھەر لەرزىگە كەلدى. كىشىلەر:
ــ بۇ زادى كىمدۇ؟ ــ دېيىشەتتى.
11 خالايىق:
ــ بۇ گالىلىيە ئۆلكىسىدىكى ناسارەتلىك پەيغەمبەر ئەيسا، دەپ جاۋاب بېرىشەتتى.

---

248 بېشارەت«زۆك.» 9:9دىن ئېلىنغان. «زىئون» ــ يېرۇسالېم جايلاشقان تاغنى كۆرسىتىدۇ.
249 «يېپىنچا-چاپانلىرىنى سالدى» ــ دېمەك، ئېگىرى يوق ئىدى.
250 بۇ سۆزلەر «زەب.» 118:25-26دىكى بېشارەتتىن ئېلىنغان. «ھوساننا» دېگەن سۆز «قۇتقۇزغايسەن، ئى پەرۋەردىگار» دېگەن مەنىدە. ئىنجىل دەۋرىگە كەلگەندە «خۇداغا تەشەككۈر-ھەمدۇسانا» دېگەن مەنىدىمۇ بولغان. «زەبۇر» 118-كۈيدىكى ئىزاھاتلارنىمۇ كۆرۈڭ.

ئەيسانىڭ ئىبادەتخانىنى سودا-سېتىقتىن تازلىشى

12 ئەمدى ئەيسا ئىبادەتخانا[251] ھويلىلىرىغا كىرىپ، ئۇ يەردە ئېلىم-سېتىم
قىلىۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىنى ھەيدەپ چىقاردى. پۇل تېگىشكۈچىلەرنىڭ
شىرەلىرىنى ۋە پاختەك-كەپتەر ساتقۇچىلارنىڭ ئورۇندۇقلىرىنى ئۆرۈپ، 13
ئۇلارغا:
— مۇقەددەس يازمىلاردا خۇدانىڭ: «مېنىڭ ئۆيۈم دۇئا-تىلاۋەتخانا دەپ
ئاتىلىدۇ» دېگەن سۆزى پۈتۈلگەن؛ لېكىن سىلەر ئۇنى بۇلاڭچىلارنىڭ ئۇۋىسىغا
ئايلاندۇرۇۋاپسىلەر![252] — دېدى.
14 ئىبادەتخانا ھويلىلىرىدا بولغاندا قارىغۇ ۋە توكۇرلار ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى،
ئۇ ئۇلارنى ساقايتتى. 15 لېكىن باش كاھىنلار بىلەن تەۋرات ئۇستازلىرى ئۇنىڭ
ياراتقان مۆجىزىلىرىنى كۆرۈپ ۋە بالىلارنىڭ ئىبادەتخانىدا: «داۋۇتنىڭ ئوغلىغا
ھوسانناـتەشەككۈرلەر بولغاي!» دەپ توۋلىغىنىنى ئاڭلاپ غەزەپلەندى.
16 ئۇلار ئۇنىڭغا:
— بۇ بالىلارنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاۋاتامسەن؟ — دەپ سورىدى.
ئۇ ئۇلارغا: — ئاڭلاۋاتىمەن! سىلەر مۇقەددەس يازمىلاردىن شۇنى ئوقۇپ
باقمىغانمىكى[253]، «ئۆزۈڭگە كىچىك بالىلار ۋە بوۋاقلارنىڭ تىللىرىدىن مەدھىيە
سۆزلىرىنى مۇكەممەل قىلدىڭ»[254]» دېدى.

---

251 ئىبادەتخانا — ئەينى چاغدا، يەھۇدىيلارنىڭ نۇرغۇن ئىبادەتخانىلىرى (سىناگوگلار) ئىدى؛ مۇشۇ يەردە كۆرسىتىلگەن «ئىبادەتخانا» يەھۇدىيلارنىڭ ئەڭ كۆپ يىغىلىپ ئىبادەت قىلىدىغان جايى ئىدى. مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە، پەقەت «خۇدا ئۆز نامىنى قويغان» يېرۇسالېمدىكى بۇ مەركىزىي ئىبادەتخانىدىلا قۇربانلىق قىلسا توغرا بولاتتى.

252 تەۋرات، «يەش.» 7:56 ۋە «يەر.» 11:7نى كۆرۈڭ. ئەيسانىڭ «بۇلاڭچىلارنىڭ ئۇۋىسى» دېگەن سۆزى ئىككى بىسلىق بولۇپ، بىر تەرەپتىن باش كاھىنلارنىڭ سودىگەرلەرگە قۇربانلىقلارنى سېتىش ھوقۇقىنى سېتىپ بەرگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ؛ ئىككىنچىدىن، بۇ كاھىنلارنىڭ خەلقنىڭ خۇدانىڭ ھەقىقىتىنى ئاڭلاش پۇرسىتىنى بۇلاپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئۆزلىرىنىڭ مەرتىۋىسىنى يۇقىرى كۆتۈرىدىغان ھەر تۈرلۈك قائىدە-يوسۇنلارنى ئۇلارنىڭ بويىنىغا ئارتىپ قويغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

253 ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە باركى، «شۇنى ئوقۇپ باقمىغانمىكى،...؟» دېگەن ئىبارە پەرىسىيلەر ۋە سادۇقىيلارنىڭ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىبارىلىرىنىڭ بىرى ئىدى.

254 «زەب.» 2:8.

[17] ئاندىن ئۇ ئۇلاردىن ئايرىلىپ، شەھەردىن چىقىپ بەيت-ئانىيا يېزىسىغا بېرىپ، شۇ يەردە قوندى.

ئەنجۈر دەرىخىنى ئەيىبلەش

[18] ئەمدى سەھەردە، شەھەرگە قايتىپ كېتىۋاتقاندا، ئۇنىڭ قورسىقى ئاچقانىدى. [19] ئۇ يول بويىدىكى بىر تۈپ ئەنجۈر دەرىخىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ يېنىغا باردى. لېكىن دەرەختىن يوپۇرماقتىن باشقا ھېچ نەرسە تاپالماي، ئۇنىڭغا قاراپ:
— ھازىردىن باشلاپ سەندىن مەڭگۈ مېۋە بولمىسۇن! — دېۋىدى، ئەنجۈر دەرىخى شۇئان قۇرۇپ كەتتى(255).
[20] مۇخلىسلار بۇنى كۆرۈپ تەئەججۈپلىنىپ:
— ئەنجۈر دەرىخى نېمانچە تېزلا قۇرۇپ كەتتى!(256) — دېدى.
[21] ئەيسا ئۇلارغا مۇنداق جاۋاب قايتۇردى:
— مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قويايكى، ئەگەر ھېچ گۇمان بولماي ئىشەنچىڭلار بار بولسا، ئەنجۈر دەرىخىدە بولغان ئىشلار بولۇپلا قالماي، بەلكى سىلەر ھەتتا بۇ تاغقا: «بۇ يەردىن كۆتۈرۈلۈپ دېڭىزغا تاشلان!» دېسەڭلار، ئۇ شۇنداق بولىدۇ. [22] دۇئا قىلىپ نېمىنى تىلىسەڭلار، ئىشەنچىڭلار بولسىلا، شۇلارغا ئېرىشىسىلەر.

ئەيسانىڭ ھوقۇقىنىڭ سۈرۈشتۈرۈلۈشى

[23] ئۇ ئىبادەتخانا ھويلىلىرىغا كىرگەندىن كېيىن، كىشىلەرگە تەلىم بېرىۋاتقاندا، باش كاھىنلار ۋە ئاقساقاللار ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:
— سەن قىلىۋاتقان بۇ ئىشلارنى قايسى ھوقۇققا تايىنىپ قىلىۋاتىسەن؟ ساڭا بۇ ھوقۇقنى كىم بەرگەن؟ — دەپ سوراشتى.
[24] ئەيسا ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ: — مەن ئاۋۋال سىلەرگە بىر سوئال قويay.

[255] پەلەستىندىكى ئەنجۈر دەرەخلىرىدە يوپۇرماق بولسا، مېۋىمۇ بولۇشى كېرەك. بۇ كارامەت مۆجىزە روھىي بىر ھەقىقەتنى سۈرەتلەپ بېرىدۇ، ئەلۋەتتە.
[256] ياكى «ئەنجۈر دەرىخى قانداقمۇ بىردىنلا قۇرۇپ كەتتى!»

ئەگەر سىلەر جاۋاب بەرسەڭلار، مەنمۇ بۇ ئىشلارنى قايسى ھوقۇقتا تايىنىپ قىلىۋاتقانلىقىمنى ئېيتىمەن. [25] يەھيا يۇرگۈزگەن چۆمۈلدۈرۈش نەدىن كەلگەن؟ ئەرشتىنمۇ، ياكى ئىنسانلاردىنمۇ؟ ــ دەپ سورىدى.
ئۇلار ئۆزئارا مۇلاھىزە قىلىشىپ:
ــ ئەگەر «ئەرشتىن كەلگەن» دېسەك، ئۇ بىزگە: «ئۇنداقتا، سىلەر نېمە ئۈچۈن يەھياغا ئىشەنمىدىڭلار؟» دەيدۇ[257]. [26] ئەگەر: «ئىنسانلاردىن كەلگەن» دېسەك، خەلقتىن قورقىمىز، چۈنكى ئۇلار ھەممىسى يەھيانى پەيغەمبەر دەپ بىلىدۇ ــ دېيىشتى.
[27] بۇنىڭ بىلەن، ئۇلار ئەيساغا:
بىلمەيمىز، ــ دەپ جاۋاب بېرىشتى.
ــ ئۇنداقتا، مەنمۇ بۇ ئىشلارنى قايسى ھوقۇقتا تايىنىپ قىلىۋاتقانلىقىمنى ئېيتمايمەن، ــ دېدى ئۇ ئۇلارغا.

ئىككى ئوغۇل توغرىسىدىكى تەمسىل

[28] ــ ئەمدى بۇ ئىشقا قانداق قارايسىلەر؟ بىر ئادەمنىڭ ئىككى ئوغلى بار ئىكەن. ئۇ بىرىنچى ئوغلىنىڭ يېنىغا كېلىپ: «ئوغلۇم، بۈگۈن ئۈزۈمزارلىقىمغا بېرىپ ئىشلىگىن» دەپتۇ. [29] «بارمايمەن» دەپتۇ ئۇ، لېكىن كېيىن پۇشايمان قىلىپ يەنىلا بېرىپتۇ. [30] ئۇ ئىككىنچى ئوغلىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغىمۇ شۇنداق دەپتۇ. ئۇ: «خوپ ئەپەندىم، باراي» دەپتۇ-يۇ، لېكىن بارماپتۇ. [31] بۇ ئىككىيلەننىڭ قايسىسى ئاتىسىنىڭ ئىرادىسىنى ئادا قىلغان بولىدۇ؟
ــ بىرىنچى ئوغلى، ــ دەپ جاۋاب بەردى ئۇلار.
ئەيسا ئۇلارغا مۇنداق دېدى:
ــ مەن سىلەرگە شۇنى بەرھەق ئېيتىپ قوياي، باجگىرلار[258] بىلەن

[257] مۇشۇ دىنىي ئەربابلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك يەھيا پەيغەمبەرنىڭ يەتكۈزگەن خەۋىرىگە جاۋابەن: «بىزگە توۋا قىلىش كېرەك ئەمەس» دېگەن ۋە يەھيا «مېنىڭ كەينىمدە كېلىدىغان» دەپ كۆرسەتكەن مەسىھنىڭ كېلىشىگە ئىشەنمەي، ئۇنىڭ چۆمۈلدۈرۈشىنى رەت قىلغانىدى.
[258] «باجگىرلار» توغرىسىدا 18:18دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

پاھشىلەر خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا سىلەردىن بۇرۇن كىرمەكتە[259]. 32 چۈنكى گەرچە يەھيا پەيغەمبەر سىلەرگە ھەققانىيەت يولىنى ئايان قىلغىلى[260] كەلگەن بولسىمۇ، سىلەر ئۇنىڭغا ئىشەنمىدىڭلار؛ لېكىن باجگىرلار بىلەن پاھىشىلەر ئۇنىڭغا ئىشەندى. سىلەر بۇنى كۆرۈپ تۇرۇپ، ھەتتا كېيىنكى ۋاقىتلاردا يولۇڭلاردىن پۇشايمان قىلماي ئۇنىڭغا ئىشەنمىدىڭلار.

رەزىل باغۋەنلەر ھەققىدىكى تەمسىل

33 يەنە بىر تەمسىلنى ئاڭلاڭلار: بىر يەر ئىگىسى بىر ئۈزۈمزارلىق بەرپا قىلىپ، ئەتراپىنى چىتلاپتۇ. ئۇ ئۇنىڭدا بىر شاراب كۆلچىكى قېزىپتۇ ۋە بىر كۆزەت مۇنارى ياساپتۇ. ئاندىن ئۇ ئۈزۈمزارلىقنى باغۋەنلەرگە ئىجارىگە بېرىپ، ئۆزى ياقا يۇرتقا كېتىپتۇ. 34 ئۈزۈم پەسلى يېقىنلاشقاندا، ئۆزىگە تېگىشلىك ھوسۇلنى ئېلىۋېلىش ئۈچۈن قۇللىرىنى باغۋەنلەرنىڭ يېنىغا ئەۋەتىپتۇ. 35 لېكىن باغۋەنلەر قۇللىرىنى تۇتۇپ، بىرىنى دۇمبالاپتۇ، بىرىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ، يەنە بىرىنى چالما-كېسەك قىلىپتۇ. 36 ئۇ يەنە بىر قېتىم ئالدىنقىدىنمۇ كۆپ قۇللىرىنى ئەۋەتىپتۇ، بىراق باغۋەنلەر ئۇلارغىمۇ ئوخشاش مۇئامىلە قىلىپتۇ. 37 ئاخىردا، ئۇ «ئوغلۇمنىغۇ ھۆرمەت قىلار» دەپ، ئوغلىنى ئەۋەتىپتۇ. 38 لېكىن باغۋەنلەر ئوغۇلنى كۆرۈپ، ئۆزئارا: «بۇ بولسا مىراسخور؛ كېلىڭلار، ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ مىراسىنى ئىگىلىۋالايلى» دېيىشىپتۇ. 39 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنى تۇتۇپ ئۈزۈمزارلىقنىڭ سىرتىغا تاشلاپ ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ.
40 ئەمدى ئۈزۈمزارلىقنىڭ ئىگىسى كەلگەندە، شۇ باغۋەنلەرنى قانداق قىلار؟
41 ئۇلار ئۇنىڭغا:
— بۇ رەزىل ئادەملەرنى ۋەھشىيلىك بىلەن يوقىتىدۇ. ئۈزۈمزارلىقنى بولسا

259 «كىرمەكتە» — «باجگىرلار ۋە پاھىشىلەر» ئاۋۋال يەھيا پەيغەمبەرنىڭ ئاگاھ-گۇۋاھلىقى ئارقىلىق توۋا قىلغان، ئاندىن ئەيسانى چاغدا مەسىھنىڭ ئاگاھ-گۇۋاھلىقى ئارقىلىق خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا تېخىمۇ كىرىۋاتقاندى.

260 ياكى «سىلەرگە ھەققانىيەت يولىنى ئېلىپ بارغىلى». گرېك تىلىدا پەقەت: «سىلەرگە ھەققانىيەت يولىدا» دېيىلىدۇ.

مېۋىلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا ئۆزىگە تاپشۇرىدىغان باشقا باغۋەنلەرگە ئىجارىگە بېرىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىشتى.

42 ئەيسا ئۇلاردىن سورىدى:
— مۇقەددەس يازمىلاردىكى مۇنۇ سۆزلەرنى ئوقۇپ باقمىغانمۇسىلەر؟: —
«تامچىلار تاشلىۋەتكەن تاش بولسا،
بۇرجەك تېشى بولۇپ تىكلەندى.[261]
بۇ ئىش پەرۋەردىگاردىندۇر،
بۇ كۆزىمىز ئالدىدا كارامەت بىر ئىشتۇر»[262].

43 شۇ سەۋەبتىن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، خۇدانىڭ پادىشاھلىقى سىلەردىن تارتىۋېلىنىپ، ئۇنىڭغا مۇۋاپىق مېۋىلەرنى بېرىدىغان باشقا بىر ئەلگە ئاتا قىلىنىدۇ. 44 بۇ «تاش»قا يىقىلغان كىشى پارە-پارە بولۇپ كېتىدۇ؛ لېكىن بۇ تاش ھەركىمنىڭ ئۈستىگە چۈشسە، ئۇنى كۇكۇم-تالقان قىلىۋېتىدۇ[263].
45 باش كاھىنلار ۋە پەرىسىيلەر ئۇنىڭ ئېيتقان تەمسىللىرىنى ئاڭلاپ، ئۇلارنى ئۆزلىرىگە قارىتىپ ئېيتقانلىقىنى چۈشەندى. 46 ئۇنى تۇتۇش يولىنى ئىزدىگەن بولسىمۇ، لېكىن خالايىق ئۇنى پەيغەمبەر دەپ قارىغاچقا، ئۇلاردىن قورقۇشتى.

22

توي زىياپىتى توغرىسىدىكى تەمسىل

1 ئەيسا ئۇلارغا يەنە تەمسىللەر بىلەن مۇنداق دېدى:
2 — ئەرش پادىشاھلىقى خۇددى ئۆز ئوغلى ئۈچۈن توي

261 «بۇرجەك تېشى» بولسا ھەرقانداق ئىمارەتنىڭ ئۇلىدىكى ئەڭ مۇھىم ئۇيۇلتاش بولۇپ، ئۇل سېلىنغاندا بىرىنچى بولۇپ قويۇلىدىغان تاشتۇر. يەھۇدىي كاتىپلار «روھىي ھايات»نىڭ بۇرجەك تېشى بولغان مەسىھنى تاشلىۋەتمەكچى ئىدى، ۋە دەرۋەقە تاشلىۋەتتى.
262 «زەب.» 118:22-23.
263 «تاش» بولسا ئەيسا ئۆزى، ئەلۋەتتە. 42-ئايەتنى كۆرۈڭ. ئەيسانىڭ بۇ سۆزى توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.

زىياپەتنى تەييارلىغان بىر پادىشاھقا ئوخشايدۇ. [3] ئۇ چاكارلىرىنى توي زىياپىتىگە تەكلىپ قىلىنغانلارنى چاقىرىشقا ئەۋەتىپتۇ، لېكىن ئۇلار كېلىشكە ئۇنىماپتۇ. [4] ئۇ يەنە باشقا چاكارلىرىنى ئەۋەتىپ، ئۇلارغا تاپىلاپ: «چاقىرىلغانلارغا: – مانا، مەن زىياپىتىمنى تەييار قىلدىم؛ مېنىڭ تورپاقلىرىم، بورداق ماللىرىم سويۇلدى، ھەممە نەرسە تەييار. زىياپەتكە مەرھەمەت قىلغاي، دەيدۇ، دەپ ئېيتىڭلار، – دەپتۇ. [5] بىراق ئۇلار تەكلىپنى ئېتىبارغا ئالماي، بىرسى ئېتىزلىقىغا كەتسە، يەنە بىرى سودىسىغا كېتىپتۇ. [6] قالغانلىرى بولسا پادىشاھنىڭ چاكارلىرىنى تۇتۇۋېلىپ، خورلاپ ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ. [7] پادىشاھ بۇنى ئاڭلاپ قاتتىق غەزەپلىنىپ، ئەسكەرلىرىنى چىقىرىپ، ئۇ قاتىللارنى يوقىتىپ، ئۇلارنىڭ شەھىرىگە ئوت قويۇۋېتىپتۇ. [8] ئاندىن ئۇ چاكارلىرىغا: «توي زىياپىتى تەييار بولدى، لېكىن چاقىرىلغانلار مېھمانلىققا مۇناسىپ كەلمىدى. [9] ئەمدى سىلەر ئاچا يوللارغا بېرىپ، ئۇدۇل كەلگەن ئادەملەرنىڭ ھەممىسىنى توي زىياپىتىگە تەكلىپ قىلىڭلار» دەپتۇ. [10] بۇنىڭ بىلەن چاكارلار يوللارغا چىقىپ، ياخشى بولسۇن، يامان بولسۇن، ئۇدۇل كەلگەنلىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسىنى يىغىپ ئەكەپتۇ. توي سورۇنى مېھمانلار بىلەن لىق تولۇپتۇ.

[11] پادىشاھ مېھمانلار بىلەن كۆرۈشكىلى كىرگەندە، ئۇ يەردە زىياپەت كىيىمى كىيمىگەن بىر كىشىنى كۆرۈپتۇ[264]. [12] پادىشاھ ئۇنىڭدىن: «بۇرادەر، زىياپەت كىيىمى كىيمەي، بۇ يەرگە قانداق كىردىڭ؟» دەپ سوراپتۇ، بىراق ئۇ كىشى جاۋاب بېرەلمەي قاپتۇ. [13] پادىشاھ چاكارلىرىغا: «ئۇنى پۇت-قوللىرىدىن باغلاپ، تېشىدىكى قاراڭغۇلۇققا ئاچىقىپ تاشلاڭلار! ئۇ يەردە يىغا-زارلار كۆتۈرۈلىدۇ، چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىدۇ» دەپتۇ. [14] چۈنكى چاقىرىلغانلار كۆپ، لېكىن تاللانغانلار ئازدۇر.

264 بۇ سۆزگە قارىغاندا شۇ ۋاقىتلاردا كاتتا توي زىياپەتلىرىدە ساھىبخان ئۆزى ھەربىر مېھمانغا ئالاھىدە بىر زىياپەت كىيىمى سوۋغات قىلاتتى. ئۇنداق كىيىمنى كىيىشنى رەت قىلىش ساھىبخانغا ئىنتايىن بىھۆرمەتلىك بولاتتى.

«باج تاپشۇرامدۇق؟» دېگەن قىلتاق

15 بۇنىڭ بىلەن پەرىسىيلەر ئۇ يەردىن چىقىپ، قانداق قىلىپ ئۇنى ئۆز سۆزى
بىلەن تۇزاققا چۈشۈرۈش ھەققىدە مەسلىھەتلەشتى. 16 ئۇلار مۇخلىسلىرىنى
ھېرودنىڭ تەرەپدارلىرى[265] بىلەن بىللە ئۇنىڭ يېنىغا ئەۋەتىپ:
– ئۇستاز، سىلىنى سەممىي ئادەم، كىشىلەرگە خۇدانىڭ يولىنى سادىقلىق
بىلەن ئۆگىتىپ كېلىۋاتىدۇ ۋە ئادەملەرگە قەتئىي يۈز-خاتىرە قىلماي ھېچكىمگە
يان باسمايدۇ، دەپ بىلىمىز. 17 قېنى، قانداق ئويلايلا؟ رىم ئىمپېراتورى قەيسەرگە[266]
باج-سېلىق تاپشۇرۇش تەۋرات قانۇنىغا ئۇيغۇنمۇ-يوق؟[267] – دېيىشتى.
18 لېكىن ئەيسا ئۇلارنىڭ رەزىل نىيىتىنى بىلىپ:
– ئەي ساختىپەزلەر، مېنى نېمىشقا سىنىماقچىسىلەر؟ 19 قېنى، باجغا
تاپشۇرۇلىدىغان بىر تەڭگە ماڭا كۆرسىتىڭلار، – دېدى. ئۇلار بىر دىنار پۇلنى[268]
ئەكەلدى. 20 ئۇ ئۇلاردىن:
– بۇنىڭ ئۈستىدىكى سۈرەت ۋە نام-ئىسىم كىمنىڭ؟ – دەپ سورىدى.
21 – قەيسەرنىڭ، – دەپ جاۋاب بەردى ئۇلار.

265 «ھېرود (پادىشاھ)نىڭ تەرەپدارلىرى» – ھېرود پادىشاھ رىم ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن تەيىنلەنگەن بولۇپ، ئۇ يەھۇدىي بولمىغاچقا يەھۇدىيلارنىڭ كۆپىنچىسى ئۇنىڭغا ئىنتايىن ئۆچ ئىدى. شۇنداق بولغىنى بىلەن ئۆز مەنپەئىتىنى كۆزلەيدىغان، ئۇنى قوللايدىغان «ھېرود تەرەپدارلىرى» بار ئىدى. « ھېرودلار» توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»نىمىزنى كۆرۈڭ.

266 رىمنىڭ ھەربىر ئىمپېراتورىغا «قەيسەر» دېگەن نام-ئۇنۋان بېرىلەتتى؛ مەسىلەن، قەيسەر ئاۋغۇستۇس، قەيسەر يۇلىئۇس، قەيسەر تىبېرىئۇس قاتارلىقلار.

267 ئەينى ۋاقىتتا، يەھۇدىيلار رىملىقلارنىڭ زۇلمى ئاستىدا ياشاۋاتقانىدى، ئەگەر ئەيسا: «رىم ئىمپېراتورىغا باج تاپشۇرۇش توغرا» دېسە، بۇ گەپتىن ئازادلىقنى ئىستىگەن يەھۇدىيلار ئۇنى «مانا تازا بىر يالاقچى، خائىن ئىكەن» دەپ تىللىشاتتى. «باج تاپشۇرماسلىق كېرەك» دېگەن بولسا، ئۇ رىم ئىمپېرىيەسىگە قارشى چىققان بولاتتى؛ ئاندىن ئۇلار ئۇنى رىم ۋالىيسىغا ئەرز قىلغان بولاتتى. ئۇلار مۇشۇنداق سوئاللارنى سوراش ئارقىلىق ئەيسانى گېپىدىن تۇتۇۋېلىپ، رىملىقلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ، ئۇنىڭغا زىيانكەشلىك قىلماقچى بولۇشقان.

268 «دىنار» ياكى «دىنارىئۇس» رىم ئىمپېرىيەسىدىكى بىرخىل پۇل بىرلىكى بولۇپ، ئۈستىگە قەيسەرنىڭ سۈرىتى بېسىلغانىدى، ئەلۋەتتە. بىر «دىنار» تەخمىنەن بىر ئادەمنىڭ كۈنلۈك ھەققى بولاتتى (20:2نى كۆرۈڭ).

«ھېرودلار»نىڭ نەسەبنامىسى

ئىنجىل دەۋرىدە «ھېرودلار» بولسا ئېدومىيلار (ياكى ئىدۇمىيلار)دىن ئىدى (ئېدومىيلار ئەساۋنىڭ ئەۋلادلىرىدۇر). ئۇلار ئۆزلىرىنى يالغاندىن: «يەھۇدىيلارنىڭ خاندانلىقىغا تەۋەمىز» دەپ جاكارلايتتى. يەھۇدىيلار بولسا ئۇلارنى «فىلىستىي قۇللارنىڭ بىر ئائىلىسىدىن بولغانسىلەر» دەيتتى.

ھېرودلارنىڭ ئەجدادى «ھېرود ئانتىپاتېر» ئىدى؛ ئۇ يەھۇدىيەنىڭ تەختىگە ۋارىسلىق قىلغان «ھاسمونىيلار» (يەنى «ماككابىيلار»غا ۋارىسلىق قىلغانلار)نىڭ خاندانلىقى ئارىسىدا سۇيىقەست قىلىپ، ئەۋلادلىرىنىڭ تەختكە چىقىش يولىنى تەييارلاپ قويدى. كېيىن، رىم ئىمپېرىيەسى پەلەستىن رايونىغا بارغانسېرى قول ئۇزارتقاندا، ھېرود ئانتىپاتېر ئۇلارغا تەخسىچىلىك قىلىشى بىلەن تېخىمۇ كۈچكە ئىگە بولدى.

ھاسمونىي رەھبەر «خىركانۇس يوھاننا II» («سادۇقىي مەزھىپى»تىن بولغان، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 1-ئەسىردىكى يەھۇدىيلارنىڭ باش كاھىنى) كۆپ يات ئەللىكلەرنى يەھۇدىيلارنىڭ ئەنئەنىلىرى ۋە ئۆرپ-ئادەتلىرىنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر قىلدى. ئانتىپاتېرنىڭ ئائىلىسى شۇ مەجبۇرىيەت ئاستىدا ئۆزلىرىنى «يەھۇدىيلارمىز» دەپ جاركارلىغان. ھالبۇكى، پەرىسىي مەزھىپىدىكىلەر مۇشۇنداق «يەھۇدىي بولغانلار»نى قوبۇل قىلمىغان. شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىيەدىكى يەھۇدىيلارنىڭ كۆپ قىسمى ھېرودلارنى «ھەقىقىي يەھۇدىي ئەمەس» دەپ قارايتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن «ھېرودلار» ئۈچ تەرەپتىن ئاددىي پۇقرالار تەرىپىدىن كەمسىتىلگەن: — (ئا) ئۇلار ئېدومىيلاردىن كېلىپ چىققان؛ (ئە) ئۇلار يەھۇدىي ئەنئەنىۋىي ئۆرپ-ئادەتلىرىگە ئاجىزلاشتۇرۇلغان تەسىر يەتكۈزمەكتە ئىدى؛ (پ) ئۇلار يەھۇدىيلار نەپرەتلەنگەن رىملىق تاجاۋۇزچىلار بىلەن ھەمكارلاشماقتا ئىدى.

ئانتىپاتېر

ناباتىيالىق سىپروس
بىلەن توي قىلغان

بۈيۈك ھېرود
(مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 73(؟)-1-يىلى)
(«ماتتا» 1:2، «لۇقا» 5:1)

فاسايلۇس
(مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 43-40-يىلى
يەھۇدىيەنىڭ ئۈستىگە ۋالىي بولغان)

فېروراس

يۈسۈف

سالومى

مارىئامنى I
بىلەن توي قىلغان

مارىئامنى II
بىلەن توي قىلغان

مالتاس
بىلەن توي قىلغان

كلېئوپاترا I
بىلەن توي قىلغان

ئارىستوبۇلۇس IV
(مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 31-7-يىلى)
مۇقەددەس كىتابتا تىلغا ئېلىنمىغان. ئۇ كوستوبار ۋە سالومىنىڭ قىزى، يەنى ئۆزىنىڭ نەۋرە قىزى بەرنىكى بىلەن توي قىلغان. ئۇز ئاتىسى تەرىپىدىن قەستلىنىپ ئۆلتۈرۈلگەن.

ھېرود فىلىپ I
(ھېچ تەختكە ئۆلتۈرغان ئەمەس.)
بىرىنچى بولۇپ **ھېرودىيە** بىلەن توي قىلغان)
تەخمىنەن مىلادىيە 34-يىلى ئۆلدى.
(«ماتتا» 3:14،
«ماركۇس»
17:6 «لۇقا» 19:3)

ھېرود ئارخېلائۇس
ئۇ يەھۇدىيە، ئىدۇمىيا ۋە سامارىيانىڭ ئۈستىگە ۋالىي بولغاندا
(مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى
1-يىلى (؟) مىلادىيە 6-يىلىغىچە)
يۈسۈپ ۋە مەريەم مىسىردىن
چىققاندا ئۇلار يەھۇدىيەگە
بارماي، ناسارەتكە
ئولتۇراقلاشقان
(«ماتتا» 2:19-23).

ھېرود ئانتىپاس
گالىلىيە ۋە پېرىيانىڭ ئۈستىگە
ھاكىم («تېترارق») بولغان
(ئىككىنچى بولۇپ **ھېرودىيە** بىلەن
توي قىلغان) ئۇ چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيا
پەيغەمبەرنى ئۆلتۈرگەن ئاخىردا ۋالىي پىلاتۇس
ئەيسا مەسىھنى سوراق قىلىشقا ئۇنىڭ ئالدىغا ئەۋەتكەن
(«لۇقا» 1:3؛ 19؛ 7:9، 31:13، 7:23،
«ماتتا» 1:14، 3؛ «ماركۇس» 14:6)

ھېرود فىلىپ II
ئىتۇرىيە ۋە تراخونىتىس ئۆلكىسىنىڭ ھاكىمى
(«تېترارق»ى) بولغان (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى
1-يىلى (؟) مىلادىيە 34-يىلىغىچە)
(«لۇقا» 1:3)

ھېرود
(ھېرود V، خالكىس پادىشاھى، ئۆزىنىڭ نەۋرى سىڭلىسى **بەرنىكى** بىلەن توي قىلغان. بەرنىكى «روسۇللارنىڭ پائالىيەتلىرى» 13:25دە تىلغا ئېلىنىدۇ)

ھېرود ئاگرىپپا I
(مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى
10-يىلى مىلادىيە 44-يىلىغىچە)
ئۇ يەنە «بۈيۈك ئاگرىپپا»
دەپ ئاتالغان، يەھۇدىيەنىڭ پادىشاھى بولغان
ئايالى سىپروستىن ئۇ بىر ئوغۇل (ئاگرىپپا II) ۋە ئۈچ قىز تۇغۇلغان
ئۇ روسۇل ياقۇپنى ئۆلتۈرگەن؛ خۇدا روسۇل پېترۇسنى ئۇنىڭ قولىدىن
قۇتقۇزغان («روسۇللارنىڭ پائالىيەتلىرى» 12:1-23)

ھېرودىيە
(مات 3:14،
مارك 17:6،
لۇقا 19:3)

مارىئامنى
ئانتىپاتېر III ئۆلۈم
جازاسىغا تارتىلغاندا،
مۇشۇ مارىئامنى ئۇنىڭ ئايالى ئىدى.
كېيىن ئۇ «ئەتنارق» ھېرود
ئارخېلائۇسنىڭ ئايالى
بولغان بولۇشى مۇمكىن.

ھېرود ئاگرىپپا II
روسۇل پاۋلۇس ئۇنىڭ ئالدىدا
سوت قىلىنغاندا خۇش خەۋەرنى
چۈشەندۈردى («روسۇللارنىڭ
پائالىيەتلىرى» 13:25-32:26)

بەرنىكى
(مىلادىيە 28-93-يىلى)
ئۇنىڭ تاغىسى ھېرودقا
(خالكىس پادىشاھى)غا تەگكەن،
ئاندىن بىر مەزگىلدە ئۆز بىر تۇغقان ئاگرىپپا
بىلەن بىللە ئەر-خوتۇنلۇق تۇرمۇشى
ئۆتكۈزگەن. روسۇل پاۋلۇس شۇ چاغدا
ئۇلار ئىككىسىنىڭ ئالدىدا سوراق قىلىنغان

دروۇسىلا
ئۇ ئاۋۋال ئەمەسانىڭ پادىشاھى ئازىزۇسقا،
ئاندىن رىملىق ۋالىي فېلىكسقا تەگكەن. فېلىكس
مىلادىيە 52-59-يىلى يەھۇدىيەنىڭ ۋالىيى بولغان.
روسۇل پاۋلۇس ئۇنىڭ ئالدىدا سوراققا تارتىلغان
(«روسۇللارنىڭ پائالىيەتلىرى» 24:24).

مارىئامنى
گايۇس يۇلىيۇس ئارخېلائۇس
ئانتىئوقۇس ئېپىفانىس بىلەن توي قىلغان.
ئۇلارنىڭ بەرنىكى ئىسىملىك بىر قىزى
بولغان (مىلادىيە 50-يىلى تۇغۇلغان).

سالومى
ھېرود فىلىپ I ۋە ھېرودىيەنىڭ قىزى
ئۇ ئۇسسۇل ئويىنىشى بىلەن چۆمۈلدۈرگۈچى
يەھيانىڭ بېشىنى كېلىپ كېلىشنى سورىدى
(«ماتتا» 14:1-12، «ماركۇس» 14:6-29)

ئۇ ئۇلارغا: ــ ئۇنداق بولسا، قەيسەرنىڭ ھەققىنى قەيسەرگە، خۇدانىڭ ھەققىنى خۇداغا تاپشۇرۇڭلار، ــ دېدى[269].

22 ئۇلار بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ھەيران بولۇپ قېلىشتى-دە، ئۇنىڭ يېنىدىن كېتىپ قالدى.

تىرىلىشكە مۇناسىۋەتلىك مەسىلە

23 شۇ كۈنى، «ئۆلگەنلەر تىرىلمەيدۇ» دەيدىغان سادۇقىيلار[270] ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ قىستاپ سوئال قويدى:

24 ــ ئۇستاز، مۇسا پەيغەمبەر تەۋراتتا: «بىر كىشى پەرزەنتسىز ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنىڭ ئاكا ياكى ئىنىسى تۇل يەڭگىسىنى ئەمرىگە ئېلىپ، قېرىندىشى ئۈچۈن نەسىل قالدۇرۇشى لازىم» دەپ تاپىلىغان[271]. 25 بۇرۇن ئارىمىزدا يەتتە ئاكا-ئۇكا بار ئىدى. چوڭى ئۆيلەنگەندىن كېيىن ئۆلۈپ كەتتى. پەرزەنت كۆرمىگەنلىكتىن، ئايالىنى ئىككىنچى قېرىندىشىنىڭ ئەمرىگە قالدۇردى. 26 بىراق ئىككىنچىسىدىكى ئەھۋالمۇ ئۇنىڭكىگە ئوخشاش بولدى، ئاندىن بۇ ئىش ئۈچىنچىسىدە تاكى يەتتىنچى قېرىنداشقىچە ئوخشاش داۋاملاشتى. 27 ئاخىردا، ئۇ ئايالمۇ ئۆلۈپ كەتتى. 28 ئەمدى تىرىلىش كۈنىدە بۇ ئايال يەتتە ئاكا-ئۇكىنىڭ قايسىسىنىڭ ئايالى بولىدۇ؟ چۈنكى ئۇنى ھەممىسى ئەمرىگە ئالغان-دە!

29 ئەيسا ئۇلارغا مۇنداق جاۋاب بەردى:

ــ سىلەر نە مۇقەددەس يازمىلارنى نە خۇدانىڭ قۇدرىتىنى بىلمىگەنلىكىڭلار ئۈچۈن ئازغانسىلەر. 30 چۈنكى ئۆلۈمدىن تىرىلگەندە ئىنسانلار ئۆيلەنمەيدۇ، ئەرگە تەگمەيدۇ، بەلكى خۇدانىڭ ئەرشتىكى پەرىشتىلىرىگە ئوخشاش بولىدۇ.

269 قەيسەرگە قەيسەرنىڭ ھەققى (ئۇنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن نەرسە)نى تاپشۇرۇڭلار ــ دېمەك، باج تۆلەش كېرەك. ئەمما قانداق نەرسە ئۈستىدە «خۇدانىڭ سۈرىتى» بار؟ ئىنسان ئۆزى «خۇدانىڭ سۈرىتى» بولغاچقا، بىز پۈتۈنمىزنى خۇداغا تاپشۇرىشىمىز كېرەكتۇر («يار.» 1:26-27نى كۆرۈڭ).

270 «سادۇقىيلار» توغرۇلۇق 1:16دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

271 «قان.» 5:25.

31 ئەمدى ئۆلۈمدىن تىرىلىش مەسىلىسى ھەققىدە خۇدانىڭ سىلەرگە ئېيتقان: 32 «مەن ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپلارنىڭ خۇداسىدۇرمەن!»[272] دېگەن شۇ سۆزىنى ئوقۇمىدىڭلارمۇ؟ خۇدا ئۆلۈكلەرنىڭ ئەمەس، بەلكى تىرىكلەرنىڭ خۇداسىدۇر!».
33 بۇ سۆزنى ئاڭلىغان خەلق ئۇنىڭ تەلىمىدىن ھەيرانۇھەس قېلىشتى.

ئەڭ مۇھىم ئەمر

34 پەرىسىيلەر ئۇنىڭ سادۇقىيلارنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلىغانلىقىنى ئاڭلاپ، بىر يەرگە جەم بولۇشتى. 35 ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تەۋرات-قانۇن ئۇستازى ئۇنى سىناش مەقسىتىدە ئۇنىڭدىن:
36 — ئۇستاز، تەۋرات قانۇنىدىكى ئەڭ مۇھىم ئەمر قايسى؟ — دەپ قىستاپ سورىدى.
37 ئۇ ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى:
— «پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى پۈتۈن قەلبىڭ، پۈتۈن جېنىڭ، پۈتۈن زېھنىڭ بىلەن سۆيگىن»[273] — 38 ئەڭ ئۇلۇغ، بىرىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ئەمر مانا شۇ. 39 ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان ئىككىنچى ئەمر بولسا «قوشناڭنى ئۆزۈڭنى سۆيگەندەك سۆي»[274]. 40 پۈتۈن تەۋرات قانۇنى ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزلىرى بۇ ئىككى ئەمرگە ئېسىلغان ھالدا ماڭىدۇ.

قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ — داۋۇتنىڭ ئوغلى ھەم ئۇنىڭ رەببى

41 پەرىسىيلەر جەم بولۇپ تۇرغان ۋاقىتتا، ئەيسا ئۇلاردىن:
42 — مەسىھ توغرىسىدا قانداق ئويلاۋاتىسىلەر؟ ئۇ كىمنىڭ ئوغلى؟ — دەپ سورىدى.
— داۋۇتنىڭ ئوغلى، — دېيىشتى ئۇلار.
43 ئۇ ئۇلارغا مۇنداق دېدى:

272 «مىس.» 6:3.
273 «قان.» 5:6.
274 «لاۋ.» 18:19.

ــ ئۆندافتا، نېمە ئۈچۈن زەبۇردا داۋۇت ئۇنى روھتا[275] «رەببىم» دەپ ئاتاپ، ــ
44 «پەرۋەردىگار مېنىڭ رەببىمگە ئېيتتىكى: ــ
«مەن سېنىڭ دۈشمەنلىرىڭنى ئايىغىڭ ئاستىدا دەسسەتكۈچە،
ئوڭ يېنىمدا ئولتۇرغىن!»»[276] ــ دەيدۇ؟
45 داۋۇت مەسىھنى شۇنداق «رەببىم» دەپ ئاتىغان تۇرسا، ئەمدى مەسىھ قانداقمۇ داۋۇتنىڭ ئوغلى بولىدۇ؟[277]
46 ۋە ھېچكىم ئۇنىڭغا جاۋابەن بىر ئېغىزمۇ سۆز قايتۇرالمىدى؛ شۇ كۈندىن ئېتىبارەن، ھېچكىم ئۇنىڭدىن سوئال سوراشقىمۇ پېتىنالمىدى.

ساختىپەزلەرنىڭ ھالىغا ۋاي! (يەتتە «ۋاي!»)

23

1 بۇ سۆزلەردىن كېيىن، ئەيسا توپ-توپ خالايىققا ۋە مۇخلىسلىرىغا مۇنداق دېدى:
2 ــ تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ھۆكۈم چىقىرىش ئورنىدا ئولتۇرغان بولىدۇ.[278] 3 شۇڭا، ئۇلارنىڭ سىلەرگە ئېيتقان ھەممە سۆزلىرىگە كۆڭۈل قويۇپ، دېگەنلىرىنى قىلىڭلار. لېكىن ئۇلارنىڭ قىلغانلىرىدەك قىلماڭلار؛ چۈنكى ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ دېگىنىگە ئۆزلىرى ئەمەل قىلمايدۇ. 4 بەلكى ئۇلار كۆتۈرەلمىگۈدەك ئېغىر يۈكلەرنى باغلاپ[279] ئادەملەرنىڭ زىممىسىگە ئارتىپ قويىدۇ. ئەمما ئۆزلىرى بۇ يۈكلەرنى كۆتۈرۈشكە بىرمۇ بارمىقىنى مىدىرلىتىشنى خۇشياقمايدۇ. 5 ئۇلار ھەممە ئەمەللىرىنى ئىنسانلارغا كۆز-كۆز

---

275 «روھتا» ــ خۇدانىڭ مۇقەددەس روھىدا.
276 «زەب.» 110:1.
277 دېمەك، قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ پادىشاھ داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولسىمۇ، لېكىن پادىشاھ داۋۇت مەسىھنى «رەببىم» دېگەن يەردە مەسىھ داۋۇتتىن ئۇلۇغ بولىدۇ، ھەم تۇغۇلۇشتىن بۇرۇنلا «رەب» سۈپىتىدە ئىدى.
278 گرېك تىلىدا سۆزمۇسۆز: «تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر مۇسانىڭ ئورنىغا بىسىپ ئولتۇرغان بولىدۇ». دېمەك، تەۋرات قانۇنىغا تەبىر بېرىش ۋە قانۇنغا ئاساسەن دەۋالاردا ھۆكۈم چىقىرىش ھوقۇقى ئۇلارغا تاپشۇرۇلغان. شۇ تەرەپتە خەلق ئۇلارغا بويسۇنۇشى كېرەك ئىدى.
279 «ئېغىر يۈكلەر» ــ ھەر تۈرلۈك قاتتىق دىنىي قائىدە-يوسۇنلارنى كۆرسىتىدۇ.

قىلىش ئۈچۈنلا قىلىدۇ؛ چۈنكى ئۇلار «ئايەت قاپلىرى»نى[280] كەڭ قىلىپ
چىگىۋېلىپ، تونلىرىنىڭ چۇچىلىرىنى ئۇزۇن ساڭگىلىتىپ قويىدۇ[281]؛ 6 ئۇلار
زىياپەتلەردە تۆردە، سىناگوگلاردا ئالدىنقى ئورۇنلاردا ئولتۇرۇشقا، 7 بازارلاردا
كىشىلەرنىڭ ئۇلارغا بولغان ئۇزۇن سالاملىرىغا[282] ۋە ئۆزلىرىنى «ئۇستاز،
ئۇستاز»[283] دەپ ئاتاشلىرىغا ئامراق كېلىدۇ.
8 بىراق سىلەر بولساڭلار «ئۇستاز»[284] دەپ ئاتىلىشنى قوبۇل قىلماڭلار؛
چۈنكى سىلەرنىڭ يالغۇز بىرلا ئۇستازىڭلار بار ۋە ھەممىڭلار قېرىنداشتۇرسىلەر.
9 يەر يۈزىدە ھېچقانداق كىشىنى «ئاتام» دېمەڭلار[285]، چۈنكى پەقەت
بىرلا ئاتاڭلار، يەنى ئەرشتە تۇرغۇچى باردۇر. 10 سىلەر «مۇئەللىم» دەپ
ئاتىلىشنىمۇ قوبۇل قىلماڭلار، چۈنكى پەقەت بىرلا مۇئەللىم، يەنى مەسىھنىڭ
ئۆزى باردۇر؛ 11 بەلكى ئاراڭلاردا ئەڭ مەرتىۋىلىك بولغان كىشى سىلەرنىڭ
خىزمىتىڭلاردا بولىدۇ. 12 ئۆزىنى يۇقىرى تۇتماقچى بولغىنى تۆۋەن قىلىنىدۇ،
ئۆزىنى تۆۋەن تۇتقىنى يۇقىرى قىلىنىدۇ.

---

280 «ئايەت قاپلىرى» ــ تەقۋادارلىقنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن پېشانە ياكى ئۇستى بىلىكىگە چىگىۋېلىنىدىغان، ئىچىگە تەۋراتتىن ئېلىنغان ئايەتلەر يېزىلغان پۈتۈك سېلىنغان كىچىك قاپ. ئۇلار بۇ ئىشنى «مىس.» 9:13، 16 ۋە «قان.» 8:6، 8:11گە ئاساسەن ئادەت قىلغان.

281 تەۋرات بويىچە ئەر كىشىلەر تونلىرىغا مۇشۇنداق چۇچىلارنى بېكىتىشى كېرەك (چۇچىلار كۆك رەڭلىك بولغاچقا، خۇدانىڭ «كۆكتىن چۈشۈرۈلگەن» ئەمرلىرىگە ئەسلەتمە بولسۇن دېگەن مەقسەتتە بېكىتىلىشكە بۇيرۇلغان ــ «چۆل.» 15:38-39 ۋە «قان.» 22:12نى كۆرۈڭ). بىراق پەرىسىيلەر پەقەت ئۆزلىرىنى تەقۋادار كۆرسىتىش ئۈچۈن شۇنداق قىلاتتى.

282 «ئۇزۇن» دېگەن سۆز گرېكچە تېكىستتە يوق؛ تارىخ تەتقىقاتلىرىغا ئاساسەن ئۇلارغا قىلغان «سالاملار»نى ئىنتايىن ئۇزۇن ۋە مۇرەككەپ دەپ بىلىمىز.

283 مۇشۇ يەردە «ئۇستاز» گرېك تىلىدا (ئىبرانىي تىلىدىمۇ ئوخشاش) «راببى» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

284 يۇقىرىقى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

285 «يەر يۈزىدە ھېچقانداق كىشىنى «ئاتام» دېمەڭلار» ــ روشەنكى، مەسىھ بۇ سۆزنى روھىي جەھەتتىن ئېيتقان؛ بۇ يەردە كۆزدە تۇتۇلغىنى ئادەملەرنىڭ ئۆز جىسمانىي ئاتىسىنى «ئاتا»، «دادا» دېگەنلىكى ئەمەس، بەلكى مەلۇم بىر ئادەمنى روھىي جەھەتتىن «ئاتام» دېيىشى كۆزدە تۇتۇلغان، ئەلۋەتتە. دېمىسەكمۇ، نۇرغۇن «خرىستىيان جامائەتلەر» (مەسىلەن، «كاتولىكلار» ۋە «پراۋۇسلاۋىيلار») ئۆز يېتەكچىلىرىنى «ئاتا» دەپ ئاتايدۇ؛ «پاپا» ۋە «پوپ» دېگەن سۆزلەر ئەسلىدە «دادا» دېگەنلىكتۇر.

13 بىراق ھالىڭلارغا ۋاي، ئەي تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر، ساختىپەزلەر!
سىلەر ئەرش پادىشاھلىقىنىڭ ئىشىكىنى ئىنسانلارغا تاقاپ كېلىۋاتىسىلەر! يا
ئۆزۈڭلار كىرمەيسىلەر، يا كىرىشنى ئىستىگەنلەرنىڭ كىرىشىگە يول قويمايسىلەر.
14 ھالىڭلارغا ۋاي، ئەي تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر، ساختىپەزلەر!
سىلەر تۇل ئاياللارنىڭ مال-دۇنياسىنى يەۋاتىسىلەر، شۇنداقتىمۇ باشقىلار
ئالدىدا تەقۋادار كۆرۈنسەك دەپ، ئۇزۇندىن-ئۇزۇن دۇئا قىلىسىلەر. شۇڭا،
سىلەر تېخىمۇ ئېغىر جازاغا تارتىلىسىلەر.[286]
15 ھالىڭلارغا ۋاي، ئەي تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر، ساختىپەزلەر!
سىلەر بىرلا ئادەمنى ئېتىقادىڭلارغا كىرگۈزۈش ئۈچۈن، دېڭىز ۋە قۇرۇقلۇقنى
كېزىپ چىقىسىلەر. بىراق ئۇ كىشى كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن، سىلەر ئۇنى
ئۆزلىرىڭلاردىن ئىككى ھەسسە بەتتەر بولغان دوزاخنىڭ پەرزەنتى[287] قىلىپ
يېتىشتۈرۈپ چىقىسىلەر.
16 ھالىڭلارغا ۋاي، ئەي قارىغۇ يولباشچىلار! سىلەر: «ھەرقانداق كىشى
ئىبادەتخانا بىلەن قەسەم قىلسا، ھېچنېمىسى يوق، بىراق ئىبادەتخانىدىكى
ئالتۇننى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلغانلار قەسىمىدە تۇرۇشقا قەرزدار بولىدۇ»
دەيسىلەر. 17 ئەي ئەخمەقلەر، كورلار! ئالتۇن ئۇلۇغمۇ ياكى ئالتۇننى
مۇقەددەس قىلغان ئىبادەتخانىمۇ؟ 18 سىلەر يەنە: «ھەركىم قۇربانگاھ بىلەن
قەسەم قىلسا، ھېچنېمىسى يوق، بىراق قۇربانگاھ ئۈستىدىكى ھەدىيەنى تىلغا
ئېلىپ قەسەم قىلغانلار قەسىمىدە تۇرۇشقا قەرزدار بولىدۇ» دەيسىلەر. 19 ئەي
كورلار![288] ھەدىيە ئۇلۇغمۇ ياكى ھەدىيىنى مۇقەددەس قىلغان قۇربانگاھمۇ؟
20 شۇڭا، قۇربانگاھنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلغۇچى بولسا ھەم قۇربانگاھ
بىلەن ھەم ئۇنىڭ ئۈستىدىكى بارلىق نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلغان بولىدۇ.
21 ئىبادەتخانىنى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلغۇچىمۇ ھەم ئىبادەتخانىنى، ھەم

[286] بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە بۇ ئايەت تېپىلمايدۇ. بۇ سۆزلەر «مار.» 40:12 ۋە «لۇقا» 47:20دىمۇ تېپىلىدۇ.

[287] «دوزاخنىڭ پەرزەنتى» — دوزاخقا كىرىدىغان ۋە بەلكىم باشقىلارنى دوزاخقا بارىدىغان يولغا ئازدۇرىدىغان كىشى بولسا كېرەك.

[288] بەزى كونا كۆچۈرۈلمىلەردە «ئەي ئەخمەكلەر! كورلار!» دېيىلىدۇ.

«ئىبادەتخانىدا تۇرغۇچى»نى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلغان بولىدۇ. 22 ئەرشنى
تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلغۇچى خۇدانىڭ تەختى ۋە تەختتە ئولتۇرغۇچىنىڭ
نامى بىلەن قەسەم قىلغان بولىدۇ.
23 هالىڭلارغا ۋاي، ئەي تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر، ساختىپەزلەر!
چۈنكى سىلەر ھەتتا يالپۇز، ئارپىبەدىيان ۋە زىرىلەرنىڭ ئوندىن بىر ئۈلۈشىنى
ئۆشرە قىلىپ خۇداغا ئاتايسىلەر-يۇ[289]، بىراق تەۋرات قانۇنىنىڭ تېخىمۇ
ۋەزىنلىك تەرەپلىرى بولغان ئادالەت، رەھىمدىللىك ۋە سادىقلىقنى ئېتىبارغا
ھېچ ئالمايسىلەر. ئاۋۋال مۇشۇ ئىشلارنى ئورۇندىشىڭلار كېرەك، ئاندىن شۇ
ئىشلارنىمۇ ئادا قىلماي قويماسلىقىڭلار كېرەك. 24 ئەي قارىغۇ يولباشچىلار!
سىلەر چىنەڭلەردىكى پاشىنى سۈزۈپ ئېلىۋېتىسىلەر، لېكىن بىرەر تۆگىنى
پۈتۈن پېتى يۇتۇۋېتىسىلەر![290]
25 هالىڭلارغا ۋاي، ئەي تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر، ساختىپەزلەر!
سىلەر چىنە-قاچىلارنىڭ تېشىنىلا يۇيۇپ پاكىزلىغىنىڭلار بىلەن ئۇلارنىڭ
ئىچى ھەرتۈرلۈك ھېرىسلىك ۋە ئىشرەتپەرەسلىككە تولغان. 26 ئەي قارىغۇ
پەرىسىي! ئاۋۋال چىنە-قاچىنىڭ ئىچىنى پاكلا، شۇنداقتا تېشىمۇ پاك بولىدۇ!
27 هالىڭلارغا ۋاي، ئەي تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر، ساختىپەزلەر!
سىلەر ئاقارتىپ قويۇلغان، سىرتى چىرايلىق كۆرۈندىغان لېكىن ئىچى
ئۆلۈكلەرنىڭ ئۇستىخانلىرى ۋە ھەرخىل ناپاك نەرسىلەرگە تولغان قەبرىلەرگە
ئوخشايسىلەر. 28 شۇنىڭدەك تېشىڭلاردىن ئىنسانلارنىڭ ئالدىدا
ھەققانىي ئادەملەردەك كۆرۈنىسىلەر، لېكىن ئىچىڭلار ساختىپەزلىك ۋە
ئىتائەتسىزلىك بىلەن تولغان.
29 هالىڭلارغا ۋاي، ئەي تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە پەرىسىيلەر، ساختىپەزلەر!
چۈنكى سىلەر پەيغەمبەرلەرنىڭ قەبرىلىرىنى ياساپ كېلىۋاتىسىلەر،
ھەققانىيلارنىڭ مازارلىرىنى بېزەپ كېلىۋاتىسىلەر 30 ۋە سىلەر: «ئاتا-
بوۋىلىرىمىزنىڭ زامانىدا ياشىغان بولساق ئىدۇق، ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ

[289] ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە باركى، خۇدا تەۋرات قانۇنىدا ئىبادەتخانىدىكى ئىشلار ۋە كاھىنلارنىڭ
كىرىمى ئۈچۈن ئۆز خەلقىنىڭ مەھسۇلاتلىرىدىن «ئوندىن بىر ئۈلۈشى»نى تەلەپ قىلغانىدى.
[290] تەۋرات قانۇنىدىكى بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن ھەم پاشا ھەم تۆگە گۆشىمۇ ھارام گۆش ئىدى.

قېننى تۆكۈشلىرىگە شېرىك بولمايتتۇق» ـ دەيسىلەر. 31 شۇڭا سىلەر ئۆز
سۆزۈڭلار بىلەن[291] ئۆزۈڭلارنىڭ پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرگەنلەرنىڭ ئەۋلادلىرى
ئىكەنلىكىڭلارغا گۇۋاھلىق بەردىڭلار. 32 ئۇنداقتا، ئاتا-بوۋىلىرىڭلار باشلىغان
قىلمىشلىرىنى تولۇقلاڭلار![292]
33 ئەي يىلانلار! زەھەرلىك يىلانلارنىڭ نەسىللىرى! دوزاخ جازاسىدىن
قانداقمۇ قۇتۇلالارسىلەر؟ 34 شۇڭا مانا، سىلەرگە پەيغەمبەرلەر، دانىشمەنلەر
ۋە ئالىملارنى[293] ئەۋەتىپ تۇرىمەن. سىلەر ئۇلارنىڭ بەزىلىرىنى كرېستلەپ
ئۆلتۈرىسىلەر، بەزىلىرىنى سىناگوگلىرىڭلاردا دەررىگە باسىسىلەر، شەھەردىن
شەھەرگە قوغلايسىلەر. 35 شۇنداق قىلىپ، ھەققانىي ھابىلنىڭ قان قەرزىدىن
تارتىپ تاكى سىلەر ئىبادەتخانىدىكى مۇقەددەس جاي بىلەن قۇربانگاھنىڭ
ئارىلىقىدا ئۆلتۈرگەن بەرەكىيانىڭ ئوغلى زەكەرىيانىڭ قان قەرزىگىچە،
ھەققانىيلارنىڭ يەر يۈزىدە ئېقىتىلغان بارلىق قان قەرزلىرى بۇ دەۋرنىڭ بېشىغا
چۈشۈرۈلىدۇ[294]. 36 مەن سىلەرگە بەرھەق شۇنى ئېيتىپ قويايكى، شۇ
قىلمىشلارنىڭ جازاسىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ دەۋرنىڭ بېشىغا چۈشىدۇ.

---

291 «ئۆز سۆزۈڭلار بىلەن» ــ دېمەك، ئۇلار پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرگەنلەرنى «ئاتا-بوۋىلىرىمىز» دەپ ئېتىراپ قىلىدۇ. ئۇلار كۆپ باشقا ئەللەردەك دائىم «ئاتا-بوۋىلىرى»نى ماختاپ، بىز ئۇلارنىڭ ئەنئەنىلىرىدە داۋاملىق مېڭىشىمىز كېرەك، ــ دەيتتى. لېكىن شۇ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئەنئەنىلىرى خۇدانىڭ ھەققانىي تەلەپلىرىگە زىت بولۇپ كەلگەن ۋە شۇ سەۋەبتىنمۇ پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرگەن.

292 مەسىھنىڭ بۇ كىنايىلىك، ھەجۋىي گېپى: «سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ ئىزلىرىنى باسقىنىڭلار ــ (ئۇلارنىڭ ئەنئەنىلەرنى تۇتۇپ، خۇدانىڭ ئەمرلىرىنى تاشلاپ) مېنى ئۆلتۈرۈپ ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى تولۇقلىغىنىڭلاردۇر!» دېگەندەكتۇر.

293 «ئالىملار» دېگەن بۇ سۆزنى ئادەتتە «تەۋرات ئۇستازلىرى» دەپ تەرجىمە قىلىمىز. لېكىن ئەيسا مەسىھ ئۆز قېرىنداش يەھۇدىي خەلقىگە ئەۋەتىدىغان «ئۇستازلار»نى پەقەت «تەۋرات ئۇستازى» دېگىلى بولمايدۇ، بەلكى «تەۋرات-ئىنجىل ئۇستازلىرى» بولىدۇ.

294 ھابىلنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى توغرۇلۇق «يار.» 4:8-11، زەكەرىيانىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى «2تار.» 20:24-22نى كۆرۈڭ. بۇ ئىككى ۋەقە يەھۇدىيلارنىڭ تەۋراتنى ئەنئەنىۋى ئورۇنلاشتۇرۇش تەرتىپى بويىچە تەۋراتنىڭ ئەڭ بېشىدا ۋە ئايىغىدا خاتىرىلىنىدۇ.

«2تار.» 20:24-22 بويىچە زەكەرىيانىڭ ئاتىسىنىڭ ئىسمى «يەھويادا» ئىدى. «بەرەكىيا» ئۇنىڭ باشقا ئىسمى بولسا كېرەك («يەھويادا» ھەم «بەرەكىيا» دېگەن ئىككى ئىسىم «ياھقا (پەرۋەردىگارغا) مەدھىيە ئوقۇلسۇن» دېگەن مەنىدىكى مەنىداش سۆزلەردۇر).

مەسىھ دەۋرىدىكى يېرۇسالېم شەھىرى

1. مۇقەددەس ئىبادەتخانا
2. ئىبادەتخانىنىڭ جەنۇبىي سېپىلى، «پادىشاھلارنىڭ ئايۋانى»
3. ئوفەل تېغى (داۋۇتنىڭ شەھىرى تاغ باغرىغا جايلاشقان)
4. موريا تېغى، ئىبادەتخانا جايلاشقان تاغ (=زىئون تېغى)
5. ئەسلىي ئىبادەتخانىنىڭ تېمى (ئەزرا، نەھەمىيا دەۋرىدىكى)
6. ئىبادەتخانىنىڭ شەرقىي تەرىپى
7. ئىبادەتخانىنىڭ غەربىي سېپىلى (تاغنىڭ ئۈستىدە)
8. ئىبادەتخانىنىڭ غەربىي جەنۇبىي سېپىلى (غوجا تام بىلەن يۆلىنىدۇ)
9. ئىبادەتخانىنىڭ غەربىي جەنۇبىي بۇرجىكى
10. «ئالتۇن دەرۋازا» مەسىھ مۇشۇ دەرۋازا بىلەن يېرۇسالېمغا تەنتەنىلىك كىرگەن («ماتتا» 11-1:21)

11. زەيتۇن تېغى
12. گېتسىمانە بېغى
13. كىدرون جىلغىسى
14. «سۇ دەرۋازىسى»
15. داۋۇتنىڭ شەھىرى (ئوفەل تېغى)
16. «گىپپودروم» -- ئويۇن-تەنھەرىكەت مەيدانى
17. سىلوئام كۆلچىكى
18. تىروپونىي جىلغىسى
19. بىركەت ئەل-هامرا
20. تۆۋەنكى شەھەر (كەمبەغەللەر مەھەللىسى)

21. پادىشاھ ئاگرىپپا I تەرىپىدىن قۇرۇلغان سېپىل
22. ھىننوم جىلغىسى (گې-ھىننوم)
23. يۇقىرىقي شەھەر (بايلار مەھەللىسى)
24. داۋۇتنىڭ مازىرى دەپ قارالغان جاي (ھەقىقىي مازار «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دە)
25. كايافانىڭ ئۆيى مۇشۇ يەرنىڭ ئەتراپىدا
26. «ئۈستۈنكى قەۋەتتىكى ئۆي» مۇشۇ يەرنىڭ ئەتراپىدا («لۇقا» 12:22، «روس.» 13:1)
27. تىياتىر
28. بازار مەيدانى
29. ھېرودنىڭ ئوردىسى
30. «گابباتا» -- «تاش تاختايلىق ھويلا» («يافغا دەرۋازىسى»غا يېقىن) («يوھ.» 13:19)

31. ھاسمونىيلارنىڭ ئوردىسىنىڭ ئوك تەرىپى
32. شەھەرنىڭ ئىككىنچى مەھەللىسى (مىشنەھ)
33. «گولگوتا»نىڭ جايلىشىش ئېھتىماللىقى بولغان ئىككىنچى يەر
34. «بېلىق دەرۋازىسى» -- قەيسەرىيەگە بارىدىغان يول
35. ئەنئەنىۋىي تارىخلار بويىچە «گولگوتا» جايلاشقان يەر
36. ئانتونىيا قەلئەسى
37. بەيت-ئەسدا كۆلچىكى (ئىبادەتخانىنىڭ شىمالىي تەرىپىدە) («يوھ» 2:5)

ئەيسانىڭ يېرۇسالېم ئۈچۈن نالە-پەرياد كۆتۈرۈشى

37 — ئەي يېرۇسالېم، يېرۇسالېم![295] پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرىدىغان، ئۆزىگە ئەۋەتىلگەن ئەلچىلەرنى چالما-كېسەك قىلىدىغان شەھەر! مېكىيان ئۆز چۈجىلىرىنى قانات ئاستىغا يىغقاندەك پەرزەنتلىرىڭنى[296] قانچە قېتىم قوينۇمغا ئالماقچى بولدۇم، لېكىن سىلەر ئۇنىمىدىڭلار! 38 مانا، ئەمدى ئۆيۈڭلار سىلەرگە خارابە بولۇپ قالىدۇ![297] 39 چۈنكى مەن شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، سىلەر: «پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا كەلگۈچىگە مۇبارەك بولسۇن!» دېمىگۈچە، سىلەر مېنى قايتىدىن ھېچ كۆرەلمەيسىلەر[298].

ئىبادەتخانىنىڭ ۋەيران قىلىنىشىدىن بېشارەت؛ ئاخىرقى زامانلاردىكى ئالامەتلەر

24

1 ئەيسا ئىبادەتخانىدىن چىقىپ، ئالدىغا كېتىۋاتقاندا، مۇخلىسلىرى يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭ دىققىتىنى ئىبادەتخانا بىنالىرىغا تارتماقچى بولدى. 2 ئۇ ئۇلارغا:

— مانا بۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈۋاتامسىلەر؟ مەن سىلەرگە بەرھەق شۇنى ئېيتىپ قويايكى، بۇ يەردە بىر تال تاشمۇ تاش ئۈستىدە قالمايدۇ، ھەممىسى قالدۇرۇلماي گۇمران قىلىنىدۇ، — دېدى.

---

295 مۇقەددەس كىتابتا، ئادەمنىڭ ئىسمىنى ئىككى قېتىم چاقىرىش — ئۇنىڭغا بولغان چوڭقۇر مېھىر-مۇھەببىتىنى ۋە ئۆزىگە تولىمۇ ئەزىز ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

296 «پەرزەنتلىرىڭ» — يېرۇسالېمدىكىلەرنىڭ ئۆزلىرىنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

297 «ئۆيۈڭلار سىلەرگە خارابە بولۇپ قالىدۇ» — ئۈچ بىسلىق سۆز بولۇپ: (1) خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسى (لېكىن مەسىھنىڭ «سىلەرنىڭ ئۆيۈڭلار» دېگىنى بويىچە بۇ ئۆي ھازىر خۇدانىڭكى ئەمەس، پەقەت سىلەرنىڭكىدۇر)؛ (2) ئۆزلىرىنىڭ قورۇ-جايلىرى؛ (3) بالا-چاقىلىرىنىڭ ۋەيران بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

298 «پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا كەلگۈچىگە مۇبارەك بولسۇن!» دېگەن ئىبارە زەبۇر 118:26تىن ئېلىنغان بولۇپ، خەلقنىڭ مەسىھنى قارشى ئالغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. دېمەك، ئۇلار ئەيسانىڭ مەسىھ ئىكەنلىكىگە ئىشىنىپ ئېتىراپ قىلمىغۇچە ئۇلار ئۇنى قايتا كۆرمەيدۇ. بۇ سۆز شۇ مۇھەم پاكىتنى كۆرسىتىدۇكى، ئەيسا مەسىھ دۇنياغا قايتىپ كەلگىنىدە، يەھۇدىي خەلقى ئالللقاچان ئۇنىڭغا ئېتىقاد باغلاپ ئېتىراپ قىلغان بولىدۇ.

كەلگۈسى توغرىسىدىكى بېشارەتلەر

3 ئۇ زەيتۇن تېغىدا ئولتۇرغاندا، مۇخلىسلىرى ئاستىغىنا ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ:
— بىزگە ئېيتقىنچۇ، بۇ دېگەنلىرىڭ قاچان يۈز بېرىدۇ؟ سېنىڭ قايتىپ كېلىشىڭ ۋە زاماننىڭ ئاخىرىنى كۆرسىتىدىغان قانداق ئالامەت بولىدۇ؟ — دەپ سوراشتى. 4 ئەيسا ئۇلارغا جاۋابەن مۇنداق دېدى:
— ھېچ بولۇۋىلاركى، ھېچكىم سىلەرنى ئازدۇرۇپ كەتمىسۇن. 5 چۈنكى نۇرغۇن كىشىلەر مېنىڭ نامىمدا كېلىپ: «مەسىھ مەن بولىمەن» دەپ، كۆپ ئادەملەرنى ئازدۇرىدۇ. 6 سىلەر ئۇرۇش خەۋەرلىرى ۋە ئۇرۇش شەپىلىرىنى ئاڭلايسىلەر، بۇلاردىن ئالاقزادە بولۇپ كەتمەڭلار؛ چۈنكى بۇ ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشى مۇقەررەر. لېكىن بۇلار ئاخىرەت ئەمەس. 7 چۈنكى بىر مىللەت يەنە بىر مىللەت بىلەن ئۇرۇشقا چىقىدۇ، بىر پادىشاھلىق يەنە بىر پادىشاھلىق بىلەن ئۇرۇشقا چىقىدۇ[299]. جاي-جايلاردا ئاچارچىلىق، ۋابالار ۋە يەر تەۋرەشلەر يۈز بېرىدۇ. 8 لېكىن بۇ ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشى «تۇغۇتنىڭ تولغىقىنىڭ باشلىنىشى» بولىدۇ، خالاس[300].
9 ئاندىن كىشىلەر سىلەرنى تۇتۇپ ئازاب-ئوقۇبەت سېلىپ، ئۆلتۈرىدۇ، مېنىڭ نامىم ۋەجىدىن پۈتكۈل ئەللەر سىلەردىن نەپرەتلىنىدۇ. 10 شۇنىڭ بىلەن نۇرغۇنلار ئېتىقادىدىن تانىدۇ[301]، بىر-بىرىنى تۇتۇپ بېرىدۇ ۋە بىر-بىرىگە ئۆچمەنلىك قىلىدۇ. 11 نۇرغۇن ساختا پەيغەمبەرلەر مەيدانغا چىقىپ، نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇرىدۇ. 12 ئىتائەتسىزلىك-رەزىللىكلەرنىڭ كۆپىيىشى

---

299 «بىر مىللەت يەنە بىر مىللەت بىلەن ئۇرۇشقا چىقىدۇ، بىر پادىشاھلىق يەنە بىر پادىشاھلىق بىلەن ئۇرۇشقا چىقىدۇ» — ئىبرانىي تىلىدا (شۇنداقلا گرېك تىلىدا) بۇ ئىبارە دۇنيا بويىچە كېڭەيگەن ئۇرۇشلارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن («يەش.» 2:19، «2تار.» 15:3-6دە بۇ تۇراقلىق ئىبارە توغرۇلۇق مىساللار بار.
300 ئەيسا مەسىھ قايسى ئىش «تۇغۇلىدۇ»، ئۇنى بىۋاسىتە دېمەيدۇ. تۆۋەندىكى سۆزلىرىگە قارىغاندا ئۇ «يېڭى زامان»نىڭ تۇغۇلۇشىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايمىز.
301 «ئېتىقادىدىن تانىدۇ» — گرېك تىلىدا «پۇتلىشىپ تۇرۇلىدۇ» دېيىلىدۇ. شۇڭا باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «گۇناھقا ئازدۇرۇلىدۇ».

«بۈيۈك ھېرود» قۇرغان ئىبادەتخانا

ئىبادەتخانىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇقەددەسخانا
(ئىسرائىلىيە يېرۇسالېمدىكى مۇزېيىسى)

مىكائەل ئوسىنس
ياسىغان ئەندىزە

ئىبادەتخانىنىڭ پۈتۈنى
(ھويلىلىرى بىلەن)

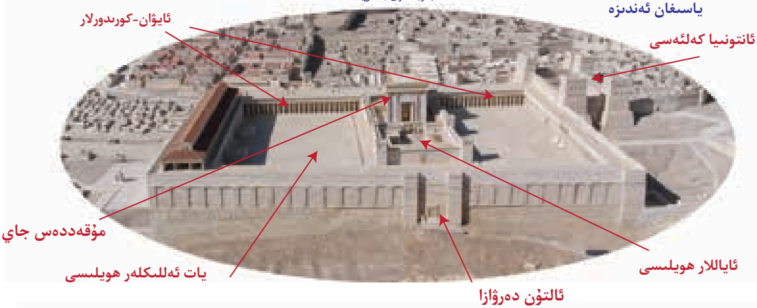

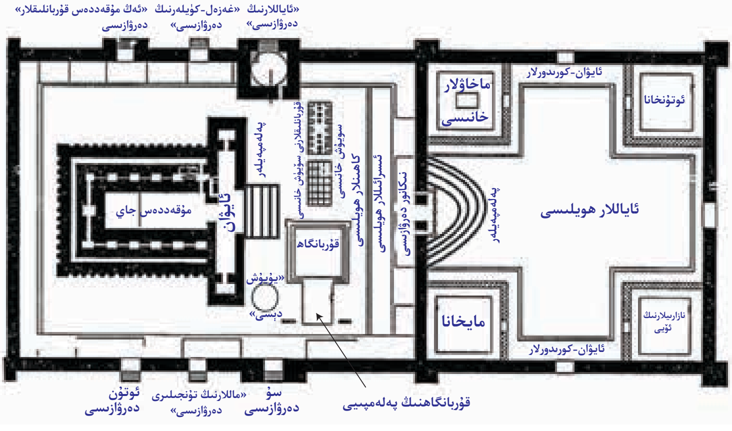

تۆپەيلىدىن، نۇرغۇن كىشىلەردىكى مېھىر-مۇھەببەت سوۋۇپ كېتىدۇ. [13] لېكىن ئاخىرغىچە بەرداشلىق بەرگەنلەر قۇتقۇزۇلىدۇ. [14] بارلىق ئەللەرگە ئاگاھ-گۇۋاھلىق بولسۇن ئۈچۈن، خۇدانىڭ پادىشاھلىقى ھەققىدىكى بۇ خۇش خەۋەر[302] پۈتكۈل دۇنياغا جاكارلىنىدۇ؛ ئاندىن زامان ئاخىرى بولىدۇ.

يېرۇسالېمدا ۋەيران قىلغۇچى «يىرگىنچلىك نومۇسسىزلىق» پەيدا بولىدۇ

[15] دانىيال پەيغەمبەر قەيت قىلغان «ۋەيران قىلغۇچى يىرگىنچلىك نومۇسسىزلىق»نىڭ مۇقەددەس جايدا تۇرغىنىنى كۆرگىنىڭلاردا (كىتابخان بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەي)[303]، [16] يەھۇدىيە ئۆلكىسىدە تۇرۇۋاتقانلار تاغلارغا قاچسۇن؛ [17] ئۆگزىدە تۇرغان كىشى ئۆيىدىكى نەرسە-كېرەكلىرىنى ئالغىلى چۈشمەيلا قاچسۇن. [18] ئېتىزلىقتا تۇرغان كىشىمۇ چاپىنىنى ئالغىلى ئۆيىگە يانمىسۇن. [19] ئۇ كۈنلەردە ھامىلىدار ئاياللار ۋە بالا ئېمىتىۋاتقانلارنىڭ ھالىغا ۋاي![304] [20] قاچىدىغان ۋاقتىڭلارنىڭ قىش ياكى شابات كۈنىگە توغرا كېلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن دۇئا قىلىڭلار[305]. [21] چۈنكى ئۇ چاغدا دۇنيا ئاپىرىدە بولغاندىن مۇشۇ چاغقىچە كۆرۈلۈپ باقمىغان ھەم كەلگۈسىدىمۇ كۆرۈلمەيدىغان دەھشەتلىك ئازاب-ئوقۇبەت بولىدۇ. [22] ئۇ كۈنلەر ئازايتىلمىسا، ھېچقانداق ئەت ئىگىسى قۇتۇلالمايتتى؛ لېكىن خۇدانىڭ ئۆز تاللىغانلىرى ئۈچۈن ئۇ كۈنلەر ئازايتىلىدۇ.

---

302 گرېك تىلىدا «پادىشاھلىقنىڭ بۇ خۇش خەۋىرى» دېيىلىدۇ.

303 «ۋەيران قىلغۇچى يىرگىنچلىك نومۇسسىزلىق» توغرىسىدا «دان.» 9:24-27نى ۋە ئۇ توغرۇلۇق ئىزاھاتلارنى كۆرۈڭ.

304 ئۇنداق كىشىلەرگە قېچىش ئەپسىز بولىدۇ، ئەلۋەتتە.

305 يەھۇدىي دىنىي ئەربابلارنىڭ تەۋرات قانۇنىغا بولغان چۈشەنچىسىگە ئاساسەن، يەھۇدىيلار ئادەتتە شابات (دەم ئېلىش) كۈنىدە شەھەر دەرۋازىسى ۋە دۇكانلارنى تاقىشى كېرەك. بۇ كۈنى سەپەر قىلىش مەنئى قىلىنغان بولغاچقا، قاناائاندا (پەلەستىندە) تۇرغانلارغا نىسبەتەن يېمەكلىك سېتىۋېلىش ۋە باشقا يەرلەرگە قېچىش ئىنتايىن قۇلايسىز بولىدۇ. «قىش»تا يەھۇدىيەدە دەريا-ۋادىلاردا سۇ پات-پات تېشىپ تۇرغاچقا، قىشتىمۇ قېچىش ئىنتايىن تەس بولىدۇ.

23 ئەگەر ئۇ چاغدا بىرسى سىلەرگە: «قاراڭلار، بۇ يەردە مەسىھ بار!» ياكى
«مەسىھ ئەنە ئۇ يەردە!» دېسە، ئىشەنمەڭلار. 24 چۈنكى ساختا مەسىھلەر
ۋە ساختا پەيغەمبەرلەر مەيدانغا چىقىدۇ، قالتىس مۆجىزىلىك ئالامەتلەر ۋە
كارامەتلەرنى كۆرسىتىدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئەگەر مۇمكىن بولىدىغان بولسا، ئۇلار
ھەتتا خۇدا تاللىغانلارنىمۇ ئازدۇراتتى. 25 مانا، مەن بۇ ئىشلار يۈز بېرىشتىن
بۇرۇن سىلەرگە ئۇقتۇرۇپ قويدۇم.
26 شۇنىڭ ئۈچۈن، بىرسى سىلەرگە: «قاراڭلار، ئۇ چۆل-باياۋاندا!»
دېسە، ئۇ يەرگە بارماڭلار. «قاراڭلار، ئۇ ئىچكىرىدىكى ئۆيلەردە!» دېسە،
ئىشەنمەڭلار. 27 چۈنكى چاقماق شەرقتىن غەربكە يالت-يۇلت قىلىپ
قانداق چاققان بولسا، ئىنسانئوغلىنىڭ كېلىشى شۇنداق بولىدۇ. 28 چۈنكى
جەسەت قايسى يەردە بولسا، ئۇ يەردىمۇ قۇزغۇنلار توپلىشىدۇ![306]

ئىنسانئوغلىنىڭ قايتىپ كېلىشى

29 ئۇ كۈنلەردىكى ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئۆتۈپ كەتكەن ھامان، قۇياش قارىيىدۇ، ئاي
يورۇقلۇقىنى بەرمەيدۇ، يۇلتۇزلار ئاسماندىن تۆكۈلۈپ چۈشىدۇ، ئاسماندىكى كۈچلەر
لەرزىگە كېلىدۇ[307]. 30 ئاندىن ئىنسانئوغلىنىڭ ئالامىتى ئاسماندىن كۆرۈنىدۇ؛ يەر
يۈزىدىكى پۈتكۈل قەبىلىلەر يىغا-زار كۆتۈرۈشىدۇ. ئۇلار ئىنسانئوغلىنىڭ كۈچ-قۇدرەت
ۋە ئۇلۇغ شان-شەرەپ ئىچىدە ئاسماندىكى بۇلۇتلار ئۈستىدە كېلىۋاتقانلىقىنى
كۆرىدۇ[308]. 31 ئۇ پەرىشتىلىرىنى زور جاراڭلىق بىر كاناي ساداسى بىلەن ئەۋەتىدۇ،
ئۇلار ئۇنىڭ تاللىغانلىرىنى دۇنيانىڭ تۆت بۇلۇڭىدىن[309]، ئاسماننىڭ بىر چېتىدىن
يەنە بىر چېتىگىچە ھەريەردىن يىغىپ بىر يەرگە جەم قىلىدۇ.

---

306 بۇ سىرلىق سۆزنىڭ مەنىسى تەۋرات، «ئايۇپ» 26:39-30 ۋە «يەش.» 1:34-8، 15-17-ئايەتلەردە بىلەن مۇناسىۋەت بولۇشى كېرەك. شۇ ئايەتلەردە كۆرسىتىلگەندەك، «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»دە زور قىرغىنچىلىق بولىدۇ

307 «يەش.» 10:13، 4:34، «يو.» 10:2نى كۆرۈڭ. «ئاسماندىكى كۈچلەر» بەلكىم بارلىق جىن-شەيتانلارنى كۆرسىتىدۇ؛ «لەرزىگە كېلىدۇ» بەلكىم ئۇلارنىڭ كۈچتىن قېلىشىنى كۆرسىتىدۇ.

308 «زەك» 10:12 ۋە دان.» 13:7بى كۆرۈڭ.

309 «دۇنيانىڭ تۆت بۇلۇڭىدىن» گرېك تىلىدا «تۆت شامالدىن» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

ئەنجۈر دەرىخىدىن ساۋاق ئېلىش

[32] ئەنجۈر دەرىخىدىن مۇنداق تەمسىلنى بىلىۋېلىڭلار: ــ ئۇنىڭ شاخلىرى كۆكىرىپ يوپۇرماق چىقارغاندا، يازنىڭ يېقىنلاپ قالغانلىقىنى بىلىسىلەر. [33] خۇددى شۇنىڭدەك، مەن بايا دېگەنلىرىمنىڭ ھەممىسىنى كۆرگىنىڭلاردا، ئۇنىڭ يېقىنلاپ قالغانلىقىنى، ھەتتا ئىشىك ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى بىلىۋېلىڭلار.[310]
[34] مەن سىلەرگە بەرھەق شۇنى ئېيتىپ قويايكى، بۇ ئالامەتلەرنىڭ ھەممىسى ئەمەلگە ئاشۇرۇلماي تۇرۇپ، بۇ دەۋر[311] ئۆتمەيدۇ. [35] ئاسمان-زېمىن يوقىلىدۇ، بىراق مېنىڭ سۆزلىرىم ھەرگىز يوقالمايدۇ.
[36] لېكىن شۇ كۈنى ۋە ۋاقىت-سائىتىنىڭ خەۋىرىنى بولسا، ھېچكىم بىلمەيدۇ ــ ھەتتا ئەرشتىكى پەرىشتىلەرمۇ بىلمەيدۇ[312]، ئۇنى پەقەت ئاتاملا بىلىدۇ. [37] ئەمدى نۇھ پەيغەمبەرنىڭ كۈنلىرىدە قانداق بولغان بولسا، ئىنسانئوغلىنىڭ قايتىپ كەلگەندىمۇ شۇنداق بولىدۇ. [38] چۈنكى توپان كېلىشتىن ئىلگىرىكى كۈنلەردە، نۇھ كېمىگە كىرىپ ئولتۇرغان كۈنگىچە، شۇ زاماندىكى كىشىلەر يەپ-ئىچىپ، ئۆيلىنىپ ۋە ياتلىق بولۇپ كەلگەنىدى. [39] توپان تۇيۇقسىز كېلىپ ھەممىسىنى غەرق قىلغۇچە، كىشىلەر ئۇنىڭدىن خەۋەرسىز بولۇپ تۇرغانغا ئوخشاش، ئىنسانئوغلىنىڭ قايتىپ كېلىشىمۇ شۇنداق بولىدۇ. [40] ئۇ كۈنى، ئېتىزدا ئىككى كىشى تۇرغان بولىدۇ؛ ئۇلاردىن بىرى ئېلىپ كېتىلىدۇ،

[310] بۇ تېكىستتىكى «ئۇنىڭ» ياكى ئىنسانئوغلىنىڭ ئۆزىنى، ياكى كېلىدىغان كۈننى، ياكى خۇدانىڭ پادىشاھلىقىنى كۆرسىتىدۇ («لۇقا» 21:31نى كۆرۈڭ).
[311] ئەگەر تىلغا ئېلىنغان ئالامەتلەر يېرۇسالېمنىڭ ۋەيران بولۇشىغا (مىلادىيە 70-يىلى) (24-باب 2-ئايەت) قارىتىلغان بولسا، ئۇنداقتا «دەۋر» دېگەن سۆز تەبىئىيكى (1) ئەيسانىڭ دەۋرىدە ياشاپ ئۆتكەن ئادەملەرنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر مەسىھنىڭ دۇنياغا قايتىپ كېلىشىگە (24-باب 30-ئايەت) قارىتىلغان بولسا، «دەۋر» دېگەن سۆز بەلكىم (2) پۈتۈن يەھۇدىيە خەلقىنى (3) بۇ ئايەتلەردە ئېيتىلغان «دەھشەتلىك ئازاب-ئوقۇبەت»تىكى ۋەقەلەرنىڭ باشلىنىش دەۋرىدە ياشىغانلارنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بارلىق ۋەقەلەر شۇ دەۋر ئىچىدە يۈز بېرىدۇ، دېگەنلىك بولىدۇ. بىزنىڭچە (3)-شەرھ ئالدى-كەينى ئايەتلەرگە ئەڭ ماس كېلىدۇ.
[312] بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە «نە ئوغۇل بىلمەيدۇ» دېگەن سۆزلەرمۇ تېپىلىدۇ.

يەنە بىرى قالدۇرۇلىدۇ؛ 41 ئىككى ئايال تۈگمەن بېشىدا تۇرۇپ ئۇن تارتىۋاتقان
بولىدۇ؛ ئۇلاردىن بىرى ئېلىپ كېتىلىدۇ، يەنە بىرى قالدۇرۇلىدۇ. 42 شۇنىڭ
ئۈچۈن، ھوشيار بولۇڭلار، چۈنكى رەببىڭلارنىڭ قايتىپ كېلىدىغان ۋاقتى-
سائىتىنى[313] بىلمەيسىلەر. 43 لېكىن شۇنى بىلىڭلاركى، ئەگەر ئۆي ئىگىسى
ئوغرىنىڭ كېچىسى قايسى جېسەكتە كېلىدىغانلىقىنى بىلگەن بولسا، سەگەك
تۇرۇپ ئوغرىنىڭ ئۆيىنى تېشىپ كىرىشىگە ھەرگىز يول قويمايتتى. 44 شۇنىڭغا
ئوخشاش، سىلەرمۇ تەييار تۇرۇڭلار. چۈنكى ئىنسانئوغلى سىلەر ئويلىمىغان
ۋاقىت-سائەتتە قايتىپ كېلىدۇ!

ئىشەنچلىك ۋە ئىشەنچسىز چاكارلار

45 خوجايىنى ئۆز ئۆيىدىكىلەرگە[314] مەسئۇل قىلىپ، ئۇلارغا ئوزۇق-تۈلۈكىنى
ۋاقتى-ۋاقتىدا تەقسىم قىلىپ بېرىشكە تەيىنلىگەن ئىشەنچلىك ۋە پەملىك
چاكار كىم بولىدۇ؟[315] 46 خوجايىن ئۆيىگە قايتقاندا، چاكىرىنىڭ شۇنداق
قىلىۋاتقىنىنىڭ ئۈستىگە كەلسە، بۇ چاكارنىڭ بەختىدۇر! 47 مەن سىلەرگە
بەرھەق شۇنى ئېيتىپ قويايكى، خوجايىن ئۇنى پۈتۈن ئىگىلىكىنى باشقۇرۇشقا
قويىدۇ. 48 لېكىن مۇبادا شۇ چاكار رەزىل بولۇپ كۆڭلىدە: «خوجايىنىم ھايال
بولۇپ قالدى» دەپ ئويلاپ، 49 باشقا چاكار بۇرادەرلىرىنى بوزەك قىلىشقا ۋە
ھاراقكەشلەرگە ھەمراھ بولۇپ يەپ-ئىچىشكە باشلىسا، 50 شۇ چاكارنىڭ
خوجايىنى كۈتۈلمىگەن بىر كۈنى، ئويلىمىغان بىر ۋاقىتتا قايتىپ كېلىدۇ ۋە 51
ئۇنى كېسىپ ئىككى پارچە قىلىپ، ئۇنىڭ نېسىۋىسىنى ساختىپەزلەر بىلەن
ئوخشاش تەقدىردە بېكىتىدۇ. شۇ يەردە يىغا-زارلار كۆتۈرۈلىدۇ، چىشلىرىنى
غۇچۇرلىتىدۇ.

313 ياكى «كۈن».

314 «ئۆيدىكىلەر» مۇشۇ يەردە خوجايىنىنىڭ ئۆيىدىكى خىزمەتكارلار ۋە چاكارلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

315 بۇ سۆزلەر ئاۋۋال روسۇللار، ئاندىن خۇدانىڭ بارلىق خىزمەتكارلىرىغا قارىتىلىپ ئېيتىلىدۇ، ئەلۋەتتە («لۇقا» 12:41-48نىمۇ كۆرۈڭ).

ئون قىز قولداش توغرىسىدىكى تەمسىل

25

1 ئۇ ۋاقىتتا، ئەرش پادىشاھلىقى خۇددى قوللىرىغا چىراغلارنى
ئېلىپ تويى بولغان يىگىتنى قارشى ئېلىشقا چىققان ئون قىز
قولداشقا ئوخشايدۇ. 2 بۇ قىزلارنىڭ بەشى پەملىك، بەشى بولسا پەمسىز. 3
پەمسىز قىزلار چىراغلىرىنى ئالغان بولسىمۇ، يېنىغا ماي ئېلىۋالماپتۇ. 4 پەملىك
قىزلار بولسا چىراغلىرى بىلەن بىللە، قاچىلىرىدا مايمۇ ئېلىۋاپتۇ. 5 يىگىت
كېچىكىپ كەلگەچكە، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇيقۇ بېسىپ ئۇخلاپ قاپتۇ.
6 يېرىم كېچىدە: «مانا، يىگىت كەلدى، قارشى ئېلىشقا چىقىڭلار!»
دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. 7 بۇنىڭ بىلەن بۇ قىزلارنىڭ ھەممىسى ئورنىدىن تۇرۇپ
چىراغلىرىنى پەرلەپتۇ. 8 پەمسىز قىزلار پەملىك قىزلارغا: «چىراغلىرىمىز
ئۆچۈپ قالغىلىۋاتىدۇ، مېيىڭلاردىن بېرىڭلارچۇ» دەپتۇ. 9 بىراق پەملىك قىزلار:
«ياق، بولمايدۇ! بەرسەك، بىزگىمۇ ھەم سىلەرگىمۇ يەتمەسلىكى مۇمكىن.
ياخشىسى، ئۆزۈڭلار ماي ساتقۇچىلارنىڭ يېنىغا بېرىپ سېتىۋېلىڭلار!»
دەپتۇ. 10 لېكىن ئۇلار ماي سېتىۋالغىلى كېتىۋاتقاندا، يىگىت كېلىپ قاپتۇ.
تەييار بولۇپ بولغان قىزلار ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە توي زىياپىتىگە كىرىپتۇ.
ئىشىك تاقىلىپتۇ.
11 كېيىن قالغان قىزلار قايتىپ كېلىپ: «غوجام، غوجام، ئىشىكنى
ئېچىۋەتكەيلا!» دەپتۇ. 12 بىراق ئۇ: «سىلەرگە بەرھەق ئېيتايكى، مەن
سىلەرنى تونۇمايمەن» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.
13 — شۇنىڭ ئۈچۈن سەگەك بولۇڭلار، چۈنكى نە ئىنسانئوغلىنىڭ
كېلىدىغان كۈنىنى نە سائىتىنى بىلمەيسىلەر.

«تالانت»[316] تاپشۇرۇلۇشى توغرىسىدىكى تەمسىل

[14] ئەرش پادىشاھلىقى خۇددى ياقا يۇرتقا چىقماقچى بولۇپ، ئۆز چاكارلىرىنى چاقىرىپ دۇنياسىنى ئۇلارغا تاپشۇرغان ئادەمگە ئوخشايدۇ. [15] ئۇ ئادەم ھەربىر چاكارنىڭ قابىلىيىتىگە قاراپ، بىرسىگە بەش تالانت، بىرسىگە ئىككى تالانت، يەنە بىرسىگە بىر تالانت كۈمۈش تەڭگە بېرىپ، ياقا يۇرتقا يول ئاپتۇ[317]. [16] بەش تالانت تەڭگە ئالغان چاكار بېرىپ ئوقەت قىلىپ، يەنە بەش تالانت تەڭگە پايدا تېپىپتۇ. [17] شۇ يولدا ئىككى تالانت تەڭگە ئالغىنىمۇ يەنە ئىككى تالانت تەڭگە پايدا ئاپتۇ. [18] لېكىن بىر تالانت تەڭگە ئالغىنى بولسا بېرىپ يەرنى كولاپ، خوجايىنى بەرگەن پۇلنى كۆمۈپ يوشۇرۇپ قويۇپتۇ.
[19] ئەمدى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، بۇ چاكارلارنىڭ غوجىسى قايتىپ كېلىپ، ئۇلار بىلەن ھېسابلىشىپتۇ. [20] بەش تالانت تەڭگە ئالغىنى يەنە بەش تالانت تەڭگىنى قوشۇپ ئېلىپ كېلىپ: «غوجام، سىلى ماڭا بەش تالانت تەڭگە تاپشۇرغاندىلا. قارسىلا، يەنە بەش تالانت تەڭگە پايدا ئالدىم» دەپتۇ. [21] خوجايىنى ئۇنىڭغا: «ئوبدان بوپتۇ! ياخشى ۋە ئىشەنچلىك چاكار ئىكەنسەن! مەن ساڭا ھاۋالە قىلغان كىچىككىنە ئىشتا ئىشەنچلىك بولۇپ چىقتىڭ، سېنى كۆپ ئىشلارغا قويىمەن. كەل، خوجايىنىڭنىڭ خۇشاللىقىغا ئورتاق بول!» دەپتۇ. [22] ئىككى تالانت تەڭگە ئالغىنىمۇ كېلىپ: «غوجام، سىلى ماڭا ئىككى تالانت تەڭگە تاپشۇرغاندىلا. قارسىلا، يەنە ئىككى تالانت تەڭگە پايدا ئالدىم» دەپتۇ. [23] خوجايىنى ئۇنىڭغا: «ئوبدان بوپتۇ! ياخشى ۋە ئىشەنچلىك چاكار ئىكەنسەن! مەن ساڭا ھاۋالە قىلغان كىچىككىنە ئىشتا ئىشەنچلىك بولۇپ چىقتىڭ، سېنى كۆپ ئىشلارغا قويىمەن. كەل، خوجايىنىڭنىڭ خۇشاللىقىغا ئورتاق بول!» دەپتۇ.

---

[316] ئۇقۇرمەنلەرگە ئايان بولسۇنكى، شۇ چاغلاردا «تالانت» بىرخىل پۇل بىرلىكى، قىممەتلىك كۈمۈش تەڭگە ئىدى. يۇقىرىدىكى 18:24دىكى ئىزاھاتنىمۇ كۆرۈڭ. ئۇيغۇر تىلىدا «تالانت» دېگەن سۆز دائىم دەل شۇ تەمسىلدىن چىققان كۆچمە مەنىسىدە ئىشلىتىلىدۇ.
[317] شۇ چاغدا بۇ پۇللار بەلكىم تەخمىنەن 85000، 34000 ۋە 17000 دوللارغا توغرا كېلەتتى (2010 ھېسابلىنىۋاتقان).

24 ئاندىن، بىر تالانت تەڭگە ئالغىنىمۇ كېلىپ: «غوجام، سىلىنىڭ چىڭ ئادەم ئىكەنلىكلىرىنى بىلەتتىم، چۈنكى ئۆزلىرى تېرىمىغان يەردىن ھوسۇلنى ئورۇۋالالايلا، ھەمدە ئۇرۇق چاچمىغان يەردىنمۇ خامان ئالىلا. 25 شۇڭا قورقۇپ، سىلىنىڭ بەرگەن بىر تالانت تەڭگىلىرىنى يەرگە كۆمۈپ يوشۇرۇپ قويغانىدىم. مانا پۇللىرىنى ئالسىلا» دەپتۇ. 26 غوجىسى ئۇنىڭغا: «ئەي، رەزىل، ھۇرۇن چاكار! سەن مېنى تېرىمىغان يەردىن ئورۇۋالىدىغان، ئۇرۇق چاچمىغان يەردىن خامان ئالىدىغان ئادەم دەپ بىلىپ، 27 ھېچ بولمىغاندا پۇلۇمنى جازانىخورلارغا ئامانەت قويۇشۇڭ كېرەك ئىدىغۇ! شۇنداق قىلغان بولساڭ مەن قايتىپ كەلگەندە پۇلۇمنى ئۆسۈمى بىلەن ئالغان بولماتتىم؟! 28 شۇڭا، ئۇنىڭ قولىدىكى تالانت تەڭگىنى ئېلىپ، ئون تالانت تەڭگە بار بولغانغا بېرىڭلار! 29 چۈنكى كىمدە بار بولسا، ئۇنىڭغا تېخىمۇ كۆپ بېرىلىدۇ، ئۇنىڭدا مولچىلىق بولىدۇ؛ ئەمما كىمدە يوق بولسا، ھەتتا ئۇنىڭدا بار بولغانلىرىمۇ ئۇنىڭدىن مەھرۇم قىلىنىدۇ.[318] 30 بۇ يارامسىز چاكارنى تېشىدىكى قاراڭغۇلۇققا ئاچىقىپ تاشلاڭلار! ئۇ يەردە يىغا-زارلار كۆتۈرۈلىدۇ، چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىدۇ» دەپتۇ.

ئاخىرەتتىكى سوراق

31 ئىنسانئوغلى ئۆز شان-شەرىپى ئىچىدە بارلىق پەرىشتىلىرى بىلەن بىللە كەلگىنىدە، شەرەپلىك تەختىدە ئولتۇرىدۇ. 32 بارلىق ئەللەر[319] ئۇنىڭ ئالدىغا يىغىلىدۇ. پادىچى قويلارنى ئۆچكىلەردىن ئايرىغىنىدەك ئۇ ئۇلارنى ئايرىيدۇ؛ 33 ئۇ قويلارنى ئوڭ يېنىغا، ئۆچكىلەرنى سول يېنىغا ئايرىيدۇ. 34 ئاندىن پادىشاھ ئوڭ يېنىدىكىلەرگە: «ئەي ئاتام بەخت ئاتا قىلغانلار، كېلىڭلار! ئالەم ئاپىرىدە بولغاندىن بېرى سىلەر ئۈچۈن تەييارلانغان پادىشاھلىققا ۋارىس بولۇپ ئىگە بولۇڭلار!
35 چۈنكى ئاچ قالغىنىمدا سىلەر ماڭا يېمەكلىك بەردىڭلار، ئۇسسۇز قالغىنىمدا ئۇسسۇلۇق بەردىڭلار، مۇساپىر بولۇپ يۈرگىنىمدە ئۆز ئۆيۈڭلارغا

318 بۇ ئەھمىيەتلىك سۆز 12:13دىمۇ تېپىلىدۇ.
319 «ئەللەر» ــ بۇ سۆز ئىنجىلدىكى كۆپ يەرلەردە يەھۇدىي ئەمەس ئەللەرنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بەزىدە «يات ئەللەر» ياكى «تائىپىلەر» دەپ تەرجىمە قىلىمىز.

ئالدىڭلار، 36 يالىڭاچ قالغىنىمدا كىيدۈردۈڭلار، كېسەل بولۇپ قالغىنىمدا ھالىمدىن خەۋەر ئالدىڭلار[320]، زىنداندا ياتقىنىمدا يوقلاپ تۇردۇڭلار[321]» ــ دەيدۇ.

37 ئۇ چاغدا، ھەققانىي ئادەملەر ئۇنىڭغا: «ئى رەب، بىز سېنى قاچان ئاچ كۆرۈپ ئوزۇق بەردۇق ياكى ئۇسسۇز كۆرۈپ ئۇسسۇلۇق بەردۇق؟ 38 سېنى قاچان مۇساپىر كۆرۈپ ئۆيۈمىزگە ئالدۇق ياكى يالىڭاچ كۆرۈپ كىيگۈزدۇق؟ 39سېنىڭ قاچان كېسەل بولغىنىڭنى ياكى زىنداندا ياتقىنىڭنى كۆرۈپ يوقلاپ باردۇق؟» دەپ سورايدۇ. 40 ۋە پادىشاھ ئۇلارغا: «مەن سىلەرگە بەرھەق شۇنى ئېيتايكى، مۇشۇ قېرىنداشلىرىمدىن ئەڭ كىچىكىدىن بىرەرسىگە شۇلارنى قىلغىنىڭلارمۇ، دەل ماڭا قىلغان بولدۇڭلار» دەپ جاۋاب بېرىدۇ.

41 ئاندىن ئۇ سول يېنىدىكىلەرگە: «ئەي لەنىتىلەر، كۆزۈمدىن يوقىلىڭلار! شەيتان بىلەن ئۇنىڭ پەرىشتىلىرىگە ھازىرلانغان مەڭگۈ ئۆچمەس ئوتقا كىرىڭلار! 42 چۈنكى ئاچ قالغىنىمدا ماڭا ئوزۇق بەرمىدىڭلار، ئۇسسۇز قالغىنىمدا ئۇسسۇلۇق بەرمىدىڭلار؛ 43 مۇساپىر بولۇپ يۈرگىنىمدە ئۆز ئۆيۈڭلارغا ئالمىدىڭلار، يالىڭاچ قالغىنىمدا كىيدۈرمىدىڭلار، كېسەل بولغىنىمدا ۋە زىنداندا ياتقىنىمدا يوقلىمىدىڭلار» دەيدۇ.

44 ئۇ چاغدا، ئۇلار: «ئى رەب، سېنى قاچان ئاچ، ئۇسسۇز، مۇساپىر، يالىڭاچ، كېسەل ياكى زىنداندا كۆرۈپ تۇرۇپ خىزمىتىڭدە بولمىدۇق؟» دەيدۇ. 45 ئاندىن پادىشاھ ئۇلارغا: «مەن سىلەرگە بەرھەق شۇنى ئېيتايكى، مۇشۇلاردىن ئەڭ كىچىكىدىن بىرەرسىگە شۇنداق قىلمىغىنىڭلار ماڭىمۇ قىلمىغان بولدۇڭلار» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. 46 بۇنىڭ بىلەن ئۇلار مەڭگۈلۈك جازاغا كىرىپ كېتىدۇ، لېكىن ھەققانىيلار بولسا مەڭگۈلۈك ھاياتقا كىرىدۇ.

---

[320] گرېك تىلىدا «مېنى يوقلىدىڭلار».
[321] گرېك تىلىدا «يېنىمغا كېلىپ تۇردۇڭلار».

ئەيسانى ئۆلتۈرۈش سۇيىقەستى

26

1 ئەيسا بۇ سۆزلەرنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن، مۇخلىسلىرىغا:
2 ــ سىلەرگە مەلۇمكى، ئىككى كۈندىن كېيىن «ئۆتۈپ
كېتىش ھېيتى» بولىدۇ، شۇ چاغدا ئىنسانئوغلى كرېستلىنىش[322] ئۈچۈن
تۇتۇپ بېرىلىدۇ، ــ دېدى.
3 باش كاھىنلار ۋە ئاقساقاللار قاياپا ئىسىملىك باش كاھىننىڭ سارىيىدا
جەم بولۇشتى. 4 ئۇلار ئەيسانى قانداق قىلىپ ھىيلە-نەيرەڭ بىلەن تۇتۇپ
ئۆلتۈرۈش توغرىسىدا مەسلىھەت قىلىشتى. 5 بىراق ئۇلار:
ــ بۇ ئىش ھېيت-ئايەم كۈنلىرى قىلىنمىسۇن. بولمىسا، خەلق ئارىسىدا
مالىمانچىلىق چىقىشى مۇمكىن، ــ دېيىشتى.

خۇداگۈي ئايالنىڭ ئەيساغا ئەتىر چېچىشى

6 ئەمدى ئەيسا بەيت-ئانىيا يېزىسىدا، «سىمون ماخاۋ»نىڭ[323] ئۆيىدە
بولغىنىدا، 7 بىر ئايال ئۇنىڭ يېنىغا كىردى. ئۇ ئاق قاشتېشى شىشىدە ناھايىتى
قىممەتلىك ئەتىرنى ئېلىپ كەلگەن بولۇپ، ئەيسا داستىخاندا ئولتۇرغاندا،
ئەتىرنى ئۇنىڭ بېشىغا قۇيدى. 8 لېكىن مۇخلىسلار بۇنى كۆرۈپ خاپا بولۇشۇپ:
ــ زادى نېمىشقا بۇنداق ئىسراپچىلىق قىلىنىدۇ؟ 9 چۈنكى بۇ ئەتىرنى كۆپ پۇلغا
سېتىپ، پۇلىنى كەمبەغەللەرگە سەدىقە قىلسا بولاتتىغۇ! ــ دېيىشتى.
10 لېكىن ئەيسا ئۇلارنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلىپ ئۇلارغا:

---

322 «كرېستلەش» ــ كرېست (چاپراس ياغاچ)كە مىخلاش ئارقىلىق ئۆلۈم جازاسى بېرىشتىن ئىبارەت. دېمىسىمۇ بۇ ئادەمنى قاتتىق خارلايدىغان، ئىنتايىن دەھشەتلىك، رىم ئىمپېرىيەسى بويىچە ئەڭ ئازابلىق ئۆلۈم جازاسى ئىدى.

323 «سىمون ماخاۋ» ياكى «« ماخاۋ كېسىلى» دېيىلىدىغان سىمون» ــ سىمون بەلكىم ئىلگىرى ماخاۋ كېسىلىگە گىرىپتار بولغانىدى. بىزنىڭچە بۇ ئىش بىلەن «يۇھ.» 12:1-11دا خاتىرىلەنگەن ۋەقە بىر ئىشتۇر.

— بۇ ئايالنىڭ كۆڭلىنى نېمە دەپ ئاغرىتىسىلەر؟ چۈنكى ئۇ مەن ئۈچۈن ياخشى بىر ئىشنى قىلدى. 11 چۈنكى كەمبەغەللەر دائىم سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بولىدۇ، لېكىن مېنىڭ ئاراڭلاردا بولۇشۇم سىلەرگە دائىم نېسىپ بولۇۋەرمەيدۇ! 12 بۇ ئايالنىڭ بۇ ئەتىرنى بەدىنىمگە قۇيۇشى مېنىڭ دەپنە قىلىنىشىمغا تەييار بولۇشۇم ئۈچۈن بولدى. 13 مەن سىلەرگە بەرھەق شۇنى ئېيتىپ قوياييكى، بۇ خۇش خەۋەر پۈتكۈل دۇنيانىڭ قەيېرىدە جاكارلانسا، بۇ ئايال ئەسلىنىپ، ئۇنىڭ قىلغان بۇ ئىشى تەرىپلىنىدۇ، — دېدى.

يەھۇدا ئەيساغا ساتقۇنلۇق قىلىشقا ۋەدە قىلىدۇ

14 بۇ ئىشتىن كېيىن، ئون ئىككىيلەندىن يەھۇدا ئىشقارىيوت ئىسىملىك بىرى باش كاھىنلارنىڭ[324] ئالدىغا بېرىپ:

15 — ئۇنى تۇتۇپ بەرسەم، ماڭا نېمە بېرىسىلەر؟ — دېدى. ئۇلار ئۇنىڭ ئالدىغا ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگە قويدى. 16 يەھۇدا شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇنى تۇتۇپ بېرىشكە مۇۋاپىق پۇرسەت ئىزدەشكە باشلىدى.

«ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى»نىڭ كەچلىك تامىقى

17 پېتىر نان ھېيتىنىڭ[325] بىرىنچى كۈنى، مۇخلىسلار ئەيسانىڭ يېنىغا كېلىپ:

— ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنىڭ تامىقىنى[326] يېيىشىڭ ئۈچۈن قەيەردە تەييارلىشىمىزنى خالايسەن؟ — دەپ سورىدى.

18 ئۇ ئۇلارغا:

---

324 شۇ چاغدا ئىككى «باش كاھىن» بار ئىدى — «ئانناس» ۋە ئۇنىڭ كۈيئوغلى «قاياپا».

325 «پېتىر نان ھېيتى» يەتتە كۈن بولىدۇ، بىرىنچى كۈنى «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى»مۇ تەڭ بولىدۇ. بۇ كۈنى، يەھۇدىيلار قوي سويۇپ، ئۆيلىرىدە قوي گۆشى، پېتىر نان يەيدۇ («مىس.» 12-باب، «لاۋ.» 23:4-8، «چۆل.» 28:16-25نى كۆرۈڭ).

326 «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنىڭ تامىقى»نىڭ مۇھىم قىسمى «ئۆتۈپ كېتىش قۇربانلىق قوزىسى» ئىدى («مىس.» 12:3-11، «لاۋ.» 23:5، «چۆل.» 28:16، «قان.» 16:1-7نى كۆرۈڭ).

ـ شەھەرگە كىرىپ پالانچىنىڭ ئۆيىگە بىرىپ ئۇنىڭغا: «ئۇستاز: ـ ۋاقىت-سائىتىم يېقىنلىشىپ قالدى، ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنى مۇخلىسلىرىم بىلەن بىرلىكتە سېنىڭ ئۆيۈڭدە ئۆتكۈزەي ـ دەيدۇ» دەپ ئېيتىڭلار، ـ دېدى.

[19] مۇخلىسلار ئەيسانىڭ تاپىلىغىنىدەك ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنىڭ تامىقىنى شۇ يەردە تەييارلىدى. [20] كەچقۇرۇن، ئۇ ئون ئىككىيلەن بىلەن داستىخاندا ئولتۇردى. [21] ئۇلار غىزالىنىۋاتقاندا ئۇ:

ـ مەن سىلەرگە بەرھەق شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئاراڭلاردىكى بىرەيلەن ماڭا ساتقۇنلۇق قىلىدۇ، ـ دېدى.

[22] بۇنى ئاڭلاپ ئۇلار ئىنتايىن قايغۇغا چۈمۈپ، بىر-بىرلەپ ئۇنىڭدىن:

ـ يا رەب، مەن ئەمەستىمەن؟ ـ دەپ سوراشقا باشلىدى.

[23] ئۇ جاۋابەن: ـ قولىدىكى ناننى مەن بىلەن تەڭ تاۋاققا تۆگۈرگەن كىشى، ماڭا ساتقۇنلۇق قىلغۇچى شۇ بولىدۇ. [24] ئىنسانئوغلى دەرۋەقە مۇقەددەس يازمىلاردا ئۆزى توغرىسىدا پۈتۈلگىنىدەك ئۆلۈمگە كېتىدۇ؛ بىراق ئىنسانئوغلىنىڭ تۇتۇپ بېرىلىشىگە ۋاستىچى بولغان ئادەمنىڭ ھالىغا ۋاي! ئۇ ئادەم تۇغۇلمىغان بولسا ياخشى بولاتتى! ـ دېدى.

[25] ئۇنىڭغا ساتقۇنلۇق قىلىدىغان يەھۇدا:

ـ ئۇستاز[327]، مەن ئەمەستىمەن؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ ئۇنىڭغا:

ـ ئۆزۈڭ دېدىڭ جۇمۇ، ـ دېدى[328].

[26] ئۇلار غىزالىنىۋاتقاندا، ئەيسا بىر ناننى قولىغا ئېلىپ خۇداغا تەشەككۈر-ھەمدۇسانا ئېيتقاندىن كېيىن[329]، ئۇنى ئوشتۇپ، مۇخلىسلىرىغا ئۈلەشتۈرۈپ بەردى ۋە:

[327] «ئۇستاز» ـــ ئىبرانىي تىلىدا «رابىي» دېيىلىدۇ.

[328] «ئۆزۈڭ دېدىڭ جۇمۇ» ـــ مەنىسى، «دەل سەن» بولىدۇ.

يەھۇدا بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دەرھال چىقىپ باش كاھىنلارنىڭ يېنىغا بارغان بولسا كېرەك. «ماركۇس»، «لۇقا»، «يۇھاننا»دىكى ««ئۆتۈپ كېتىش» ھېيتىنىڭ كەچلىك تامىقى» توغرىسىدىكى بايانلارنى كۆرۈڭ.

[329] ياكى «(ئۇنى) بەرىكەتلىگەندىن كېيىن،...».

— ئېلىڭلار، يەڭلار، بۇ مېنىڭ تېنىم، — دېدى.

27 ئاندىن، قولىغا جامنى ئېلىپ خۇداغا تەشەككۈر-ھەمدۇسانا ئېيتىپ، ئۇنى مۇخلىسلىرىغا تۇتۇپ:

— ھەممەيلەن بۇنىڭدىن ئىچىڭلار. 28 بۇ مېنىڭ نۇرغۇن ئادەملەرنىڭ گۇناھلىرىنىڭ كەچۈرۈم قىلىنىشى ئۈچۈن تۆكۈلىدىغان، يېڭى ئەھدىنى[330] تۈزىدىغان قېنىمدۇر. 29 لېكىن مەن شۇنى سىلەرگە ئېيتايكى، ئاتامنىڭ پادىشاھلىقىدا سىلەر بىلەن بىرلىكتە يېڭىدىن شارابتىن ئىچمىگۈچە، ئۈزۈم تېلىنىڭ شەربىتىنى ھەرگىز ئىچمەيمەن، — دېدى.

30 ئۇلار مەدھىيە كۈيىنى ئېيتقاندىن كېيىن تالاغا چىقىپ، زەيتۇن تېغىغا قاراپ كېتىشتى.

مۇخلىسلارنىڭ ئەيسادىن ۋاز كېچىشى

31 ئاندىن ئەيسا ئۇلارغا:

— بۈگۈن كېچە سىلەر ھەممىڭلار مېنىڭ تۈپەيلىمدىن تاندۇرۇلۇپ پۇتلىشىسىلەر، چۈنكى مۇقەددەس يازمىلاردا: —

«مەن پادىچىنى ئۇرۇۋېتىمەن،

پادىدىكى قويلار پاتىپاراق بولۇپ تارقىتىۋېتىلىدۇ» دەپ پۈتۈلگەن[331]. 32 لېكىن مەن تىرىلگەندىن كېيىن گالىلىيەگە سىلەردىن بۇرۇن بارىمەن، — دېدى.

33 پېترۇس ئۇنىڭغا جاۋابەن:

— ھەممەيلەن سېنىڭ تۈپەيلىڭدىن تاندۇرۇلۇپ پۇتلاشسىمۇ، مەن ھەرگىز پۇتلاشمايمەن، دېدى.

---

330 ياكى «خۇدانىڭ ئەھدىسىنى». «يېڭى ئەھدە» ياكى «مەڭگۈلۈك ئەھدە»نى كۆرسىتىدۇ. تەۋرات، «يەر.» 31:31-34، «ئەز.» 36:25-27، «لۇقا» 22:20نى، «ئىبر.» 13:20 ۋە «تەبىرلەر»نى كۆرۈڭ. كۆرۈك.

331 «زەك.» 13:7. مۇشۇ بېشارەتتە سۆزلىگۈچى خۇدانىڭ ئۆزى، ئەلۋەتتە.

34 ئەيسا ئۇنىڭغا: ــ مەن ساڭا بەرھەق شۇنى ئېيتىپ قويايكى، بۈگۈن كېچە خوراز چىللاشتىن بۇرۇن، سەن مەندىن ئۈچ قېتىم تانىسەن، ــ دېدى.
35 پېترۇس ئۇنىڭغا:
ــ سەن بىلەن بىللە ئۆلۈشۈم كېرەك بولسىمۇ، سەندىن ھەرگىز تانمايمەن، ــ دېدى. قالغان مۇخلىسلارنىڭ ھەممىسىمۇ شۇنداق دېيىشتى.

ئەيسانىڭ گېتسىمانە باغچىسىدىكى دۇئا-تىلاۋىتى

36 ئاندىن ئەيسا ئۇلار بىلەن بىللە گېتسىمانە دېگەن يەرگە كەلدى. ئۇ مۇخلىسلارغا: «مەن ئۇ ياققا بېرىپ دۇئا-تىلاۋەت قىلىپ كەلگۈچە، مۇشۇ جايدا ئولتۇرۇپ تۇرۇڭلار» دېدى. 37 ئۇ پېترۇسنى، شۇنداقلا زەبەدىينىڭ ئىككى ئوغلىنى[332] بىرگە ئېلىپ ماڭدى ۋە قاتتىق ئازابلىنىپ، كۆڭلى تولىمۇ پەرىشان بولۇشقا باشلىدى. 38 ئۇ ئۇلارغا:
ــ جېنىم ئۆلىدىغاندەك بەكمۇ ئازابلانماقتا. سىلەر بۇ يەردە قېلىپ، مەن بىلەن بىرلىكتە ئويغاق تۇرۇڭلار، ــ دېۋىدى، 39 سەل نېرىراق بېرىپ، ئۆزىنى يەرگە ئېتىپ دۈم يېتىپ دۇئا قىلىپ:
ــ ئى ئاتام، مۇمكىن بولسا، بۇ قەدەھ[333] مەندىن ئۆتۈپ كەتسۇن! لېكىن بۇ ئىش مەن خالىغاندەك ئەمەس، سەن خالىغاندەك بولسۇن، ــ دېدى.
40 ئۇ مۇخلىسلارنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلگىنىدە، ئۇلارنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، پېترۇسقا:
ــ مەن بىلەن بىللە بىرەر سائەتمۇ ئويغاق تۇرالمىدىڭلارمۇ؟! 41 ئېزىقتۇرۇلۇشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئويغاق تۇرۇپ دۇئا قىلىڭلار. روھ پىداكار بولسىمۇ، لېكىن كىشىنىڭ ئەتلىرى[334] ئاجىزدۇر، ــ دېدى.

[332] «زەبەدىينىڭ ئىككى ئوغلى» ــ ياقۇپ ۋە يۇھاننا.
[333] «بۇ قەدەھ» ــ ئۇنىڭ ئالدىدىكى ئازاب-ئوقۇبەتلەرنى كۆرسىتىدۇ. تەۋراتنىڭ كۆپ يەرلىرىدە «قەدەھ» دەل شۇ مەنىدە ئىشلىتىلىدۇ (مەسىلەن «زەب.» 8:75، «يەش.» 17:51، 22، «يەر.» 15:25دە).
[334] گرېك تىلىدا «ئەت». ئىنجىلدا «ئەت» ياكى «ئەت-تەن» دائىم دېگۈدەك ئادەمنىڭ ئۆز تېنى تەرىپىدىن ئازدۇرۇلىدىغان، گۇناھكار تەبىئىتىنى كۆرسىتىدۇ. «رىملىقلارغا»دىكى «كىرىش سۆز» ئىمىزنى كۆرۈڭ.

42 ئۇ ئىككىنچى قېتىم بېرىپ، يەنە دۇئا قىلىپ:

— ئى ئاتام، ئەگەر مەن بۇ قەدەھنى ئىچمىسەم ئۇ مەندىن كەتمىسە، ئۇنداقتا سېنىڭ ئىرادەڭ ئادا قىلىنسۇن، — دېدى. 43 ئۇ ئۇلارنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلگىنىدە، يەنە ئۇخلاپ قالغانلىقىنى كۆردى، چۈنكى ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئۇيقۇغا ئىلىنغانىدى.

44 شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇلاردىن ئايرىلىپ ئۈچىنچى قېتىم بېرىپ، يەنە شۇ سۆزلەر بىلەن دۇئا قىلدى.

45 ئاندىن ئۇ مۇخلىسلارنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇلارغا:

— سىلەر تېخىچە ئۇخلاۋاتامسىلەر، تېخىچە دەم ئېلىۋاتامسىلەر؟[335] مانا، ۋاقىت-سائىتى يېقىنلاشتى؛ ئىنسانئوغلى گۇناھكارلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلىدۇ. 46 قوپۇڭلار، كېتەيلى؛ مانا، ماڭا ساتقۇنلۇق قىلىدىغان كىشى يېقىن كەلدى! — دېدى.

ئەيسانىڭ تۇتقۇن قىلىنىشى

47 ئۇنىڭ سۆزى تېخى تۈگىمەيلا، ئون ئىككىيلەندىن بىرى بولغان يەھۇدا كەلدى؛ ئۇنىڭ يېنىدا باش كاھىنلار ۋە خەلق ئاقساقاللىرى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن، قىلىچ-توقماقلارنى كۆتۈرگەن زور بىر توپ ئادەم بار ئىدى. 48 ئۇنىڭغا ساتقۇنلۇق قىلغۇچى ئۇلار بىلەن ئالدىبۇرۇن ئىشارەتنى بېكىتىپ: «مەن كىمنى سۆيسەم، ئۇ دەل شۇدۇر. سىلەر ئۇنى تۇتۇڭلار» دەپ كېلىشكەنىدى.

49 ئۇ ئۇدۇل ئەيسانىڭ ئالدىغا بېرىپ:

— سالام، ئۇستاز![336] — دەپ ئۇنى سۆيۈپ كەتتى.

50 ئەيسا ئۇنىڭغا:

— ئاغىنەم، نېمە دەپ كەلدىڭ؟[337] — دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ھېلىقى

335 ياكى بولمىسا: «ئەمدى ئۇخلاۋېرىسلەر، دەم ئېلىۋېرىسلەر!» (كىنايىلىك گەپ) ياكى پەقەت: «ئەمدى ئۇخلاڭلار، دەم ئېلىڭلار!».

336 «ئۇستاز» — ئىبرانىي تىلدا «رابىي» دېيىلىدۇ.

337 ياكى «ئاغىنەم، قىلىدىغىنىڭنى قىل».

ئادەملەر يوپۇرۇلۇپ كېلىپ، ئەيساغا قول سېلىپ، ئۇنى تۇتقۇن قىلدى. [51] ۋە مانا، ئەيسانىڭ يېنىدىكىلەردىن بىرەيلەن قىلىچىنى سۇغۇرۇپ، باش كاھىننىڭ چاكىرىغا ئۇرۇۋېدى، ئۇنىڭ قۇلىقىنى شىلىپ چۈشۈرۈۋەتتى. [52] ئەيسا ئۇنىڭغا:

― قىلىچىڭنى قىنىغا سال، قىلىچ كۆتۈرگەنلەر قىلىچ ئاستىدا ھالاك بولىدۇ. [53] ياكى مېنى ئاتىسىغا نىدا قىلالمايدىغان بولدى، دەپ ئويلاپ قالدىڭمۇ؟! شۇنداق قىلسام، ئۇ ماڭا شۇئان ئون ئىككى قىسىمدىن[(338)] ئارتۇق پەرىشتە ماڭدۇرمامدۇ؟ [54] بىراق مەن ئۇنداق قىلسام، مۇقەددەس يازمىلاردىكى بۇ ئىشلار مۇقەررەر بولىدۇ دېگەن بېشارەتلەر قانداقمۇ ئەمەلگە ئاشۇرۇلسۇن؟ ― دېدى.

[55] شۇ پەيتتە ئەيسا توپلاشقان ئادەملەرگە قاراپ:

― بىر قاراقچىنى تۇتىدىغاندەك قىلىچ-توقماقلارنى كۆتۈرۈپ مېنى تۇتقىلى كەپسىلەرغۇ؟ مەن ھەر كۈنى ئىبادەتخانا ھويلىلىرىدا سىلەر بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ تەلىم بېرەتتىم، لېكىن سىلەر ئۇ چاغدا مېنى تۇتمىدىڭلار. [56] لېكىن بۇ پۈتۈن ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشى پەيغەمبەرلەرنىڭ مۇقەددەس يازمىلىرىدا ئالدىن ئېيتقانلىرىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ئۈچۈن بولدى، ― دېدى.

بۇ چاغدا، مۇخلىسلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى تاشلاپ قېچىپ كېتىشتى.

ئالىي كېڭەشمە (سوراق مەجلىسى، «سانھېدرىن»)دە سوتلىنىش

[57] ئەمدى ئەيسانى تۇتقۇن قىلغانلار ئۇنى باش كاھىن قاياپانىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىشتى. تەۋرات ئۇستازلىرى بىلەن ئاقساقاللارمۇ ئۇ يەردە جەم بولۇشقانىدى. [58] پېترۇس ئۇنىڭغا تاكى باش كاھىننىڭ سارىيىنىڭ ھويلىسىغىچە يىراقتىن ئەگىشىپ كېلىپ، ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئىچكىرىگە كىرىپ، قاراۋۇللارنىڭ ئارىسىدا ئولتۇردى. [59] باش كاھىنلار، ئاقساقاللار ۋە پۈتۈن ئالىي كېڭەشمە ئەزالىرى ئەيسانى ئۆلۈم جازاسىغا مەھكۇم قىلىش ئۈچۈن، يالغان

[338] مۇشۇ يەردە «قىسىم» دېگەن سۆز ئادەتتە گرېك تىلىدا بەلكىم ئالتە مىڭچە ئەسكەرنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

گۇۋاھ-ئىسپات ئىزدەيتتى. 60 نۇرغۇن يالغان گۇۋاھچىلار ئوتتۇرىغا چىققان بولسىمۇ، ئۇلار بۇلاردىن ھېچقانداق ئىسپاتقا ئېرىشەلمىدى. ئاخىردا، ئىككى يالغان گۇۋاھچى ئوتتۇرىغا چىقىپ:
61 — بۇ ئادەم: «مەن خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسىنى بۇزۇپ تاشلاپ، ئۈچ كۈن ئىچىدە قايتا قۇرۇپ چىقالايمەن»[339] دېگەن، دېدى.
62 باش كاھىن ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭغا:
— قېنى، جاۋاب بەرمەمسەن؟ بۇلار سېنىڭ ئۈستۈڭدىن زادى قانداق گۇۋاھلىقلارنى بېرىۋاتىدۇ؟ — دېدى. 63 لېكىن ئەيسا سۈكۈت قىلىپ تۇرۇۋەردى.
باش كاھىن ئۇنىڭغا:
— مەڭگۈ ھايات بولغۇچى خۇدا بىلەن سېنىڭ قەسەم قىلىشىڭنى بۇيرۇيمەنكى، بىزگە ئېيت، خۇدانىڭ ئوغلى مەسىھ سەنمۇ؟» — دېدى.
64 ئەيسا مۇنداق جاۋاب قايتۇردى:
— شۇنداق، سېنىڭ دېگىنىڭدەك[340]. لېكىن شۇنىمۇ سىلەرگە ئېيتايكى، بۇنىڭدىن كېيىن سىلەر ئىنسانئوغلىنىڭ قادىر بولغۇچىنىڭ ئوڭ يېنىدا ئولتۇرىدىغىنىنى ۋە كۆكتىكى بۇلۇتلار ئۈستىدە كېلىدىغىنىنى كۆرىسىلەر[341].
65 شۇنىڭ بىلەن باش كاھىن تونلىرىنى يىرتىپ[342] تاشلاپ:
— ئۇ كۇپۇرلۇق قىلدى! ئەمدى باشقا ھەرقانداق گۇۋاھچىنىڭ نېمە ھاجىتى؟ مانا، ئۆزۈڭلار بۇ كۇپۇرلۇقنى ئاڭلىدىڭلار! 66 بۇنىڭغا نېمە دەيسىلەر؟ — دېدى.
— ئۇ ئۆلۈم جازاسىغا لايىقتۇر! — دەپ جاۋاب قايتۇرۇشتى ئۇلار.
67 بۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنىڭ يۈزىگە تۈكۈرۈپ، ئۇنىڭغا مۇشت ئاتقىلى تۇردى. بەزىلىرى ئۇنى كاچاتلاپ:

339 «يۇھ.» 2:19-20نى كۆرۈڭ. مەسىھنىڭ تولۇق ئېيتقىنى بۇ گۇۋاھچىنىڭ دېگىنىدەك ئەمەس.
340 «شۇنداق، دېگىنىڭدەك» — دېگەن جاۋابنىڭ گرېك تىلىدا «شۇنداق، لېكىن ئەھۋال دەل سېنىڭ ئويلىغىنىڭدەك ئەمەس» دېگەن پۇرىقى چىقىدۇ.
341 تەۋرات، «دان.» 7:13نى كۆرۈڭ.
342 باش كاھىن ئەيسانى «كۇپۇرلۇق قىلدى» دەپ قاراپ، ئۆزىنىڭ بۇنىڭغا بولغان چۆچۈشى ۋە غەزىپىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن كىيىملىرىنى يىرتقان. ئەيسانىڭ ئۆزىنىڭ مەسىھ ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشى، ئۇنىڭ خۇداغا خاس ھوقۇق ۋە شۆھرەت مەنىدىدۇر، دېگەنلىكىدۇر. يەنە شۇنى ئېيتىمىزكى، باش كاھىننىڭ تونلىرىنى يىرتىشىنىڭ ئۆزى تەۋرات قانۇنىغا خىلاپ ئىدى («لاۋ.» 6:10، 10:21).

68 ــ ئەي مەسىھ، پەيغەمبەرچىلىك قىلىمامسەن، ئېيتىپ باقىنا، سېنى كىم ئۇردى؟ ــ دېيىشتى.

پېترۇسنىڭ ئەيسادىن تېنىشى

69 ئەمدى پېترۇس سارايىنىڭ تاشقىرقى ھويلىسىدا ئولتۇراتتى. بىر دېدەك ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ:
ــ سەن گالىلىيەلىك ئەيسا بىلەن بىرگە ئىدىڭغۇ، ــ دېدى.
70 لېكىن ئۇ ھەممەيلەننىڭ ئالدىدا ئىنكار قىلىپ: ــ سېنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىڭنى چۈشەنمىدىم! ــ دېدى.
71 ئاندىن ئۇ دالانغا چىققاندا، ئۇنى كۆرگەن يەنە بىر دېدەك ئۇ يەردە تۇرغانلارغا:
ــ بۇ ئادەممۇ ناسارەتلىك ئەيسا بىلەن بىرگە ئىدى، ــ دېدى.
72 ئۇ يەنە ئىنكار قىلىپ: ــ
مەن ئۇ ئادەمنى تونۇمايمەن! ــ دەپ قەسەم ئىچتى.
73 بىرئازدىن كېيىن، ئۇ يەردە تۇرغانلار پېترۇسنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا:
ــ شۈبھىسىزكى، سەن ئۇلارنىڭ بىرى ئىكەنسەن، چۈنكى تەلەپپۇزۇڭ سېنى پاش قىلىدۇ، ــ دېيىشتى[343].
74 پېترۇس قاتتىق قارغاشلار بىلەن قەسەم قىلىپ:
ــ ئۇ ئادەمنى زادى تونۇمايمەن! ــ دېيىشىگىلا خوراز چىللىدى. 75 پېترۇس ئەيسانىڭ: «خوراز چىللاشتىن بۇرۇن، سەن مەندىن ئۈچ قېتىم تانىسەن!» دېگەن سۆزىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇ تاشقىرىغا چىقىپ، قاتتىق يىغا-زار كۆتۈردى.

---

343 «تەلەپپۇزۇڭ» ــ پېترۇس گالىلىيە تەلەپپۇزى بىلەن سۆزلەيتتى.

يەھۇدانىڭ ئۆلۈشى

27

1 تاڭ ئاتقاندىلا، پۈتۈن باش كاھىنلار بىلەن خەلق ئاقساقاللىرى
ئەيسانى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلدۇرۇش ئۈچۈن مەسلىھەتلەشتى.
2 ئۇلار ئۇنى باغلاپ ئاپىرىپ، ۋالىي پونتىئۇس پىلاتۇسقا تاپشۇرۇپ بەردى.
3 ئۇنىڭغا ساتقۇنلۇق قىلغان يەھۇدا ئۇنىڭ ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغانلىقىنى
كۆرۈپ، بۇ ئىشلارغا پۇشايمان قىلدى ۋە باش كاھىنلار بىلەن ئاقساقاللارغا
ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى قايتۇرۇپ بېرىپ:
4 — مەن بىگۇناھ بىر جاننىڭ قېنى تۆكۈلۈشكە ساتقۇنلۇق قىلىپ گۇناھ
ئۆتكۈزدۈم، — دېدى.
— بۇنىڭغا بىزنىڭ نېمە كارىمىز؟ ئۆز ئىشىڭنى بىل! — دېيىشتى ئۇلار.
5 يەھۇدا كۈمۈش تەڭگىلەرنى ئىبادەتخانىنىڭ ئىچىگە چۆرۈۋەتتى ۋە ئۇ يەردىن
كېتىپ، تالاغا چىقىپ[344]، ئېسىلىپ ئۆلۈۋالدى.

6 باش كاھىنلار كۈمۈش تەڭگىلەرنى يىغىۋېلىپ: —
بۇ خۇن تۆلۈمى بولغان تەڭگىلەردۇر، ئۇلارنى ئىبادەتخانىنىڭ خەزىنىسىگە
قويۇش ھارام[345]، — دېيىشتى. 7 ئۇلار ئۆزئارا مەسلىھەتلىشىپ، بۇ پۇللار بىلەن
ياقا يۇرتلۇقلارغا يەرلىك بولسۇن دەپ، ساپالچىنىڭ بىر پارچە ئېتىزلىقىنى
سېتىۋالدى[346]. 8 شۇڭا بۇ يەر ھازىرغىچە «قانلىق ئېتىز» دەپ ئاتىلىپ
كەلمەكتە.
9 شۇ ئىش بىلەن يەرەمىيا پەيغەمبەر تەرىپىدىن بۇرۇن ئېيتىلغان مۇنۇ
بېشارەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى: —

«ئىسرائىل خەلقى ئۇنىڭ ئۈچۈن باھالاپ بېكىتكەن باھاسىنى،
يەنى ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى ئۇلار ئېلىشتى،

344 «تالاغا چىقىپ» بەلكىم شەھەرنىڭ سىرتىغا بېرىشنى كۆرسىتىدۇ.

345 «ھارام» — دېمەك، تەۋراتتا چەكلەنگەن.

346 ياكى ««ساپالچىنىڭ ئېتىزلىقى»نى سېتىۋالدى» — مۇمكىنچىلىكى باركى، «ساپالچىنىڭ ئېتىزلىقى» ھەممە ئادەمگە مەلۇم بولغان بىر يەرنىڭ ئىسمى ئىدى.

10 ۋە پەرۋەردىگار ماڭا كۆرسەتكەندەك،
ساپالچىنىڭ ئېتىزىنى سېتىۋېلىشقا خەجلەشتى»[347].

ئەيسانىڭ ۋالىي پىلاتۇسنىڭ ئالدىدا سوتلىنىشى

11 ئەمدى ئەيسا ۋالىينىڭ ئالدىغا تۇرغۇزۇلدى. ۋالىي ئۇنىڭدىن:
ــ سەن يەھۇدىيلارنىڭ پادىشاھىمۇ؟ ــ دەپ سورىدى.
ئېيتقىنىڭدەك[348]، ــ دېدى ئەيسا.
12 لېكىن باش كاھىنلار ۋە ئاقساقاللار ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئەرز-شىكايەت قىلغاندا، ئۇ بىر ئېغىزمۇ جاۋاب بەرمىدى. 13 بۇنىڭ بىلەن پىلاتۇس ئۇنىڭغا:
ــ ئۇلارنىڭ سېنىڭ ئۈستۈڭدىن قىلغان شۇنچە كۆپ شىكايەتلىرىنى ئاڭلىمايۋاتامسەن؟ ــ دېدى. 14 بىراق ئۇ پىلاتۇسقا جاۋابەن شىكايەتلەرنىڭ بىرسىگىمۇ جاۋاب بەرمىدى. ۋالىي بۇنىڭغا ئىنتايىن ھەيران قالدى.
15 ھەر قېتىملىق ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىدا، ۋالىينىڭ خالايىق تەلەپ قىلغان بىر مەھبۇسنى ئۇلارغا قويۇپ بېرىش ئادىتى بار ئىدى. 16 ئەينى ۋاقىتتا، رىملىقلارنىڭ باراbbas[349] ئىسىملىك ئاتىقى چىققان بىر مەھبۇسى زىنداندا ئىدى. 17 خالايىق جەم بولغاندا، پىلاتۇس ئۇلاردىن:
ــ كىمنى سىلەرگە قويۇپ بېرىشىمنى خالايسىلەر؟ باراباسنىمۇ[350] ياكى مەسىھ دەپ ئاتالغان ئەيسانىمۇ؟ ــ دەپ سورىدى 18 (چۈنكى ئۇ باش كاھىن قاتارلىقلارنىڭ ھەسەتخورلۇقى تۈپەيلىدىن ئۇنى تۇتۇپ بەرگەنلىكىنى بىلەتتى).

347 بۇ بېشارەتلىك سۆزلەر (9-10 ئايەتلەر)نىڭ كۆپىنچىسى «زەكەرىيا» 11:12-13دىن ئېلىنغان. ئەمدى نېمىشقا ماتتا بۇ سۆزلەرنى يەرەمىيا پەيغەمبەرنىڭكى دەيدۇ؟ بىز بۇ توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.
9-10-ئايەتلەرنىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «... تەڭگىنى مەن ئالدىم، ۋە ئۇلار پەرۋەردىگار ماڭا ئەمر قىلغاندەك، ساپالچىنىڭ ئېتىزىنى سېتىۋېلىشقا خەجلەشتى».
348 «ئېيتقىنىڭدەك» ــ دېگەن جاۋابنىڭ گرېك تىلىدا «شۇنداق، لېكىن ئەھۋال دەل سېنىڭ ئويلىغىنىڭدەك ئەمەس» دېگەن يوشۇرۇن مەنىسى بار ئىدى.
349 بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە مۇشۇ يەردە «ئەيسا باراباس» دېگەن سۆز تېپىلىدۇ.
350 ياكى «ئەيسا باراباسنى...».

19 پىلاتۇس «سوراق تەختى»دە ئولتۇرغاندا، ئايالى ئۇنىڭغا ئادەم ئەۋەتىپ: ــ ئۇ ھەققانىي كىشىنىڭ ئىشىغا ئارىلاشمىغىن. چۈنكى تۈنۈگۈن كېچە ئۇنىڭ سەۋەبىدىن چۈشۈمدە كۆپ ئازاب چەكتىم[351]، ــ دەپ خەۋەر يەتكۈزدى.
20 لېكىن باش كاھىنلار ۋە ئاقساقاللار بولسا خالايىقنى ماقۇل قىلىپ، باراباسنى قويۇپ بېرىشنى ۋە ئەيسانى يوقىتىشنى تەلەپ قىلدۇردى.
21 ۋالىي جاۋابەن ئۇلاردىن يەنە:
ــ سىلەرگە بۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسىنى قويۇپ بېرىشىمنى خالايسىلەر؟
ــ دەپ سورىدى.
باراباسنى، ــ دېيىشتى ئۇلار.
22 پىلاتۇس ئەمدى: ــ ئۇنداق بولسا، مەسىھ دەپ ئاتالغان ئەيسانى قانداق بىر تەرەپ قىلاي؟ ــ دېدى.
ھەممەيلەن: ــ ئۇ كرېستلەنسۇن! ــ دېيىشتى.
23 پىلاتۇس:
ــ نېمىشقا؟ ئۇ زادى نېمە يامانلىق ئۆتكۈزۈپتۇ؟ ــ دەپ سورىدى.
بىراق ئۇلار تېخىمۇ قاتتىق ۋارقىرىشىپ:
ــ ئۇ كرېستلەنسۇن! ــ دەپ تۇرۇۋېلىشتى. 24 پىلاتۇس سۆزلىۋېرىشنىڭ بىھۇدە ئىكەنلىكىنى، بەلكى بۇنىڭ ئورنىغا مالىمانچىلىق چىقىدىغانلىقىنى كۆرۈپ، سۇ ئېلىپ، كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا قولىنى يۇغاچ:
ــ بۇ ھەققانىي ئادەمنىڭ قېنىغا مەن جاۋابكار ئەمەسمەن، بۇنىڭغا ئۆزۈڭلار مەسئۇل بولۇڭلار! ــ دېدى.
25 پۈتۈن خەلق جاۋابەن:
ــ ئۇنىڭ قېنى بىزنىڭ ئۈستىمىزگە ۋە بالىلىرىمىزنىڭ ئۈستىگە چۈشسۇن!
ــ دېيىشتى.
26 بۇنىڭ بىلەن پىلاتۇس باراباسنى ئۇلارغا چىقىرىپ بەردى. ئەيسانى بولسا قاتتىق قامچىلاتقاندىن كېيىن[352]، كرېستلەشكە لەشكەرلىرىگە تاپشۇردى.

[351] ياكى «چۈنكى ئۇ تۈنۈگۈن كېچە چۈشۈمگە كىرىپ، كۆپ ئازابلاندىم».
[352] رىم ئىمپېرىيەسىدە جازا قامچىلىرى بىرنەچچە تاسمىلىق بولۇپ، ھەربىر تاسمىسىغا قوغۇشۇن

لەشكەرلەرنىڭ ئەيسانى مازاق قىلىشى

27 ئاندىن ۋالىينىڭ لەشكەرلىرى ئەيسانى ۋالىينىڭ ئوردىسىغا[353] ئېلىپ كىرىپ، پۈتۈن لەشكەرلەر تويىنى[354] بۇ يەرگە ئۇنىڭ ئەتراپىغا يىغدى. 28 ئۇلار ئەيسانى يالىڭاچلاپ، ئۇچىسىغا پەرەڭ رەڭلىك تون كىيدۈرۈشتى[355]. 29تىكەنلىك شاخچىلارنى ئۆرۈپ بىر تاج ياساپ، بېشىغا كىيدۈردى ۋە ئوڭ قولىغا بىر قومۇشنى[356] تۇتقۇزدى. ئاندىن ئۇنىڭ ئالدىغا تىزلىنىپ: «ياشىغايلا، يەھۇدىيلارنىڭ پادىشاھى!» دەپ مازاق قىلىشتى. 30 ئۇنىڭغا تۈكۈرۈشتى، قومۇشنى ئېلىپ ئۇنىڭ بېشىغا ئۇرۇشتى. 31 ئۇنى شۇنداق مازاق قىلغاندىن كېيىن، تونىنى سالدۇرۇپ، ئۇچىسىغا ئۆز كىيىملىرىنى كىيدۈردى ۋە كرېستلەش ئۈچۈن ئېلىپ مېڭىشتى.

ئەيسانىڭ كرېستلىنىشى

32 ئۇلار تاشقىرىغا چىققىنىدا، كۇرىنى شەھىرلىك سىمون ئىسىملىك بىر كىشىنى ئۇچرىتىپ، ئۇنى تۇتۇپ كېلىپ ئەيسانىڭ كرېستىنى[357] ئۇنىڭغا مەجبۇرىي كۆتۈرگۈزدى. 33 ئۇلار گولگوتا، يەنى «باش سۆڭەك» دېگەن يەرگە كەلگەندە، 34 ئەيساغا ئىچىش ئۈچۈن كەكرە سۈيى ئارىلاشتۇرۇلغان ئاچچىق شاراب بەردى[358]؛ لېكىن ئۇ ئۇنى تېتىپ باققاندىن كېيىن، ئىچكىلى ئۇنىمىدى.

ۋە ئۇستىخان پارچىلىرى باغلانغان بولىدۇ. قامچىلىغان ۋاقىتتا جازاغا تارتىلغۇچى يالىڭاچلىنىپ، يەرگە تىزلاندۇرۇلۇپ، ئىككى يېنىدا تۇرغان لەشكەر ئۇنى قامچىلايتتى.

353 «ۋالىينىڭ ئوردىسى» ــ گرېك (لاتىن) تىلىدا «پرايتورىئۇم» دېيىلىدۇ.

354 «لەشكەرلەر تويى» (گرېك تىلىدا «كوھورت») 500-600 كىشىدىن تەركىب تاپقان.

355 «پەرەڭ رەڭلىك» (ياكى سۆسۈن رەڭلىك) ــ شۇ چاغدا شاھانە كىيىمنىڭ رەڭگى شۇنداق ئىدى («مار.» 17:15، «يۇھ.» 2:19نى كۆرۈڭ). ئۇلار شۇ «شاھانە تون» ئارقىلىق ئەيسانى «پادىشاھ بولامسەن؟!» دەپ مازاق قىلماقچى.

356 ئۇلار قومۇشنى پادىشاھنىڭ شاھانە ھاسىسى سۈپىتىدە مازاق قىلىپ قولىغا تۇتقۇزغان.

357 «ئەيسانىڭ كرېستى» ــ ئەيسا ئۆزىنى جازالايدىغان قورال بولغان شۇ كرېست (چاپراس ياغاچ) نى ئەسلىدە ئۆزى يۈدۈپ مېڭىشى كېرەك ئىدى. ئۇ شۇنداق قاتتىق قامچىلانغانلىقى، ھالسىراپ، يۈدۈپ ماڭالمىغان بولسا كېرەك.

358 ئېيتىشلارغا قارىغاندا، كرېستكە مىخلىنىدىغانلارغا ئاغرىقنى پەسەيتىش مەقسىتىدە دورا ئارىلاشتۇرۇلغان شاراب بېرىلىدىكەن.

35 لەشكەرلەر ئۇنى كرېستلىگەندىن كېيىن، چەك تاشلىشىپ كىيىملىرىنى
ئۆزئارا بۆلۈشۈۋالدى. 36 ئاندىن ئۇ يەردە ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا كۆزەتچىلىك
قىلدى. 37 ئۇلار ئۇنىڭ بېشىنىڭ يۇقىرى تەرىپىگە «بۇ ئەيسا، يەھۇدىيلارنىڭ
پادىشاھىدۇر» دەپ يېزىلغان شىكايەتنامە تاختىينى بېكىتتى.
38 ئەيسا بىلەن تەڭ ئىككى قاراقچىمۇ كرېستكە مىخلانغان بولۇپ، بىرى
ئوڭ تەرىپىدە، يەنە بىرى سول تەرىپىدە ئىدى.
39 بۇ يەردىن ئۆتكەنلەر باشلىرىنى چايقىشىپ، ئۇنى ھاقارەتلەپ:
40 ــ قېنى، سەن ئىبادەتخانىنى بۇزۇپ تاشلاپ، ئۈچ كۈن ئىچىدە قايتىدىن
ياساپ چىقىدىغان ئادەم، ئەمدى ئۆزۈڭنى قۇتقۇزە! خۇدانىڭ ئوغلى بولساڭ،
كرېستتىن چۈشۈپ باققىنا! ــ دېيىشتى.
41 باش كاھىنلارمۇ، تەۋرات ئۇستازلىرى ۋە ئاقساقاللار بىلەن بىرگە ئۇنى
مەسخىرە قىلىپ:
42 ــ باشقىلارنى قۇتقۇزۇپتىكەن، ئۆزىنى قۇتقۇزالمايدۇ. ئۇ ئىسرائىلنىڭ
پادىشاھىمىش! ئەمدى كرېستتىن چۈشۈپ باقسۇنچۇ، ئاندىن ئۇنىڭغا
ئېتىقاد قىلىمىز. 43 ئۇ خۇداغا تايانغان! خۇدا ئۇنى ئەزىزلىسە، ھازىر
قۇتقۇزۇپ باققاي![359] چۈنكى ئۇ: «مەن خۇدانىڭ ئوغلى» دېگەنىدى، ــ
دېيىشتى. 44ئۇنىڭ بىلەن تەڭ كرېستلەنگەن قاراقچىلارمۇ ئۇنى شۇنداق
ھاقارەتلەشتى.

ئەيسانىڭ ئۆلۈمى

45 ئەمدى كۈننىڭ ئالتىنچى سائىتىدىن توققۇزىنچى سائىتىگىچە[360]
پۈتكۈل زېمىننى قاراڭغۇلۇق باستى. 46 توققۇزىنچى سائەتلەردە[361] ئەيسا
يۇقىرى ئاۋازدا: «ئېلى، ئېلى، لەما ساۋاقتانى؟» يەنى «خۇدايىم، خۇدايىم،
مېنى نېمىشقا تاشلىۋەتتىڭ؟» دەپ قاتتىق نىدا قىلدى[362].

359 «زەب.» 22:8نى كۆرۈڭ.
360 ھازىرقى ۋاقىت سىستېمى بويىچە، «چۈش ۋاقتى سائەت ئون ئىككىدىن سائەت ئۈچكىچە».
361 ھازىرقى ۋاقىت بويىچە سائەت ئۈچلەردە.
362 (ئارامىي تىلىدىكى سۆزلەر) «زەب.» 22:1نى كۆرۈڭ.

47 ئۇ يەردە تۇرغانلارنىڭ بەزىلىرى بۇنى ئاڭلاپ:

بۇ ئادەم ئىلياس پەيغەمبەرگە مۇراجىئەت قىلىۋاتىدۇ، — دېيىشتى.

48 ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرەيلەن دەرھال يۈگۈرۈپ بېرىپ بىر پارچە بۇلۇتنى ئەكېلىپ، ئۇنى ئاچچىق شارابقا چىلاپ، قومۇشنىڭ ئۇچىغا سېلىپ ئەيساغا ئىچكۈزۈپ قويدى.

49 بىراق باشقىلار:

— توختا! قاراپ باقايلى، ئىلياس پەيغەمبەر كېلىپ ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالارمىكىن؟ — دېيىشتى.

50 ئەيسا يۇقىرى ئاۋاز بىلەن يەنە بىر ۋارقىرىدى-دە، روھىنى قويۇۋەتتى[363].

51 ۋە مانا، شۇ دەقىقىدە ئىبادەتخانىنىڭ ئىچكىرى پەردىسى يۇقىرىدىن تۆۋەنگە ئىككى پارچە بولۇپ يىرتىلدى[364]. يەر-زېمىن تەۋرىنىپ، تاشلار يېرىلىپ، 52-53 قەبرىلەر ئېچىلدى (ئۇ تىرىلگەندىن كېيىن، ئۆلۈمدە ئۇخلاۋاتقان نۇرغۇن مۇقەددەس بەندىلەرنىڭ تەنلىرىمۇ تىرىلدى؛ ئۇلار قەبرىلەردىن چىقتى ۋە مۇقەددەس شەھەرگە[365] كىرىپ، ئۇ يەردە نۇرغۇن كىشىلەرگە كۆرۈندى[366]).

54 ئەمدى ئەيسانى كۆزەت قىلىۋاتقان يۈزبېشى ھەم يېنىدىكى لەشكەرلەر يەرنىڭ تەۋرىشىنى ۋە باشقا يۈز بەرگەن ھادىسىلەرنى كۆرۈپ، ئىنتايىن قورقۇشۇپ:

— ئۇ ھەقىقەتەن خۇدانىڭ ئوغلى ئىكەن! — دېيىشتى.

---

363 ئۇنىڭ قاتتىق ۋارقىرىشى: «تامام بولدى!» دېگەن بولسا كېرەك («يۇھ.» 30:19نى كۆرۈڭ).

364 بۇ پەردە ئىبادەتخانىدىكى ئەڭ مۇقەددەس جايىنى مۇقەددەس جايدىن ئايرىپ تۇرىدىغان پەردە بولۇپ، ئۇنىڭ يىرتىلىشى ئىنسانلارنىڭ خۇدانىڭ ئالدىغا بارىدىغان يولىنىڭ ئەيسانىڭ ئۆلۈمى بىلەن ئېچىلغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ (ئىبادەتخانىدىكى «مۇقەددەس جاي»نى سىرتتىكى ھويلىدىن ئايرىيدىغان يەنە بىر «سىرتقى پەردە» بار ئىدى، لېكىن بۇنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئادەتتە باشقا ئاتالغۇ ئىشلىتىلىدۇ).

365 «مۇقەددەس شەھەر» يېرۇسالېمنى كۆرسىتىدۇ.

366 باشقا بىر خىل تەرجىمىسى: — «قەبرىلەر ئېچىلدى، ئۆلۈمدە ئۇخلاۋاتقان نۇرغۇن مۇقەددەس بەندىلەرنىڭ تەنلىرىمۇ تىرىلدى؛ ئۇلار ئەيسا تىرىلگەندىن كېيىن قەبرىلىرىدىن چىقىپ، مۇقەددەس شەھەرگە كىرىپ، ئۇ يەردە نۇرغۇن كىشىلەرگە كۆرۈندى». لېكىن «1كور.» 20:15گە ئاساسەن («مەسىھ ئۆلۈمدە ئۇخلىغانلار ئىچىدىن خۇددى تۇنجى ھوسۇلنىڭ مېۋىسىدەك، ئۆلۈمدىن تىرىلگەندۇر») تەرجىمىمىز توغرا بولسا كېرەك.

55 ئۇ يەردە يەنە بۇ ئىشلارغا يىراقتىن قاراپ تۇرغان نۇرغۇن ئاياللارمۇ بار ئىدى. ئۇلار ئەسلىدە ئەيسانىڭ خىزمىتىدە بولۇپ، گالىلىيەدىن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كەلگەنىدى. 56 ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ماگداللىق مەريەم، ياقۇپ بىلەن يۈسۈپنىڭ ئانىسى مەريەم، زەبەدىينىڭ ئوغۇللىرىنىڭ ئانىسىمۇ بار ئىدى.

ئەيسانىڭ دەپنە قىلىنىشى

57 كەچقۇرۇن، ئارىماتىيالىق يۈسۈپ ئىسىملىك بىر باي كەلدى. ئۇمۇ ئەيسانىڭ مۇخلىسلىرىدىن ئىدى. 58 ئۇ پىلاتۇسنىڭ ئالدىغا بىرىپ، ئەيسانىڭ جەسىتىنى تەلەپ قىلدى. پىلاتۇس جەسەتنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇشقا ئەمر قىلدى. 59 يۈسۈپ جەسەتنى ئېلىپ، پاكىز كاناپ رەخت بىلەن ئوراپ كېپەنلىدى 60 ۋە ئۇنى ئۆزى ئۈچۈن قىيادا ئويدۇرغان يېڭى قەبرىسىگە قويدى. ئاندىن قەبرىنىڭ ئاغزىغا يوغان بىر تاشنى دومىلىتىپ قويۇپ، كېتىپ قالدى 61 (شۇ چاغدا ماگداللىق مەريەم بىلەن يەنە بىر مەريەممۇ ئۇ يەردە، قەبرىنىڭ ئۇدۇلىدا ئولتۇراتتى).

قەبرىنى مۇھاپىزەت قىلىش

62 ئەمدى ئەتىسى، يەنى «تەييارلاش كۈنى» ئۆتكەندىن كېيىن[367]، باش كاھىنلار بىلەن پەرىسىيلەر جەم بولۇشۇپ پىلاتۇسنىڭ ئالدىغا كېلىپ:
63 — جانابلىرى، ھېلىقى ئالدامچىنىڭ ھايات ۋاقتىدا: «مەن ئۆلۈپ ئۈچىنچى كۈنى تىرىلىمەن» دېگىنى ئېسىمىزدە بار. 64 شۇنىڭ ئۈچۈن، قەبرى ئۈچىنچى كۈنگىچە مەھكەم قوغدىلىشى ئۈچۈن ئەمر بەرگەيسىز.

---

367 يۇقىرىقى ئىزاھاتلاردا كۆرسەتكىنىمىزدەك، يەھۇدىي خەلقى ئۈچۈن «كۈن» ئەمەلىيەتتە كەچتە (سائەت ئالتىدە) باشلىنىدۇ. «تەييارلاش كۈنى» — «شابات كۈنى (دەم ئېلىش كۈنى) ئۈچۈن تەييارلىق قىلىدىغان كۈن»نى كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن مۇشۇ ئايەتتىكى «ئەتىسى» ئەمەلىيەتتە شابات كۈنىنىڭ بېشىنى، يەنى شۇ كەچ سائەت ئالتىدىن كېيىنكى ۋاقىتلارنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ «كاھىنلار» ئەيسانىڭ بېشارەت سۆزلىرىنى توسۇش ئۈچۈن جىددىيلىشىپ، ئۆزلىرى قەدىرلەيدىغان شابات كۈنىدىكى «دەم ئېلىش» ئادىتىنى بۇزماقتا ئىدى.

ئۇنداق قىلمىسا، مۇخلىسلىرى كېلىپ جەسەتنى ئوغرىلاپ كېتىپ، ئاندىن خەلققە: «ئۇ ئۆلۈمدىن تىرىلدى» دېيىشى مۇمكىن. بۇنداق ئالدامچىلىق ئالدىنقىسىدىنمۇ بەتتەر بولىدۇ، ــ دېيىشتى.

[65] پىلاتۇس ئۇلارغا:
ــ بىر گۇرۇپپا كۆزەتچى لەشكەرنى سىلەرگە تاپشۇردۇم. قەبرىنى قۇربىڭلارنىڭ يېتىشىچە مەھكەم قوغداڭلار، ــ دېدى. [66] شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كۆزەتچى لەشكەرلەر بىلەن بىللە بېرىپ، تاشنى پېچەتلەپ، قەبرىنى مۇھاپىزەت ئاستىغا قويدى.

ئەيسانىڭ تىرىلىشى

28

[1] شابات كۈنى ئۆتۈپ، ھەپتىنىڭ بىرىنچى كۈنى تاڭ ئاتاي دېگەندە، ماگداللىق مەريەم بىلەن يەنە بىر مەريەم قەبرىنى كۆرۈشكە كەلدى. [2] ۋە مانا، يەرلەر تۇيۇقسىز قاتتىق تەۋرەپ كەتتى؛ چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ بىر پەرىشتىسى ئاسماندىن چۈشۈپ، قەبرىگە بېرىپ، تاشنى بىر چەتكە دومىلىتىپ، ئۈستىدە ئولتۇرغانىدى. [3] پەرىشتىنىڭ قىياپىتى چاقماقتەك، كىيىملىرى قاردەك ئاپئاق ئىدى. [4] كۆزەتچىلەر ئۇنىڭدىن شۇنچە قورقۇشتىكى، تىترىشىپ، ئۆلۈكتەك قېتىپلا قالدى.

[5] پەرىشتە ئاياللارغا قاراپ:
ــ قورقماڭلار! سىلەرنىڭ كرېستلەنگەن ئەيسانى ئىزدەۋاتقىنىڭلارنى بىلىمەن. [6] ئۇ بۇ يەردە ئەمەس؛ ئۇ ئۆزى ئېيتقاندەك تىرىلدۇرۇلدى. كېلىڭلار، رەب ياتقان جاينى كۆرۈڭلار؛ [7] ئاندىن دەرھال بېرىپ ئۇنىڭ مۇخلىسلىرىغا: «ئۇ ئۆلۈمدىن تىرىلىپتۇ. ۋە مانا، ئۇ سىلەردىن ئاۋۋال گالىلىيەگە بارىدىكەن، ئۇنى شۇ يەردە كۆرىدىكەنسىلەر» دەڭلار. مانا مەن بۇلارنى سىلەرگە ئېيتىپ بەردىم[368] ــ دېدى.

[368] پەرىشتە: «گالىلىيەگە بېرىڭلار» دېگەن بولسىمۇ، مۇخلىسلىرى ئۇنىڭغا ئىشەنمەي ھېچيەرگە بارماي يېرۇسالېمدا تۇرۇۋەردى. رەب ئۆزى ئۇلارغا شۇنداق ئەمرنى ئاللىقاچان بەرگەنىدى («مات.» 26:32، «مار.» 14:28نى كۆرۈڭ).

8 شۇڭا ئاياللار ھەم قورقۇنچ ھەم زور خۇشاللىق ئىچىدە قەبرىدىن دەرھال ئايرىلىپ، ئۇنىڭ مۇخلىسلىرىغا خەۋەر بېرىشكە يۈگۈرۈشتى. 9 ئۇلار مۇخلىسلىرىنى خەۋەرلەندۈرۈشكە يولدا ماڭغاندا، مانا ئەيسا ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ:

— سالام سىلەرگە![369] — دېدى. ئۇلارمۇ ئالدىغا بېرىپ، ئۇنىڭ پۇتىغا ئېسىلىپ، ئۇنىڭغا سەجدە قىلدى. 10 ئاندىن ئەيسا ئۇلارغا:

— قورقماڭلار! بېرىپ قېرىنداشلىرىمغا: گالىلىيەگە بېرىڭلار، دەپ ئۇقتۇرۇڭلار، ئۇلار مېنى شۇ يەردە كۆرىدۇ[370]، — دېدى.

كۆزەتچىلەرنىڭ بايانى

11 ئاياللار تېخى يولدا كېتىۋاتقاندا، مانا كۆزەتچىلەرنىڭ بەزىلىرى شەھەرگە كىرىپ، بولغان ۋەقەلەرنىڭ ھەممىسى توغرىسىدا باش كاھىنلارغا خەۋەر قىلدى. 12 باش كاھىنلار ئاقساقاللار بىلەن بىر يەرگە يىغىلىپ مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن، لەشكەرلەرگە بەك كۆپ پۇل بېرىپ:

13 — سىلەر: «ئۇنىڭ مۇخلىسلىرى كېچىسى كېلىپ، بىز ئۇخلاۋاتقاندا ئۇنىڭ جەسىتىنى ئوغرىلاپ ئەكېتىپتۇ» — دەڭلار. 14 ئەگەر بۇ خەۋەر ۋالىينىڭ قۇلىقىغا يېتىپ قالسا، بىز ئۇنى قايىل قىلىپ سىلەرنى ئاۋارىچىلىكتىن ساقلايمىز — دېدى[371]. 15 شۇنداق قىلىپ، لەشكەرلەر پۇلنى ئالدى ۋە ئۆزلىرىگە تاپىلانغاندەك قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ گەپ بۈگۈنگىچە يەھۇدىيلار ئارىسىدا تارقىلىپ كەلمەكتە.

[369] «سالام سىلەرگە!» ئىبرانىي تىلىدا «شالوم ئەلەيكۇم» دېيىلىدۇ.

[370] 7-ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ. مەسىھنىڭ ئۆزى قايتىدىن ئۇلارغا شۇنداق خەۋەر يەتكۈزگىنى بىلەن، ئۇلار يەنىلا بىر مەزگىل يېرۇسالېمدىن چىقماي، گالىلىيەگە بارمايدۇ («مات.» 23:26، «مار.» 28:14، «ماركۇس» 16-باب، «لۇقا» 24-باب، «يۇھ.» 20-21-بابلارنى كۆرۈڭ).

[371] رىملىق مۇھاپىزەتچىلەر كۆزەتتە تۇرۇۋېتىپ ئۇخلىسا، دەرھال ئۆلۈم جازاسىغا مەھكۇم بولاتتى.

ئەيسانىڭ مۇخلىسلىرىغا كۆرۈنۈشى

[16] ئون بىر مۇخلىس گالىلىيەگە بېرىپ، ئەيسا ئۇلارغا بېكىتكەن تاغقا چىقىشتى. [17] ئۇلار ئۇنى كۆرگىنىدە ئۇنىڭغا سەجدە قىلىشتى؛ لېكىن بەزىلىرى گۇمانلىنىپ قالدى. [18] ئەيسا ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ، مۇنداق دېدى:

– ئەرشتە ۋە يەر يۈزىدە بارلىق ھوقۇق ماڭا بېرىلدى. [19] شۇنىڭ ئۈچۈن، بېرىپ پۈتكۈل ئەللەرنى ئۆزۈمگە مۇخلىس قىلىپ يېتىشتۈرۈڭلار، شۇنداقلا ئۇلارنى ئاتا، ئوغۇل ۋە مۇقەددەس روھنىڭ نامىغا تەۋە قىلىپ چۆمۈلدۈرۈپ[372]، [20] ئۇلارغا مەن سىلەرگە تاپىلىغان بارلىق ئەمرلەرگە ئەمەل قىلىشنى ئۆگىتىڭلار. ۋە مانا، مەن زامان ئاخىرىغىچە ھەر كۈنى سىلەر بىلەن بىللە بولىمەن.

[372] گرېك تىلىدا: «ئۇلارنى ئاتا، ئوغۇل ۋە مۇقەددەس روھنىڭ نامىغا كىرگۈزۈپ چۆمۈلدۈرۈپ،...». بۇنىڭ مەنىسى شۈبھىسىزكى، پەقەت «ئاتا، ئوغۇل ۋە مۇقەددەس روھنىڭ نامى بىلەن»لا ئەمەس، بەلكى سۇغا چۆمۈلدۈرۈلۈش ئارقىلىق چۆمۈلدۈرۈلگۈچىنىڭ ئاتا، ئوغۇل ۋە مۇقەددەس روھنىڭ زىچ مۇناسىۋەتتىگىمۇ (كىرىپ) چۆمۈلۈشنى كۆرسىتىدۇ.

قوشۇمچە سۆز

1:1 «بۇ ئىبراھىمنىڭ ئوغلى ۋە داۋۇتنىڭ ئوغلى بولغان ئەيسا مەسىھنىڭ نەسەبنامە كىتابىدۇر»

مۇشۇ ئايەتتە گرېك تىلىدىكى «گېنېسىس» دېگەن سۆز «نەسەبنامە» دەپ تەرجىمە قىلىنىدۇ. شۈبھىسىزكى، بۇ سۆز ئاساسەن 1-16-ئايەتتىكى «نەسەبنامە»نى كۆرسىتىدۇ. لېكىن بۇ سۆزنىڭ بىرىنچى مەنىسى شۇ ئەمەس. تەۋراتنىڭ بىرىنچى قىسمى («يارىتىلىش») گرېك تىلىدا «گېنېسىس» دەپ ئاتىلىدۇ، مەنىسى «باشلىنىش» ياكى «تۇغۇلۇش». شۇ قىسىم ئون بۆلۈمگە بۆلۈنىدۇ، ھەربىر بۆلۈمنىڭ بېشىدا «ئەمدى بۇلار بولسا پالانچىنىڭ (ئادەمئاتىنىڭ، نۇھنىڭ، شەمنىڭ، تەراھنىڭ، ئىسمائىلنىڭ، ئىسھاقنىڭ،...) دەۋرلىرى...» دەپ يېزىلىدۇ ۋە بۇ بۆلۈم بىزگە شۇ ئائىلىنىڭ تارىخىنى خاتىرىلەپ بېرىدۇ. بىزگە ھېچ گۇمان يوقكى، ماتتا مۇشۇ ئىبارىنى ئوخشاش مەنىدە ئىشلىتىدۇ. لېكىن بۇ ئىبارە پەقەت ئۆز كىتابىنىڭ بېشىدا ئەمەس، بەلكى (خۇدانىڭ ئۆز پىلانى بويىچە) تولۇق ئىنجىلنىڭ بېشىدا كېلىدۇ. شۇ چاغدا مەنىسى «بۇ كىتاب ئەيسا مەسىھ ۋە ئۇنىڭ دەۋرى (ئۇنىڭ جىسمانىي تەرىپىدىن ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ روھى تەرىپىدىن تۇغۇلغانلار)نىڭ خاتىرىسىدۇر» بولىدۇ.

7:3 «پەرىسىلەر» ۋە «سادۇقىيلار» دېگەن دىنىي مەزھەپلەر

«پەرىسىلەر» بولسا، مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن تەۋرات قانۇنىنىڭ بارلىق تەپسىلاتلىرىغا قاتتىق ۋە تولۇق رىئايە قىلىشنى تەكىتلەيدىغان بىر ئېقىم ياكى مەزھەپ ئىدى. ئۇلار ئىسرائىل تەۋرات قانۇنىغا تولۇق بويسۇنمىغانلىقى ئۈچۈن خۇدا ئۇلارنى سۈرگۈن قىلدۇرغان، شۇنداقلا ھازىر ئۇلارنى چەتئەل ھاكىمىيىتىنىڭ قاتتىق ئىدارىسى ئاستىغا قويغان، دەپ قارايتتى. بۇ كۆزقاراش توغرىدەك كۆرۈنگىنى بىلەن، ئىسرائىلنىڭ بابىلغا سۈرگۈن بولغانلىقىنىڭ ئاساسىي سەۋەبى قانۇن تەپسىلاتلىرىغا بويسۇنمىغانلىقى

ئۇچۇن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ تەۋرات قانۇنىدىكى مۇھىم روھىي ۋە ئەخلاقىي جەھەتتىن (ئادەمنىڭ ئىچكى دۇنياسى جەھەتتىن) خۇدانىڭ ئىبادىتىدىن يىراقلىشىپ كەتكەنلىكىدىن ئىبارەت ئىدى. ھالبۇكى، پەرىسىيلەر تەۋرات قانۇنىغا سىرتقى جەھەتتە رىئايە قىلىشنى ئىنتايىن تەكىتلەيتتى. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، ئۇلار قانۇندىكى مۇراسىملار، كىيىم-كېچەك، يېمەك-ئىچمەك توغرىسىدىكى بەلگىلىمىلەرنى تەكىتلەپ، ئادەمنىڭ ئىچكى دۇنياسىنى باشقۇرىدىغان تەلەپلىرىنى كۆزگە ئىلمايتتى. ئۇلار ھەتتا ئۆزلىرى «قانۇننى قوغدايدىغان» يېڭى بىر تۈزۈم بەلگىلىمىلىرى («توسما» — ئىبرانىي تىلىدا «گەزەروت»)نى ئىجاد قىلىپ چىققانىدى. ئۇلارنىڭ كۆزقارىشىدا، «ئادەم مۇشۇنداق «توسما بەلگىلىمىلەر»دىن ھالقىپ كەتمىسىلا، جەزمەن تەۋرات قانۇننى بۇزۇشقا يېقىن كېلەلمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن «توسما بەلگىلىمىلىرى» بىلەن تەۋرات قانۇننى بۇزۇشتىن بىخەتەر ساقلىدۇق» دەپ ئويلايتتى.

مەسىلەن، «شابات كۈنى» (دەم ئېلىش كۈنى)دە «تاسادىپىيلىقتىن ئىشلەش»نىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن «بۇغدايلىقتىن ئۆتمەسلىك كېرەك!» دېگەن بىر بەلگىلىمىنى چىقارغان. ئۇلارنىڭ كۆزقارىشىچە بۇغدايلىقتىن ئۆتكەندە:

(1) يەرگە چۈشكەن پىشقان بۇغداينى تاسادىپىيلىقتىن دەسسەپ سېلىپ، داننى پوستىدىن ئايرىۋېتىشىڭىز مۇمكىن؛ بۇ «خامان تېپىش» بولۇپ قالىدۇ؛

(2) تونۇڭىز تاسادىپىيلىقتىن پىشقان بۇغدايغا سۈركىلىپ كېتىپ دانلار كىيىم پەشلىرىگە ئىلىنىپ قېلىشى مۇمكىن، بۇ «ھوسۇل ئېلىش» بولۇپ قالىدۇ؛

(3) ئۇ دانلار يەنە بەلكىم يەرگە چۈشۈپ كېتىشى مۇمكىن، بۇ ئىش «ئۇرۇق چېچىش» بولۇپ قالىدۇ. بۇنداق بولۇش گۇناھ ئۆتكۈزگەن ھېسابلىنىدۇ.

ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق تۈگىمەس بەلگىلىمىلىرى بار ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلار تەۋرات قانۇندا ئەسلىدە پەقەت لاۋىيلارغا ۋە كاھىنلارغىلا ئالاھىدە قارىتىلغان «ھېچبىر ئۆلۈك نەرسىلەرگە تەگمەسلىك كېرەك» (ئۇلار ئۈچۈن ھەتتا ئۆلگەن نەرسىلەر تەگكەن جايلارمۇ ھارام بولاتتى)، دېگەندەك ھارام بىلەن ھالال بېكىتىلگەن بەلگىلىمىلەرنى قەسەم ئىچىپ ئۆزلىرىگە تەتبىقلىغانىدى.

رەب ئەيسانىڭ ئۇلار بىلەن بولغان قارشىلىششى ئۈچ جەھەتتە ئىدى: —

(1) ئۇلار «سىرتقى جەھەتتىكى» رىئايە قىلىشنى تەكىتلەپ، تەۋرات قانۇننىڭ ئىچكى مەنىسىنى ئۇنۇتقانىدى («مات.» 23:23)؛

(2) ئۇلار ئۇستازلىرىنىڭ تەۋرات قانۇنى ئۈستىدىكى شەرھىي سۆزلىرىنى تەۋرات قانۇنىدىن ئۈستۈن قويغانىدى («مات.» 15:1-9)؛
(3) ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قاتتىق تەرتىپ-تەربىيىسىدىن ئىنتايىن تەكەببۇرلىشىپ، باشقىلارنى كەمسىتكەنىدى («لۇقا» 18:10-14).

«سادۇقىيلار» دېگەن دىنىي ئېقىم ياكى مەزھەپنىڭ بولسا تەۋرات قانۇنىدىن پەقەت ئاددىي پرىنسىپلارنى ئىزدەپ «پەزىلەتلىك ئەخلاقتا بولساقلا، تەۋرات قانۇنىنىڭ تەلىپىگە ئۇيغۇن بولىدۇ» دېگەندەك پوزىتسىيىسى بار ئىدى (ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ بۇ تەلىمى روسۇل پاۋلۇسنىڭكىگە يېقىن كېلەتتى («رىم.» 8:13-10). بىراق ئۇلارنىڭ تەۋرات قانۇنىنى ئاددىيلاشتۇرۇشى پەقەت تەۋراتنىڭ دەسلەپكى بەش قىسمى («مۇساغا چۈشۈرۈلگەن قانۇن»)نى قوبۇل قىلىپ تەۋراتتىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ يازمىلىرىنى ۋە زەبۇرنى رەت قىلاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، «مۇساغا چۈشۈرۈلگەن قانۇن»نى قوبۇل قىلىمىز دېگىنى بىلەن، مۇشۇ قىسىملاردا خاتىرىلەنگەن بارلىق مۆجىزىلەرنى («تەبىئەتتىن تاشقىرى ھادىسىلەر»نى) پەقەت «كۆچمە مەنىدىكى رىۋايەت» دەپ ئۇلارغا ئىشەنمەيتتى. شۇنىڭدەك ئۇلار پەرىشتىلەر، قىيامەت كۈنى، «ئۆلۈمدىن تىرىلىش» قاتارلىق ئىشلارنى مەۋجۇت ئەمەس دەپ قارايتتى («روس.» 8:22). مۇقەددەس يازمىلارنى بىلىپ چۈشەنمىگەنلىكى ۋە ئېتىقادسىزلىقى ئۈچۈن ئەيسا ئۇلارغا قاتتىق تەنبىھ بەردى: «سىلەر نە مۇقەددەس يازمىلارنى نە خۇدانىڭ قۇدرىتىنى بىلمىگەنلىكىڭلار ئۈچۈن ئازغانسىلەر» («مات.» 29:22، «مار.» 27:12). «... شۇڭا سىلەر قاتتىق ئادىشىپ كەتكەنسىلەر».

ئەيسانىڭ «ماتتا»دا خاتىرىلەنگەن نەسەبنامىسى (16:1)

بىز 16:1دە: — «ياقۇپتىن مەريەمنىڭ ئېرى بولغان يۈسۈپ تۆرەلدى؛ مەريەم ئارقىلىق مەسىھ ئاتالغان ئەيسا تۇغۇلدى» دەپ ئوقۇيمىز. بۇنى ئەيسانىڭ «لۇقا»دا خاتىرىلەنگەن نەسەبنامىسى بىلەن سېلىشتۇرغاندا، «لۇقا»دا مۇناسىۋەتلىك يەردە «ئەيسا خۇدا يولىدا خىزمەت قىلىشقا كىرىشكەن ۋاقىتتا، ئوتتۇز ياشلاردا ئىدى. كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە ئۇ يۈسۈپنىڭ ئوغلى ئىدى. يۈسۈپ ئېلىنىڭ

ئوغلى... (ئىدى)» دېگەننى بايقايمىز («لۇقا» 23:3).

«ماتتا» ۋە «لۇقا» قىسمىدىكى بۇ بايانلاردىن شۇ ئېھتىمالغا يېقىنكى، ماتتا ئەيسانىڭ «ئاتا تەرەپ» (يۈسۈپ تەرەپتىن بولغان) نەسەبنامىسىنى كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ماتتا يۈسۈپنىڭ داۋۇتنىڭ ئەۋلادى ئىكەنلىكىنى، شۇنداقلا قانۇن بويىچە خۇدانىڭ داۋۇتقا تاپشۇرۇلغان ۋەدىلىرىگە ۋارىسلىق قىلىش هوقۇقى ئەيساغا ئۆتكۈزۈلگەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ. «لۇقا»دا بولسا ئەيسا «كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە يۈسۈپنىڭ ئوغلى» دېيىلىدۇ، ئەيسانىڭ «لۇقا»دا خاتىرىلەنگەن نەسەبنامىسى ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ «ئانا تەرەپ» («ئېلىنىڭ قىزى مەريەم» تەرەپتىن بولغان) نەسەبنامىسى دېيىش كېرەك. يۈسۈپنىڭ «ئېلىنىڭ ئوغلى» دەپ ئاتىلىشىنىڭ سەۋەبى: —

(1) قىز-ئاياللار ئادەتتە نەسەبنامىلەردە تىلغا ئېلىنمايدۇ؛

(2) گرېك تىلىدا «ئوغلى» بەزى ۋاقىتلاردا «كۈيئوغلى»نى كۆرسىتىدۇ؛

(3) مۇمكىنچىلىكى باركى، ئېلى بىزگە نامەلۇم بىر چاغدا يۈسۈپنى ئۆز ئوغلى سۈپىتىدە بېقىۋالغانىدى. لۇقا ئەيسانىڭ نەسەبنامىسىنىڭ قانۇنىي جەھەتلىرىگە ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ ھەقىقەتەن كىمنىڭ ئەۋلادى ئىكەنلىكىگە قىزىقىدۇ.

ئادەمنى ھەيران قىلارلىقى شۇكى، ئەيسا جىسمانىي ۋە قانۇنىي جەھەتتىن، ئانىسى مەريەم تەرەپتىمۇ، «بېقىۋالغۇچى ئاتا»سى بولغان يۈسۈپ تەرەپتىنمۇ «داۋۇتنىڭ ئوغلى»، شۇنداقلا ئۇنىڭ تەختىگە ۋارىسلىق قىلغۇچى ئىدى.

23:2 «ئۇ... (ئەيسا) ناسارەت دېگەن بىر يېزىغا ئورۇنلاشتى. شۇنىڭ بىلەن خۇدانىڭ پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق: «ئۇ ناسارەتلىك دەپ ئاتىلىدۇ» دېگىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى».

بۇ بايان دەسلەپتە بەلكىم ئادەمنى سەل قايماقتۇرۇپ، بىزگە «ماتتا تەۋراتتىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ يازمىلىرىنى شۇنداق ياخشى بىلمەمدىغاندۇ؟» دېگەن ئويغا كەلتۈرۈپ قويۇشى مۇمكىن؛ چۈنكى تەۋراتتىكى ھېچقايسى يەردىن «ئۇ ناسارەتلىك دەپ ئاتىلىدۇ» دېگەن جۈملىنى تاپالمايمىز. ئەمەلىيەتتە ئىبرانىي تىلىدىكى «ناسارەتلىك» دېگەن سۆزنىڭ يىلتىزىنى تەھلىل قىلساق، ئىككى ئىمكانىيەت پەيدا بولىدۇ. بىرىنچىسى، ئۇ ئىبرانىي تىلىدا «نوتسرى» (ياكى «نەتزەر») ــ «شاخ» دېگەن سۆز بىلەن مۇناسىۋەتلىك)

دېگەن سۆزنىڭ گرېك تىلىدىكى «ناسارەتلىك» دېگەن ئېپادىسىدۇر. تەۋراتتا، مەسىھنى «شاخ» دەپ ئاتىغان تۆت بېشارەت بار («يەش.» 1:11دىكى «نەتزەر»، «يەر.» 5:23 ۋە 15:33 ۋە «زەك.» 18:3). بۇ كۆزقاراش توغرا بولسا خۇدانىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئەيسا ئولتۇراقلاشقان جاينىڭ ئىسمى ئۆزىنىڭ بېشارەتلىك ئىسىملىرىنىڭ بىرىگە مۇناسىۋەتلىك بولغان بولىدۇ.

ئىككىنچى كۆزقاراش بولسا «ناسارەتلىك» دېگەن سۆز ئىبرانىي تىلىدىكى «نائاتز» (كەمسىتىش») بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر (فرۇختەنبائۇم پروفېسسورنىڭ ««ماتتا» توغرۇلۇق لېكسىيىلىرى»). ئۇنداقتا «ناسارەتلىك» بەلكىم «كەمسىتىلگەن»، «كۆزگە ئىلىنمىغان» دېگەن مەنىدە بولىدۇ.

بىز بىرىنچى كۆزقاراشنىڭ ئورۇنلۇق يەرلىرى بار دېسەكمۇ، ئىككىنچى كۆزقاراشنى توغرا دەپ قارايمىز.

تەۋراتتىكى كۆپ بېشارەتلەردە، خۇدانىڭ مەسىھى ئۆسۈپ چوڭ بولۇۋاتقىنىدا كەمسىتىلىدۇ، ئۇنىڭ قىياپىتى كەمسىتىلىدۇ، ئۇ ئېلىپ كەلگەن نىجاتمۇ كەمسىتىلىدۇ، ئۇ ئۆلۈمدە قاتتىق ھاقارەتلىنىپ كەمسىتىلىدۇ، دېگەن تىلسىمات ھەققەت ئايان قىلىنىدۇ (مەسىلەن، «يەش.» 1:53-5). دېمەك، ئەيسانىڭ ناسارەتتە چوڭ بولۇشى ئۇنىڭ كەمسىتىلگەنلىكى ۋە ھاقارەتلەنگەنلىكى بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر.

مەسىھ «تاسادىپىيلىقتىن» ناسارەت دېگەن جايدا ئولتۇراقلاشقاچقا، ئۇنىڭ سالاھىيىتى تېخىمۇ تەكىتلىنىدۇ. جامائەت كېيىن ئۇنىڭ «ناسارەتلىك ئەيسا» (كەمسىتىلگەن، ئەمما خۇدا تەرىپىدىن ئەڭ يۇقىرى جايغا كۆتۈرۈلگەن!) دېگەن ئىسمىدىن پەخىرلىنىپ مەسىھنى جار قىلغىنىدا «ناسارەتلىك ئەيسا» دېگەننى كۆپ ئىشلىتەتتى.

مەسىھنىڭ كەمسىتىلگەنلىكى ناسارەت دېگەن جايدا تۇرۇۋاتقانلىقىدىن تەكىتلەنگەن. ئۇ ئىنتايىن كۆزگە ئىلىنمايدىغان جاي ئىدى («يۇھ.» 46:1دە ناتانىئەلنىڭ «ناسارەتتىن ياخشى نەرسە چىقامدىغاندۇ؟!» دېگەن سۆزىگە قاراڭ). شۇ چاغدىكى يەھۇدىيلار ئارىسىدا گالىلىيە ئۆلكىسىدىن چىققانلار «مەدەنىيەتسىز»، «خۇدانىڭ تەۋرات قانۇنىدىن خەۋەرسىزلەر»، «يات ئەللەر بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەنلەر» دەپ كۆزگە ئىلىنمايتتى. قىزىق يېرى شۇكى، خۇدا ئۆز ئوغلىنىڭ شۇنداق بىر سالاھىيەتتە ئۆسۈشىنى خالايتتى. بۇ ئىش بىزگە چوڭ ئاگاھ بولۇشى كېرەككى، بىز ھەممىلا ئادەمگە «خۇدانىڭ ئوبرازىدا يارىتىلغان»، ئوخشاشلا چوڭ قىممەتكە ئىگە دەپ مۇئامىلىدە بولۇشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

بىز بۇلارغا شۇنى قوشۇپ ئېيتالايمىزكى، يولۇققان كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئۇنى «ناسارەتلىك ئەيسا»، «ناسارەتلىك پەيغەمبەر»، «ناسارەتتە تۇغۇلغان» دەپ بىلەتتى. پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرى بويىچە، مەسىھ بەيت-لەھەمدە تۇغۇلۇشى كېرەك ئىدى، ۋە ئۇ دەرۋەقە شۇ يەردە تۇغۇلغان. لېكىن قىزىقكى، بۇ خۇدا تەرىپىدىن كەلگەن «ئۇقۇشماسلىق» ئۇنىڭ تۇغۇلغان يېرى توغرىسىدىكى بېشارەتلەرنى ئوبدان بىلگەنلەرگە نىسبەتەن ئۇنىڭ مەسىھنىڭ ئۆزى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىشىگە توسالغۇ بولسىمۇ، مەسىھ ئۆزى بۇ پاكىتلارنى چۈشەندۈرۈپ باقمىغان!

3:7-8 «لېكىن پەرىسىي ۋە سادۇقىي مەزھىپىدىكىلەردىن كۆپلىرىنىڭ ئۇنىڭ چۆمۈلدۈرۈشىنى قوبۇل قىلغىلى كەلگەنلىكىنى كۆرگىنىدە ئۇ (يەھيا) ئۇلارغا: ــ ئەي يىلانلارنىڭ بالىلىرى! كىم سىلەرنى خۇدانىڭ چۈشۈش ئالدىدا تۇرغان غەزىپىدىن قېچىڭلار دەپ ئاگاھلاندۇردى؟! ئەمدى تOۋۋبىغا لايىق مېۋىنى كەلتۈرۈڭلار!».

ئەمدى «تووۋىغا لايىق مېۋە» نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ بۇ مۇھىم سوئال جامائەتنىڭ چۆمۈلدۈرۈلۈشنى تەلەپ قىلغان مەلۇم بىرسىنى قوبۇل قىلىمىزمۇ-يوق دەپ بىر قارارغا كېلىشىگە كۆپ ياردەم بېرىدۇ.

چۆمۈلدۈرۈشنى جىددىي تەلەپ قىلغانلارنى ئۇزۇن ساقلىتىش توغرا ئەمەس دەپ قارايمىز. باشقا يەرلەردە كۆرسەتكىنىمىزدەك، چۆمۈلدۈرۈش بولسا ئىنسانلارغا ئېتىقادنى ئېتىراپ قىلىش، شۇنداقلا مۇقەددەس روھنى ئىلتىماس قىلىش ئۈچۈن خۇدانىڭ بېكىتكەن يولىدۇر («1پېت.» 20:3، 21 ۋە «كولوسسىلىكلەرگە»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە «سۈننەت ۋە چۆمۈلدۈرۈش» توغرۇلۇق ئىزاھاتلىرىمىزنى كۆرۈڭ).

«روس.» 8:26-40دە فىلىپنىڭ ئېفىئوپىيەلىك ئاغۋاتنى ھېچ ھايالسىز چۆمۈلدۈرگەنلىكى، 9:1-18دە ئانانىئاسنىڭ پاۋلۇسنى چۆمۈلدۈرگەنلىكىنى كۆرۈڭ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ياكى فىلىپ (گەرچە يېرۇسالېمدا جامائەتتە «خىزمەتكار» دەپ بېكىتىلگەن بولسىمۇ) ياكى ئانانىياسنىڭ جامائەتتە چۆمۈلدۈرۈشكە ھېچقانداق «رەسمىي سالاھىيەت»ى يوق ئىدى. بىراق بەزىلەر «چۆمۈلدۈرۈش ئۈچۈن «ئىنجىل مەكتەپ»نى پۈتتۈرگەنلىك گۇۋاھنامىسى بولۇشى كېرەك» دەپ تۇرۇۋالىدۇ! ئۇنداق بىلمىسىز كىشىلەر ئىنجىلنى ھەقىقىي ئوقۇپ باققانمۇ، ياكى پەقەت ئۆز «يېتەكچىلەر»ىنىڭ سۆزلىرىنى ئوقۇپ باققانمۇ؟

شۇنداقتىمۇ، بىرسىنى چۈمۈلدۈرۈش ئىنتايىن ئېغىر مەسئۇلىيەت، ئەلۋەتتە. بىرسىنىڭ قەلبىدە تەييار ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان قايسى «مېۋىلەر»نى ئىزدەش كېرەك؟ ئۇنداق مېۋە پاۋلۇس «گال.» 5:22دە ئېيتقان («مۇھەببەت، شاد-خۇراملىق، خاتىرجەملىك، سەۋر-تاقەت، مېھرىبانلىق، ياخشىلىق، ئىشەنچ-سادىقلىق، مۆمىن-مۇلايىملىق ۋە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش» بولغان) «مۇقەددەس روھنىڭ مېۋىسى»نى كۆزدە تۇتقان ئەمەس، دەپ قارايمىز. چۈنكى ئۇنداق مېۋە پەقەت ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن سىنىغلى بولىدۇ. بىراق ئەيسانىڭ «مات.» 5:1-12دە، خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا كىرىشكە مۇيەسسەر بولغانلار ئۈستىدىكى سۆزلىرىدە، كۆرسەتكەن «تولۇغا لايىق مېۋە» تۆۋەندىكىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئېلىشى كېرەك: —

«روھتا نامرات بولغان» — گەرچە ھەرخىل بايلىقى بولغان، ياخشى تەربىيە كۆرگەن ياكى يۇقىرى مەنسەپتە بولغان بولساقمۇ، خۇدا ئالدىدا روھىي كەمبەغەللىكىمىزنى، ئۇنىڭ مېھرى-شەپقىتى، كەچۈرۈمى ۋە ئىنجىلدا ۋەدە قىلغان يېڭى ھاياتقا جىددىي موھتاجلىقىنى تونۇپ يەتكەنلەر؛

«پىغان چەككەن» — ئۆز گۇناھلىق قىلمىشىغا قاتتىق پۇشايمان قىلغانلار؛

«ياۋاش-مۆمىنلەر» — بىلەرمەنلىك قىلماي، باشقىلاردىن تەلىم قوبۇل قىلىشقا تەييار تۇرغان، «ئۆز قۇدرىتىم بىلەن خۇدا ئۈچۈن بىرەر ئىش قىلىپ بېرەمەن» دېمىگەنلەر.

«ھەققانىيلىققا ئاچ ۋە تەشنا بولغانلار»،

«باشقىلارغا رەھىمدىل بولغانلار»،

«قەلبى پاك بولغان» — قەلبىدە، باشقىلار مېنى نېمە دەپ ئويلىسا ئويلاۋەرسۇن، مەن خۇدانى رازى قىلىشىم كېرەك دەپ ئىرادە قىلغانلار.

«تىنچلىق تەرەپدارلىرى» — باشقىلار ئوتتۇرىسىدا جېدەل-ماجىرا بولسا ئىمكان قەدەر ئۇنى ھەل قىلىشقا تەييار تۇرغانلار.

مۇشۇنداق كىچىك پېئىل پوزىتسىيە كۆرۈنگەن بولسا، بەلكىم چۈمۈلدۈرۈشنى تەلەپ قىلغان كىشى ئۇنىڭغا تەييار تۇرىدۇ. بىراق مەلۇم نۇقتىدا كەملىك بولسا تەلەپ قىلغان كىشىدە كەمتەررەك پوزىتسىيىنىڭ بولۇشىنى كۈتۈشكە توغرا كېلىشى مۇمكىن. بولۇپمۇ باشقىلارغا ئاداۋەت ياكى ھەرقانداق ئۆچمەنلىك ساقلاپ كەلگەن ۋە مەلۇم بىرسىنى كەچۈرۈم قىلمىغان ھەرقانداق ئادەمنى چۈمۈلدۈرگىلى بولمايدۇ.

12-10:3 «پالتا»

«پالتا ئاللىقاچان دەرەخلەرنىڭ يىلتىزىغا تەڭلەپ قويۇلدى؛ ياخشى مېۋە بەرمەيدىغان ھەرقايسى دەرەخلەر كېسىلىپ ئوتقا تاشلىنىدۇ. مەن دەرۋەقە سىلەرنى توۋۋا قىلىشىڭلار ئۈچۈن سۇغا چۆمۈلدۈرىمەن. لېكىن مەندىن كېيىن كەلگۈچى زات مەندىن قۇدرەتلىكتۇر. مەن ھەتتا ئۇنىڭ كەشىنى كۆتۈرۈشكىمۇ لايىق ئەمەسمەن. ئۇ سىلەرنى مۇقەددەس روھقا ھەم ئوتقا چۆمۈلدۈرىدۇ. ئۇنىڭ سورۇغۇچى كۈرىكى قولىدا تۇرىدۇ؛ ئۇ ئۆز خامىنىنى توپا-ساماندىن تەلتۆكۈس تازىلايدۇ، ساپ بۇغدايىنى ئامبارغا يىغىدۇ، ئەمما توپا-ساماننى ئۆچمەس ئوتتا كۆيدۈرۈۋېتىدۇ»

بىز باشقا يەرلەردە، ئىنسانىنىڭ خۇدانىڭ ئالاقىسىگە ۋە ھاياتىغا كىرگۈزۈلۈشى ئۈچۈن مۇقەددەس روھتا بولغان ئۇلۇغ چۆمۈلدۈرۈلۈشنىڭ مۇتلەق زۆرۈرىيىتى ئۈستىدە توختالدۇق. مەسىھ بولسا بىردىنبىر «مۇقەددەس روھ»قا چۆمۈلدۈرگۈچى، شۇنداقلا ئىنسانلارغا بىردىنبىر قۇتقۇزغۇچىدۇر. ئىنسان بولسا ساقايتقىلى بولمىغان دەرىجىدە ئۆزىنى مەركەز قىلغان بولۇپ، شەخسىيەتچىلىككە چۆمۈپ كەتكەن، ھەتتا ئۇنىڭ «ياخشى» مەقسەت-مۇددىئالىرى ھەرتۈرلۈك يوشۇرۇن ۋە ئۆز-ئۆزىنى ئالدايدىغان تەكەببۇرلۇق، شەخسىي ئارزۇ-ھەۋەسلىك نىيەتلەر، ئۇزۇندىن بولغان ئۆچمەنلىك، ئۆز تەئەللۇقاتلىرىنى ياكى ھەتتا ئۆز ئائىلىدىكىلىرىنى خۇدادىن ئۈستۈن قويىدىغان بۇتپەرەسلىك پوزىتسىيىلەر بىلەن بۇلغانغاندۇر. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئاشكارىلىنىپ، خۇدانىڭ روھىنىڭ بىزنى «ئوپېراتسىيە قىلىپ» ئۆزگەرتىشىگە ئوچۇق تۇرۇشىمىز كېرەك. خۇداغا تەشەككۈر، ئەيسا مەسىھنىڭ كۈنلىرىدە خەلق ئارىسىدا «دەرەخلەرنىڭ يىلتىزىغا تەڭلەپ قويۇلغان پالتا» بولغان بىر پەيغەمبەر، يەنى يەھيا بار ئىدى؛ چۈنكى بۇنداق ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى «يىلتىزىدىن» كېسىۋېتىش كېرەك، بولمىسا بۇلاردىن ھەقىقىي توۋۋا ۋە ۋاز كېچىش بولمايدۇ. يىلتىزى قالدۇرۇلسا ھەممىسى جەزمەن قايتىدىن ئۆسىدۇ!

يەھيا پەيغەمبەر ئالەمدىن كەتتى؛ ئەمما خۇدانىڭ سۆزىنى ئوچۇق قەلب بىلەن ئوقۇغىنىمىزدا، خۇدانىڭ روھى بىز بىلەن بىللە بولىدۇ، ئۇ يەھيا قىلغاندەك قەتئىي توۋۋا قىلىپ، خۇدانىڭ يېڭى ھاياتىنى قوبۇل قىلىشىمىز ئۈچۈن قەلبىمىزدىكى مەقسەت-

مۇددىئالىرىمىزنىڭ يىلتىزلىرىنى ۋە ناتوغرا پوزىتسىيىلىرىمىزنى پاش قىلىدۇ.
«پالتا ئالللىقاچان دەرەخلەرنىڭ يىلتىزىغا تەگلەپ قويۇلدى» دېگەننىڭ ئىسرائىلنىڭ ئۈستىگە چۈشىدىغان جازا-ھۆكۈملەرنى كۆرسىتىدىغان يەنە بىر كۆچمە مەنىسىنىڭ بارلىقىدىن گۇمانلانمايمىز، بىراق بۇ يەردە سەھىپە چەكلىمىسى تۈپەيلىدىن بۇ تېما ئۈستىدە توختالمايمىز.

15-13:3 «شۇ ۋاقىتتا، ئەيسا يەھيادىن چۆمۈلدۈرۈلۈشنى قوبۇل قىلىش ئۈچۈن گالىلىيە ئۆلكىسىدىن ئىئوردان دەرياسى بويىغا، ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى. بىراق يەھيا جىددىيلىشىپ چۆمۈلدۈرۈشكە ئۇنىماي ئۇنى توسۇپ:

— ئەسلى چۆمۈلدۈرۈلۈشنى مەن سەندىن قوبۇل قىلىشىم كېرەك ئىدى، بىراق سەن مېنىڭ ئالدىمغا كەپسەنغۇ؟ — دېدى.

لېكىن ئەيسا ئۇنىڭغا جاۋابەن: — ھازىرچە شۇنىڭغا يول قويغىن؛ چۈنكى ھەققانىيلىقنىڭ بارلىق تەلەپلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، شۇنداق قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ، — دېدى.

شۇنىڭ بىلەن، يەھيا ئۇنىڭغا يول قويدى».

ئەيسا مەسىھ نېمىشقا يەھيا پەيغەمبەر تەرىپىدىن چۆمۈلدۈرۈلگەن؟ ئەيسانىڭ ئۆزى ئورۇنلايدىغان مۇقەددەس روھتا چۆمۈلدۈرۈلۈشكە يەھيا تەشنا بولۇپ، ئەيسانىڭ مېنى چۆمۈلدۈرگىن دېگەن تەلىپىنى ھېچ چۈشەنمەيتتى. ئەيسا ئۇنىڭغا چۈشەندۈرمىگەن، پەقەت بۇ ئىشنىڭ ھەققانىيەتنىڭ تەلىپى ئىكەنلىكىنىلا ئېيتقان. ئەمما «ئىشتىن كېيىن ئەقلىمىزنى تاپقان» تۆۋەندىكى ئىشلارنى ئېيتىشقا بولىدۇ: —

(1) ئىسرائىلنىڭ تارىخىدا ئىئوردان دەرياسى ئۆلۈمنىڭ، شۇنداقلا يېڭىدىن باشلىنىشنىڭ سىمۋولى.

(2) يەھيانىڭ چۆمۈلدۈرۈشى گۇناھكارلارنىڭ ئۆز گۇناھلىرىنى ئىقرار قىلىشى ۋە گۇناھىدىن توۋا قىلىشنى بىلدۈرۈشى ئۈچۈن ئىدى. ئۇنىڭ چۆمۈلدۈرۈشى مەسىھنى «كەلگۈسى قۇتقۇزغۇچى» دەپ كۆرسىتىش ئارقىلىق، توۋا قىلىپ ئىشەنگەنلەرگە كەچۈرۈم ئېلىپ كېلىش ئىدى.

(3) مەسىھنىڭ ھېچقانداق تووۋا قىلىشى ياكى ئىقرار قىلىشى كېرەك بولغان گۇناھلىرى يوق ئىدى.

(4) مەسىھنىڭ چۆمۈلۈشى — خۇدانىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ تووۋا قىلغان «قالدىسى»نىڭ گۇناھى ۋە ھاجىتىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئۈستۈمگە ئالىمەن، «قالدى بىلەن مۇتلەق بىر بولىمەن» دېگىنىنى بىلدۈرگەن ئەمەلى ئىدى. ئۇنىڭ چۆمۈلدۈرۈلۈشى كەلگۈسىدىكى ئۆلۈمىنىڭ مەنىسىنى ئەمەلىي ئىشتا ئىپادىلىگەن بىر بېشارەت ئىدى.

(5) يەنە شۇنىڭغا ئىشەنچىمىز باركى، يەھيا كاھىن بولغاچقا (ئاتىسى ۋە ئانىسى ئىككىلىسى ھارۇننىڭ ئەۋلادى ئىدى) ئەيسانى مەلكىزەدەك بىلەن بىر قاتاردا باش كاھىنلىققا كىرگۈزۈش ئۈچۈن چۆمۈلدۈردى.

«لاۋىيلار» 8-بابنى كۆرۈڭ — ھارۇن باش كاھىنلىققا كىرىش ئۈچۈن ئاۋۋال يۇيۇندۇرۇلغان، ئاندىن مۇقەددەس ماي بىلەن «مەسىھ قىلىنغان» ۋە ئاخىرىدا ئۈستىگە قۇربانلىق قان چېچىلغانىدى. ئەيسانىڭ «مەسىھ قىلىنىش»ى ماي بىلەن ئەمەس، بەلكى چۆمۈلدۈرۈلۈشتىن چىقىپلا مۇقەددەس روھ بىلەن «مەسىھ قىلىندى» (ئاخىرىدا ئۇ كرېستكە مىخلىنىپ ئۇنىڭغا ھايۋانلارنىڭ قانلىرى ئەمەس، بەلكى ئۆزىنىڭ قىممەتلىك قېنى چېچىلىپ، «باش كاھىنلىق»قا كىرىپ كاھىنلىق خىزمىتىنى باشلىغان).

11-1:4
مەسىھنىڭ سىنىلىپ ئازدۇرۇشلارغا ئۇچرىشى

بۇ تېما ناھايىتى چوڭ بولۇپ، مۇشۇ يەردە بىز ئەيسا ئۇچرىغان ئازدۇرۇشلارنىڭ ماھىيىتى ئۈستىدە بولغان بەزى يۈزەكى بايقىغىنىمىزنى ئوتتۇرىغا قويىمىز.

(1) ئەيسا گۇناھسىز ئىدى. لېكىن ئۇ «سىنىلىپ ئازدۇرۇشلارغا ئۇچرىدى». سىنىلىپ ئازدۇرۇشقا ئۇچراشنىڭ ئۆزى گۇناھ ئەمەس؛ بىز ئازدۇرۇشقا ئۇچرىغىنىمىزدا (ۋە ھەممىمىز ئۇلارغا ئۇچرايمىز)، «مانا مەن ئاللىقاچان گۇناھقا تېيىلىپ كەتكەنمەن» دەپ ھېسابلىماسلىقىمىز كېرەك.

(2) ئەيسا ئۇچرىغان شەيتاننىڭ دەسلەپكى ئازدۇرۇشى ئەيسانىڭ خۇدالىق قۇدرىتى بىلەن «تاشلارنى نانغا ئايلاندۇرۇش»ى ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭ قورسىقى بەك ئاچقانىدى. لېكىن ئۇ ئۇنداق قىلماي، يەر يۈزىدە تولۇق ئىنسان سۈپىتىدە، ئاتىسىغا

تايانغان ھالدا ياشاشنى ئەتەي تاللىغانلىقنى كۆرسەتتى. ئۇنىڭ تاللىغىنى ««ئىنسان پەقەت نان بىلەنلا ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ ئاغزىدىن چىققان ھەربىر سۆز بىلەنمۇ ياشايدۇ» دەپ پۈتۈلگەن» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلەندى («قان.» 8:3نى نەقىل كەلتۈرۈپ).

ئەيسانىڭ جاۋابىدىن قارىغاندا، خۇدانىڭ نەزرىدە ھەقىقىي، مول ھاياتنى ئۆتكۈزۈش («ئىنسانىڭ ياشىشى») ئۈچۈن ئۇنىڭ «ھەربىر سۆزى»گە موھتاجمىز. شۇڭا بىز خۇدانىڭ سۆزىنى ئۆزىمىزگە تولۇق سىڭدۈرەيلى؛ شۇنداق قىلساق ئەيسانىڭ مۇشۇ يەردە ئېزچىل ھالدا شەيتانغا خۇدانىڭ سۆزى بىلەن جاۋاب بەرگىنىدەك، بىزمۇ دۈشمەنىڭ ھەربىر ئالدامچى سۆزىگىمۇ شۇنداق جاۋاب بېرىشكە قوراللاندۇرۇلغان بولىمىز.

(3) ئىككىنچى «ئازدۇرۇش»تا دۈشمەن ئۆزى خۇدانىڭ سۆزىنى ئاۋۋال نەقىل كەلتۈردى! لېكىن ئۇنىڭ نەقىللىرىدە دائىم دېگۈدەك مۇھىم بىر تەرەپ چۈشۈپ قالىدۇ. ئەمەلىيەتتە زەبۇردا ئەسلىدە: «ئۇ ئۆز پەرىشتىلىرىگە سېنىڭ ھەققىڭدە ئەمر قىلىدۇ، شۇڭا ئۇلار پۈتكۈل يوللىرىڭدا سېنى ساقلايدۇ. ئايىغىڭ تاشقا ئۇرۇلۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، ئۇلار سېنى قوللىرىدا كۆتۈرۈپ يۈرىدۇ» دېيىلگەن («زەب.» 91:11، 12)

شەيتان زەبۇردىن نەقىل كەلتۈرگەن بۇ سۆزلەردە «پۈتكۈل يوللىرىڭدا سېنى ساقلايدۇ» دېگەن قىسمى ئېيتىلمىغان. بۇ سۆزلەر خۇداغا تايانغان، خۇدانى ئۆز باشپاناھى قىلغان، ئۆزلۈكىدىن ئۆز يولىنى تاللىمايدىغان ئىخلاسمەن كىشىنىڭ يوللىرىنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇ يەردە ئەيسا ئازدۇرۇشقا قارىتا: «تەۋراتتا يەنە، «پەرۋەردىگار خۇدايىڭنى سىنىغۇچى بولما!» دەپ پۈتۈلگەن، دەپ جاۋاب بەردى. تولۇق ھەقىقەت پەقەت مۇقەددەس يازمىلاردىكى «مۇنداق يېزىلغانكى...» دېگەندىلا ئەمەس، بەلكى «يەنە شۇنداق يېزىلغانكى...» دېگەنلەرنىمۇ بىرلەشتۈرگەندە تېپىلىدۇ.

ئىككىنچى ئازدۇرۇش ئۆزىنىڭ چوڭ، قۇدرەتلىكلىكىنى كۆرسىتىپ، بىراقلا ھەممەيلەنگە ئۆزىنىڭ مەسىھ ئىكەنلىكىنى ئىتىراپ قىلدۇرۇش ئىدى. يەنى شۇنى بايقىدۇقكى، شەيتاندا مەلۇم چەكتە «ئەيسانى ئىبادەتخانىنىڭ ئەڭ ئېگىز جايىغا» تۇرغۇزغۇدەك قابىلىيەت بار. ئەتراپىمىزدا مۆجىزىلىك ۋەقەلەر يۈز بېرىۋاتقان بولسىمۇ، بىز ھەرگىز ئۇلاردىن كۆرسەتمە ئالمايمىز. خۇدانىڭ پەرزەنتلىرىنى ئۇنىڭ سۆزى

ئارقىلىق يېتەكلىگۈچى مۇقەددەس روھتىن باشقا ھېچقانداق شەخس يوق.

(4) ئاخىردا، ئەڭ ئاخىرقى ئازدۇرۇشتا ئىبلىسنىڭ تۈپ مەقسىتىنى كۆرۈپ يېتەلەيمىز — بارلىق ئىبادەتنى خۇداغا ئەمەس (ھەتتا بۇتلارغىمۇ ئەمەس)، بەلكى ئۆزىگىلا قارىتىشتىن ئىبارەتتۇر.

«دۇنيادىكى بارلىق پادىشاھلىقلارنىڭ شەرەپلىرى» دېگەن سۆز ئۇلارنىڭ ماددىي بايلىقلىرىنى ئەمەس (بۇلار مەسىھكە ھەمدە خۇدانى سۆيگەنلەر ئۈچۈن كارى چاغلىق بىر ئىش)، بەلكى خۇدا ھەر مىللەتكە نېسىپ قىلغان «ئالاھىدىلىك»نى كۆرسىتىدۇ؛ خۇدا مۇشۇلاردا، يەنى مۇزىكا، ئۇسسۇللاردا ۋە ھەرتۈرلۈك سەنئەتتە ئۇلۇغلىنىدۇ. ئەلۋەتتە، كۆپ ۋاقىتلاردا بۇ تالانتلار ۋە قابىلىيەتلەردىن شەرەپ ئالىدىغىنى خۇدا ئەمەس، بەلكى «بىز ئۆزىمىز قىلغان» دەپ ماختانغان بىزلەر بولىمىز!

مۇشۇ ئازدۇرۇشقا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن مەسىھ يەنە بىر قېتىم ئۆزىنى يۈز پىرسەنت ئىنساننىڭ سۈپىتىدە قويىدۇ: «پەرۋەردىگار خۇدايىڭغىلا ئىبادەت قىل، پەقەت ئۇنىڭلا ئىبادەت-خىزمىتىدە بول!» دەپ پۈتۈلگەن» («قان.» 13:6).

2-1:7 «باشقىلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم قىلىپ يۈرمەڭلار. شۇنداقتا خۇدانىڭ ھۆكۈمىگە ئۇچرىمايسىلەر. چۈنكى سىلەر باشقىلار ئۈستىدىن قانداق باھا بىلەن ھۆكۈم قىلساڭلار، خۇدامۇ سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىن شۇنداق باھا بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ. سىلەر باشقىلارنى قانداق ئۆلچەم بىلەن ئۆلچىسەڭلار، خۇدامۇ سىلەرنى شۇنداق ئۆلچەم بىلەن ئۆلچەيدۇ».

مەسىھنىڭ مۇشۇ يەردە «ھۆكۈم چىقارما» دېگىنى ئادەملەرنىڭ ئەمەل-ھەرىكەتلىرىنى كۆرسەتكىنى ئەمەس، ئەلۋەتتە، بەلكى شەخسلەر ئۈستىگە ھۆكۈم چىقارما، دېگەنلىك. يامان ئىشلارغا قاتناشماسلىقىمىز ئۈچۈن («پەند.» 1:10-19نى كۆرۈڭ) ئادەملەرنىڭ ئەمەل-ھەرىكەتلىرىنى توغرا ياكى توغرا ئەمەس، دەپ پەرق ئېتىشىمىز كېرەك. لېكىن ھەرگىز شەخسلەر ئۈستىگە (يامان، رەزىل، لەنىتى دەپ ئۇلارنى قارغاش قاتارلىق) ھۆكۈم چىقارماسلىقىمىز كېرەك. ئىچكى مەقسەت-مۇددىئالىرىمىزنى بىردىنبىر كۆرگۈچى ۋە ئۇنىڭغا ھۆكۈم چىقارغۇچى خۇدا ئۆزىدۇر. بىزنىڭ كۆڭۈل

بۆلىدىغىنىمىز خۇدا بىلەن بولغان ئۆز ئالاقىمىزدۇر، بىز ئۇنىڭ بىلەن يېقىن مۇناسىۋەتتە بولۇشىمىز كېرەك. باشقىلارنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بولغان ئالاقىسى بولسا ئۇلارنىڭ ئۆز ئىشى.

6-2:11 «زىنداندا سولانغان يەھيا پەيغەمبەر مەسىھنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى ئاڭلاپ، مۇخلىسلىرىنى ئەۋەتىپ، ئۇلار ئارقىلىق ئەيسادىن: «كېلىشى مۇقەررەر زات ئۆزۈڭمۇ، ياكى باشقا بىرسىنى كۈتۈشىمىز كېرەكمۇ؟» ــ دەپ سورىدى.

ئەيسا ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى:

ــ يەھيانىڭ يېنىغا قايتىپ بېرىپ، ئۆز ئاڭلاۋاتقانلىرىڭلارنى ۋە كۆرۈۋاتقانلىرىڭلارنى بايان قىلىپ: ــ كورلار كۆرەلەيدىغان ۋە توكۇرلار ماڭالايدىغان بولدى، ماخاۋ كېسىلى بولغانلار ساقايتىلدى، گاسلار ئاڭلىيالايدىغان بولدى، ئۆلگەنلەرمۇ تىرىلدۈرۈلدى ۋە كەمبەغەللەرگە خۇش خەۋەر جاكارلاندى» ــ دەپ ئېيتىڭلار. ۋە ئۇنىڭغا يەنە: «مەندىن گۇمانلانماي ئۈتلىشىپ كەتمىگەن كىشى بولسا بەختلىكتۇر!» دەپ قويۇڭلار، ــ دېدى»

يەھيا نېمىشقا ئەيسادىن گۇمانلىنىدۇ؟ يەھيانىڭ سوئالى: «سەن راست قۇتقۇزغۇچى-مەسىھمۇسەن؟» ئىدى. ئۇنىڭ گۇمانى دەل ئۇنىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ مەسىھ توغرۇلۇق بولغان بېشارەتلىرىنى ئوبدان بىلگەنلىكىدىن چىققاندى. ئۇبېشارەتلەردىن: مەسىھ بولسا «مۇقەددەس روھتا ۋە ئوتتا چۆمۈلدۈرۈش»نى، جۇملىدىن خۇدانىڭ دۈشمەنلىرىنىڭ بېشىغا چۈشۈرۈلىدىغان جازالارنى كۈچلۈك ئېلىپ بارغۇچى بولۇشى كېرەك، دەپ چۈشەندى. ئۇ ئەيسا ناسارەت سىناگوگىدا ئۆزىنى ئايان قىلىشى ئۈچۈن نەقىل كەلتۈرگەن، يەشايا پەيغەمبەرنىڭ مەسىھ توغرۇلۇق ئالدىنئالا ئېيتقان مۇنۇ بېشارەتلىرىنىمۇ ئوبدان بىلەتتى:

ــ («لۇقا» 4:18-22 ۋە «يەش.» 1:61-2 ۋە 6:42-7) «رەب پەرۋەردىگارنىڭ روھى مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدا،

چۈنكى ئۇ مېنى ئېزىلگەنلەرگە خۇش خەۋەرلەر يەتكۈزۈشكە مەسىھ قىلغان؛

ئۇ مېنى سۇنۇق كۆڭۈللەرنى ياساپ ساقايتىشقا،
تۇتقۇنلارغا ئازادلىقنى،
چۈشەپ قويۇلغانلارغا زىنداننىڭ ئېچىۋېتىلىدىغانلىقىنى جاكارلاشقا ئەۋەتتى؛
ئازاد قىلىش ۋاقتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئۇقتۇرۇشقا ئەۋەتتى؛
پەرۋەردىگارنىڭ شاپائەت كۆرستىدىغان يىلىنى ... جاكارلاشقا... مېنى ئەۋەتتى» ۋە: —
«ئاندىن قارىغۇنىڭ كۆزى ئېچىلىدۇ،
گاسنىڭ قۇلاقلىرى ئوچۇق قىلىنىدۇ،
ئاقساق-توكۇرلار كېيىكتەك ئويناقلاپ سەكرەيدۇ؛
گاچىنىڭ تىلى ناخشا ئېيتىدۇ؛
چۈنكى دالادا سۇلار،
چۆل-باياۋانلاردا دەريا-ئېقىنلار ئۇرغۇپ تاشىدۇ» («يەش.» 35:5-6).

يەھيا: «قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ» بېشارەتلەر بويىچە «چۈشەپ قويۇلغانلارغا» زىنداننى «ئېچىۋەتسە» ۋە ئەيسا ھەقىقەتەن مەسىھ بولسا، ئۇ نېمىشقا خۇدانىڭ دۈشمەنلىرىنى جازالىمايدۇ، شۇنداقلا مەن ئۇنىڭ قۇلى يەھيانى «جىنايەتچى» سالاھىيىتىدە زىنداندا قالدۇردى؟ ــ دېگەندەك گۇمانلاردا بولىدۇ.

ئوقۇرمەنلەر بايقىيالايدۇكى، ئەيسانىڭ يەھياغا بولغان جاۋابىدا «زىنداننىڭ ئېچىۋېتىلىدىغانلىقى»دىن باشقا، يەشايانىڭ بېشارىتىدە ئالدىنئالا ئېيتقان بارلىق مۆجىزىلەر تىلغا ئېلىنىدۇ. ئەيسانىڭ ئەمەللىرىدىمۇ يەنە بىرخىل مۆجىزە، يەنى «ئۆلگەنلەرنىڭ تىرىلدۈرۈلۈشى» بار (يەھيانىڭ مۇخلىسلىرى بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن).

مەسىھنىڭ مۆجىزىلىك ئەمەللىرى شۇ ۋاقىتقىچە پەقەت خەير-ساخاۋەتلىك ئىشلار بىلەن چەكلەنگەندى؛ ھۆكۈم-جازا ئىشلىرى تېخى كۆرستىلمىگەن. بۇ ئىشلار مەسىھ ئازاب-ئوقۇبەتلەر تارتقاندىن كېيىن يۈز بېرىدۇ، ئەلۋەتتە (يەنى، مەسىھنىڭ ئىككىنچى قېتىم كېلىشى بىلەن)؛ لېكىن مەسىھ بۇ ئىشنىمۇ ئۇنىڭغا چۈشەندۈرمەيدۇ.

19:11 «...ئىنسانئوغلى بولسا كېلىپ ھەم يەيدۇ ھەم ئىچىدۇ ۋە مانا، ئۇلار: «تازا بىر تويماس ۋە بىر مەيخور ئىكەن. ئۇ باجگىرلار ۋە گۇناھكارلارنىڭ دوستى» دېيىشىدۇ. لېكىن دانالىق بولسا ئۆز پەرزەنتلىرى ئارقىلىق دۇرۇس دەپ تونۇلىدۇ»

ئاخىرقى سۆز شۇنچە كۆپ مەنىگە تولغانكى، ئۇ توغرۇلۇق توختالمىساق بولمايدۇ. ئەينى سورۇندا پەرىسىيلەر ئەيسانى «باجگىر ۋە گۇناھكارلار» بىلەن ئارىلاشقىنى ئۈچۈن تەنقىد قىلىدۇ. بۇ ئىش پەرىيسىيلەر ئۈچۈن ئەخمەقلىق ھېسابلىناتتى. سۇلايمان پادىشاھ: «يامانلارغا رەشك قىلما، ئۇلار بىلەن باردى-كەلدى قىلىشنى ئارزۇ قىلما» دەپ ئاگاھلاندۇرغان ئەمەسمۇ («پەند.» 1:24)؟ ھالبۇكى، ئەيسا ئۆزىدە خۇدانىڭ كەچۈرۈمىدىن چىققان چەكسىز ئىمكانىيەتلىرىنى سەزگەن نۇرغۇن خەلقنى ئۆزىگە ماگنېتتەك تارتىپ كەلگەن. ئۇلار ئۇنىڭدا پەرىسىيلەرنىڭ خۇرسەنلىكى بولغان قۇرۇق دىنىي مۇراسىملارنى ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ تەبىئىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ھەم گۈزەللىكىنى كۆرۈپ يەتكەن. ئەمدى مۇشۇ كىشىلەر پۈتكۈل ئۆمرىنى «گۇناھ»دا (دېمەك «ئوچۇق-ئاشكارا» گۇناھدا) ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، ئۇ مەسىھنىڭ ئۇلار بىلەن «دوست بولۇش»نى توسالغۇ بولمايتتى. ئۇلار ئۆمرىدە بىرىنچى قېتىم ئۆزلىرىنى ئەتىۋارلانغان دەپ ھېس قىلغانىدى؛ ئۇلار خۇدانىڭ مۇھەببىتىدىن كۆپرەك خەۋەردار بولايلى دەپ ئەيسانى ئۆزلىرىگە ھەمراھ بولۇشقا زورلايتتى. شۇڭا ئۇلاردىن شۇنچە كۆپ ئادەملەردە (ماتتا ئۆزى ئۇلارنىڭ ئىچىدە) مۇتلەق ئۆزگىرىش پەيدا بولغانلىقى ئەجەپ ئەمەس. ئەمدى زاكايدەك مەشھۇر ئالدامچى ۋە چىرىك بىر ئەمەلدار ئەيسانى ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ قارشى ئېلىپ ئاندىن: «يا رەببىم، مەن مال-مۈلكۈمنىڭ يېرىمىنى كەمبەغەللەرگە ئۈلەشتۈرۈپ بېرىمەن. ئەگەر مەن بىرەر كىشىنى ئالداپ ھەققىنى يەۋالغان بولسام، ئۇنىڭغا تۆت ھەسسە قاتلاپ قايتۇرىمەن» دەپ ئېلان قىلغاندىن كېيىن كىمنىڭ: «نېمىشقا ئەيسا بۇ ناپاك ئادەم بىلەن ھەمداستىخان ئولتۇرغاندۇ؟» دېگەندەك تەنقىد ئاۋازىنى كۆتۈرەلىسۇن؟ («لۇقا» 19:1-8). شۇ ئەھۋالدا روشەنكى:

«دانالىق بولسا ئۆز پەرزەنتلىرى ئارقىلىق دۇرۇس دەپ تونۇلىدۇ».

دېمەك: —

(1) ھەقىقىي دانالىق (خۇدا ئۆچۈن، روھىي ھاياتقا ئىگە بولغان) پەرزەنتلەرنى دۇنياغا كەلتۈرىدۇ.

(2) خۇدانىڭ دانالىقىنى قوبۇل قىلغانلار (مۇشۇ يەردە ئەيسا بىلەن ھەمداستىخان بولۇشى بىلەن، خۇدانىڭ مېھىر-شەپقىتىنى چۈشىنىدىغانلار) بۇ دانالىقنىڭ ھەقىقىي دۇرۇسلۇقى ۋە ياخشىلىقىنى سىزىپ يېتىدۇ.

(3) ئەيسانىڭ مۇشۇنداق «ئەرزىمەس» كىشىلەر بىلەن ئولتۇرۇپ ۋاقتىنى «ئىسراپ قىلغان» دانالىقى ئۇلارنىڭ توۋا قىلىشتىن چىققان مېۋىسىدە، باشقىلارغا بولغان قەرزلەرنى قايتۇرغىنىدا، يېڭى ھاياتنى باشلىغىنىدا «دۇرۇس دەپ تونۇلىدۇ».

بۇ پرىنسىپ كۆپ تەرەپلىمىلىك، ئەلۋەتتە. خۇدا بىزنى يېتەكلىگەن ئىش بەزىدە دەسلەپتە باشقىلارغا «ۋاقىت ئىسراپچىلىقى»دەك كۆرۈنگەن بولىسىمۇ، لېكىن ئاخىر بېرىپ خۇدادىن چىققان ھەربىر ئىش ئىنسانىنىڭ قولىدىن ھەرگىز كەلمەيدىغان ئاجايىب مېۋە چىقىرىدۇ.

12:31-32

«شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سىلەرگە شۇنى ئېيتىپ قويايكى، ئىنسانلارنىڭ ئۆتكۈزگەن ھەرتۈرلۈك گۇناھلىرى ۋە قىلغان كۇپۇرلۇقلىرىنىڭ ھەممىسىنى كەچۈرۈشكە بولىدۇ. بىراق ئىنسانلارنىڭ مۇقەددەس روھقا قىلغان كۇپۇرلۇقى ھېچ كەچۈرۈلمەيدۇ. ئىنسانئوغلىغا قارشى سۆز قىلغان كىمدەكىم بولسا كەچۈرۈمگە ئېرىشەلەيدۇ؛ لېكىن مۇقەددەس روھقا قارشى گەپ قىلغانلار بولسا بۇ دۇنيادىمۇ، ئۇ دۇنيادىمۇ كەچۈرۈمگە ئېرىشەلمەيدۇ».

ئەمدى «مۇقەددەس روھقا قىلىنغان كۇپۇرلۇق» دېگەن نېمە ئىشنى كۆرسىتىدۇ؟ ئۆزىنىڭ گۇناھىنىڭ ئېغىرلىقىنى ۋە ئازابلىقىنى سېزىشكە باشلىغان بەزى سەزگۈر دوستلار: «مەن بۇ «كەچۈرۈمگە ئېرىشەلمەيدىغان» ئېغىر گۇناھ سادىر قىلغانمەن؟» دەپ ئويلايدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ مۇشۇ مەسىلىگە كۆڭۈل بۆلگەنلىكىنىڭ ئۆزىلا، بۇ گۇناھنى سادىر قىلمىغانلىقىغا ئىسپاتتۇر. چۈنكى بۇ گۇناھنىڭ قانداق ئىكەنلىكى ئالدى-كەينىدە كەلگەن ئىشلار بىلەن سۈپەتلىنىدۇ. ئەيسا بۇ سۆزنى قىلىشتىن بۇرۇن خۇدانىڭ قۇدرىتىنى ئاجايىب كۆرسەتكەن بىر مۆجىزىنى ياراتقانىدى. قارىغۇ ۋە گاس، جىن چاپلاشقان بىر ئادەم ئازاد قىلىنىپ كۆرەلەيدىغان ۋە ئاڭلىيالايدىغان بولدى. ئۇنداق

قۇدرەت پەقەت ئىككى مەنبەنىڭ بىرىدىن كەلگەن؛ پەرىسىلەر ئەرشتىن كەلگەن دەپ ئېتىراپ قىلماسلىق ئۈچۈن ئەكسىچە «شەيتاندىن كەلگەن» دەۋالدۇ. بۇنداق دېيىش مۇقەددەس روھنىڭ كىيسەلنى ساقايتىش خىزمىتىگە كۆپۈرلۈق كەلتۈرۈپ، «شەيتاننىڭ ئىشى» دەپ ئۇنىڭغا قارشى سۆزلىگەنلىكتۇر. ئەيسا جاۋابەن: «شەيتان شەيتاننى ھەيدىۋەتمەيدۇ» دەپ كۆرستىدۇ. ئەگەر شۇنداق بولسا كۈلكۈلۈك ئىش بولاتتى. بىراق پەرىسىلەر بولسا «جىنلارنى ھەيدىيەلەيمىز» دەپ تۇرۇۋالاتتى. ئەمما ئەيسانىڭ جىننى ھەيدىۋەتكەن خىزمىتىنى كۆرگەن خالايىق ھەممىسى:

«بۇنىڭدىن ئىنتايىن ھەيران بولۇپ، ئۆزئارا غۇلغۇلا قىلىشىپ:
— بۇ قانداق ئىش؟ يېڭى بىر تەلىمغۇ! ئۇ ھوقۇق بىلەن ھەتتا ناپاك روھلارغىمۇ بۇيرۇق قىلالايدىكەن، ئۇلارمۇ ئۇنىڭ سۆزىگە بويسۇنىدىكەن،
— دېيىشتى» («مار.» 1:27).

بىز ئۇلارنىڭ بۇ ئىنكاسىدىن، ئۇلار بۇنداق ئىشنى كۆرۈپ باقمىغان، شۇڭا پەرىسىلەرنىڭ «جىننى ھەيدىۋېتىش»ى ئەمەلىيەتتە ئۇياتلىق تولىمۇ ئۇنۇمسىز بىر ئىشتىن ئىبارەت، خالاس، دەپ خۇلاسىگە كېلىمىز (بىز «مار.» 1:27نى شۇ مەنىدە چۈشىنىمىز). ئەمدى شەيتان تەرەپتە تۇرغان زادى كىم؟

خۇدا ھەربىر ئادەمنى ئۆز نىجاتىغا ۋە شەپقىتىگە ئېلىپ بارماقچى، دەپ ئىشىنىمىز. لېكىن خۇدا مەلۇم بىرسىگە شەپقىتىنى كۆرستىكىنىدە، بۇ ئادەم مۇقەددەس روھنىڭ ئۆز ۋىجدانىدا سۆز قىلىۋاتقىنىنى رەت قىلىۋەرسە، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى بولىدۇكى، ئۇ ئۆزى ئەڭ ئېنىق بىلگەننى ئىنكار قىلىپ، مۇقەددەس روھنىڭ ئاۋازىنى قەتئىي چەتكە قېقىدىغان قورقۇنچلۇق ۋاقىت-سائەت كېلىدۇ. ئۇ ھەتتا: «ئۇ شەيتان!» دەيدىغان بولۇشى مۇمكىن. ئۇنداق بىر كىشى بارسا-كەلمەس، قۇتقۇزۇۋالغىلى بولمايدىغان دەرىجىگە بېرىپ يەتكەن بولىدۇ. ئۇ ئالەمدىكى ئەڭ مۇلايىم ئاۋازنى رەت قىلدى، شۇڭا ئۇنىڭغا بۇ دۇنيادىمۇ، ئۇ دۇنيادىمۇ، كەچۈرۈمگە ئېرىشىش پۇرستى يەنە بولمايدۇ. تەۋرات دەۋرىدە ئۆتكەن مىسىر پادىشاھى پىرەۋن بۇ ئىشقا مىسال بولىدۇ. بىز ئاۋۋال: «پىرەۋن كۆڭلىنى قاتتىق قىلدى..»، «پىرەۋن كۆڭلىنى قاتتىق قىلدى..»، «پىرەۋن كۆڭلىنى قاتتىق قىلدى..» («مىس.» 19:8، 32، 7:9) دەپ ئوقۇيمىز، ئاندىن «پەرۋەردىگار پىرەۋننىڭ كۆڭلىنى قاتتىق قىلدى» دەپ ئوقۇيمىز (1:10، 8:14). شۇ چاغدا پىرەۋن بارسا-كەلمەس دەرىجىگە بېرىپ يەتكەندى.

12:39-40 «رەزىل ھەم زىناخور بۇ دەۋر بىر «ئالامەت»نىڭ كۆرسىتىلىشىنى ئىستەپ يۈرىدۇ. بىراق بۇ دەۋردىكىلەرگە «يۇنۇس پەيغەمبەردە كۆرۈلگەن مۆجىزىلىك ئالامەت»تىن باشقا ھېچقانداق مۆجىرىلىك ئالامەت كۆرسىتىلمەيدۇ. چۈنكى يۇنۇس پەيغەمبەر يوغان بېلىقنىڭ قورسىقىدا ئۈچ كېچە-كۈندۈز ياتقاندەك، ئىنسانئوغلىمۇ ئوخشاشلا ئۈچ كېچە-كۈندۈز يەرنىڭ باغرىدا ياتىدۇ»

«يۇنۇس پەيغەمبەر»دىكى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بىز «يۇنۇس پەيغەمبەردە كۆرۈلگەن ئالامەت-مۆجىزە» ياكى «يۇنۇس پەيغەمبەرنىڭ كارامىتى» توغرۇلۇق خېلى تەپسىلىي توختالغاندۇق. بۇ يەردە شۇنىڭدىن سۆز ئالىمىز: —

«يۇنۇسنىڭ بېلىق تەرىپىدىن يۇتۇۋېلىنىپ ئاندىن قۇسۇپ ياندۇرۇلۇشىنى ئۇنىڭ بىرخىل «ئۆلۈمى ھەم تىرىلىشى» دېگىلى بولىدۇ. مەسىھ ئەيسانىڭ «يۇنۇس پەيغەمبەرنى تەستىقلىغان «مۆجىزىلىك ئالامەت»نى قانداق ئەمەلگە ئاشۇرغانلىقىنى تۆۋەندىكى پاكىتلاردىن ئويلاپ بېقىڭ.

(1) يۇنۇس ئادەملەرنىڭ ئارىسىدىن (ئۆزىنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن) ئۆلۈشكە تاشلىۋېتىلگەن؛ ئۇنىڭ بوران ھەم بېلىق تەرەپلىرىدىن بولغان «ئۆلۈمى» ئاشۇ بوراننى تىنچلاندۇرۇپ، باشقىلارنى قۇتقۇزۇپ ھاياتلىققا ئېرىشتۈرگەن.

مەسىھ ئەيسامۇ ئادەملەرنىڭ ئارىسىدىن چەتكە قېقىلىپ، ياغاچقا مىخلىنىپ ئۆلۈشكە تاشلىۋېتىلگەن؛ بىراق ئۇنىڭ ئۆلۈمى خۇدانىڭ بىزگە قارىتىلغان غەزىپىنى تىنچلاندۇرۇپ، باشقىلارنى قۇتقۇزۇپ مەڭگۈ ھاياتلىققا ئېرىشتۈرىدۇ. ئەمدى ئۇنىڭ ئۆلۈمى «ئۆزىنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن» ئەمەس، بەلكى ئۇ باشقىلارنىڭ گۇناھلىرىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان.

(2) يۇنۇس بېلىقنىڭ قارنىدا ئۈچ كېچە-كۈندۈز ياتقان.

مەسىھ ئەيسا گۆردە ئۈچ كېچە-كۈندۈز ياتقان. (يەھۇدىيلارنىڭ «كۈن»نى ھېسابلىشى بويىچە، بىر قانچە سائەتمۇ تولۇق بىر كۈن ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا ئەيسانىڭ تېنى يەرلىكتە جۈمە كۈنى چۈشتىن كېيىن بىر-ئىككى سائەت، شەنبە تولۇق بىر كۈن، يەكشەنبە تاڭ ئاتقۇچە ياتقىنى «ئۈچ كېچە-كۈندۈز» دەپ ھېسابلىنىدۇ).

(3) يۇنۇس بېلىقتىن «تىرىلگەن»دىن كېيىن، ئۆز قوۋمى بولغان يەھۇدىيلارغا ئەمەس، بەلكى يەھۇدىي بولمىغان نىنەۋەلىكلەرگە تەلىم بېرىشكە بارغان.

مەسىھ ئەيسا تىرىلگەندىن تارتىپ بۈگۈنگە قەدەر ئۆز روسۇللىرى ھەم مۇخلىسلىرى ئارقىلىق يەھۇدىي ئەمەسلەرگە، جۈملىدىن بىزلەرگە ھەقىقەتەن ئۆزى ئىنجىلدىكى خۇش خەۋەرنى تارقىتىپ كەلمەكتە. ئۇنىڭ «ئۆز قوۋمى» بولغان يەھۇدىيلار خۇش خەۋەرنى (بۈگۈنگە قەدەر) ئاساسەن تېخى قوبۇل قىلمىغان» («ئەف.» 17:2).

43:12-45 «ناپاك روھ بىراۋنىڭ تېنىدىن چىقىرىۋېتىلگەندىن كېيىن، ئۇ قۇرغاق دالالارنى چۆرگىلەپ يۈرۈپ، بىرەر ئارامگاھنى ئىزدەيدۇ، بىراق تاپالمايدۇ ۋە: «مەن چىققان ماكانىمغا قايتاي» دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن قايتىپ كېلىپ، شۇ ماكانىنىڭ يەنىلا بوش تۇرغانلىقىنى، شۇنداقلا پاكىز تازىلانغانلىقىنى ۋە رەتلەنگەنلىكىنى بايقايدۇ-دە، بېرىپ ئۆزىدىنمۇ بەتتەر يەتتە جىننى باشلاپ كېلىدۇ؛ ئۇلار كىرىپ بىللە تۇرىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ھېلىقى ئادەمنىڭ كېيىنكى ھالى بۇرۇنقىدىنمۇ تېخىمۇ يامان بولىدۇ. بۇ رەزىل دەۋردىكىلەرنىڭ ھالىمۇ مانا شۇنداق بولىدۇ».

ئەيسانىڭ بۇ قاتتىق ئاگاھى بىرىنچىدىن بىز ئۇچرىشىمىز مۇمكىن بولغان ئىنتايىن خەتەرلىك بىر ئەمەلىي ئەھۋالنى كۆرسىتىدۇ، ئىككىنچىدىن بىر تەمسىل سۈپىتىدە ئېيتىلىدۇ.

جىن چاپلىشىۋالغان كۆپ كىشىلەر بەلكىم ئاۋۋال كۆپ پۇل خەجلەپ دەم ئوقۇيدىغان موللىلار، باخشى ياكى جادۇگەر قاتارلىقلاردىن ياردەم سوراپ، بولمىغاندا ئېتىقادچىلارنىڭ ياردىمىنى ئىزدەشكە باشلايدۇ. بىز ئاۋۋال شۇنى ئېيتىشىمىز كېرەككى، ئۇنداق مەسىلىدە ياردىمى ئۈچۈن پۇل سورايدىغان ھەرقانداق ئاتالمىش «مەسىھىي ئېتىقادچى» ئەمەلىيەتتە ھېچ ياردەم بېرەلمەيدۇ. ئۇنىڭ پۇل سورىغىنىنىڭ ئۆزىلا ئۇنىڭ خۇدانىڭ ئەمەس، بەلكى شەيتاننىڭ خىزمىتىدە بولغانلىقىغا ئىسپات بولىدۇ.

مەسىھگە باغلانغان كىشىنىڭ دۇئاسىدىن كېيىن جىنلاردىن ئازاد بولغانلىقى كۆرۈلۈشى مۇمكىن. بىراق كىشىلەر بۇ ئاراملىق ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ توۋا قىلىپ خۇدانىڭ تولۇق نىجاتىنى ئىزدىمىسە ئەسلىدىكى ئەھۋال قايتا تەكرارلىنىشى مۇمكىن. مەلۇم بىرسىنىڭ ئۆيىدە دائىم كېچىدە كۆپ نەرسىلەر ئۇيان-بۇيان ئۇچۇپ تاملارغا سوقۇلۇپ كۆكۈم-تالقان بولۇپ كېتەتتى، بالىلار دائىم ئۇخلىيالماي «قارا بېسىپ» كۆپ يامان قاباھەتلەرنى

كۆرەتتى. كېيىن، ئىككى دوست شۇ ئۆي ۋە ئۆيدىكىلەر ئۈچۈن دۇئا قىلىشقا تەكلىپ قىلىنغان. دۇئا قىلغاندىن كېيىن نەچچە كۈنلەر تىنچ-ئامان بولغان. بىراق نەچچە كۈندىن كېيىن يەنە باشلانغان! ئىككى دوست ئۈچ-تۆت قېتىم بېرىپ دۇئا قىلغان، نەتىجىدە ھەرقېتىم نەچچە كۈنلەر ئارام بولغان، ئاندىن كېيىن مەسىلە يەنە پەيدا بولغان. كېيىنچە، بۇ ئىككى دوست بۇ ئۆيدىكىلەرنىڭ تېخىچە جىنلار ۋە «ئەرۋاھ»لارغا چوقۇنۇپ، ئۇلاردىن مول ھوسۇل بولسۇن دەپ ياردەم سوراشنى تاشلىمىغانلىقىدىن خەۋەر تاپقان. ئىبلىسنى «كەت» دەپ قوغلاپ، ئاندىن يەنە ئۇنى قايتىپ كېلىشكە تەكلىپ قىلساق پايدىسىز ئىش بولىدۇ، ئەلۋەتتە!

جىن چاپلاشقان بىر كىشى ئۇلاردىن ئازاد قىلىنغان بولسا ئۇنىڭ ئەيسا مەسىھدە بولغان تولۇق نىجاتىنى، ھەقىقىي ھاياتنى ئىزدىشىگە دەۋەت قىلىمىز. «سىرتتىكى پاكىزلىق» ياكى مەلۇم بىرنەچچە «دىنىي مۇراسىم»لار جىن-شەيتانلارغا توسالغۇ بولىدۇ دېگەنلىك تولىمۇ ئەخمىقانە خىيالدۇر. قەلبىمىز خۇدانىڭ روھىنىڭ ماكانى بولۇشقا يارىتىلغان بولۇپ، خۇدانىڭ روھى بىزنى تولدۇرمىسا ھەردائىم ئىچكى دۇنيايىمىزدا بىرخىل قۇرۇقلۇقنى ۋە تولۇقسىزلىقنى ھېس قىلىپ يۈرىمىز. قەلبىمىز «قۇرۇق» تۇرسا، بۇ ئىش يامان روھلارغا ماكانلىشىش ئۈچۈن ئوچۇق بولغان بىر تەكلىپكە باراۋەر بولىدۇ. جىن-شەيتانلاردىن ئارام ئالغاندىن كېيىن توۋا قىلىپ ئېتىقاد قىلىش ئۈچۈن بۇ ۋاقىتتىن پايدىلانمىغانلارنىڭ «ئاخىرقى ھالى» بەلكىم بۇرۇنقىدىنمۇ بەتتەر بولىدىغانلىقىنى بايقىشى مۇمكىن.

يەل گۇمپىسى («چىگوك») بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان بىر ئايال دۇئايىمىزنى سورىدى. «چىگوك»دىن كەلگەن بەزى روھلار دائىم دېگۈدەك «مىدىرلاپ يۈرۈپ» ئۇنىڭغا ئارام بەرمەيتتى. دۇئادىن كېيىن ھالى بىردەم ياخشى بولدى؛ لېكىن ئۇ يەل گۇمپىسى ھەرىكىتىدىن ۋاز كېچىپ مەسىھنى تولۇق قوبۇل قىلىشقا رازى بولمىدى. ئاخىر بېرىپ جىسمانىي ھالى ئەسلىدىكىدىن تېخىمۇ بەتتەر بولدى.

ئەيسا مەسىھ ئېيتقان بۇ ئىشلار يەنە تەمسىل سۈپىتىدە پۈتكۈل ئىسرائىل خەلقىنىڭ ھالىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلار بابىلدا سۈرگۈن بولغاندا تارتقان قىيىنچىلىقلار ئۇلارغا ئاگاھ بولۇپ، ئۇلارنى بۇتپەرەسلىكتىن خالاس قىلغانىدى. لېكىن ئۇلار مەسىھنى قوبۇل قىلمىسا، گەرچە ئۇلارنىڭ ئۆيى ھازىر «پاكىز» بولسىمۇ، ئۇ بەرىبىر قۇرۇق. شۇڭا «ئىسرائىلنىڭ ئۆيى» بەلكىم «بۇتپەرەسلىك»تىن تېخىمۇ بەتتەر يەتتە «يامان روھ»قا، تېخىمۇ ئەجەللىك گۇناھلارغا ئوچۇق تۇرغان بولۇشى مۇمكىن. ئەيسانى رەت قىلغاندىن كېيىن، ئۆزلىرىگە

ۋە پۈتكۈل دۇنياغا زىيان يەتكۈزىدىغان قانچىلىغان يامان ئىشلارنىڭ يەھۇدىي خەلقى ئارقىلىق دۇنياغا كەلگەنلىكىنى پەقەت ئۇلارنىڭ پاجىئەلىك تارىخىنى بىلگەنلەرلا بىلىدۇ. ئۇلاردىن بىرنەچچە ئىشلارنى تىلغا ئالايلى ــ «راببىيلار» چىقارغان، مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن تەۋرات ئاددىي قانۇننى بۇلغىغان ۋە قاتتىق مۇرەككەپلەشتۈرگەن، قائىدە-يوسۇنلۇق «يەھۇدىي دىنى»، يەھۇدىي پەيلاسوپلار چىقارغان ساناقسىز نۇرغۇن خۇداسىز «ئاتېئىزملىق» (خۇداسىزلىق) پەلسەپەلەر، ماركسىزم (ماركس يەھۇدىي ئىدى)، «فرېئۇد پسىخولوگىيەسى» (فرېئۇدمۇ يەھۇدىي ئىدى)، مەغرىپتىكى دۆلەتلەرنىڭ ئىقتىسادى ۋە سودىسىدىن كۆپ مەنپەئەت شورايدىغان «ئەركىن تاشچىلار» دېگەن مەخپىي جامائەت قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى يەھۇدىي خەلقىدىن چىققاندى؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆيى ئەسلى «پاكىز تازىلانغان ۋە رەتلەنگەن» بولسىمۇ، مەسىھنىڭ ماكانى بولمىدى.

2:2، 1:14، 16:22 مۇقەددەس يازمىلاردا كۆرسىتىلگەن «ھېرود»لار، شۇنداقلا «ھېرود تەرەپدارلىرى» توغرىسىدا

ئىنجىلدا تىلغا ئېلىنغان، «ھېرود» فامىلىلىك، شاھانە مەنسەپ تۇتقان يەتتە شەخس بار: ــ

(1) «ھېرود پادىشاھ»، «بۈيۈك ھېرود» دەپمۇ ئاتىلىدۇ؛ ئۇ ھېرود سۇلالىسىنىڭ ئەجدادى، «ھېرود بىرىنچى» بولغان. («مات.» 1:2). ئۇ ئۆزى تالانتلىق ئەمما ئىنتايىن ئەشەددىي بىر زالىم ئىدى؛ ئۇ كۆپ پۇل خەجلەپ رىم ئىمپېرىيەسىدىن «يەھۇدىيە پادىشاھلىقى»نى سېتىۋالغان (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 37-يىلى). ئۇ ۋە ئۇنىڭ بارلىق ئەۋلادلىرى يەھۇدىي ئەمەس ۋە يەھۇدىيلار ئۆچ كۆرىدىغان ئېدوملۇق ئىدى؛ شۇڭا يەھۇدىيلار ئۇلارنىڭ ھەممىسىدىن نەپرەتلىنەتتى.

«بۈيۈك ھېرود» بولسا «سۇرگۈنلۈكتىن كېيىن قۇرۇلغان» ئىبادەتخانىنى پۈتۈنلەي قايتىدىن قۇرۇپ چىقىش بىلەن يەھۇدىي خەلقىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا تىرىشقاندى. گەرچە بۇ يېڭى ئىبادەتخانا شۇ دەۋردىكى ئەڭ ھەيۋەتلىك ئىمارەت بولسىمۇ، بۇ قۇرۇلۇش ئۇنىڭ نام-ئابرۇيىغا ھېچقانداق ئىجابىي تەسىر يەتكۈزمىگەن.

مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 1-يىلى ئۆلگەن بولۇشى مۇمكىن.

(2) «ھېرود ئارخېلائۇس» «بۈيۈك ھېرود»نىڭ ئوغلى («مات.» 22:2). ئۇ يەھۇدىيە ئۆلكىسىگە ھۆكۈمرانلىق قىلاتتى (مىلادىيە 1-23-يىلى). رىملىقلار ئۇنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ ئورنىغا رىملىق بىر ۋالىينى قويغان. ئۇ ئاتىسىنىڭ ئىبادەتخانىسىنى يېڭىدىن قۇرۇشنى داۋاملاشتۇرغان.

(3) «بىرىنچى ھېرود»نىڭ يەنە بىر ئوغلى، «ھېرود ئانتىپاس»، گالىلىيەگە ھۆكۈمدار بولغان ئىدى (مىلادىيە 1-23-يىلى تەختتە ئولتۇرغان). ئۇ چۆمۈلدۈرگۈچى يەھيانى ئۆلتۈردى («مات.» 1:14)، ئاندىن ئەيسانى سوراقتا تارتقۇچى بولدى (مىلادىيە 20-40-يىلى تەختتە ئولتۇرغان).

(4) «بىرىنچى ھېرود»نىڭ ئۈچىنچى ئوغلى، «ھېرود فىلىپ»، ئابىلېنىغا ھۆكۈمدار ئىدى. ئۇ «ھېرودىئاس»نىڭ قانۇنلۇق ئېرى ئىدى («مات.» 3:14) (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 4-يىلدىن مىلادىيە 34-يىلغىچە).

(5) «بىرىنچى ھېرود»نىڭ يەنە بىر «ھېرود فىلىپ» ئىسىملىك ئوغلى (پەقەت «لۇقا» 1:3دە تىلغا ئېلىنغان) (ۋاقىتلىرى نامەلۇم).

(6) «بىرىنچى ھېرود»نىڭ نەۋرىسى «ھېرود ئاگرىپپا» («روس.» 1:12-3، 23دە تىلغا ئېلىنغان) (مىلادىيە 10-34-يىلى).

(7) يۇقىرىقى «ھېرود ئاگرىپپا»نىڭ ئوغلى، يەنە «ھېرود ئاگرىپپا» دەپمۇ ئاتالغان. روسۇل پاۋلۇس ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى ئاقلىغان («روس.» 13:25، 23، 27:26دە) (مىلادىيە 72-100-يىلى).

«ھېرودلار»نىڭ بىر-بىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى «تەبىرلەر»دە «ھېرودلارنىڭ نەسەبنامىسى» جەدۋىلىدە كۆرسىتىلدى.

خەرىتە-سىخېمىلارنىمۇ كۆرۈڭ.

«ھېرود تەرەپدارلىرى توغرۇلۇق

ھېرودلار يەھۇدىي خەلقىگە شۈنچىلىك نەپرەتلىك بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ تەرەپدارى بولغان بىر يەھۇدىي گۇرۇھىنىڭ بولغانلىقى بەلكىم بىزنى سەل ھەيران قالدۇرىدۇ. ئەمما يەنە سەل ئويلىنىپ باقساق، ھەر دەۋردە ئادەمنى سېتىۋالغۇدەك پۇلى بولسىلا، ئۇلارغا ئۆزلىرىنى سېتىپ يالاقچى، پايلاقچى بولىدىغان ئادەملەر بەرىبىر چىقىدۇ.

لېكىن بىزگە ئەڭ ھەيران قالارلىقى بەلكىم شۇكى، رەببىمىز تەلىم بېرىشكە باشلىغاندا، بىر-بىرىگە كۈشەندە بولغان «ھېرود تەرەپدارلىرى» ۋە پەرىسىيلەر ھەمكارلىشىپ، ئەيسانى يوقىتىشقا مەسلىھەتلىشىدۇ (مەسىلەن، «مار.» 6:3نى كۆرۈڭ). مانا قاراڭغۇلۇققا تەۋە بولغان كىشىلەر ھامان بىرىنچى بولۇپ نۇر بىلەن دۈشمەنلىشىدۇ («يۇھ.» 5:1، 19:3).

21:15-28 ئەيسانىڭ قانائانلىق ئايالغا بولغان مۇئامىلىسى

ئەيسا مەسىھنىڭ قانانلىك بۇ ئايالغا بولغان مۇئامىلىسى ئوقۇرمەنلەرگە سەل قاتتىق قوللۇقراق ياكى قوپالراق كۆرۈنۈشى مۇمكىن. ئەمما تەپسىلىي ھالدا سۈرۈشتۈرسەك ئەھۋالنىڭ ئۇنداق ئەمەسلىكىنى كۆرىمىز. لېكىن ئەيسا ئۇنىڭغا بىرنەچچە مۇھىم ساۋاقلارنى ئۆگەتمەكچى ئىدى.

ئەمدى نېمىشقا ئەيسا «ئى رەب! داۋۇتنىڭ ئوغلى، ھالىمغا يەتكەيسىز!» دېگەن يالۋۇرۇشلارغا پىسەنت قىلمىغاندەك قىلىدۇ؟ ئەمەلىيەتتە بۇ ئايال يەھۇدىي ئەمەس، بەلكى بۇتقا چوقۇنىدىغان بىر قانائانلىق ئىدى. ئۇ «داۋۇتنىڭ ئوغلى» دەپ ۋارقىرىغىنىدا ئۆزىنىڭ نېمە دەۋاتقىنىدىن قىلچە خەۋىرى يوق ئىدى. شۈبھىسىزكى، ئۇ پەقەت باشقىلار (يەھۇدىيلار)نىڭ تەلەپلىرىنى دوراپ شۇنداق قىلغان، خالاس. مانا بىرىنچى ئىنتايىن مۇھىم ساۋاق — خۇدا بىزنىڭ چىرايلىق دىنىي سۆزلىرىمىزگە، دۇئالىرىمىزدا دەبدەبىلىك ئەمما ئۆزىمىز چۈشەنمەيدىغان مەلۇم بىرنەچچە سۆزنى (ئۆزىمىز چۈشەنمەيدىغان چەتئەل تىلى ئۇياقتا تۇرسۇن) ئىشلىتىشىمىزگە ھېچ قىزىقمايدۇ. بىز مۇشۇ سۆزلەرنى باشقىلاردىن ئۆگىنىپ دورىغان بولساق تېخىمۇ شۇنداق. مۇشۇ ئايالنىڭ دۇئاسى «رەب، ماڭا ياردەم قىلغايسەن!» دېگەن ئاددىي سۆزلەر بىلەن ئىپادىلەنگەندىن كېيىن ئەيسانىڭ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغانلىقىنى بايقايمىز.

مۇخلىسلار ئۇنى يولغا سالغايسەن دەپ تەلەپ قىلغىنىدا، ئايال ئەيسانىڭ سۆزىدىن غىل-پال ئۈمىدنى كۆرگەن ئوخشايدۇ. چۈنكى گەرچە ئۇ ئۇنىڭ تەلىپىگە جاۋاب بەرمىگىنى بىلەن ئۇ مۇخلىسلارنىڭ «ئۇنى يولغا سالغايسەن» دېگىنىگىمۇ پىسەنت قىلمىغىنىنىمۇ بايقىغان. شۇنىڭ بىلەن تەڭ ئۇ ئەرشتىكى ئاتىسىنىڭ ئۇنىڭ ئەھۋالى ۋە خىزمىتىنى چەكلىگەنلىكىگە «مەن پەقەت يولدىن تېنىگەن قوي پادىلىرى بولغان ئىسرائىل

جەمەتىدىكىلەرگە ئەۋەتىلگەنمەن» دەپ ئازراق چۈشەندۈرۈش بەرگەن (مۇشۇ يەردە شۇنى ئېيتىپ ئۆتكىمىز باركى، خۇدانىڭ ئوغلى چەك قويۇلغان خىزمەتنى قوبۇل قىلغان يەردە، بىزمۇ خۇدا ئۆزىمىزگە قويغان چەكلەرگە رازى بولۇشىمىز كېرەك).

بۇ قەدىرلىك ئايال گەرچە ئەيسانىڭ: «تىلەڭلار، سىلەرگە ئاتا قىلىنىدۇ. ئىزدەڭلار، تاپىسىلەر. ئىشىكنى چېكىڭلار، ئېچىلىدۇ» دېگەن تەلىمىنى ئاڭلاپ باقمىغان بولسىمۇ، ئۇ بىزگە بۇ تەلىمنى گەۋدىلەندۈرىدىغان ئەڭ ياخشى ئۆلگە بولالايدۇ. چۈنكى ئۇ تىلەشنى قەتئىي توختاتمىدى. ئەيسانىڭ ئۇنىڭغا «كىچىك ئىتلار» توغرۇلۇق بەرگەن جاۋابى بەلكىم قوپال ئاڭلىنىدۇ، لېكىن بۇ سۆز ئايالنىڭ بۇتقا چوقۇنىدىغانلىقىغا مۇلايىم بىر تەنبىھ ئىدى. تاش-ياغاچ نەرسىلەرگە تەزىم قىلىپ چوقۇنىدىغان ئادەملەر ئۆزلىرىنى تىرىك خۇدانىڭ ئېگىسى بولمىغان ھايۋانلارنىڭ ئارىسىغا قويغان بولىدۇ. ئايال تەنبىھنى ئاغرىنماي قوبۇل قىلىپلا قالماي، بەلكى ئەيسانىڭ شۇ تەمسىللىك جاۋابىدىن يەنە بىر تىلەش پۇرسىتىنى تاپىدۇ. ئۇنىڭدا بولغان كۈچلۈك ئىمان-ئېتىقادقا قاراڭلار — «رەب، ساڭا نىسبەتەن قىزىمنى بۇ ئەشەددىي جىندىن ئازاد قىلىش پەقەت نان ئۇۋۇقىدەكلا كىچىككىنە ئىش، خالاس — سەن ئاسانلا قىلىپ بېرەلەيسەن!» دېگەندەك. ئەيسانىڭ ئۇنىڭغا دەرھال جاۋاب بېرىپ، ئۇنىڭ ئېتىقادىنى تەرىپلىگىنى ئەجەبلىنەرلىك ئىش ئەمەس. ئايال ئۆيىگە قايتقاندا، دۇئا-تىلاۋىتىم ئىجابەت بولدى دەپ بىلىپ، كۆڭلى شۇنچە شادلىققا چۆمگەندى!

3:16 «(سىلەر) ئەتىگەندە: «بۈگۈن بوران چىقىدۇ، چۈنكى ئاسماننىڭ رەڭگى قىزىل ھەم تۇتۇق»، دەيسىلەر. ئاسمان رەڭگى-رويىنى پەرق ئېتەلەيسىلەر-يۇ، لېكىن بۇ زاماندا يۈز بېرىۋاتقان ئالامەتلەرنى پەرق ئېتەلمەيسىلەر!»

مەسىھنىڭ «بۇ زاماندا يۈز بېرىۋاتقان ئالامەتلەرنى»نى («زاماندىكى ئالامەتلەرنى») كۆرسەتكىنى توغرۇلۇق توختالساق پايدىسى بولۇپ قالار. پىكرىمىزچە ئۇنىڭ «زاماندىكى ئالامەتلەر» دېگىنى، ئۆزىنىڭ خىزمىتىدە بولغان كۆپ مۆجىزىلىك ئالامەتلەر ۋە كارامەتلەر، ياكى يەھيا پەيغەمبەرنىڭ خىزمەتلىرى (گەرچە بۇ ئىشلار ھەممەيلەنگە مۇھىم مەلۇمات يەتكۈزگەن بولسىمۇ) ئەمەس ئىدى.

تەۋراتتا خۇدا ئىسرائىلغا، ئۇزۇمگە ئىتائەتمەن بولساڭلار، سىلەرگە مېھىر-شەپقەت كۆرسەتكۈچى ۋە قوغدىغۇچى بولىمەن، دەپ كۆپ يەرلەردە ئېنىق ۋەدە قىلغان. بىراق ئۇلار ئەكسىچە ئىتائەت قىلمىغان بولسا ئۇنىڭ جازا-تەربىيىسى تەدرىجىي بېشىغا چۈشىدۇ. بۇ جازا-تەربىيىنىڭ بەش باسقۇچىنى تۆۋەندىكىدەك يىغىنچاقلىساق بولىدۇ. ئىتائەتسىزلىكى ئېغىرلاشقانسېرى جازا-تەربىيىمۇ ئېغىرلىشىپ بارىدۇ: —

(1) ۋابا-قىزىتمىنىڭ چۈشۈشى، دۈشمەنلەرنىڭ «ئىشىك ئالدىدا» تۇرۇشى، دۈشمەنلەر ئالدىدا ئاسانلا مەغلۇپ بولۇشى («لاۋ.» 26:14-17).

(2) يامغۇر ئاز، ھوسۇلنىڭ ناچار بولۇشى («لاۋ.» 26:18-20).

(3) ياۋايى يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ كۆپىيىشى، ئۇلارنىڭ ئىنسانلارغا ۋە ماللارغا ھۇجۇم قىلىشى (بۇنىڭ كۆچمە مەنىسى بەلكىم دۆلەت ئىچىدىكى مۇقىمسىزلىق، تەرتىپسىزلىك ۋە قانۇنسىزلىقنىمۇ كۆرسىتىدۇ) («لاۋ.» 26:21-24).

(4) شەھەرلەرنىڭ مۇھاسىرىگە ئېلىنىشى، قەھەتچىلىك، دۈشمەنلەر ۋە ياقا يۇرتلۇقلارنىڭ ئالدىدا بويسۇندۇرۇلۇشى ۋە ئۇلارنىڭ قاتتىق باشقۇرۇش تۈزۈمى ئاستىدا ياشىشى («لاۋ.» 26:25-27).

(5) دۈشمەنلەرنىڭ ئۆچ ئېلىشى، قايتىدىن شەھەرلەرنى قورشىۋېلىشى، شەھەرلەر ۋە يەر-زېمىنىنىڭ ۋەيران بولۇشى، سۈرگۈن بولۇشى، سۈرگۈن بولغىنىدا ۋەھىمە ئاستىدا ياشىشى («لاۋ.» 26:27-39، «قان.» 28:63-68).

مىلادىيەدىن ئىلگىرى 539-يىلى ئىسرائىلنىڭ پارس ئىمپېرىيەسىگە سۈرگۈن بولۇپ قايتىپ كېلىشكە باشلىغان ۋاقتى ئىدى. گەرچە ئۇلارنىڭ قىسقا مەزگىللىك مۇستەقىل ۋاقىتلىرى بولغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى قىيىنچىلىقتا ئىدى؛ ئەيسا مەسىھ ئۇلارغا سۆز قىلغان ۋاقتىدا ئۇلار رىم ئىمپېرىيەسىدە قاتتىق رېجىم ئاستىدا تۇرماقتا ئىدى. گەرچە ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىخلاسمەنلىكى، كۆپ دىنىي ھېيت-بايراملىرى ۋە مۇراسىملىرى توغرۇلۇق ماختانسىمۇ، بۇ ئەھۋاللار خۇدانىڭ ئۇلاردىن تېخى رازى ئەمەسلىكىگە ئىسپات ئەمەسمۇ؟ بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇلارنىڭ تېخىچە توۋا قىلماي، خۇدانىڭ جازا-تەربىيىسىنىڭ «بەشىنچى باسقۇچ»ىدىن، يەنى دۈشمەنلەر تەرىپىدىن قورشىۋېلىنىپ ۋەيران بولۇش، شۇنداقلا سۈرگۈن بولۇش خەتىرىدە تۇرغانلىقىغا «ئالامەتلەر» («زاماندىكى ئالامەتلەر») ئەمەسمۇ؟ ۋە شۇنداق ئىشلار دەرۋەقە مىلادىيە 70-يىلىدا يۈز بەرگەن.

يېرۇسالېم شەھىرى ۋەيران بولۇپ كۆپ يەھۇدىيلار سۈرگۈن بولدى؛ كېيىن، مىلادىيە 135-يىلى پەلەستىندە تۇرۇپ قالغان يەھۇدىيلارنىڭ ھەممىسى دېڭىزدەك زېمىندىن قايتىدىن سۈرگۈن بولۇپ، يىراقت-يىراقلارغا تارقالغان.

جامائەتنىڭ ئۇلى نېمە؟

16:16-18: «سىمون پېترۇس:

— سەن مەسىھ، مەڭگۈلۈك ھايات خۇدانىڭ ئوغلى ئىكەنسەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

ئەيسا ئۇنىڭغا:

— بەختلىكسەن، ئى يۇنۇس ئوغلى سىمون! بۇنى ساڭا ئاشكارىلىغۇچى ھېچ ئەت-قان ئىگىسى ئەمەس، بەلكى ئەرشتىكى ئاتامدۇر. مەن ساڭا شۇنى ئېيتايكى، سەن بولساڭ پېترۇسدۇرسەن. مەن جامائىتىمنى بۇ ئۇيۇلتاش ئۈستىگە قۇرىمەن. ئۇنىڭ ئۈستىدىن تەھتىسارانىڭ دەرۋازىلىرىمۇ غالىب كېلەلمەيدۇ».

بۇ سوئال ئىنتايىن مۇھىم. كاتولىكلار مۇشۇ ئايەتلەرگە ئاساسەن، روسۇل پېترۇس «جامائەتنىڭ ئۇل تېشى»، ئەيسا شۇڭا ئۇنى جامائەتنىڭ بىرىنچى «رىم پاپاسى» دەپ بېكىتكەن، دەپ تەلىم بېرىدۇ. لېكىن ئايەتلەر (ۋە پېترۇسنىڭ كېيىنكى تەلىمى) دەل بۇنىڭ ئەكسىنى كۆرسىتىدۇ.

«سەن بولساڭ پېترۇسدۇرسەن» («پېترۇس» دېگەنلىك «كىچىك بىر تاش»)؛ جامائىتىمنى بۇ قورام تاش (گرېك تىلىدا «پېترا»، يوغان بىر تاش) ئۈستىگە قۇرىمەن». ھالقىلىق مەسىلە، مەسىھ «پېترا» بىلەن نېمىنى كۆرستىدۇ؟ ئالىملار بۇ توغرۇلۇق ئىككى كۆزقاراشتا بولۇپ كەلدى.

بىرىنچى كۆزقاراش، مەسىھ بۇ سۆز بىلەن ئۆزىنى كۆرسەتتى؛ ئىككىنچى كۆزقاراش، بۇ سۆز پېترۇسنىڭ ئېتىقادى، شۇنداقلا ئەيسانىڭ مەسىھ ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشىنى كۆرستىدۇ (گرېك تىلىدا «ئېتىراپ» ھەم «پېترا» ئاياللچە رودتىكى سۆز). بۇ بىزنىڭ كۆزقارىشىمىزدۇر؛ ئەيسانىڭ «بۇنى ساڭا ئاشكارىلىغۇچى ھېچ ئەت-قان ئىگىسى ئەمەس، بەلكى ئەرشتىكى ئاتامدۇر» دېگەن ئالدىنقى سۆزلىرىگە

قارىغاندا، جامائەت مەسىھ خۇدانىڭ ئوغلى، دېگەن ئېتىقادقا ئۇل سېلىنغان؛ لېكىن بۇ ئېتىقاد ئىنساندىن ئەمەس، بەلكى خۇدا ئۆزىدىن كەلگەن ئېتىقادتۇر. ئىنسانلارنىڭ نەزىرىدە ھەممىسى ئاجىز ۋە نازۇك كۆرۈنگەن بولسىمۇ، ئەمما مەسىھ بۇ ئېتىقاد ئۇستىگە ئۆز جامائىتىنى قۇرماقتا ۋە «ئۇنىڭ ئۇستىدىن تەھتىسارانىڭ دەرۋازىلىرىمۇ غالىب كېلەلمەيدۇ!».

«1پېت.» 2:4-10دە، پېترۇسنىڭ جامائەتنىڭ ماھىيىتى توغرۇلۇق سۆزلىرىنى كۆرۈڭ. ئۇ يەردە ئۇ ئۆزىنى «ئۇل تېشى» دەپ كۆرسەتمەمدۇ ياكى ئۆزىنىڭ پەقەت خۇدانىڭ ئۆيىدىكى «تىرىك تاشلار»دىن بىرى ئىكەنلىكىنى كۆرسەتمەمدۇ؟ ئوقۇرمەنلەر ئۆزلىرى بىرنېمە دېسۇن!

بۇ ئايەتلەردىن يەنە بىر مەسىلە چىقىدۇ؛ ئەيسا پېترۇسقا دەرۋەقە چوڭ بىر ھوقۇقنى تاپشۇردىدۇ. بۇ ئۇنىڭ «پاپا» ئىكەنلىكى تۇپەيلىدىنمۇ؟! —

«ئەرش پادىشاھلىقىنىڭ ئاچقۇچلىرىنى ساڭا تاپشۇرىمەن؛ سەن يەر يۈزىدە نېمىنى باغلىساڭ ئەرشتىمۇ باغلانغان بولىدۇ، سەن يەر يۈزىدە نېمىنى قويۇپ بەرسەڭ، ئەرشتىمۇ قويۇپ بېرىلگەن بولىدۇ»

بۇ ئاچقۇچلار نېمە؟ جاۋابىمىز بەك ئاددىي؛ پېترۇس دەرۋەقە خۇدانىڭ «ئاچقۇچلۇق ئادەم»ى بولۇپ چىقتى. ئۈچ بەك مۇھىم پەيتتە ئۇ پەيغەمبەرچىلىق قىلىپ خۇدانىڭ ئاغزىدەك بولۇپ، ئادەملەرنىڭ ئېتىقادى ئارقىلىق خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا كىرىشى ئۈچۈن «ئىشىك ئاچتى» —

(1) ئۇ «ئورما ھېيتى» كۈنىدە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقان يەھۇدىيلارنىڭ ئېتىقاد قىلىشى ئۈچۈن «ئىشىك ئاچتى» («روس.» 2:14-42). (ئۇ شۇ كۈنىدە سۆز قىلغاندا «يىغىلەھدە»نىڭ دائىرىسىنىمۇ زور كېڭەيتىپ ئېچىپ بەردى (2:39)، يىراق ئۆزىنىڭ دەۋاتقان گېپىنى ئاۋۋال تولۇق چۈشەنمىدى، دەپ قارايمىز).

(2) ئۇ سامارىيەدە تۇرۇۋاتقانلارنىڭ مۇقەددەس روھنى خۇدانىڭ ئىلتىپاتى سۈپىتىدە قوبۇل قىلىشى ئۈچۈن «ئىشىك ئاچتى» («روس.» 8:14-17).

(3) («روس.» 10-باب) ئۇ «يات ئەللىكلەر» ئۈچۈن «ئېتىقادنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى» (يەنە 7:15نىمۇ كۆرۈڭ). شۇنىڭ بىلەن ئۇ «روسۇللارنىڭ پائالىيەتلىرى»نىڭ بېشىدا خاتىرىلەنگەن سۆزلەرنى («سىلەر مۇقەددەس روھ ئۇستۇڭلارغا چۈشكەندە

سىلەر كۆچ-قۇدرەتكە ئىگە بولىسىلەر، يېرۇسالېم، پۈتۈن يەھۇدىيە ۋە سامارىيە ئۆلكىلىرى، جاھاننىڭ چەتلىرىگىچە ماڭا گۇۋاھچى بولىسىلەر»)

ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن «ئاچقۇچلۇق ئادەم» ئىدى.

17-بابتىكى «مەسىھنىڭ ئۆزگىرىپ جۇلالىقتا كۆرۈنۈشى»

مۇشۇ يەردە مەسىھنىڭ «ئۆزگىرىپ جۇلالىقتا كۆرۈنۈشى»نىڭ ئىچكى شەرىپىنىڭ تولۇق مەنىسىنى ـــ ئىنتايىن چوڭ بىر تېما ئۈستىدە قېتىرقىنىپ ئىزدىنىشكە سەھىپىمىز چەكلىك بولغاچقا، بىز پەقەت مۇشۇ يەردە پېترۇسنىڭ: «ئى رەب، بۇ يەردە بولغىنىمىز نېمىدېگەن ياخشى! خالىساڭ، بىرنى ساڭا، بىرنى مۇساغا، يەنە بىرنى ئىلياسقا دەپ، بۇ يەرگە ئۈچ كەپە ياسايلى» دېگىنىنىڭ سەۋەبى ئۈستىدە ئازراق توختىلايلى.

بىرىنچىدىن شۇ ۋاقىتلار بەلكىم «كەپە ھېيتى» مەزگىلى بولۇشى مۇمكىن ئىدى. شۇ چاغدا ئىسرائىللار ئۆز ئۆيلىرىنى بىر ھەپتە تاشلاپ ئۆزلىرى ئۈچۈن كەپىلەرنى قۇرۇشى كېرەك ئىدى. بۇنىڭ مەقسىتى: ـــ

(1) ئىسرائىل مىسىردىن چىقىپ پەلەستىنگە سەپەر قىلغىنىدا تۇرغان ماكانلىرى كەپە-چېدىرلار ئىكەنلىكىنى ئەسلەش، ۋە: ـــ

(2) كەلگۈسى زاماندا، مەسىھ كەلگەندە، «خۇدا ئىنسانلار بىلەن ماكانلىشىدۇ» دەپ ئەسلەش (مەسىلەن، «يەش.» 4:2-6، 20:33، «زەف.» 15:3). شۇڭا پېترۇس مۇشۇنداق كەپىلەرنى ياسىشىمىز كېرەك، دەپ ئويلىغان بولۇشى مۇمكىن. لېكىن شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭ ئاساسىي مەقسىتى، شۇ ئاجايىب مىنۇتلارنى ئۇزارتىشتىن ئىبارەت ئىدى. كىم مەسىھ ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا بولسا شۇنداق بولۇشنى خالىمايدۇ؟ كەپىلەرنى ياساش ئۇلارنى ئۇزاقراق تۇرۇشقا قايىل قىلمامدۇ؟!

ھالبۇكى، خۇدا ئۇنىڭ تەشەببۇسىغا قەتئىي نارازىلىقىنى بىلدۈردى. نېمىشقا دېسەك، سەۋەبى مۇسا ۋە ئىلياس پەيغەمبەرلەرنىڭ كۆزلىرىدىن غايىب بولغانلىقىدىن كۆرۈنىدۇ. پېترۇسنىڭ ئېغىر خاتالىقى، مۇشۇ ھۆرمەتلىك ئەربابلارنى (ۋە ئۇلارنى ھۆرمەتلىشىمىز كېرەك، ئەلۋەتتە) مەسىھ بىلەن تەڭ ئورۇنغا قويغانلىقىدىن ئىبارەت. ئۇنداق ئىشقا خۇدا قەتئىي يول قويمايدۇ.

«بۇ مېنىڭ سۆيۈملۈك ئوغلۇمدۇر، مەن ئۇنىڭدىن خۇرسەنمەن. ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىڭلار!»

باشقا ھېچكىم مەسىھ بىلەن سېلىشتۇرغۇچىلىقى يوقتۇر؛ ئۇ ئوغۇل، تەڭداش قۇتقۇزغۇچى، ئۇ خۇدانىڭ ئۆك قولىدا ئولتۇرغان، ئالەمنىڭ ئىگىسىدۇر.

7:18 «ئىنساننى گۇناھقا پۇتلاشتۇرىدىغان ئىشلار تۈپەيلىدىن بۇ دۇنيادىكىلەرنىڭ ھالىغا ۋاي! پۇتلاشتۇرىدىغان ئىشلار مۇقەررەر بولىدۇ؛ لېكىن شۇ پۇتلاشتۇرغۇچى ئادەمنىڭ ھالىغا ۋاي!».

ئەيسانىڭ بۇ سۆزى بەلكىم يەھۇدانى كۆزدە تۇتىدۇ، ئەلۋەتتە. بىراق بۇ سۆزنىڭ كەڭ دائىرلىك پرىنسىپلىرى بار. تۆۋەندىكى ھەقىقەتلەرنى قايتىلىساق زىيىنى بولماس: —

(1) خۇدا ھېچكىمنى گۇناھ قىلىشقا بېكىتمەيدۇ، ياكى ھېچكىمنى گۇناھقا ئازدۇرمايدۇ («ياق.» 13:1)؛

(2) خۇدا ئادەملەرنىڭ گۇناھلىق قىلمىشلىرىنى ئالدىنئالا بىلگەچكە، ئۇلارنى ئۆزىنىڭ ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان پىلانلىرىنىڭ ئىچىگە ئالىدۇ. ھالبۇكى، گەرچە ئۇنىڭ شان-شەرىپى ئۇلارنىڭ گۇناھلىق قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن تېخىمۇ ئۇلۇغ كۆرۈنگەن بولسىمۇ، مۇشۇنداق ئىشلار ئۇنىڭ بىۋاستە ئىرادىسى ئەمەس ۋە ئۇنىڭغا قەتئىي ياقمايدۇ.

(3) مۇشۇنداق ئىشلارنى سادىر قىلغان كىشىلەر ئۆز قىلمىشلىرىغا مەسئۇلدۇر. مەسىلەن، بىز خۇدا ئادەمئاتىمىزنىڭ ئىرەم باغچىسىدا گۇناھ سادىر قىلىدىغانلىقىنى ئاۋۋال بىلەتتى، ۋە كېيىن ئادەمئاتىمىزنىڭ گۇناھى ئۇنىڭ ئۇلۇغ مېھىر-شەپقىتىنى تېخىمۇ روشەن قىلىدۇ، دەپ ئىشىنىمىز. لېكىن ئادەمئاتىمىز بەرىبىر ئۆز گۇناھىغا مەسئۇل ئىدى ۋە ئۇنىڭ ئۇچۇن ھېچ بولمىغاندا يەر يۈزىدە جازا تارتتى. يەھۇدانىڭ مەسىھگە ساتقۇنلۇق قىلىدىغانلىقى تەۋراتتا ئالدىنئالا ئېيتىلغانىدى، لېكىن يەھۇدا بۇ ئىش ئۆزلۈكىدىن، مۇشۇ يولنى ئۆزىنىڭ ئەركىنلىكى بىلەن تاللىۋالدى («رىم.» 1:3-10، 9:14-24).

44:21 «بۇ «تاش»قا يىقىلغان كىشى پارە-پارە بولۇپ كېتىدۇ؛ لېكىن بۇ تاش ھەركىمنىڭ ئۈستىگە چۈشسە، ئۇنى كۇكۇم-تالقان قىلىۋېتىدۇ».

مەسىھنىڭ بۇ سۆزىدىن قارىغاندا، مەسىھ بولغان تاشتىن «پاچاقلىنىش»تىن باشقا يول يوق ئوخشايدۇ! ئەمەلىيەتتە ئىشلىرىمىز دەرۋەقە شۇنداق بولۇشى كېرەك. مەسىھنىڭ يېنىغا قاچقانلار، ئۇنى باشپاناھ قىلىپ ئۈستىگە يىقىلغانلار ھامان بىر كۈنى مۇقەددەس

روھنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئۆز گۇناھى ۋە شەخسىيەتچىلىكى تۈپەيلىدىن تۇۋا قىلىش جەريانىدا ئۆزىدە ئەسلىدە بولغان ئۆزگە ئىشىنىش، تەكەببۇرلۇق ۋە شەخسىيەتچىلىكنىڭ پارە-پارە قىلىنغانلىقىنى بايقايدۇ. خۇدانىڭ نىجاتىغا شۇ يولدا بويسۇنمىغانلار ھامان بىر كۈنى ئۆزلىرىنى خۇدانىڭ جازاسى ئاستىدا بايقايدۇ. خۇدانىڭ جازاسىنى ئېلىپ بارغۇچى مەسىھنىڭ ئۆزىدۇر، ئۇ خۇدانىڭ پادىشاھلىقىغا رەقىب بولغانلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئاستىدا كۇكۇم-تالقان قىلىۋەتكەن بۈيۈك «تاش»دۇر («دان.» 34:2، 35، 44).

33:22 ««مەن ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپلارنىڭ خۇداسىدۇرمەن!» دېگەن شۇ سۆزنى ئوقۇمىدىڭلارمۇ؟ خۇدا ئۆلۈكلەرنىڭ ئەمەس، بەلكى تىرىكلەرنىڭ خۇداسىدۇر!».

خۇدانىڭ مۇسا پەيغەمبەرگە ئېيتقان بۇ سۆزلىرى (ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپلار دۇنيادىن ئۆتۈپ 350 يىل كېيىن) نېمىشقا ئۆلۈمدىن تىرىلىش دېگەن ئىشنى ئىسپاتلايدۇ؟ ئەيسا كۆرسەتكىنىدەك «خۇدا ئۆلۈكلەرنىڭ ئەمەس، بەلكى تىرىكلەرنىڭ خۇداسىدۇر!» — شۇڭا خۇدا بۇ سۆزلەرنى ئېيتقان ۋاقىتتا ئۇ مۇشۇ ئۈچ شەخسنىڭ روھىنىڭ ئىبادىتىنى قوبۇل قىلماقتا ئىدى. ئۇلار ئۇنىڭ ئالدىدا تىرىك بولماي قانداق بولىدۇ؟ بۇ ئىشنىڭ ئۆزى «ئۆلۈمدىن تىرىلىش» («يېڭى تەندە بولۇش») نى تولۇق ئىسپاتلىمايدۇ. ھالبۇكى، بۇ سۆزلەر بىزگە خۇدانىڭ ئەسلىدە بۇ ئۈچ شەخسكە تاپشۇرغان كۆپ ۋەدىلىرىنى ئەسلىتىدۇ. بولۇپمۇ: «سەن كۆرۈۋاتقان بۇ زېمىنلارنى ساڭا ۋە سېنىڭ ئەۋلادلىرىڭغا تەقدىم قىلىمەن. بۇ زېمىن مەڭگۈ سىلەرگە مەنسۇپ» («يار.» 15:13، ئىبراھىمغا ئېيتىلغان)؛ «مەن سەن ۋە سەندىن كېيىنكى نەسلىڭگە سەن ھازىر مۇساپىر بولۇپ تۇرغان بۇ زېمىننى، يەنى پۈتكۈل قانائان زېمىنىنى ئەبەدىي بىر مۈلۈك سۈپىتىدە ئاتا قىلىمەن؛ ۋە مەن ئۇلارنىڭ خۇداسى بولىمەن» («يار.» 8:17، ئىبراھىم ۋە ئىسھاققا ئېيتىلغان)، (ئاندىن ئوخشاش ۋەدە ياقۇپقا ئېيتىلغان 4:28). خۇدا ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە مۇشۇ زېمىننى ۋەدە قىلغاندىن كېيىن چوقۇم ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. گەرچە ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ياقۇپلارنىڭ ئەۋلادلىرى ئىسرائىللار قانائان زېمىنىنى ئىگىلىۋالغان بولسىمۇ، ئۇلار ئۆز ئۆمرىدە ئۇرۇق-تۇغقانلىرىنى دەپنە قىلىش ئۈچۈن بىر پارچە يەرنى سېتىۋالغاندىن باشقا ھېچيەرگە ئىگە بولمىدى! ئەمدى خۇدا سۆزىنى ئۇلارغا ئەمەلدە كۆرستىش ئۈچۈن

ئۇلارنىڭ ھەربىرىنى ئۆلۈمدىن تىرىلدۈرۈپ قانائان زېمىنىدىكى ئۆز مىراسىدا تۇرغۇزىدىغان بىر كۈنى بولۇشى كېرەك، شۇنداق ئەمەسمۇ؟

10-6:27 «باش كاھىنلار كۈمۈش تەڭگىلەرنى يىغىۋېلىپ: ــ بۇ خۇن تۆلىمى بولغان تەڭگىلەردۇر، ئۇلارنى ئىبادەتخانىنىڭ خەزىنىسىگە قويۇش ھارام، ــ دېيىشتى. ئۇلار ئۆزئارا مەسلىھەتلىشىپ، بۇ پۇللار بىلەن ياقا يۇرتلۇقلارغا مازارلىق بولسۇن دەپ، ساپالچىنىڭ بىر پارچە ئېتىزلىقىنى سېتىۋالدى. شۇڭا بۇ يەر ھازىرغىچە «قانلىق ئېتىز» دەپ ئاتىلىپ كەلمەكتە.
بۇ ۋەقە ئارقىلىق يەرەمىيا پەيغەمبەر تەرىپىدىن بۇرۇن ئېيتىلغان مۇنۇ بېشارەت ئەمەلگە ئاشۇرۇلدى:
«ئىسرائىل خەلقى ئۇنىڭ ئۈچۈن باھالاپ بېكىتكەن باھاسىنى،
يەنى ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى ئۇلار ئېلىشتى،
ۋە پەرۋەردىگار ماڭا ئەمر قىلغاندەك،
ساپالچىنىڭ ئېتىزىنى سېتىۋېلىشقا خەجلەشتى».

مۇشۇ يەردىكى مەسىلە، ماتتا مۇشۇ بېشارەتنى نەقىل كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭ «يەرەمىيا پەيغەمبەر تەرىپىدىن» بولغانلىقىنى ئېيتىدۇ، لېكىن بۇ بېشارەت تەۋراتتا، «زەكەرىيا پەيغەمبەر»دە تېپىلىدۇ: ــ

«ۋە پەرۋەردىگار ماڭا: «مانا بۇ ئۇلار ماڭا بېكىتكەن قالتىس باھا! ئۇنى ساپالچىنىڭ ئالدىغا تاشلاپ بەر!» دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئوتتۇز كۈمۈش تەڭگىنى ئېلىپ بۇلارنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە، ساپالچىنىڭ ئالدىغا چۆرۈۋەتتىم» («زەك.» 13:11)

بەش ئىمكانىيەت بار: ــ

(1) ماتتا ئەسلىدە «زرىيۇ» (ياكى «زەرئۇ») ــ «زەكەرىيا»نىڭ قىسقارتىلما شەكلى دەپ يازغان. بىراق كېيىنكى كۆچۈرمىچىلەر ئۇنى «جرئىيۇ» («يەرەمىيا»نىڭ قىسقارتىلما شەكلى) دەپ ئوقۇپ خاتا كۆچۈرگەن.

(2) ئەسلىدە ماتتا ھېچ پەيغەمبەرنىڭ ئىسمىنى قويمىغان، پەقەت «پەيغەمبەر

تەرىپىدىن» دەپ يازغان. كېيىنكى كۆچۈرمىچىلەر يەرەميانىڭ ئىسمىنى خاتا كىرگۈزگەن. بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە ھېچ ئىسىم كۆرۈنمەيدۇ؛ ئاز بىر قىسىم كۆچۈرمىلەردىمۇ «زەكەرىيا»نىڭ ئىسمى كۆرۈلىدۇ.

(3) تەۋراتتا زەكەرىيا پەيغەمبەر تەرىپىدىن خاتىرىلەنگەن بۇ بېشارەت ئەمەلىيەتتە يەرەميانىڭ بىر بېشارىتى ئىدى؛ بىراق بۇنىڭ خاتىرىسى يوقاپ كەتكەن.

(4) ماتتا ئىككى بېشارەتنى يىغىنچاقلىدى؛ بىرىنچىسى زەكەرىيانىڭكى، ئىككىنچىسى يەرەميانىڭكى (19:1-13دە خاتىرىلەنگەن — يەرەميانىڭ شۇ بېشارىتىدە «ساپالچىنىڭ دەرۋازىسى»نىڭ سىرتىدىكى، ئەخلەت كۆيدۈرۈلگەن جاي، شۇنداقلا خۇدانىڭ جازاسىغا مۇناسىۋەتلىك جاي («توفەت») كۆرسىتىلىدۇ).

(5) تەۋراتتىكى بەزى كونا كۆچۈرمىلەر «ئورام يازما» شەكلىدە يېزىلغان بولۇپ، «پەيغەمبەرلەرنىڭ «ئورام يازما»سىدا بولسا «يەرەميا» كىتابىنىڭ بىرىنچى قىسمى ئىدى. شۇڭا مۇمكىنچىلىكى باركى، ماتتانىڭ «يەرەميا»نىڭ ئىسمىنى ئىشلەتكىنى پەقەت «يەرەميا» دېگەن قىسمىنى ئەمەس، بەلكى («زەكەرىيا»نى ئۆز ئىچىگە ئالغان) «يەرەميا پەيغەمبەر» دېگەن ئىسىم دەپ ئاتالغان پۈتكۈل يازمىنى كۆرسەتكەنىدى.

بىز 1- ياكى 2-كۆزقاراشقا قايىلمىز.